

ЖИВОТНА СРЕДИНА

I. ГЕНЕРАЛНА ПОЛИТИКА.....	2
II. СЕКТОРСКИ ПОЛИТИКИ	48
A. Хоризонтално законодавство.....	48
B. Квалитет на воздух	74
C. Управување со отпад	87
D. Квалитет на вода	108
E. Заштита на природа	129
F. Контрола на индустриско загадување и управување со ризици	136
G. Генетски модифицирани организми и хемикалии.....	146
H. Бучава.....	159
I. Цивилна заштита.....	163
J. Нуклеарна безбедност: Заштита од радијација	168
K. Климатски промени	177

I. ГЕНЕРАЛНА ПОЛИТИКА

1. Постојат ли во вашата земја уставни одредби за заштита на животната средина и/или одржлив развој?

Уставот на Република Македонија (“Службен весник на РМ“ бр.52/91 и Амандманите на Уставот на РМ “ бр.52/91, 1/92, 31/98,91/01, 84/03) содржи одредби кои се однесуваат на заштита на животната средина. Уставот иако не го содржи терминот “одржлив развој“ сепак содржи членови кои упатуваат на фундаменталните принципи врз кои е втемелен оджливиот развој.

Во Општите одредби на Уставот во **член 8, став 1, алинеја 10** едно од основните начела на темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија е уредувањето и хуманизација на просторот и заштитата и унапредувањето на животната средина и природата.

Правото на здрава животна средина, како едно од Основните слободи и права на граѓанинот, во Уставот на РМ е пропишано како социјално право, со кое се гарантира правото на граѓаните на здрава животна средина. Истовремено обврска е на граѓаните да ја унапредуваат и штитат животната средина, а Републиката е должна да обезбеди услови за остварување на ова право на граѓаните (член 43).

Во Уставот на РМ е пропишано дека, заради зачувувањето на природата, животната средина и здравјето на луѓето може да дојде до ограничување на слободата на пазарот и претприемништвото како една од темелните вредности на Уставот на РМ (член 55).

Сите природни богатства на Републиката, растителниот и животинскиот свет, добрата во општа употреба, како и предметите и објектите од особено културно и историско значење определени со закон се добра од општ интерес за Републиката и уживаат посебна заштита. Начинот и условите под кои определени добра од општ интерес за Републиката можат да се отстапат на користење, се уредуваат со закон (член 56).

Меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон (член 118). Судовите судат врз основа на Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот (член 98, став 2).

Амандманот 17 на Уставот на Република Македонија пропишува дека „ во единиците на локалната самоуправа, граѓаните директно или преку претставници, учествуваат во процесот на донесување на одлуки за прашањата од локално значење во областа на јавните услуги, урбаното и руралното планирање, заштита на животната средина.

Амандманот 4 на Уставот на РМ ги содржи клучните принципи на одржливиот развој односно стои “Граѓаните на Република Македонија, “.... преземајќи ја одговорноста за сегашноста и иднината на нивната татковина, ... и одговорни пред идните генерации за зачувување и развој на се што е вредно...“. Исто така, преамбулата ги содржи трите столба врз кои е втемелен одржливиот развој, а тоа се: економски развој, социјална правичност и заштита на животната средина, односно “ Граѓаните на Република Македонија ... одлучија да ја конституираат Република Македонија како самостојна, суверена држава, со намера да се ....гарантираат човековите права и граѓанските слободи, да се обезбеди .... социјална правда, економска благосостојба и напредок во личниот и зедничкиот живот...“.

Во Уставот на РМ утврдените Основните слободи и права на човекот и граѓанинот соодветствуваат со трите столба на одржливиот развој, а тоа се :

- правото на работа, слободен избор на вработувањето . . .(член 32)
- правото на социјална сигурност и социјално осигурување. . (член 34)
- право на здрава животна средина ... (член 43).

Дополнително, Уставот на РМ го гарантира правото на образование, правото на здравствена заштита и др., а Републиката е таа која што посебно ги заштитува мајчинството, децата и малолетните деца “обезбедува посебна грижа и заштита на семејството“, и друго.

2. Дали постои општ рамковен закон за заштита на животната средина, кој служи како основа за други прописи од областа на животната средина?

ДА. Во Република Македонија во 1996 година според моделот на рамковни закони за животна средина на Советот на Европа е изработен Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на РМ” бр.13/03 (пречистен текст)). Законот ја даде основната правна рамка за заштита на животната средина, и ги воведо основните инструменти за заштита и управување со животната средина и природата, што до тој момент беше регулирано во одделни закони. Законот ги дефинира правата и должностите на правните и физички лица во заштитата и унапредувањето на животната средина и природата, подготовката на планските документи во животната средина, како Националниот еколошки акционен план, (НЕАП) и Локалните еколошки акциони планови (ЛЕАП-и), а ги дава и контролните механизми во заштитата. Законот за прв пат го уредува прашањето на еколошкото етикетирање, мониторингот врз животната средина како интегриран систем, вклучувајќи го и информативниот систем. Пристапот до информации од областа на животната средина според законот е слободен, и истите се јавни. Со законот се уреди и постапката за оценка на влијанието врз животната средина, на начин кој соодветствуваше на тогашните услови во Република Македонија. Со законот се формира Фондот за животна средина, кој како економски инструмент имаше за цел директно да ја поддржува заштитата и унапредувањето на животната средина и природата. Значајна придобивка на законот преставуваше и формирањето на Државниот инспекторат за животна средина, како инструмент за спроведување на законот. Законот имаше голем придонес во развојот на политиката на животната средина во Република Македонија и во подигнување на јавната свест за животната средина. Со неколку исклучоци, сепак Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата, не беше целосно усогласен со релевантните директиви на ЕУ.

Во процесот на усогласување на домашното законодавство со она на ЕУ, Министерството за животна средина и просторно планирање во изминатите две години работеше на изготвување на пет закони од областа на животната средина, вклучувајќи го и Законот за животна средина кој претставува рамковен закон од областа на животната средина и го транспонира оној дел од Aquis Communautaire познат како хоризонтално законодавство. Се очекува Законот за животна средина да биде донесен до крајот на првиот квартал на 2005, (види 22 Анекс 01).

Рамковниот закон за животна средина во себе ги содржи основните принципи на заштита на животната средина, врз основа на кои се уредени постапките во управувањето со животната средина кои се заеднички за законите во кои се уредуваат одделни области на животната средина. Законот го уредува прашањето за пристап до информации за животна средина, учество на јавноста во донесувањето на одлуки, постапката за оценка на влијанието врз животната средина, потоа плановите за контрола на индустриски несреќи и механизмите за контрола на инспекторите за животна средина. Посебен акцент во законот претставуваат интегрираните еколошки дозволи, за кои се воведува систем на постепено усогласување со бараните стандарди за интегрирана контрола и спречување на загадувањето, преку воведување на интегрирани дозволи за усогласување со оперативни планови, што претставуваат услов за продолжување со работа на постојните инсталации во Република Македонија.

Поважни транспонирани ЕУ Директиви се:

- Директива за оценување на ефектите од одредени јавни и приватни проекти врз животната средина и изменување и дополнување на директивата - Directive 85/337/EEC as amended by Directive 97/11/EC on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment;
- Директива за оценување на ефектите од некои планови и програми врз животната средина - Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment;
- Директива за интегрирано спречување и за контрола на загадувањето - Directive 96/61/EC on Integrated pollution prevention and control;
- Директива за пристап на јавноста до информации од областа на животната средина и укинување на Директивата 90/313 - Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC;
- Директива за учество на јавноста во однос на донесување на нацрт одредени планови и програми кои се однесуваат на животната средина и измени и дополнувања во однос на учеството на јавноста и пристап до правдата - Directive 2003/35/EC of the European Parliament and of the Council for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice - Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC;
- Директива за контрола на опасностите од хаварии со присуство на опасни супстанции - Council Directive 96/82/EC on the control of major-accident hazards involving dangerous substances;

Во предвид се земени следнава директива и документ:

- Предлог-Директива на Европскиот Парламент и на Советот за еколошка одговорност во поглед на превенцијата и санирањето на штетите врз животната средина (Брисел, 23.1.2002, 2002/0021 ЦОД) / Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on environmental liability in regard to the prevention and remedying of environmental damage (Brussels, 23.1.2002, 2002/0021 COD);
- Директива на Советот 91/692/ЕЕЦ од 23.12.1991 за стандардизирање и рационализирање на извештаите за имплементација на одредени директиви во врска со животната средина / Council Directive 91/692/EEC of 23 December 1991 standardizing and rationalizing reports on the implementation of certain Directives relating to the environment.

Овој закон ги имплементира барањата кои произлегуваат од меѓународните инструменти ратификувани/потпишани од Република Македонија:

- Конвенвенција за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина (Архус) / Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention)
- Конвенција за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст (Еспо) / The Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention).
- Протокол за стратешка оценка на животната средина кон Конвенцијата за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст (Кијев, Украина, мај 2003 година) / Protocol on Strategic Environmental Assessment to the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Kiev, Ukraine, May 2003)

Предлог Законот за животна средина претставува основен закон кој начелно ги третира сите медиуми и области на животната средина, вклучувајќи ги и основните глобални прашања. Во него е дадена основа за донесување на подзаконски акти со кои поблиску ќе се уредат определени прашања во врска со заштитата на животната средина.

Законот дава рамка за уредување на областа од одделните медиуми и области на животната средина, преку донесување на посебни закони:

- Законот за управување со отпад, (види 22 Анекс 02);
- Закон за заштита на природата, (види 22 Анекс 03);
- Законот за квалитет на амбиентниот воздух, (види 22 Анекс 04) и
- Предлог Законот за води, чие донесување се очекува до крајот на првиот квартал на 2005 година, (види 22 Анекс 05).

Процесот на изработка на новите законски акти во Република Македонија се одвива согласно Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004 год, како и согласно Акциониот план за Европско партнерство, според кои во наредниот период акцент ќе се стави на донесување на посебни закони во областа на бучавата, хемикалите и генетски модифицираните организми.

Во рамките на програмата за животната средина CARDS 2005 програмирани се активности за изработка на Национална стратегија за апроксимација на законодавството од областа на животната средина, која ќе има за цел да изврши проценка на потребните инвестиции во областа на животната средина поврзани со *acquis*, потоа одговорностите и обврските на институциите во Република Македонија, како и да ја утврди временската рамка за апроксимирање на дадените правни инструменти на ЕУ.

3. Кои се основните начела на кое е засновано законодавството од областа на заштитата на животната средина (на пр. начелото “загадувачот плаќа”, начело на претпазливост итн.)?

Новото законодавство за заштита и унапредување на животната средина на Република Македонија ги инкорпорира начелата на Европската политика за животна средина, но исто така големо внимание е посветено на начелата за заштита на животна средина кои имаат национален, регионален и локален предзнак. Во секој од законите, во посебна глава се уредени основните начела врз кои се темелат законските одредби.

Предлог **Законот за животна средина**, чие донесување се очекува до крајот на првиот квартал на 2005 година, во глава II - Начела за заштита на животната средина ги содржи следните начела:

Начелото на висок степен на заштита го обврзува секој граѓанин при преземањето активности или при вршењето дејности да обезбеди висок степен на заштита на животната средина и на животот и здравјето на луѓето.

Начелото на интегрираност обезбедува целите на политиката за заштита и унапредување на животната средина да се интегрираат во останатите секторски политики што ги донесуваат органите во Република Македонија (развој, земјоделство, транспорт итн).

Начелото на одржлив развој обврзува при преземањето на секоја активност или вршење на дејност, да се води сметка за рационално и одржливо користење на природните богатства, заради задоволување на потребите за здрава животна средина, како и социјалните и економските потреби на сегашните генерации, без притоа да се загрозат правата на идните генерации да ги задоволат сопствените потреби.

Начелото загадувачот плаќа наметнува должност за загадувачот да ги надомести трошоците за причинетата штета, со цел да се доведе животната средина, во најголема можна мерка, во состојбата пред оштетувањето.

Начелото корисникот плаќа е со цел корисникот на ресурсите да ги надомести трошоците за обезбедување на одржлив развој и санација на животната средина предизвикани од користењето на природните ресурси.

Начело на супсидијарност се однесува на Единиците на локална самоуправа кои во рамките на своите надлежности определени со закон, имаат право и должност на своето подрачје да ги преземаат сите мерки и активности за заштита и за унапредување на животната средина, кои не се во исклучива надлежност на државните органи.

Начелото на пропорционалност обезбедува пропорционалност меѓу потребите за развој и потребите за заштита на животната средина.

Начелото на превенција обврзува да се преземаат мерки и активности за заштита на животната средина пред да дојде до штетни последици.

Начело на претпазливост (Precautinary Principle) оди малку подалеку од начелото за превенција и дава основа доколку постои основано сомневање за штетни последици по животната средина, да се преземат неопходни мерки за заштита отколку да се чека за достапен научен доказ.

Начелото на почисто производство е основа за воведување и стремење кон почист вид на производствени техники и процеси во целост, а со тоа и кон минимизација на емисиите и отпадот.

Начелото на меѓународна соработка декларира дека Република Македонија активно ќе учествува во регионална и поширока меѓународна соработка во областа на заштитата и унапредувањето на животната средина.

Начелото на учество на јавноста и пристап до информации ги обврзува органите на Република Македонија (централни и локални) да ги обезбедат сите потребни мерки и да пропишат постапки со кои ќе се обезбеди правото на пристап до информациите за животна средина и да обезбедат учество на јавноста и услови за нејзино изјаснување во донесувањето на сите одлуки кои се однесуваат на животната средина.

Начелото на подигање на јавната свест за значењето на животната средина ги обврзува научните, образовните, здравствените, информативните, културните и другите институции, вклучувајќи ги и здруженијата на граѓаните, во рамките на нивните активности да ја промовираат и да обезбедат развивање на свеста за значењето на животната средина и за нејзината заштита.

Законот за квалитет на амбиентниот воздух ("Службен весник на РМ" бр. 67/04) ги прифаќа начелата од предлог Законот за животна средина но исто така, во посебна глава, вклучува и други начела кои се блиски на заштита на воздухот:

Начелото на внимателно и одговорно однесување кое се однесува на активностите што би можеле да имаат влијание врз квалитетот на амбиентниот воздух, при што секој поединец е должен да се однесува внимателно и одговорно, за да се избегне и спречи загадување на амбиентниот воздух и да се избегне и спречи предизвикување на штетни ефекти врз човековото здравје и животната средина во целина.

Начело на временска перспективност временските рокови во плановите, програмите и одлуките за управување со квалитетот на амбиентниот воздух треба да соодветствуваат на временската перспектива на очекуваните ефекти.

Во **Предлог Законот за води**, чие донесување се очекува до крајот на прв квартал на 2005 година, преземен е дел од начелата определени во предлог Законот за животна средина (во кој заштитата на природата е ставена на високо ниво), но истовремено е надополнет со следниве Начела за одржливо управување со водите:

Еколошко-социјален економски концепт ги дефинира водите како дел од природните процеси кои треба да се заштитиуваат како еколошки живеалишта на флората и на фауната. Управувањето со водите е од јавен интерес.

Начело на минимизирање на употребата на ресурсите обезбедува внимателно и рационално користење на водите за време на активностите кои би можеле да имаат влијание врз водите.

Начело на интегрираност - со ова начело се вградува интегрираното управување со водите и тоа од повеќе аспекти: меѓусебната поврзаност на површинските и на подземните води, нивниот однос со екосистемите зависни од вода и со другите медиуми на животната средина, согласноста на директно инволвираните институции и корисници и врската со другите сектори, соработката за прашањата на меѓудржавните води, како и интегрирање на мерките и активностите за заштита на водите во сите развојни, стратешки, плански и програмски документи кои ги донесуваат државните органи и единиците на локалната самоуправа.

Начело “загадувачот плаќа” обврзува загадувачите на водите да ги надоместуваат трошоците за враќање на загадените води во поранешна состојба.

Начело “надомест на трошоци” - Корисникот на водата се обврзува да ги надомести сите трошоци настанати со давањето на услугата, во кои се вклучени и трошоците на водниот ресурс што го користи и трошоците за животната средина, во согласност со начелото “загадувачот плаќа”.

Начело на спречување на загадувањето на местото на настанување на загадувањето - Емисијата на загадувачки материји се спречува на местото на нивното настанување.

Начело на временска перспектива - со ова начело временските рокови во плановите и во одлуките за управување со водите соодветствуваат на временската перспектива на очекуваните ефекти.

Начелото на партиципација на заинтересираните страни е начело кое ги обврзува надлежните органи да ги земат предвид интересите на сите заинтересирани страни во постапката за донесување на одлуки врзани со управување и заштита на водите.

Законот за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр. 68/04, 71/04), покрај начелата определени во предлог Законот за животна средина ги содржи следниве начела:

Начелото на заштита на животната средина при управувањето со отпадот се однесува на обезбедување висок степен на заштита на животната средина, животот и здравјето на луѓето при преземањето на активности во врска со управувањето со отпадот од страна на правните и физичките лица. Истовремено, се обврзуваат да употребуваат сировини со чија преработка се создава помалку отпад, да применуваат технологии кои обезбедуваат почисто производство и кои ги штедат природните ресурси. Ова начело упатува на задолжително користење на Најдобрите достапни техники (НДТ (Best Available Techniques, BAT)) кои се основа на Интегрираното спречување и контрола на загадувањето (ИСКЗ (Integrated Pollution Prevention and Control, IPPC)).

Начело на блискост (Proximity Principle) определува отпадот првенствено да биде преработен на местото каде што е создаден, додека оној отпад кој поради оправдани техничко-технолошки или економски причини не може да биде преработен на местото каде што е создаден, мора да биде пренесен на преработка или да биде отстранет во најблиските места определени за таа намена.

Начело на универзалност на услугите - Универзалноста на услугите кои се однесуваат на управувањето со отпадот треба да биде обезбедена преку недискриминација, одржливост на услугата, квалитет и ефикасност, транспарентност, економски прифатлива цена, и целосно покривање на областа на извршување на услугата.

Начелото “загадувачот плаќа” е идентично со истоименото начело во предлог Законот за животна средина со тоа што определува дека создавачот и/или поседувачот на отпадот се должни да ги снесат сите трошоци настанати при управувањето со отпадот, вклучувајќи ги и трошоците за собирање, транспортирање, третман, складирање, отстранување, превенција и мониторинг на отпадот, како и трошоците за санационите мерки за штетата којашто ја предизвикал отпадот или штетата којашто би била предизвикана со отпадот.

Систем на кауција - При купувањето на определени производи, купувачот ќе биде обврзан да плати определен додаток на цената на производот, кој ќе му биде вратен тогаш кога на продавачот ќе му ги врати искористените производи и пакувањето, доколку искористените производи и пакувањето можат да се преработат, а тоа е обележано на начин што е утврден во согласност со законот и со друг пропис.

Законот за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр. 67/04), покрај начелата утврдени во предлог Законот за животна средина, се темели и на следниве начела за заштита на природата:

Начелото на висок степен на заштита е идентично со истоимените начела од предлог Законот за животна средина и од посебните Закони за вода и за управување со отпад, со тоа што ова начело ја потенцира заштитата на биолошката и пределската разновидност како и природното наследство.

Начелото на интегрираност дава основа за интегрирање на заштитата на природата во сите развојни стратешки планови и документи кои имаат допирна точка со заштитата на природата.

Начелото корисникот плаќа е со цел корисникот на природните ресурси и природата да ги надомести трошоците за одржување на природната рамнотежа.

Начелото на соработка дава обврска за државните органи, единиците на локална самоуправа и други организации и институции при својата работа да ги почитуваат начелата, целите, мерките и активностите за заштита на природата и притоа да остваруваат целосна меѓусебна и меѓународна соработка.

4. Дали постои долгорочна национална стратегија која се однесува на заштитата на животната средина и на одржливиот развој?

Стратешките определби на Република Македонија за заштита и унапредување на животната средина се дефинирани и обработени во Националниот еколошки акционен план (НЕАП), кој со финансиска помош на Светска банка беше изработен во 1996 година. Во тек на изработка е вториот НЕАП (2004/2005), финансиран од програмата CARDS 2001 на Европската унија (види подетално 22_I__P5).

Собранието на РМ во 2004-та година го усвои Просторниот план на Република Македонија, кој има нагласена стратешко-развојна конотација и ги дефинира и утврдува основните, а со време и остварливи цели и правци на развојот, посебно во поглед на неопходните квалитативни и квантитативни структурни промени и за нив релевантни и адаптивни просторно-плански решенија и опции. Овој документ претставува основа за организација, уредување, користење и заштита на просторот на Република Македонија со временска рамка од 20 години. Студијата за заштита на животната средина и природата, изработена во рамките на Планот утврдува цели и плански определби за заштита и унапредување на животната средина, како дел на вкупните активности во просторот.

Во текот на изработката на голем број секторски стратешки документи во кои се дефинираат развојните политики и кои содржат акциони планови за имплементација на утврдените акции, е опфатен и секторот животна средина, односно влијанието на останатите сектори врз заштитата и унапредувањето на животната средина (види подетално 22_I__P12).

Република Македонија е во подготвителна фаза за развивање на Национална стратегија за одржлив развој со Акционен план (НСОР со АП), во рамките на која се изработени неколку документи:

- “Концепциски приод во креирање и оживотворување на Национална стратегија за одржлив развој на Република Македонија”, 2000;
- “Национална проценка за одржлив развој на Република Македонија”, 2002;
- “Истражувачки концепт за обезбедување аналитичка и прогностичка граѓа во функција на изработка на Национална стратегија за одржлив развој”, 2003.

Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно одлука на Владата на Република Македонија, е определено да биде координатор на активностите за развивање на Национална стратегија за одржлив развој на Република Македонија. Изработката на НСОП со АП на Република Македонија е еден од приоритетите на Владата, согласно Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската Унија. Дополнително, согласно усвоената “Одлука на Советот за принципите, приоритетите и условите содржани во Европското Партнерство со Република Македонија”, на 9-ти јуни, 2004 год, во ПП 30: животна средина, во краткорочни обврски се наведува потреба за “развивање на Национална стратегија за одржлив развој во согласност со *acquis*, вклучувајќи сеопфатен план за спроведување на препораките утврдени во заклучоците на Светскиот самит на Обединетите Нации за одржлив развој, во Јоханесбург, 2002 година”. По оваа обврска МЖСПП изготви план на мерки и активности, кој е вграден во Акциониот план за Европско партнерство. Се планира развивањето на НСОП со АП на Република Македонија да започне во 2005 година, а де се усвои на почетокот на 2008 година, по што ќе започне нејзино спроведување.

Министерството за животна средина и просторно планирање финансираше изготвување на Водич за Локална Агенда 21 (2004 година), со цел развивање и имплементација на локални стратегии и акциони планови за одржлив развој за единиците на локалната самоуправа.

5. Дали постои конкретна акциона програма за заштита на животната средина со предвидени краткорочни и среднорочни цели, обезбедени средства и рокови? Дали истата е во согласност со Acquis на ЕУ кое се однесува на животната средина и како се следи нејзината имплементација?

Во Република Македонија изготвен е Национален еколошки акционен план (1996 година - финансиска поддршка, Светска банка), (законски основ - Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата, "Службен весник на РМ", бр.13/03 (пречистен текст)). Приоритетна цел на овој документ беше да се постават темелите за воспоставување на систем за управување со животната средина, а воедно дефинираше цели за политики во животната средина по области, како и главни предизвици со кој се соочуваше земјата во периодот на транзиција од аспект на животната средина; ги идентификува изворите на загадување (Hot spots), надлежните институции итн.

Изработката на НЕАП 1 беше првиот чекор кон интеграција на политиката на животна средина во економските и социјални развојни програми на државата. Согласно неговите препораки, а како една од најприоритетните активности во секторот животна средина беше формирање на Министерство за животна средина и основање на Фонд за животна средина, соодветно организациски поставени и со сопствени буџети.

Акциониот план ги дефинираше областите, целите и акциите, и утврди временска рамка за нивна имплементација: краткорочна, среднорочна и долгорочна, не идентификувајќи извори и висина на финансиски средства. Утврдените акции во НЕАП-от, во периодот по изработката на документот се финансираа делумно од Буџетот на Министерството за животна средина и просторно планирање, од Фондот за животна средина, како и од странски донации.

Во однос на следење на процесот на имплементација на Акциониот план, евидентно е дека во документот не е предвиден таков механизам. Во таа насока, а согласно идентификуваниот недостатокот во НЕАП 1, при изработката на вториот НЕАП ќе биде разработен посочениот механизам.

Согласно обврските на Република Македонија кои произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација, се наметна и обврската за ревидирање на пристапот кој се однесува на легислативата, политиките, механизмите и др. од областа на животната средина, заради постепено спроведување на еколошките *acquis* на Европската унија. При изработката на вториот НЕАП ќе се следат роковите за имплементација на релевантните директиви кои се или ќе бидат транспонирани во македонското законодавство утврдени во Националната програма за приближување на законодавството (НППЗ) на Република Македонија со законодавството на Европската унија. Во оваа смисла ќе се земат предвид утврдените рокови за имплементација на обврските уредени во новите закони од областа на животната средина (Предлог Закон за животна средина, предлог Закон за води, Закон за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр. 64/04, 71/04), Закон за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) и Закон за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр. 67/04)), кои се целосно усогласени со релевантните директиви на ЕУ.

Имајќи го предвид горе наведеното, вториот НЕАП ќе предвиди краткорочни и среднорочни цели/акции за заштита и унапредување на животната средина, следејќи ги роковите утврдени со Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во ЕУ, Акциониот план за Европското партнерство и Националната програма за приближување на законодавството на Република Македонија. Изворите и висината на финансиски средства за реализирање на истите ќе се утврдат генерално, земајќи ги предвид средствата со кои државата располага во рамките на Буџетот на РМ, Фондот за животна средина и донаторските програми кои финансираат проекти од доменот на заштита на животната средина.

Со изработката на вториот НЕАП ќе се постави основа за постигнување на следните цели:

- Реформирање на пристапот во управување со животната средина (институционално зајакнување во сферата на следење/мониторинг, надминување на преклопување на надлежностите помеѓу институциите и етаблирање на систем и процедури кои ќе овозможат безбедно управување со животната средина);
- Дефинирање на рамките на планирање и управување во животната средина;
- Дефинирање и зајакнување на институционалните капацитети за интегрирање на животната средина во економската и социјалната сфера / национален прогрес во процесот на воспоставување на одржлив развој;
- Олеснување на процесот на префрлање на надлежности од областа на животната средина од централно на локално ниво / децентрализација;
- Зајакнување на меѓуресурска / меѓуминистерска соработка;
- Создавање на позитивна клима во Република Македонија за финансирање и инвестирање во животната средина.

Во вториот НЕАП ќе бидат дефинирани следните поглавија:

- Вовед - утврдување на политика за животна средина во корелација со процесите на воспоставување на одржлив развој, децентрализација и интеграција на Република Македонија во Европската унија;
- Политики и стратегии за унапредување на животната средина и одржлив развој, инволвирани субјекти и нивната улога;
- Состојба на животната средина: воздух, вода, отпад, почва, природа и биодиверзитет, човеково здравје;
- Секторски политики и нивното влијание врз животната средина: индустрија, енергетика, транспорт, земјоделство, шумарство, просторно планирање, туризам;
- Механизми и инструменти за: управување со животната средина, институционална рамка-интерминистерско и интерсекторско планирање, мониторинг и евалуација на животната средина и процесот на имплементација на препораките од НЕАП, финансирање и инвестиции во животната средина, економски инструменти, учество на јавноста и пристап до информации и др;
- Утврдување на приоритети, цели и акции за подобрување на квалитетот на животната средина / Акционен план;
- Трошоци и можни извори за имплементација на НЕАП.

6. На кој начин обезбедувате усогласеност на вашите прописи и политики од областа на животната средина со соодветните прописи на ЕУ? Кои се основните проблеми со кои се соочувате? Опишете ги во кратки црти вашите планови за инвестирање и што сте реализирале во последниве три години за да ги исполните барањата на Acquis во областа на животната средина.

Со цел да се даде преглед на постојниот статус, институции, механизми и планирани активности во процесот на хармонизација на националното законодавство, како и да се определат насоките, содржината и динамиката на хармонизирање на законодавството, тука вклучувајќи го и законодавството во областа на животна средина, Владата на Република Македонија, донесе неколку документи:

- Програма за приближување на националното законодавство кон законодавството на Европската Унија (НППЗ), која се ажурира на годишна основа што претставува контролен механизам за следење на приближувањето на законодавството. Во поглавјето 22 Животна средина се определуваат: одредбите од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА), од кои произлегува обврска за хармонизација на националното законодавство, рокот за имплементација, надлежниот орган, преглед на релевантната легислатива на ЕУ, како и преглед на постојното национално

законодавство и планираните правни акти кои треба да се донесат. Поглавјето е поделено на подгрупи согласно структурата на CELEX. Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежен орган за хармонизирање на законодавството од поглавје 22 од НППЗ.

- Процедурален прирачник за приближување на законодавството на ЕУ, има за цел да ја уреди на воедначен начин постапката на хармонизација на законодавството, и да даде јасни задачи на надлежните органи вклучени во процесот на хармонизација, за начинот на постапување, организација, координација, известување и контрола на активностите. Процедуралниот прирачник содржи одделните чекори и активности кои треба да ги преземат министерствата, преку формирање на Работни Групи и Подгрупи, начин на доставување на извештаи и др.

Согласно членовите 103 и 68 од ССА, хармонизирањето на законодавството од областа на животната средина е обврска на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), кое воспостави интерна институционална структура потребна за процесот на усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ. Имено, во МЖСПП за европските интеграции се надлежни два сектора: Секторот за европска интеграција, кој е надлежен за политиката и комуникацијата со ЕУ и Секторот за регулатива и стандардизација, кој е надлежен за усогласување на законодавството во областа на животната средина, и раководи со РГ 22 - животна средина од НППЗ.

Следејќи ги роковите утврдени во НППЗ, МЖСПП секоја година подготвува програма за работа со планирани активности според НППЗ.

Од досегашното искуство на Министерството за животна средина и просторно планирање, усогласувањето на прописите кои се однесуваат на животна средина со прописите на ЕУ се обезбедува преку:

- Формирање на меѓуминистерски Работни Групи за хармонизација на законодавството, кои станаа главна движечка сила за повеќето од активностите поврзани со изработка на законските текстови и претставуваа платформа за развивање на новото законодавство во областа на животна средина, компатибилно со законодавството на ЕУ. Учесниците во РГ-и се одбрани на начин со кој се обезбедува оптимален баланс на сите засегнати страни. Членовите на РГ-и беа назначувани по официјално барање на МЖСПП, врз основа на предлог од другите засегнати министерства, владини институции, органите на локалната самоуправа, високо-образовни институции, НВО, бизнис секторот и Стопанска комора на Македонија и други организации.
- За потребите на министерството се изготви Акционен план за хармонизација на законодавството во областа на животната средина, како водич за преземање на одделните чекори во анализата и изработката на законите. Секоја РГ се состои од основна група што ги “покренува” активностите, додека пошироката група ја обезбедува потребната консултација. Основните групи одржуваат редовни состаноци, додека пошироките групи одржуваат состаноци на подолги интервали (најчесто еднаш месечно). Основните групи доминантно се составени од членови од МЖСПП и други органи, а кога тоа е можно вклучуваат и меѓународни и локални, виши и нижи, технички и правни експерти. Секоја РГ има секретаријат кој ги организира состаноците на РГ-и, го изготвува дневниот ред, води записниците и обезбедува комуникација во рамките и на основната, и на пошироката советодавна група, како и помеѓу нив две. Секретаријатот исто така води евиденција за документите на РГ. Благодарейќи на таквиот пристап, голем број институции (како од јавниот, така и од приватниот сектор) учествуваат при изработка на законските текстови.
- За секоја директива опфатена со законот се изготвуваат Коресподентни табели кои имаат за цел табеларно прикажување на статусот на транспозиција и степенот на усогласеност на постојното и нацрт-националното законодавство.

- Заради запознавање на јавноста со содржината и обврските кои произлегуваат од новото законодавство, како и обезбедување на учество на јавноста во целокупниот процес се организираат јавни дебати и работилници во сите фази.
- Изјава за усогласеност на прописот со законодавството на ЕУ, се подготвува пред поднесување на законскиот пропис до Владата на Република Македонија. Овој документ ги содржи основните податоци за директивите кои се транспонирани со предлог законскиот акт, како и релевантите одредби од ССА кои се реализираат со законскиот акт.

Како еден од основните проблеми со кои се соочивме во подготовката на законите беше недостигот на сознанија за барањата на директивите кај учесниците кои беа претставници на останатите сектори. За таа цел дополнително се организираа работилници, на кои се презентираа целите и политиката на секоја директива или друг акт на ЕУ.

Исто така, проблем претставуваше и поставеноста на надлежностите на органите на државната управа во Република Македонија. Кај дел од нив се создаде отпор поради потребата од редесфинирање на надлежностите на одделни органи, што произлегуваше од потребата за интегрирање на политиката во животната средина. Во контекст на наведеното, дополнителен проблем претставуваше недостатокот од човечки ресурси кај државните органи, што се надмина со ангажирање на лицата кои беа вклучени во проекти што се спроведуваа во МЖСПП, како и со ангажирање на надворешни експерти.

Во Република Македонија не постои единствен план за инвестирање во животната средина, во кој би се дефинирале инвестициите заради имплементирање на *Acquis communautaire*. Инвестирањето во главно се врши согласно приоритетите дефинирани во одделни национални планови и програми, како и според роковите утврдени во законите. Воедно, како критериум при определување на инвестициите се и обврските кои произлегуваат од ССА, поради што се земаат во предвид и релевантните директиви на ЕУ.

Поконкретно, во НЕАП-от беа идентификувани приоритети, како и активности преку чија реализација се остваруваа приоритетите. Активностите посочени во НЕАП-от претставуваа рамка за насочување на финансиските средства од Фондот за животна средина, од буџетот на МЖСПП и странските донации.

Во рамките на PHARE SOP 99 изработена е првична анализа на потребните економски, финансиски и административни услови за приближување кон ЕУ во областа на животната средина. Документот дава прелиминарна процена на трошоците потребни за инвестирање и покривање на покрупните инвестиции кои произлегуваат од директивите на ЕУ кои бараат големи инвестиции. Документот дава и индикативна рамка за планирање на трошоците од приближувањето кон Европската Унија и финансиски импликации во секторите на животната средина кои изискуваат покрупни инвестиции.

Со поддршка на Европската комисија, преку „Regional Environmental Reconstruction Programme for South Eastern Europe“ изработена е Програма за приоритети за инвестирања во животната средина за Југоисточна Европа, во која е опфатена и Република Македонија. Во Програмата е презентирана листа на приоритетни инвестиции во областа на животната средина, што секако ќе помогне во процесот на планирање на инвестициите на национално ниво.

Според податоците на Државниот завод за статистика, во периодот од 2000 до 2002 во областа на заштита на животната средина, инвестирани се следниве финансиски износи:

Инвестиции во заштита на животна средина							
	вкупно	Отпадоци	води	бучава	воздух	почва и вода	во илјади денари флора и фауна
2000	80.048	55.408	7.804	85	7.918	6.796	2.037
2001	91.190	33.030	21.632	30	23.906	8.182	4.410
2002	151.489	60.742	8.722	6.133	4.066	5.331	66.495

Извор: Државен завод за статистика

Во последните три години, финансиските средства од Фондот за животна средина и буџетот на МЖСПП, воглавно се инвестирани во областите: вода, воздух, отпад и биодиверзитет, а се поддржани и активности за едукација и подигнување на јавната свест.

Позначајни инвестиции се:

- за изградба на хидросистемот за Спас на Дојранското Езеро, се инвестирани над една милијарда денари од Буџетот на Република Македонија, разни фондови, сопствени средства на “Електростопанство на Македонија” и средства од продажбата на Телеком;
- за воспоставување на мониторинг на реките инвестирани се над 18.000.000,00 денари;
- за изградба на пречистителна станица за вода во Прилеп (Студенчица), инвестирани се 25.000.000,00 денари;
- за воспоставување на мониторинг станици за воздух, МЖСПП учествуваше со 10.000.000,00 денари;
- за отстранување на отпад од дивите депонии, инвестирани се 5.000.000,00 денари;
- за решавање на жешките точки (Hot spots), на пр. при излевање на јаловината од рудникот Саса и за санирање на свлечиштето во Рамина, инвестирани се 150.000.000,00 денари;
- за заштита на биодиверзитетот се инвестирани околу 15.000.000,00 денари.

МЖСПП и Фондот за животна средина во последните години реализираа инвестиции во вкупен износ од 658.702.000,00 или по години:

- 2002 година - 359.442.000,00 денари
- 2003 година - 149.100.000,00 денари
- 2004 година - 150.160.000,00 денари.

7. Доставете детален опис (вклучувајќи и нивоа на кадар) на органите на државната управа (министерства, агенции итн.) кои се надлежни за донесување, имплементација и примена на законодавството и политиката кои се однесуваат на животната средина? Како се поделени одговорностите по различни сектори (вода, отпад, заштита на природата итн.)?

Согласно Уставот на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр.52/91 и Амандманите на Уставот на РМ “ бр.52/91, 1/92, 31/98,91/01, 84/03), Собранието на Република Македонија како претставнички орган на граѓаните и носител на законодавната власт на Републиката, донесува закони и дава автентично толкување на закони. Собранието за вршење на работите од својата надлежност донесува и одлуки, декларации, резолуции, препораки и заклучоци. Организацијата и функционирањето на Собранието се уредуваат со Уставот и со Деловникот за работа на Собранието на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр.60/02). Собранието врши други работи утврдени со Уставот и законите, во кои спаѓа и донесувањето на стратегиски и плански документи од областа на животната средина, во случај кога за тоа е

овластено со закон. Како најзначаен документ за развојот на Република Македонија, Собранието го донесува Просторниот план на Република Македонија.

Собранието расправа и одлучува за сите закони и документи кои му се доставени за донесување односно разгледување, од страна на Претседателот на Република Македонија, Владата, пратеник или на предлог од 10.000 граѓани.

Расправата за предлозите започнува во соодветните комисии и тела кои се формирани во рамките на Собранието. Како постојано тело од областа на животната средина е Комисијата за транспорт, врски и екологија. Покрај оваа комисија, законите од областа на животната средина, во зависност од посебниот предмет на регулирање, се разгледуваат и во Комисијата за земјоделство, шумарство и водостопанство и Комисијата за политички систем и односи меѓу заедниците. Ратификацијата на меѓународните конвенции, договори и протоколи се разгледува и од Комисијата за надворешна политика.

Согласно Законот за организација и работа на органите на државна управа (“Службен весник на РМ“ број 58/00, 44/00), Министерството за животна средина и просторно планирање има законска обврска да ја креира и имплементира политиката на животната средина во Република Македонија и да ги предводи активностите во областа на животната средина и на внимателната употреба на просторот и на природните ресурси.

Согласно истиот закон, Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) ги врши работите што се однесуваат на: следење на состојбата на животната средина; заштита на водите, почвата, флората, фауната, воздухот и озонската обвивка од загадување; заштита од бучава, радијација, заштита на биодиверзитетот, геодиверзитетот, националните паркови и заштитените области; реставрација на загадените делови од животната средина; предлагање мерки за третман на цврст отпад; просторно планирање; просторен информативен систем; надзор од негова надлежност и врши и други работи утврдени со закон. Органи во состав на МЖСПП се: Државниот инспекторат за животна средина, Службата за животна средина и Службата за просторен информативен систем. Внатрешната организација на МЖСПП е уредена со Актот за систематизација, во кој се вклучени и органите во состав. Вкупниот број на вработени во министерството, вклучувајќи ги и органите во состав е 91 во редовен работен однос (состојба 2004 година). МЖСПП повремено ангажира и надворешни лица за спроведување на одделни активности (35-40 на договор за дело).

Службата за животна средина, согласно сегашната поставеност врши стручни работи од областа на животната средина. Со предлог Законот за животна средина, чие донесување се планира до крајот на прв квартал на 2005 година, Службата преминува во Управа за животна средина, како орган во состав на МЖСПП, при што и се додаваат во надлежност и одделни управни работи.

Имено, Управата ќе врши стручни работи во заштитата на природата, во управувањето со отпадот, водите, воздухот, почвата, бучавата и другите области на животната средина. Исто така, ќе ја спроведува постапката за оценка на влијанието врз животната средина на проекти и постапката за издавање на интегрираните еколошки дозволи и дозволи за усогласување; ќе го води Катастарот за животна средина и Регистарот на загадувачки материи и супстанции и нивните карактеристики. Управата ќе биде надлежна за спроведување на мониторингот на животната средина, како и за издавање на дозволи и други работи утврдени со закон.

Во нејзини рамки работи и Лабораторија за животна средина, која врши мерење и стручни анализи на загадувањето. Поради зголемените надлежности на Управата, во иднина е неопходно нејзино зајакнување. Во рамките на проектот CARDS 2004 е предвидено зајакнување на капацитетите на Управата, вклучувајќи ја и лабораторијата, што претставува и дел од обврските утврдени во Акциониот план за Европското партнерство.

Службата за просторен информативен систем е надлежна за вршење на работите поврзани со просторниот информативен систем, преку ГИС обработка, анализа и презентација на дигитални просторни податоци.

Државниот инспекторат за животна средина врши надзор над спроведувањето на законите и другите акти од областа на животната средина. Инспекторатот врши директен надзор над правните и физички лица во спроведувањето и почитувањето на условите пропишани во одделните дозволи.

Согласно Законот за организација и работа на органите на државна управа и други министерства имаат директни или индиректни надлежности во областа на управувањето со животната средина. Покрај МЖСПП кое има водечка улога во областа на животната средина, како органи на државна управа со директна надлежност се и: Министерството за одбрана кое ги врши работите што се однесуваат на цивилна заштита; Министерството за внатрешни работи кое ги врши работите што се однесуваат на: остварување на системот на јавната безбедност; производството, прометот, складирањето и заштитата од запаливи течности, гасови, експлозивни и други опасни материјали и превозот на овие материјали; и укажувањето на помош при елементарни непогоди и епидемии; Министерството за економија кое ги врши работите што се однесуваат на: геолошките истражувања и експлоатацијата на минералните сировини и енергетиката; Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство кое ги врши работите што се однесуваат на: земјоделството, шумарството и водостопанството; користењето на земјоделското земјиште, шумите и другите природни богатства; ловот и риболовот; заштитата на добитокот и растенијата од болести и штетници; следењето и проучувањето на состојбите со водите, одржувањето и подобрувањето на режимот на водите; хидромелиоративните системи; проучувањето и истражувањето на метеоролошките, хидролошките и биометеоролошките појави и процеси; Министерството за здравство кое ги врши работите што се однесуваат на заштита на здравјето на населението преку следење на загаденоста на воздухот, водата, земјиштето и животните продукти; заштитата на населението од заразни болести, од штетното влијание на гасовите, јонизирачките зрачења, бучавата, хигиено-епидемиолошката состојба; Министерството за транспорт и врски кое ги врши работите што се однесуваат на: внатрешната пловидба и станбено-комуналните работи.

Ваквата поставеност укажува на постоење на фрагментираност на надлежностите на органите во управувањето со животната средина, која делумно се надминува со донесувањето на новите закони од областа на животната средина, со што се обезбедува поголема интегрираност во управувањето со животната средина. Имено, МЖСПП доби целосна надлежност во управувањето со водите, додека Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство останува како надлежно во делот на наводнувањето, шумарството, ловството и рибарството. Управувањето со отпадот, заштитата на природата и управувањето со квалитетот на воздухот во целост преминуваат во надлежност на МЖСПП. Мониторингот на состојбата со животната средина се интегрира како активност во надлежност на МЖСПП.

Согласно Законот за локална самоуправа („Службен весник на РМ“ бр. 5/02), единиците на локална самоуправа (ЕЛС) се надлежни и одговорни да ги уредуваат и вршат работите од јавен интерес од локално значење, утврдени со закон. Со истиот закон е дефинирана и листата на надлежностите на единиците на локалната самоуправа и тоа: заштитата на животната средина и природата - мерки за заштита и спречување од загадување на водата, воздухот, земјиштето, заштита на природата, заштита од бучавата и нејонизирачкото зрачење; комуналните дејности - снабдувањето со вода за пиење; испораката на технолошката вода; одведувањето и пречистувањето на отпадните води; одведувањето и третманот на атмосферските води; одржувањето на јавна чистота; собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад; отстранување на хаварисаните возила од јавните површини; одржувањето и користењето на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини; регулацијата, одржувањето и користењето на речните корита во урбанизираните делови.

Во однос на управувањето со животната средина во Република Македонија евидентен е мал број на општини кои имаат државни службеници директно задолжени за вршење на работи во управувањето на животната средина. Со новото законодавство во областа на животната средина голем број на надлежности им се доверени на ЕЛС, посебно во рамките на управувањето со отпадот, издавањето на Б интегрирани еколошки дозволи и дозволи за усогласување и инспекцискиот надзор. Во ЕЛС постојат 68 комунални инспектори кои вршат надзор на локално ниво. Со предлог Законот за животна средина предвидено е назначување на општински инспектори за животна средина, на кои со новите закони им се дадени голем број на надлежности. Неопходно е во иднина да се зајакнат капацитетите на единиците на локална самоуправа за управување со животната средина. Со програмата CARDS 2004 е опфатено делумно зајакнување на капацитетите на ЕЛС во делот на издавањето на интегрираните еколошки дозволи и дозволи за усогласување.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА НАДЛЕЖНОСТ- во одделни сектори

Надлежност во сектор води

Надлежноста на водите во РМ со постојното законодавство е фрагментирана помеѓу повеќе министерства, органи и јавни претпријатија. Евидентирани се и случаи каде исти аспекти од управувањето со водите се поделени меѓу повеќе органи.

Надлежен орган на државна управа за управување со водите (односно за водостопанисување) согласно Законот за организација и работа на органите на државна управа и согласно Законот за води ("Сл. весник на РМ" бр. 4/98,19/00), е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ), односно Управата за водостопанство како орган во состав на МЗШВ (состав на вработени: директор, 9 градежни инженери со ВСС, и еден со ССС). Примарната негова надлежност се состои во планирање на водостопанството и спроведување на постапката за издавање на водостопански согласности и водостопански дозволи како инструменти за имплементација на политиката во водостопанството. МЗШВ врши и инспекциски надзор.

Од друга страна, со Законот за организација и работа на органите на државната управа (ЗОРОДУ), МЖСПП е надлежно за заштита на водите и за мониторинг на состојбата со животната средина, вклучувајќи ги и водите. Министерство е надлежно за контрола на загадувањето на водите согласно Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата ("Службен весник на РМ" бр. 13/03 (пречистен текст)). Во МЖСПП, Службата за животна средина, како орган во состав на министерството, се грижи повеќе за стручните аспекти на заштитата на водите.

Согласно претходните законски основи, Министерството за транспорт и врски (МТВ) е надлежно за комуналната инфраструктура, што го опфаќа делот на третманот на одпадните води и водоснабдувањето. Министерството за економија има надлежности во делот на управувањето со водите заради производство на електрична енергија и експлоатација на минералните води како минерални сировини.

Министерството за здравство, вклучувајќи го и Републичкиот завод за здравствена заштита, согласно ЗОРОДУ, Законот за води и Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" бр.54/02) , е надлежно за здравствената исправност на водата за пиење и за капење и заштита на населението од заразни болести.

Во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство постои и Управа за хидрометеоролошки работи, која, меѓу другото, врши мониторинг на квалитетот на водите и дел од мониторингот на квалитетот на воздухот.

Потребата од интегриран пристап при управувањето со водните ресурси (што опфаќа планирање на управувањето на ниво на речни сливови, користење на водите, заштита на

водите од загадување, заштита од штетно дејство на водите, како и управување со водостопанските објекти и услуги) бара и интеграција на организационата поставеност.

Согласно Предлог Закон за води (чие донесување се очекува до крајот на прв квартал на 2005 година), се врши разграничување на надлежностите помеѓу релевантните министерства и се воспоставува систем на координација и меѓусебна блиска соработка. МЖСПП ќе биде надлежно за управување со водите во целина, вклучувајќи го управувањето со речните сливови и системот на дозволи, додека Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе биде надлежно во делот на наводнувањето. Министерството за здравство останува надлежно за следење на здравствената исправност на водата.

Надлежност во сектор воздухот:

МЖСПП е надлежно за следење на состојбата со загадување на воздухот и преземање на мерки за намалување на загадувањето. Министерството за здравство е надлежно за здравствениот аспект на состојбата на воздухот. Во рамките на Министерството за здравство е и Републичкиот завод за здравствена заштита кој располага со 10 подрачни единици низ Република Македонија, кои вршат мерења за состојбата со воздухот во урбаните подрачја.

Надлежности во сектор отпад

МЖСПП е надлежно за управување со отпадот на ниво на Република Македонија. ЕЛС се надлежни за комуналниот, инертниот отпад и индустрискиот неопасен отпад од инсталации со Б интегрирани еколошки дозволи. Министерството е исклучиво надлежно за опасниот отпад.

Надлежност во делот на заштита на природата

МЖСПП е целосно надлежно во управувањето и надзорот над заштитените подрачја и заштитените видови. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е надлежно за управувањето со шумите и нивната заштита, како и за уредувањето на областа на ловството, рибарството и заштитата на растенијата.

Со Законот за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04) националните паркови преминуваат во Установи за национални паркови, кои ќе бидат надлежни за управувањето со национален парк. Управен надзор над нивната работа врши МЖСПП, додека Управата за животна средина врши стручен надзор над нивната работа.

Органи во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство се:

- Управа за заштита на растенија,
- Државен инспекторат за шумарство и ловство.

Надлежност во управувањето со хемикалии

Надлежноста во управувањето со хемикалиите за МЖСПП е утврдена во предлог Законот за животна средина, кој генерално го регулира постапувањето со хемикалии, начинот на пакување и одбележување и во Законот за управување со отпад ("Службен весник на РМ" бр. 68/04, 71/04) кој го регулира постапувањето со отпадните Полохлориранибифенили - ПХБ (PCBs). Министерството за здравство ја има надлежноста во постапувањето со отровите, што е регулирано со Закон за производство на отрови ("Службен лист на СФРЈ" бр. 18/76) и Закон за промет на отрови („Службен лист на СФРЈ“бр.13/91) и Правилник за начинот на уништување на отрови и амбалажата што е користена за пакување на отрови и за начинот на повлекување на отровите од промет („Службен Лист на СФРЈ“ бр. 7/83). Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е надлежно за пестицидите кои се употребуваат за заштита на растенијата. Согласно Националната програма за приближување на законодавството (НППЗ) и Акциониот план за Европско партнерство, предвидена е изработка на Закон за хемикалии кој ќе претставува основен закон во оваа област. Во него ќе се

дефинираат надлежностите меѓу различните органи со цел воспоставување единствен систем на управување со хемикалии.

Надлежност во сектор јонизирачкиот зрачење и радијациона сигурност

Согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност („Службен весник на РМ“ бр. 48/02), МЖСПП е надлежно за надзор над радиоактивниот отпад, додека Министерството за здравство е надлежно за заштита на населението од изложеност на јонизирачко зрачење. Со овој закон е предвидено формирање на Дирекција за радијациона сигурност, со која ќе се интегрира управувањето во оваа област.

Надлежност во сектор контрола на бучавата

Согласно постојното законодавство, МЖСПП е надлежно за контрола на бучавата надвор од работната средина, додека Министерството за труд и социјална политика е надлежно за контрола на бучавата во работните простории. Согласно НППЗ и Акциониот план за Европско партнерство се предвидува донесување на Закон за бучава, со кој ќе се определат надлежностите на одделните тела во Република Македонија.

8. Постојат ли одредби кои се однесуваат на обука на службените лица во областа на животната средина? Колку е тешко да се најде соодветно квалификуван кадар?

Законот за државни службеници („Службен весник на РМ“ бр. 59/00, 112/00, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03, 17/04, 69/04), е основен закон во кој генерално се регулирани прашањата што се однесуваат на обуката на државните службеници.

Во делот III. Права и должности на државните службеници од Законот за државни службеници, утврдено е дека секој државен службеник има право и должност стручно да се оспособува, односно да се обучува во согласност со потребите на органот во кој е вработен (член 24, став 1). Стручното оспособување, односно обука на државните службеници се спроведува врз основа на годишна програма која ја донесува органот во кој тие се вработени, по претходно добиено мислење по таа програма од Агенцијата за државни службеници (член 24, став 2).

Согласно Правилникот за систематизација на работните места на Министерството за животна средина и просторно планирање, за поголем број од работните места во организационите единици предвидено е вработување на кадар кој има оформено високо стручно образование од областа на природните науки.

Во Република Македонија постојат високо-образовни институции (факултети и институти) кои профилираат високо образован кадар од посебната област на школување, со што генерално се задоволуваат потребите на МЖСПП. Сепак, Министерството има недостаток од специјализиран кадар за соодветни области во животната средина, пред се во оценка на влијанието врз животната средина, мониторингот, интегрираното спречување и контрола на загадувањето, климатските промени, хемикалиите и др.

Делумно, овие потреби се задоволуваат преку обуките и тренинзите кои се остваруваат во рамките на проектите и активностите што се спроведуваат во МЖСПП, како и преку активностите на меѓународните организации. Практика е да сите проекти кои се реализираат во рамките на МЖСПП содржат и компонента обука за одредени тематски подрачја кои се предмет на проектот, а во последните години МЖСПП се повеќе го применува принципот on the job training, обука на кадарот. Така на пример, во рамките на PHARE SOP 99, при изготвувањето на новите закони од областа на животната средина, вработените државни службеници од МЖСПП кои беа вклучени во драфтирањето на законските текстови, стекнаа знаења за начинот и постапката за изработка на закони, за барањата на директивите, изработка на анализа на разлики, изработка на Кореспондентни табели и стекнување на знаења и размена на искуства преку студиски престои.

Вработените во МЖСПП се вклучени во обуки организирани и спроведувани од страна на меѓународни организации. Така на пример, преку Јапонската агенција за меѓународна соработка (JICA) државните службеници на МЖСПП остваруваат неколку месечни обуки за определени области: управување со отпад, мониторинг, заштита на природата, чисти технологии и сл. Преку Шведската агенција за меѓународна соработка и развој (SIDA) остварени се обуки во областа на управувањето со отпад и оценката на влијание врз животната средина. Преку програмата Балканска мрежа за спроведување на законодавството од областа на животната средина (BERCEN), како дел од REReP, се спроведе обука наменета за инспекторите за животна средина.

За спроведување на своите надлежности, МЖСПП има потреба од соодветно квалификуван кадар кој би ги поддржал активностите на приватниот сектор, со цел постигнување на еколошките стандарди. Во таа насока, непходно е да се пристапи кон зајакнување на капацитетите на консултантските куќи и поединци кои со своите услуги би ги поддржале приватните лица во остварување на нивните обврски произлезени од новото законодавство во областа на животната средина.

Со цел поттикнување на образованието во областа на животната средина и негово подигнување на ниво на законска обврска, Министерството во Предлог Законот за животна средина, унапредувањето на заштитата на животната средина го заснова на оспособување и усовршување на кадри од областа на заштитата на животната средина преку потребната поддршка на образовните и на научните институции, на стручните организации и на здруженијата на граѓани основани заради промовирање на заштитата на животната средина и спроведување на образовните активности.

9. Кои се механизмите за следење на почитувањето на законодавството за животна средина и на состојбата на животната средина?

Надлежен орган за следење на почитувањето на законодавството на животната средина и состојбата на заштитата на животната средина е Министерството за животна средина и просторно планирање

Надлежен орган за инспекциски надзор над примената на законите и прописите од областа на животната средина е Државниот инспекторат за животна средина, орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). За работите од надлежност на единиците на локална самоуправа инспекциски надзор над примената и спроведувањето на законските и други прописи вршат овластени инспектори за животна средина.

Бројот на инспектори во Државниот инспекторат за животна средина на територија на Република Македонија е девет, од кои четири се надлежни за надзор во главниот град, а останатите се распоредени во одделни градови низ Република Македонија, со доделени приоритетни подрачја за вршење на надзор. Во спроведувањето на инспекцискиот надзор Државниот инспекторат за животна средина ја користи Централната лабораторија за животна средина, која работи во состав на Службата за животна средина, орган во состав на МЖСПП. Лабораторијата е опремена со соодветна опрема потребна за спроведување на лабораториски анализи и други испитувања на загадувањата и емисиите. Во лабораторијата се вработени вкупно 12 лица.

Во случај на повреда на одредбите од закони од областа на животната средина Државниот/општинскиот инспектор согласно делокругот на својата работа може со решение да нареди преземање на одредени мерки за остранување на загадувањето и последиците од него; да ја ограничи и забрани привремено, до конечната судска одлука, работата на одредени субјекти; привремено да одземе предмети извор на загадување; и преземање на други мерки за исполнување на условите предвидени во законот или во соодветната дозвола. Доколку субјектите не постапат согласно решението, односно не ги отстранат причините за настанатата состојба, државниот инспектор ќе поднесе прекршочна односно кривична пријава

пред надлежниот суд, како и ќе отпочне постапка за одземање на добиените дозволи и овластувања. Доколку во одредени случаи, постои потреба од итно преземање на мерки, инспекторот може усно да донесе наредба за отстранување на недостатоците.

Согласно постојните законски прописи, по жалбата поднесена против решенија од државните инспектори одлучува второстепената комисија за решавање на управни работи од областа на животната средина при Владата на Република Македонија. Против решението на второстепениот орган може да се поведе управен спор пред Врховниот суд на Република Македонија.

Со новите закони, против решението донесено од Државниот инспектор и општинскиот инспектор на единиците на локална самоуправа за животна средина, со кое е определена управна мерка, може да се изјави жалба до министерот за животна средина и просторно планирање во рок од 8 дена од приемот на решението. Против решението на министерот може да се поведе управен спор пред Врховниот суд на Република Македонија.

Во Предлог Законот за животна средина исто така Директорот на Државниот инспекторат за животна средина и градоначалникот на единиците на локална самоуправа имаат должност секоја година да донесуваат програми за вршење на редовен инспекциски надзор.

Согласно процесот на децентрализација, во Предлог Законот за животна средина е предвидена посебна глава во која е регулиран начинот и постапката за вршење надзор над работата на органите на единиците на локална самоуправа (ЕЛС) во спроведувањето на нивните надлежности.

Надзор над работата на органите на единиците на локална самоуправа, во вршењето на нивните работи кои произлегуваат од законите од областа на животната средина, врши Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). Министерството при вршењето на надзорот ја следи законитоста на работите на органите на ЕЛС; презема мерки, активности и дава иницијативи за остварување на надлежностите на ЕЛС; потоа оценува дали органите на ЕЛС своите надлежности ги извршуваат согласно постапките и стандардите утврдени со закон; укажува за пречекорување на надлежностите од страна на ЕЛС и предлага мерки за надминување на таквата состојба; дава препораки за спроведување на надлежностите; го следи навременото спроведување на прописите; поднесува иницијативи и предлози доколку констатира неспроведување на законите како и доколку констатира судир на надлежности помеѓу органите на ЕЛС; ја следи законитоста на решенијата што ги донесува градоначалникот. Доколку и покрај укажувањата и преземените мерки и активности органите на ЕЛС не го обезбедат извршувањето на работите утврдени со закон за кои се одговорни и кои се во нивна надлежност, им се одзема надлежноста, а вршењето на надлежноста ја презема МЖСПП, но најмногу до една година од денот на нивното преземање. За сите преземени работи МЖСПП е должно да го информира Министерството за локална самоуправа и Министерството за финансии.

Во случај на судир на надлежностите меѓу носителите на законодавната, извршната и судската власт и судир на надлежностите меѓу органите на Републиката и единиците на локална самоуправа надлежен е Уставниот суд на Република Македонија.

Во **Кривичниот Законик** („Службен весник на РМ“ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04) во глава 22 од член 218 до 234 член се пропишани следните кривични дела против животната средина: Загадување на животната средина, Загадување на вода за пиење, Производство на штетни средства за лекување добиток или живина, Несовесно укажување ветеринарна помош, Пренесување заразни болести кај животниот и растителниот свет, загадување на добиточна храна или вода, Уништување насади со употреба на штетна материја, Узурпација на недвижности, Пустошење на шума, Предизвикување шумски пожар, Незаконит лов, Незаконит риболов, Загрозување на животната средина и природата со отпадни материји, Неовластено прибавување и располагање со нуклеарни материји, Внесување опасни материји во земјата и Мачење животни.

Во **Законот за заштита на природата** („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) се предвидени следните видови кривични дела: Истребување на автохтон див вид, Интродукција на дивни видови во природата, Реинтродукција на дивни видови во природата, Назаконско земање и

користење на генетски и биолошки материјал, Недозволено оштетување и уништување на спелеолошки објекти, Оштетување или уништување на наоѓалиште на минерали и фосили.

Во **Предлог Законот за води** се предвидени следните видови кривични дела: неовластено користење на вода и неовластено исцрпување на подземни води.

Висината на паричните казни за прекршоци на законите, генерално, се пропишани со **Законот за прекршоци** („Службен весник на РМ“ бр.15/97 и 35/97) каде што е предвидено дека парична казна за физичко лице не може да се пропише во износ помал од 1.000,00 денари ниту поголем од 50.000,00 денари, а за правно лице не може да се пропише помала казна од 10.000,00 денари, а повисока од 300.000,00 денари. Мандатна казна може да се пропише во износ, кој за физички лица не може да биде поголема од 10.000,00 денари, а за правни лица не може да биде поголема од 100.000,00 денари.

Во **Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата** (“Службен весник на РМ“ бр.13/03 (пречистен текст)) висината на парична казна за правното лице се движи од 50.000,00 до 300.000,00 денари, а со парична казна од 5.000,00 до 50.000,00 денари ќе се казни одговорното лице во правното лице. Висината на паричната казна за физичко лице изнесува од 10.000,00 до 50.000,00 денари. Исто така постои можност за изрекување и на мандатни казни на физичко лице во висина од 5.000,00 денари. Кон паричната казна на правното лице може да му се изрече, од страна на суд, мерка за безбедност забрана за вршење на определена дејност во траење од шест месеци до пет години. На одговорното лице во правното лице, покрај парична казна може да се изрече и мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност во траење од три месеци до една година. Со парична казна од 3.000,00 денари на лице место (мандатна казна) ќе се казни за прекршок граѓанин. Казните ги наплатува на лице место (мандатно) инспектор за заштита на животната средина кој врши надзор над примената на мерките за заштита на заштитените природни добра, работник на Министерството за внатрешни работи надлежен за одржување на ред и мир, чувар на национален парк, односно друго лице овластено да чува заштитено природно добро. Во случај кога граѓанинот нема да ја плати мандатната казна на лице место, надлежниот инспектор, врз основа на свој наод или по пријава на работникот на Министерството за внатрешни работи надлежен за одржување на ред и мир, чувар на национален парк, односно друго лице овластено да чува заштитено природно добро, поднесува прекршочна пријава.

Во **Предлог закон за животна средина** се предвидени два вида на прекршоци: построги и полесни. Висината на построгите прекршоци се движи од 200.000,00 до 300.000,00 за правното лице. За одговорното лице во правното лице е предвидена парична казна од 30.000,00 до 50.000,00 денари, а за физичко лице од 10.000,00 до 30.000,00 денари. Предвидена е можноста за одредени прекршоци покрај парична казна на правното лице, надлежниот суд, да може да изрече и мерка за безбедност – забрана за вршење на определена дејност во период од шест месеци до три години, а на физичкото лице може да му изрече забрана на вршење на професија во период од три месеци до една година.

Висината на паричната казна за полесните прекршоци се движи од 100.000,00 до 200.000,00 денари за правното лице. Со парична казна од 10.000,00 до 30.000,00 денари може да се казни одговорното лице во правното лице. Со парична казна од 10.000,00 до 30.000,00 денари ќе се казни и физичко лице. Покрај паричната казна за одредени прекршоци може, надлежниот суд, на правното лице да му се изрече и мерка за безбедност – забрана за вршење на дејноста од три месеци до една година, а на физичкото лице може да му изрече забрана на вршење на професија од три месеци до шест години.

Во **Закон за квалитет на амбиентниот воздух** (“Службен весник на РМ“ бр. 67/04) се предвидени прекршоци во висина од 100.000,00 до 300.000,00 денари за прекршок сторен од правно лице, а со парична казна од 10.000,00 до 50.000,00 денари ќе се казни и одговорно лице во правното лице. За одредени прекршоци на правното лице може покрај парична казна, надлежниот суд, да му се изрече и мерка за безбедност забрана за вршење на определена дејност во траење од шест месеци до три години, а на одговорното лице во правното лице,

може да му се изрече и мерка за безбедност – забрана за вршење на професија во траење од три месеци до една година. Висината на паричната казна за прекршок сторен од физичко лице е во висина од 5.000,00 до 30.000,00 денари. Службеното и одговорното лице во Општината и градот Скопје ако не постапи согласно одредбите од законот ќе се казни за прекршок со парична казна од 30.000,00 до 50.000,00 денари.

Во **Закон за заштита на природата** (“Службен весник на РМ“ бр. 67/04) висината на паричните казни за прекршоците се движи од 100.000,00 до 300.000,00 денари. Одговорното лице во правното лице може да се казни со парична казна, од 10.000,00 до 50.000,00 денари, а на физичко лице за одредени прекршоци може да му се изрече и казна затвор. За одредени прекршоци може да се изрече и мерка на безбедност и тоа за: одговорното лице во правното лице може да му се изрече и мерка на безбедност, забрана за вршење на должност или дејност во траење од шест месеци до една година, а за правното лице може да се изрече и мерка на безбедност одземање на предмети и за физичкото лице може да му се изрече и мерка на безбедност одземање на предмети.

Во законот е пропишана можноста за изрекување на мандатни казни, односно наплаќање на казните за сторениот прекршок на лице место, од страна на инспекторите за заштита на животната средина и работник на органот на државната управа надлежен за работите од внатрешни работи, надлежен за јавен ред и мир. Ваква можност имаат и чуварските служби задолжени за непосредна заштита на заштитените подрачја основани согласно законот.

Во **Законот за управување со отпад** (“Службен весник на РМ“ бр. 68/04, 71/04) висината на прекршоците за правните и физичките лица се движи во следните рамки: од 50.000,00 до 300.000,00 денари ќе се казни за прекршок правното лице, а висината на казната за одговорно лице во правното лице е од 10.000,00 до 50.000,00 денари, за кое покрај парична казна може да му се изрече и мерка за безбедност забрана за вршење на дејност, во траење од три месеци до една година.

Исто така, законот дава можност и за изрекување на мандатни казни чија висина во зависност од прекршокот и дејноста која ја врши се движи во износ од 30.000,00 денари до 100.000,00 денари за правното лице.

За физичкото лице висината на мандатната казна се движи во износ од 1.000,00 до 10.000,00 денари. Мандатните казни покрај надлежните инспектори, право и обврска за казнување има и работник на органот на државната управа надлежен за работите од внатрешни работи, јавен ред и мир. Во случај кога правното и физичкото лице нема да ја платат мандатната казна на самото место, инспекторот за животна средина и општинскиот инспектор за животна средина, се должни да поднесат прекршочна пријава, врз основа на свој наод или по пријава од работникот на органот на државната управа надлежен за работите од внатрешни работи, надлежен за одржување ред и мир, и чувар во заштитено подрачје на националниот парк.

Законот за управување со отпад предвидува и посебни казни за вршителите на одделните дејности на управување со отпад, и тоа: **за собирачите и за транспортерите на отпад** висината на паричната казна за правните лица се движи од 10.000,00 до 300.000,00 денари; за одговорните лица во правните лица од 10.000,00 до 50.000,00 денари во зависност од видот на отпадот кој што се транспортира и собира. За одговорното лице во правното лице висината на казна изнесува од 10.000,00 до 50.000,00 денари. На одговорното лице во правното лице може да му се изрече мерка на безбедност забрана за вршење на должноста во траење од три месеци до една година. Висината на мандатната казна за правното лице е определена во износ од 5.000,00 до 100.000,00 денари во зависност од видот на отпадот.

За **преработувачите на отпад** висината на паричната казна за сторени прекршоци, во зависност од видот на отпадот, се движи од 150.000,00 до 300.000,00 денари за правното лице. Висината на казната за одговорното лице во правното лице, во зависност од видот на отпадот кој се преработува, се движи од 10.000,00 до 50.000,00 денари, а на лицата ќе им се

изрече и мерка на безбедност забрана за вршење на дејноста во траење од три до шест месеци. Висината на мандатната казна за правното лице што преработува отпад е определена во износ од 50.000,00 до 10.000,00 денари во зависност од видот на отпадот.

За **отстранувачите на отпад** висината на парична казна, во зависност од отпадот кој се отстранува, за правно лице е определена од 150.000,00 денари до 300.000,00 денари, а за одговорното лице во правното лице висината на парична казна е од 10.000,00 денари до 50.000,00 денари, на кои истовремено со паричната казна може ќе им се изрече и мерка на безбедност забрана за вршење на должноста во траење од три до шест месеци.

Висината на мандатна казна, во зависност од отпадот што се отстранува, за правното лице се движи во износ од 30.000,00 денари до 100.000,00 денари, а за физичкото лице се движи од 1.000,00 денари до 10.000,00 денари.

Во **Предлог Законот за Води** висината на паричната казна за прекршок се движи од 10.000,00 до 300.000,00 денари за правно лице, а за одговорното лице во правното лице е определена казна од 10.000,00 до 50.000,00 денари. За физичко лице е предвидена парична казна од 3.000,00 до 50.000,00 денари.

Со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата, општите обврски за мониторинг на воздух, вода, почва, природа, бучава и отпад како и дефинирањето на побарувањата за мониторинг, типовите и форматите на податоците за мониторингот надлежно е Министерството за животна средина и просторно планирање. Мониторингот за различните медиуми на животната средина во останатите законски прописи не е јасно дефиниран и координиран во и помеѓу одговорните институции. Многу елементи во подзаконските акти се базирани на закони кои се промениле неколку пати, создавајќи различна институционална рамка.

Со цел надминување на ваквата состојба со мониторингот, Предлог Законот за животна средина за мониторинг на медиумите и областите на животната средина, на територијата на Република Македонија предвидува воспоставување државна мрежа за мониторинг, составена од државни мрежи за мониторинг на одделните медиуми и области на животната средина кои се воспоставуваат (во натамошниот текст: државни мрежи), на начин и под услови определени со посебните закони.

Мониторинг на одделните медиуми и области на животната средина можат да вршат акредитирани правни лица, научни и стручни организации овластени од страна на МЖСПП на начин и под услови определени со посебниот закон.

Мониторингот на имисијата/квалитетот на одделни медиуми на животната средина и на изворите на емисии преку државните и локалните мрежи, како и сопствен мониторинг од страна на операторите, се врши според методологија пропишана со посебните закони.

За мониторинг на одделни медиуми и области на животната средина, единиците на локална самоуправа, може да формираат локални мрежи за мониторинг.

Средствата за формирањето, работењето, одржувањето и развојот на локалната мрежа за мониторинг се обезбедуваат од Буџетот на единиците на локална самоуправа и од други извори, во согласност со законот и акт на единиците на локална самоуправа.

Министерството за животна средина и просторно планирање може да го делегира вршењето мониторинг на соодветниот медиум или област од државната мрежа на единиците на локална самоуправа.

Сопствениците, односно корисниците на инсталации кои се извор на емисија и загадуваат еден или повеќе медиуми и области на животната средина се должни да вршат мониторинг на изворите на емисија. Мониторинг на изворите на емисиите, како и на имисиите, можат да го

вршат преку сопствени служби или преку акредитирани научни и стручни организации и други правни лица кои ги исполнуваат условите за вршење мониторинг. Тие се должни: редовно да ги следат емисиите (преку мерење на емисиите, односно пресметување и проценка на количествата емисии) од изворот на загадувањето, редовно да ги следат имисиите во непосредна близина на изворите на емисиите определени со закон и на начин утврден во интегрираната еколошка дозвола. Тие се должни податоците од редовните следења на емисиите од изворот на загадувањето еднаш месечно да ги доставуваат до министерството.

Органите на државната управа, единиците на локална самоуправа и лицата кои вршат сопствен мониторинг се должни, без надоместок, податоците од мониторингот да ги доставуваат до министерството за животната средина и просторно планирање.

Заради исполнување на обврските на Република Македонија, преземени со ратификуваните меѓународни договори, Министерството за животната средина и просторно планирање ги доставува податоците добиени од мониторингот и податоците кои се однесуваат на животната средина до меѓународните организации.

Заради управување со податоците за состојбата за животна средина Министерството воспоставува Информативен систем за животна средина. Информативниот систем се воспоставува и организира со цел да се обезбеди база на релевантни податоци – сеопфатни, точни јавно достапни информации за состојбата и квалитетот на животната средина. Информативниот систем опфаќа систематизирање, складирање и искористување на податоците од мониторингот на одделни медиуми и области на животната средина.

Министерството за животна средина и просторно планирање е должно на секои три години да подготвува извештај за состојбата на животната средина на Република Македонија.

10. Наведете го бројот на обвинителни постапки поведени поради прекршување на прописите за животна средина и висината на казните за тие прекршувања. Обезбедете информации за стапките на наплата на изречените казни и релевантната статистика за прекршување на прописите во областите воздух, вода и отпад во последните три години и за други области на животната средина, доколку имате информации.

Надлежен орган за спроведување на прописите од областа на животната средина е Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) (види подетално 22_I__P9).

Во рамките на МЖСПП надлежен орган за спроведување на инспекциски надзор над спроведување на прописите од областа на животната средина е Државниот инспекторат за животна средина. Бројот на инспектори за животна средина на територија на Република Македонија е девет, од кои четири се надлежни за надзор во главниот град, а останатите се распоредени во одделни градови низ Република Македонија, со доделени приоритетни области за вршење на надзор.

Во рамките на своите надлежности, врз основа на прописите за заштита на животната средина, Државниот инспекторат за животна средина за последните три години има постапено по:

- Во 2001 година подготвени се 271 заклучоци за констатација од извршени увиди (во понатамошниот текст: записници за констатација), донесени се 81 решение за преземање на задолжителни мерки (во понатамошниот текст: решенија), поднесени се 12 прекршочни пријави пред надлежните судови од кои 9 прекршочни постапки се решени, а 3 се во процедура.
- Во 2002 година подготвени се 510 заклучоци за констатација, донесени се 155 решенија, поднесени се 27 прекршочни пријави пред надлежните судови од кои 13 се решени, а 14 се во процедура, поднесени се 3 кривични пријави пред надлежните судови од кои 1 е решена, а 2 се во процедура.

- Во 2003 година подготвени се 1143 заклучоци за констатација, донесени се 239 решенија, а поднесени се вкупно 69 прекршочни пријави од кои 13 се решени, а 56 се во процедура.

За сторените прекршувања на прописите од областа на животната средина изречени се следните видови на казни: прекршочни опомени, парични казни со висина од: 2.000,00 до 200.000,00 денари, за стореното кривично дело е изречена условна осуда со мерка на безбедност забрана за работа во траење од 1 година.

Комисијата за решавање во управна постапка во втор степен од областа на транспортот и врските и животната средина, при Владата на Република Македонија, во областа на животната средина, по жалби поднесени против решенијата на првостепениот орган има постапено по:

- за 2001 година од вкупно доставени 17 предмети решени се 2, а 15 се префрлени на решавање во 2002 година;
- во 2002 година од вкупно доставени 24 нови предмети, од кои заедно со претходно доставените од 2001 година решени се 12, а 27 предмети се префрлени за решавање во 2003 година;
- во 2003 година доставени се 34 нови предмети, од кои заедно со претходно префрлените од 2002 година, решени се 55, а во 2004 година префрлени се 6.

Во Врховниот суд на Република Македонија, за периодот од 2001 до 2003 година, поведени, во постапка и завршени управни спорови против управни акти од областа на животната средина се следните:

- за 2001 година заведен е еден управен предмет, истиот е решен, односно тужбата е отфрлена како недозволена;
- за 2002 година, заведени се 5 предмети, од нив 4 се решени, со тоа што три се одбиени како неосновани, а една е отфрлена како недозволена;
- за 2003 година, заведени се 8 предмети, од нив само еден предмет е решен, односно тужбата е одбиена како неоснована.

Во однос на прописите од областа на комуналните дејности од страна на Државниот инспекторат за комунални работи при Министерството за транспорт и врски, врз основа на Законот за отпад (“Службен весник на РМ” бр.37/98, 16/04 - укинат со Законот за управување со отпадот (“Службен весник на РМ” бр.68/04,71/04) и Законот за комунални дејности (“Службен весник на РМ” бр.45/97, 23/99, 45/02, 16/04), во последните три години донесени се вкупно 31 решенија. Против правните и одговорните лица во правните лица производители на опасен отпад, поднесени се 7 прекршочни пријави.

Комуналните работи од локално значење ги вршат општински комунални инспектори назначени од градоначалникот на единиците на локална самоуправа чиј број на територијата на РМ изнесува 68. Врз основа на Законот за отпад (“Службен весник на РМ” бр.37/98, 16/04), Законот за комунални дејности (“Службен весник на РМ” бр.45/97, 23/99, 45/02, 16/04) и Законот за одржување на јавна чистота, собирање и транспортирање на комуналниот цврст и технолошки отпад (“Службен весник на РМ” бр.37/98) вкупниот број на донесени решенија за минатите три години изнесува 5666, бројот на поднесени прекршочни пријави е 1476, од кои 60 се отфрлени поради застареност, а во процедура на решавање се 181, а решени се 1295.

За сторените прекршувања изречени се парични казни во висина од 1.000,00 денари до 50.000,00 денари и прекршочни опомени.

Државниот инспекторат за транспорт при Министерството за транспорт и врски постапувајќи по Законот за јавни патишта (“Службен весник на РМ” бр. 26/96, 40/99, 96/00, 29/02, 68/04) во делот кој се однесува на отстранување на предмети и материјали на јавните патишта во последните 3 години имаат донесено вкупно 38 решенија, поднесени 74 прекршочни пријави од кои 19 се решени, 30 се запрени, а 25 се во постапка на решавање.

За сторените прекршувања изречени се парична казна од 1.000,00 до 10.000,00 денари.

Државниот инспекторат за земјоделство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е надлежен орган за инспекциски надзор на спроведувањето на: Законот за земјоделско земјиште (“Службен весник на РМ” бр.25/98,18/99, 2/04), Закон за рибарство (“Службен весник на РМ” бр.62/93), Закон за квалитет и контрола на квалитетот на вештачките ѓубрива (“Службен лист на СФРЈ” бр.10/73,51/88,20/90 и Службен весник на РМ” бр.83/92), Закон за пасишта (“Службен весник на РМ” бр.3/98 и 101/00), Закон за заштита од пожари (“Службен лист на СФРЈ” бр.43/86, 37/87, 51/88, 36/90 и Службен весник на РМ” бр. 12/93), Закон за води (“Службен весник на РМ” бр.4/98 и 19/00), Закон за заштита на растенија (“Службен весник на РМ”, бр.25/98,6/00).

Вкупниот број на извршени контроли за 2001 изнесува 1638, за кои се составени 1231 записници за констатација, донесени се 365 решенија, поднесени се 997 прекршочна пријави, од кои 216 се решени. За 2002 година вкупниот број на извршени контроли е 1755, за кои се составени 1519 записници за констатација, донесени се 374 решенија, а поднесени се 331 прекршочна пријави и 37 кривични пријави. Решени се 60 прекршочни постапки. За 2003 година вкупниот број на извршени контроли е 1582, за кои се составени 1431 записници за констатација, донесени се вкупно 322 решенија, поднесени се 516 прекршочна пријави и 18 кривични пријави. Решени се вкупно 78 прекршочни постапки.

Државниот инспекторат за шумарство и ловство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство составен од 17 инспектори, е надлежен за инспекциски надзор над спроведувањето на законите: Закон за шумите (“Службен весник на РМ” бр.47/97,7/00, 89/04), Закон за ловство (“Службен весник на РМ”, бр.20/96,26/96,34/97, 69/04), Закон за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорти (“Службен весник на РМ” бр.41/00), Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ бр.25/98,6/00). Државниот инспекторат за шумарство и ловство во 2002 година има донесено 407 решенија, поднесени се 344 прекршочна пријави и 10 кривични пријави. Бројот на донесени решенија за 2003 година е 487 решенија, поднесени се 343 прекршочна пријави и 7 кривични пријави.

Вкупниот број на поднесени **кривични пријави** во последните три години изнесува:

- 2001 година водени се 10 кривични постапки од кои решени се девет, а една е во процедура.

Изречени се следните казни: за 8 се изречени условни осуди, за една е изречена казна затвор.

- 2002 година водени се 41 кривични постапки од кои 39 се решени, а две се во процедура.

Изречени се следните казни: за 1 е донесена ослободителна пресуда, за 29 се изречени условни осуди, за 8 се изречени парични казни во висина од 6.000,00 денари до 10.000,00 денари, 1 е решена на друг начин.

- 2003 водени се 17 кривични постапки од кои 16 се решени а една е во процедура.

Изречени се следните казни: 5 условни осуди, за 7 се изречени судски опомени, за 2 парични казни и за 2 казна затвор.

Вкупниот број на поднесени **прекршочни пријави** до Основните судови на територијата на Република Македонија, по години се дадени во табела:

ЗБИРЕН ИЗВЕШТАЈ																							
	ПОВЕДЕНИ ПП			ИЗВРШЕНИ			ВО ПОСТАПКА			ЗАПРЕНИ			ЗАСТАР ЕНИ			ОТСТАП ЕНИ			ОТФРЛЕ НИ				
ОБЛАСТ	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003		
ОТПАД	219	120	307	151	55	144	0	12	27	25	7	25	3	0	0	0	0	1	0	0	2		
ПРИРОДА	1481	1535	959	1091	1161	143	2	2	9	19	27	20				6	2	0	3	5	1		
ВОЗДУХ	6	1	1	0	0	0	0	0	0	4	0	1	0	0	0								
БУЏАВА	1	2	0	1	1	0																	
ВОДА	626	764	462	393	452	255	5	5	6	62	31	2	0	0	0	63	27	27	16	0	0		
ВКУПНО	2333	2421	1729	1637	1669	542	7	19	42	110	65	48	3	0	0	69	29	28	19	5	3		
Извор: податоците се добиени од основните судови во Република Македонија, а се обработени од МЖСПП																							

а) Во областа на постапување со **отпадот** изречени се: прекршочни опомени и парични казни во висина од 1.000,00 до 10.000,00 денари.

б) Во областа на **воздухот** изречени се: една прекршочна опомена и една парична казна во износ од 10.000,00 денари.

с) Во областа на прекршување на прописите од областа **природата** изречени се: прекршочни опомени и паричните казни чија висина се движи од 1.500,00 до 350.000,00 денари.

д) Во областа на прекршувања на прописите од областа на **водите** изречени се: прекршочни опомени, како и парични казни во висина од 1.000,00 до 10.000,00 денари.

е) Од областа на **бучавата** изречени се: прекршочни опомени.

Наведените податоци во одговорот се добиени од секој инспекциски орган посебно и се однесуваат единствено на прекршоци во животната средина.

Податоците кои се однесуваат за судовите се добиени од евиденцијата која ја води секој суд одделно по области, односно закони. Во податоците не се прецизирани видот на прекршоците од законите кои исклучиво се однесуваат на прекршоци во животната средина. Од таа причина, во податоците се вклучени и прекршоци кои се поднесени согласно горе наведените закони, но може да се однесуваат на други прекршоци утврдени во тие закони.

Податоците се обработени од страна на МЖСПП.

Стапката на наплата на извршени предмети, изнесува 59,36 % кои се однесуваат на податоците дадени во колоната на извршени прекршоци во горенаведената табела.

Во однос на релевантната статистика за прекршувања на прописите во областа на животната средина, Државниот Завод за статистика располага со податоци само за сторители на кривични дела, а не и за обвинителни постапки.

11. Дали се користат економски инструменти (даноци, давачки, итн) за политиката за заштита на животната средина? Наведете го приближно процентот на БНП што се троши за заштита на животната средина.

Економските инструменти за политиката за заштита на животна средина интегрално се уредени со Предлог Законот за животна средина, чие донесување се очекува до крајот на прв квартал на 2005 година.

Истиот, меѓу другите, се заснова и врз следниве основни начела:

- Корисникот на природните ресурси е должен да ги надомести трошоците за обезбедување на одржливиот развој, како и за санација на деградацијата на медиумите и одделните области на животната средина која настанала со користењето на природните ресурси (начело “корисникот плаќа”);
- Загадувачот е должен да ги надомести трошоците за отстранување на опасноста од загадување на животната средина, да ги поднесе трошоците за санација и да плати правичен надомест за штетата причинета врз животната средина, како и да ја доведе животната средина, во најголема можна мерка, во состојба како пред оштетувањето (начело “загадувачот плаќа”).

Со донесувањето на Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на РМ” бр. 13/03 (пречистен текст)) за прв пат во Република Македонија се формираше орган, Фонд за животна средина, со цел обезбедување финансиски средства за заштита и унапредување на животната средина. Во Законот беа определени посебни надоместоци, со кои се обезбедуваше дел од финансиски средства на Фондот. Со Законот се воведоа надоместоци при регистрација на моторните возила, кои беа повисоки за возилата без катализатор (4%), а пониски за возилата кои имаат катализатор (2%).

Со Предлог Законот за животна средина, чие донесување се очекува до крајот на прв квартал на 2005 година, се укинува Фондот за животна средина, а неговите активности ќе се спроведуваат во рамките на сектор во Министерството за животна средина и просторно планирање. Ваквата структура се наметна поради препораките кои произлегоа од соработката на Република Македонија со Меѓународниот монетарен фонд, за укинување на несуштинските фондови во Република Македонија, заради трезорскиот систем на работење.

Во Предлог законот за животна средина се воведуваат надоместоци кои се користат како извори на финансиски средства за преземање на мерки и активности директно насочени кон заштита и унапредување на животната средина и природата.

Предвидени се следните видови на надоместоци:

- **Надоместоци за увоз и извоз:** увоз на протектирани или употребувани гуми; увоз на употребувани фрижидери, замрзнувачи, други уреди за ладење и замрзнување; извоз на растенија и делови на растенија, гранки и други делови од растенија; увоз на супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка, а се класифицирани со анексите на Монреалскиот протокол; увоз на отпадоци и остатоци од олово; pepел и остатоци што содржат главно олово; отпадоци и остатоци од потрошени примарни ќелии, примарни батерии и електрични акумулатори, и отпадоци и остатоци што содржат олово; извоз на мекотелци со черупки или без черупки; увоз на употребувани возила; увоз на употребувани магнетофони и други апарати за снимање звук, приемни апарати за телевизија, видео монитори, видео проектори.
- **Надоместоци за моторни возила и пловни објекти:** се наплаќа при регистрација на моторни возила и пловни објекти, со катализатор (4%) и без катализатор (2%).
- **Надоместоци за користење на природен ресурс – вода:** за користење на вода од водоснабдителен систем и користење на вода за производство на електрична енергија; за флаширање на вода за комерцијални потреби; за користење на вода за топлинска енергија од геотермални води; за користење на вода за одгледување риби во рибници.
- **Надоместоци за заштита на водите од испуштање на отпадни води.**
- **Надоместоци за користење на природен ресурс – минерални сировини:** со вадење, миење и сепарирање на песок, камен и чакал; користење на минерални сировини градежен и украсен камен, мермер, гранит оникс и сл.
- **Надоместоци за корисници на животната средина** кои ги плаќаат сите вработени лица во износ од 0,20 % од основницата на платата за пресметување на персонален данок.
- **Надоместок за сеча на дрва.**
- **Надоместок за управување со отпад:** за создавање индустриски неопасен отпад; за создавање на остатоци од нафта или масла и отпадочни масла.
- **Надоместок за цигари.**
- **Надоместоци за нафтени деривати.**
- **Надоместоци за пластика и пластични производи.**

Приходите добиени од гореспоменатите надоместоци се приходи на Буџетот на Република Македонија.

Обврзници за плаќање на горенаведените надоместоци се правните и физичките лица кои: имаат извори што вршат загадување на животната средина; ја загадуваат животната средина со користење на производи и супстанции; се корисници на природните ресурси; ја оптеретуваат животната средина со отпадоци; увезуваат употребувани производи во Република Македонија, и произведуваат или увезуваат производи и стоки кои се штетни или содржат штетни материи за животната средина.

Од плаќање на дел од надоместокот, се ослободуваат.

- правните и физички лица, во висина на надоместокот што би се платил за количината и видот на отпадот кој го предале на правни и физички лица кои поседуваат дозвола за преработка на отпад;
- правните и физички лица кои воспоставиле систем за собирање и повратен прием на искористени производи и пакувања во висина на надоместокот што би се платил за количината на искористени производи и пакувања кои ги вратиле;
- правните и физички лица кои извршиле извоз на отпад од Република Македонија, во висина на надоместокот што би се платил за количината и видот на извезениот отпад за кој се наплаќа придонесот;
- правните и физички лица кои извршиле извоз на пакувања од пластична маса или на производи со пакувања од пластична маса, во висина на надоместокот што би се платил за видот и количината на пакувањата од пластична маса;
- Правните и физички лица кои извршиле инвестирање во животната средина заради спроведување на оперативните планови од дозволите за усогласување, се

ослободуваат од плаќање на дел од надоместокот кој го платиле во претходната година.

Средствата од надоместоците ќе се користат врз основа на годишна програма за инвестирање во животната средина, утврдена во Предлог Законот за животна средина. Програмата се изготвува во согласност со Националниот еколошки акционен план на Република Македонија, Просторниот план на Република Македонија, другите стратегии, програми и акти во областа на животната средина, како и меѓународните договори ратификувани од Република Македонија. Програмата ја донесува Владата на Република Македонија, на предлог на МЖСПП.

Средствата од Програмата се користат за финансирање на подготовка, спроведување и развивање на програми, проекти и други слични активности, како и за преземање превентивни мерки и мерки за поттикнување, зачувување, одржливо користење, заштита и унапредување на животната средина, и тоа особено за:

- заштита, зачувување и подобрување на квалитетот на воздухот, земјиштето, водата; користење на водата, одведување и третман на отпадните и атмосферските води;
- ублажување на климатските промени: заштита на озонската обвивка, заштита од радијација, намалување на емисијата на стакленички гасови;
- санирање и изградба на депонии за отпад; поттикнување на намалувањето на настанување на отпадот, преработка и селектирање на отпадот;
- заштита и унапредување на биолошката разновидност;
- заштита на здравјето на луѓето од загадување и негово унапредување;
- поттикнување на почисто производство;
- подобрување на пратењето и оценувањето на состојбата во животната средина и воведување на начин на управување со животната средина;
- поттикнување на одржливо користење на природните добра;
- поттикнување на одржлив развој на руралните простори;
- поттикнување за исполнување на еколошките стандарди на стопанските активности, односно одржлив стопански развој;
- поттикнување на образовни, истражувачки и развојни студии, програми, проекти и други активности;
- поддршка на невладини и непрофитабилни организации од областа на животната средина
- поддршка на изработка на Локални еколошки акциони планови.

Доделувањето на средствата од Програмата се врши по пат на јавен конкурс.

Покрај одредбите во овој закон, постојат одредни економски инструменти утврдени во другите закони, кои се поврзани пред се со користење на природни ресурси и давање на јавни услуги во областа на управувањето со отпадот.

Активности поврзани со економските инструменти се вклучени во рамките на изработка на вториот НЕАП, во кој ќе бидат утврдени препораки за идно надградување на економските инструменти. Во рамките на CARDS 2004 дел од предвидените активности ќе се однесуваат на институционално интегрирање на користењето на економските инструменти, односно зајакнување на капацитетите на МЖСПП во управувањето со истите.

Како посебни инструменти на даноци и царини кои се користат за поддршка на политиката за заштита на животната средина, се уредени на следниот начин:

а) персонален данок на доход

Според член 6, став 6, точка 21-а од Законот за персоналниот данокот на доход ("Службен весник на РМ" број 80/93; 3/94; 70/94; 71/96; 28/97; 8/01; 50/01; 52/01; 2/02; 44/02; 96/04), приходите од продажба на корисен цврст отпад остварени од физичко лице не подлежат на оданочување.

b) данок на добивка

На обврзникот му се намалува даночната основа во висина на средствата вложени за заштита на животната средина и на природата согласно член 35 од Законот за данок на добивка ("Службен весник на РМ" број 80/93; 33/95; 43/95; 71/96; 5/98; 28/98; 11/01; 2/02; 44/02, 51/03).

Обврзникот има право на забрзана амортизација на основните средства во случаите кога остварува технолошка модернизација или набавува средства за заштита на животната средина и природата, но најмногу до висина која за 25% ја надминува амортизацијата пресметана по една од методите за пресметка на амортизацијата, согласно член 30 од Законот за данок на добивка.

Под средства кои служат за заштита на животната средина и на природата, се сметаат средствата наменети за опрема, уреди и инструменти што служат за намалување на загадувањето и мерење на состојбите на загаденоста на воздухот, водата и земјиштето, воведување на чисти технологии како и изградба на станици за пречистување на комунални и индустриски води, монтирање на филтри за заштита на воздухот од загадување, производство на производи од отпадни материји, собирање и депонирање на комунални и опасни материји и др, согласно член 4, став1 точка 18 од Правилникот за начинот на пресметување и уплатување на данокот на добивка и спречување на двојното ослободување или двојното оданочување.

с) акциза

Пропишана е повисока акциза за бензините со содржина на олово над 0,013г/л (24,396 денари/литар), во споредба со пропишаната акциза за безоловниот бензин со содржина на олово под 0,013 г/л (21,692 денари/литар) и за дизел горивото (12,121 денари/литар).

d) царина

Од плаќање царина се ослободуваат предмети што непосредно се наменети за директна заштита на животната средина и природата, доколку не се произведуваат во Република Македонија, согласно член 183, алинеа 7 од Царинскиот закон ("Службен весник на РМ" бр. 21/98; 26/98; 63/98; 86/99; 25/00; 109/00; 31/01; 4/02; 55/02; 42/03).

Во Законот за царинската тарифа ("Службен весник на РМ" број 23/03, 69/04) се определени повисоки царински стапки за стоки кои при нивната употреба ја оптеретуваат животната средина: употребувани гуми, употребувани патнички автомобили, друмски влекачи, автобуси и камиони.

Важен економски инструмент за политиката на заштита на животната средина претставува Националниот буџет на Република Македонија. Имено, во член 3 од Предлог Законот за животна средина е уредено дека мерките и активностите за заштитата и унапредувањето на животната средина и природата претставуваат јавен интерес. Според истиот член, државата е должна да обезбеди средства за заштита и унапредување на животната средина и природата. Државата ги обезбедува овие средства, најмногу преку определување на буџетот на МЖСПП кој за 2003 година изнесуваше 0,51% од вкупниот национален буџет.

Процентот од НБП кој се однесува на заштита на животната средина не можеме прецизно да го определиме, од причина што вложувањата во заштитата на животната средина се одвиваат по разни основи и од разни субјекти (приватниот сектор, НВО, единиците на локална самоуправа, донатори, Буџетот на Република Македонија и сл).

Според податоците со кои располага МЖСПП, процентот од НБП кој се однесува на заштита на животната средина приближно изнесува 0,25%.

12. Постојат ли механизми со кои се обезбедува вклучување на заштитата на животната средина во други политики, особено во областа на земјоделството, индустријата, енергетиката, транспортот, согласно член 6 од Договорот за основање на Европската Заедница?

Постигнување одржливост на национален развој бара стратешки пристап, едновременно долгорочен во својата перспектива и интегративен во поврзување во различните развојни процеси во рамките на кои се нудат решенија за сложените предизвици. Одржливиот развој бара промени на политиката на многу сектори, но во исто време бара нивна кохерентност. Тоа подразбира урамнотежување на економските, социјалните и целите на животната средина и нивно интегрирање секогаш кога тоа е возможно, преку креирање на заемно поддржувачки политики и практики. Во таа насока донесувањето на документи како што се стратегии, национални програми и планови на поедини сектори во кои ќе биде инкорпориран концептот на одржлив развој, истовремено животната средина е во насока на долгорочно зачувување и унапредување на животната средина. Утврдувањето на механизми преку кои заштитата на животната средина се има предвид при креирање на други политики е од особено значење.

Потврда на заложбата на Владата на Република Македонија за вградување на политиката за заштита на животната средина како нераскинлив дел од општественото живеење, е формирањето на Министерството за животна средина и просторно планирање во 1999 година. Со тоа се постави основата за соодветна вклученост на овој сектор во севкупните развојни процеси на државата, во насока на воспоставување на концептот за одржлив развој на национално ниво.

Во Република Македонија постојат механизми со кои се обезбедува вклученост на заштитата на животната средина во останатите секторски политики. На пример, во процесот на изработка на законска регулатива и стратешки документи за различни сектори, се формираат работни групи во кои партиципираат, меѓу другите и претставници на релевантните органи на државната управа, вклучувајќи и претставници од секторот животна средина. На тој начин, се обезбедува инкорпорирање на политиката за заштита на животната средина во истите.

Вградувањето на заштитата на животната средина е регулирана и со Деловникот на Собранието на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр.60/02). Имено, во глава VII - Работни тела на Собрание, се утврдени обврските на постојаните и повремени работни тела. Преку овој механизам, на седниците на работните тела се разгледуваат предлозите на Владата на РМ со претставник, односно повереник на Владата. Работните тела врз основа на разгледувањето на доставените материјали можат да предложат амандмани и да донесат заклучок во однос на истите.

Исто така, согласно Деловникот за работа на Владата на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр.38/01,98/02,9/03,47/03,64/03,67/03) документите од областа на животната средина и одржлив развој задолжително се разгледуваат од страна на основната комисија на Владата на Република Македонија за економски систем и тековна економска политика. Воедно, согласно член 68 од Деловникот утврдена е и обврска за соработка на министерствата и органите на државната управа при изработка на материјали. Кон материјалите кои се доставуваат до Владата на РМ за разгледување, утврдување, односно донесување, а кои се однесуваат на животната средина и просторното планирање, задолжително треба да биде приложено мислење од МЖСПП.

Дополнително, Владата ги доставува на мислење до надлежните институции, соодветните и заинтересирани органи на државната управа материјалите од областа на животната средина и просторно планирање.

За разгледување на определени прашања од својата надлежност, Владата може со одлука да формира привремени (ad hoc) тела. Со актот за формирање се определуваат нивните задачи, начинот на работа и составот. Овие тела најчесто донесуваат одлуки во рамките на одредени активности кои се реализираат во секторот животна средина, и се составени од претставници

на сектори кои значително можат да влијаат, односно да ја деградираат животната средина (пр. земјоделство, шумарство, индустрија, енергетика, транспорт итн).

Во Предлог Законот за животна средина, чие донесување се очекува до крајот на прв квартал на 2005 година, во Глава X се уредува постапката за оцена на влијанието на стратегии, планови и програми врз животната средина, т.н. стратемиска оцена. Согласно Предлог Законот, како задолжителни плански документи над кои се спроведува оцената се определени во следните области: земјоделство, шумарство, рибарство, енергетика, индустрија, рударство, транспорт, регионален развој, телекомуникации, управување со отпад, управување со водите, туризмот, просторно и урбанистичко планирање и користење на земјиштето, како и Националниот еколошки акционен план и на локалните еколошки акциони планови (види подетално 22_II_A__P7).

Согласно член 69 од Предлог Законот за животна средина, Министерот за животна средина и просторно планирање го пропишува начинот на објавување на информациите и учеството на јавноста при донесување на планови и законски акти. Истиот се уредува со подзаконски акт кој го донесува министерот. Министерството за животна средина и просторно планирање и органите засегнати од имплементацијата на планските документи, правните и физички лица и јавноста можат да го изразат своето мислење во врска со нацртот на планскиот документ и извештајот за животната средина, до органот кој го подготвува планскиот документ во рок од 30 дена од денот на доставување, односно објавување на информациите во врска со нив. Овој механизам овозможува учество на јавноста во процесот на изработка на стратешките развојни документи.

При анализирањето на изработените стратешки развојни документи, евидентен е одреден степен на вграденост на политиката за заштита на животната средина во процесот на креирање на секторските политики. Во продолжение се наведени документи кои во текот на својата изработка и спроведување ги инкорпорираа веќе посочените механизми:

– **Национален еколошки акционен план (НЕАП 1) (1996 година)**

Процесот на интегрирање на животната средина во останатите сектори е еден од основните начела на кои се темели изработката на НЕАП 1. Во процесот на дефинирање на приоритетните активности за заштита на животната средина беа земени предвид состојбите во одделни сектори и нивната интеракција со заштитата на животната средина. Со ова, се воспоставија основите за меѓуресурска соработка во процесот на заштита на животната средина и зачеоците за одржливост на развојот на национално ниво. Изработката на НЕАП 1 се одвиваше преку соработка на сите засегнати страни кои заеднички ги дефинираа и предложија мерките на заштита на животната средина по поедини тематски области. Согледувајќи ги позитивните ефекти од вака воспоставениот механизам на меѓуресурска соработка, истиот е преземен како едно од основните начела при изработката на вториот НЕАП, кој се очекува да биде усвоен до крајот на 2005-та година.

– **Национален здравствено- еколошки акционен план (НЗЕАП) (1999 година)**

Овој документ, во чија изработка учествуваа и претставници на Министерството за животна средина и просторно планирање, ја согледува поврзаноста здравје-животната средина. Имено, во него се дефинирани насоки за надминување на здравствено-еколошките проблеми, а се идентификувани и приоритети и акции кои ја третираат и институционалната поставеност, нагласувајќи ја потребата од развивање на меѓуресурска соработка, реформата на здравствено-еколошките служби и развивање на капацитети, зајакнување на информативни системи, развивање на критериуми и постапки за оценување на влијанието врз здравјето на луѓето и нивно интегрирање во процесите на одлучување, воспоставување на контролни мерки, ажурирање и модернизација на здравствено-еколошките ризици.

– **Просторен план на Република Македонија (2004 година)**

Просторниот план на Република Македонија, кој има нагласена стратешко-развојна конотација, ги дефинира и утврдува основните и остварливи цели и правци на развојот. Во поглед на неопходните квалитативни и квантитативни структурни промени дефинирани се релевантни и адаптивни просторно-плански решенија и опции.

Во документот се утврдени целите и планските определби за заштита и унапредување на животната средина, како дел на вкупните активности во просторот. Согласно релевантните научни податоци за состојбата со животната средина и природата, утврдени се подрачја и локалитети со нарушен квалитет на животна средина врз основа на кои се дефинирани целите и планските определби, со што е поставен концепт за нивна заштита.

Просторниот План на Република Македонија се операционализира преку изработка на просторни планови на региони, општини и подрачја од јавен интерес. Во таа насока е донесен и Законот за спроведување на Просторниот План на РМ ("Службен весник на РМ" бр.39/04).

– **Стратегија за енергетска ефикасност на Македонија до 2020 година (2004 година)**

Министерството за економија во октомври 2004 година ја промовираше Стратегијата за енергетска ефикасност на Република Македонија до 2020 година, која ги дефинира можностите за ефикасно користење на енергијата, како и насоките на политиката за енергетска ефикасност. Цел на Стратегијата, чиј составен дел е Планот за имплементација со конкретни мерки и активности, е да се развие рамка за прифаќање на одржливи енергетско-ефикасни практики. Во суштина тоа значи промовирање на користење на обновливи извори на енергија, преку реализација на програми и иницијативи за обука и поддршка на приватниот сектор, со цел намалување на влијанијата од енергетскиот сектор врз животната средина.

– **Стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на РМ (2004 година)**

Стратегијата за биолошка разновидност со Акционен план е донесена од Владата на Република Македонија во 2004 година. Изработена е со финансиска поддршка на ГЕФ преку Светска банка. Координатор на процесот беше Министерството за животна средина и просторно планирање.

Стратегијата и Акциониот план ги содржи најважните механизми за заштита, зачувување и одржливо користење на дивите растителни, габни и животински видови за период до 2008 година. Во стратегијата е направена анализа, дефинирани се мерки, акции и механизми за соработка помеѓу секторите во насока на заштита на биолошката разновидност. Акциониот план содржи задачи, со проценети трошоци, временски рамки и очекувани резултати.

– **Стратегија за развој на земјоделството до 2005 година (2001 година)**

Стратегијата е изработена во соработка помеѓу Македонската академија на науки и уметности и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Иако во Воведот се наведува дека една од основните цели е рационално користење на човечките и природните ресурси во насока на намалување на загадувањето на животната средина од земјоделскиот сектор, во Стратегијата не се предвидени/дефинирани механизми, мерки и активности низ кои истото би се реализирало.

13. Кои меѓународни договори што се однесуваат на заштитата на животната средина ги имате потпишано, а кои ратификувано?

Република Македонија активно учествува во меѓународните напори за решавање на глобалното загадување и деградирање на животната средина и вложува значајни напори и остварува напредок во меѓународна соработка во областа на животната средина, на

билатерлано, регионално, европско и глобално ниво. Во таа смисла, Република Македонија е потписник на голем број меѓународни договори од областа на животната средина кои се од големо значење за Република Македонија за нејзино учество и влијание во Регионот и во Европа.

ОПШТО

Ратификувани:

- Конвенција за оценка на влијанијата врз животната средина во прекуграничен контекст (Еспо, февруари 1991) / **Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo, February 1991)**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 44/99).

- Конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина (Архус) / **Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 40/99).

- Протокол на Енергетската Повелба за енергетска ефикасност и соодветни аспекти за заштита на животната средина / **Energy Charter Protocol on Energy Efficiency and Related Environmental Aspects**

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација на финалниот документ на Европската Конференција за Енергетска Повелба ("Службен весник на РМ" бр.16/98).

Потпишани:

- Протокол за стратешка оценка на животната средина / **Protocol on Strategic Environmental Assessment**

Протоколот е донесен врз основа на Еспо Конвенцијата. Република Македонија го потпиша во мај 2003 година, во Киев, Украина, на 5-та Министерска Конференција "Животна средина за Европа".

- Протокол за Регистар на загадувачи и пренос на загадувачки материји / **Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers**

Протоколот е донесен врз основа на Архуската Конвенција. Република Македонија го потпиша во мај 2003 година, во Киев, Украина, на 5-та Министерска Конференција "Животна средина за Европа".

ПРИРОДА

Ратификувани:

- Конвенција за биолошка разновидност (Рио) / **Convention on Biological Diversity**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 54/97). Конвенцијата стапи на сила во 1998 година.

- Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици (Памсар) / **Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat**

Конвенцијата е ратификувана со Уредба за ратификација ("Службен лист на СФРЈ" бр. 9/77).

- Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни (Бон) / **Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 38/99). Конвенцијата стапи на сила во ноември 1999 година.

- **Конвенција за заштита на дивиот свет и природните живеалишта во Европа (Берн) / Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 49/97). Конвенцијата стапи на сила во април 1999 година.

- **Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство / Convention for the protection of the World Cultural and Natural Heritage**

Конвенцијата е ратификувана со акт за сукцесија од СФРЈ во 1977 година, а истата е објавена во "Службен лист на СФРЈ" бр. 56/74. Република Македонија е Страна на Конвенцијата од 08.09.1991 година.

- **Конвенција за меѓународна трговија со загрозени диви животински и растителни видови (Вашингтон) / Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 82/99). Република Македонија стана Страна на Конвенцијата од 02.10.2000 година.

- **Европска Конвенција за заштита на рбетници кои се користат за експериментални и други научни цели / European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and other Scientific Purposes**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 13/02).

- **Протокол за менување на Конвенцијата за заштита на рбетниците кои се користат за експериментални и други научни цели / Protocol of Amendment to the European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and other Scientific Purposes**

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр.13/02).

- **Европска Конвенција за пределот (Фиренца, 2000) / European Landscape Convention**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 44/03).

- **Договор за заштита на лилјациите во Европа (Лондон, 1991) / Agreement on the Conservation of Bats in Europe**

Договорот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 33/99), а стапи на сила за Република Македонија на 10.09.1999 година.

- **Амандман на Договорот за заштита на лилјациите во Европа / Amendment to the Agreement on the Conservation of Bats in Europe**

Амандманот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 13/02).

- **Договор за заштита на Африканско-Евроазиските миграторни видови водни птици (Хаг) / Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds**

Договорот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 32/99), а стапи на сила за Република Македонија на 01.11.1999 година.

Потпишани:

- **Картагенски Протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност (Картагенски Протокол) / Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity**

Република Македонија го потпиша Протоколот на 26 јули 2000 година. Постапката за ратификација на Протоколот е во процедура.

- Меморандум за разбирање за заштита и управување со средно-европската популација на Големата дропла (*Otis tarda*) / Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of the Middle-European Population of the Great Bustard (*Otis tarda*)

Република Македонија го потпиша Меморандумот на 07.10. 2000 година во Аман, Јордан.

АТМОСФЕРА

Ратификувани:

- Виенска Конвенција за заштита на Озонскиот слој (Виена, март 1985) / Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен лист на СФРЈ" бр. 1/90). Конвенцијата е прифатена од страна на Република Македонија по пат на сукцесија на 10.03.1994 година.

- Монреалски Протокол во врска со супстанциите кои го осиромашуваат озонскиот слој (Монреал, септември 1987) / Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer (Монреал, септември 1987)

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен лист на СФРЈ" бр. 16/90). Протоколот е прифатен од страна на Република Македонија по пат на сукцесија на 10.03.1994 година.

- Амандман кон Монреалскиот Протокол за супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка – Лондон / The Amendment to the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer - London

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 25/98).

- Амандман кон Монреалскиот Протокол за супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка – Копенхаген / The Amendment to the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer – Copenhagen

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 25/98).

- Амандман кон Монреалскиот Протокол за супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка – Монреал / The Amendment to the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer - Montreal

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 51/99).

- Амандман кон Монреалскиот Протокол за супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка – Пекинг, 1999 / The Amendment to the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer - Beijing

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 13/02).

- Рамковна Конвенција на Обединетите нации за климатски промени (Њујорк, 1992) / United Nations Framework Convention on Climate Change

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 61/97), а стапи на сила за Република Македонија на 28.04.1998 година.

- Протоколот од Кјото кон Рамковната Конвенција на Обединетите нации за климатски промени / Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change

Протоколот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 49/04).

- Конвенција за далекусежно прекугранично загадување на воздухот (Женева, 1979) / Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен лист на СФРЈ" бр. 11/86). Конвенцијата е превземена од страна на Република Македонија по пат на сукцесија на 17.11.1991 година.

- **Протокол кон Конвенција за далекусежно прекугранично загадување на воздухот (Женева, 1979) за долгорочно финансирање на Програмата за соработка за мониторинг и евалуација на далекусежниот пренос на загадувачите на воздухот во Европа (ЕМЕП) (Женева, 1984) / Protocol to the 1979 Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution on Long-Term Financing of the Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-Range Transmission of Air Pollutants in Europe (ЕМЕР)**

Протоколот е ратификуван од СФРЈ ("Службен лист на СФРЈ" 2/87), а Република Македонија го има превземено по пат на сукцесија.

- **Стокхолмска Конвенција за неразградливи органски загадувачи / Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants**

Република Македонија ја потпиша Конвенцијата во Стокхолм, Шведска на 22.05.2001 година. Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 17/04)

Потпишани:

- **Протокол кон Конвенција за далекусежно прекугранично загадување на воздухот (Женева, 1979) за неразградливи органски загадувачи или POPs / Protocol to the 1979 Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution on Persistent Organic Pollutants (POPs)**

Кон овој Протокол Република Македонија пристапи со изјава, но го нема ратификувано (Архус, јуни 1998).

- **Протокол кон Конвенција за далекусежно прекугранично загадување на воздухот (Женева, 1979) за тешки метали / Protocol to the 1979 Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution on Heavy Metals**

Кон овој Протокол Република Македонија пристапи со изјава, но го нема ратификувано (Архус, јуни 1998).

ОТПАД

Ратификувани:

- **Базелска Конвенција во врска со контролата врз прекуграничните загадувања со опасен отпад и неговото депонирање / Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" 49/97).

- **Амандман на Базелска Конвенција во врска со контролата врз прекуграничните загадувања со опасен отпад и неговото депонирање и Амандманот на Анекс I, Анекс VIII и Анекс IX (Кичен, Малезија, 23-27.02.1998 година) / Amendment to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, Amendment to Annex I, Annex VIII and Annex IX**

Амандманите се ратификувани со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 49/04).

ПОЧВА

Ратификувани:

- **Конвенција на Обединети нации за борба против опустинувањето во земјите што се соочуваат со сериозни суши или опустинување, особено во Африка / United**

Nations Convention to Combat Desertification in Countries Experiencing Serious Drought and/or Desertification, Particularly in Africa

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 13/02), а стапи на сила за Република Македонија на 06.06.2002 година.

НУКЛЕАРНА БЕЗБЕДНОСТ

Ратификувани:

- **Конвенција за рано известување за нуклеарни несреќи , 1986 / Convention on Early Notification of a Nuclear Accident**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во ("Службен лист на СФРЈ" бр.15/89). Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

- **Конвенција за физичка заштита на нуклеарниот материјал, 1979 / Convention on the Physical Protection of Nuclear Material**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во ("Службен лист на СФРЈ" бр. 9/85). Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

- **Конвенција за помош во случај на нуклеарни несреќи или радиолошки катастрофи / Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во ("Службен лист на СФРЈ" бр. 4/91). Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

- **Виенска Конвенција за граѓанска одговорност за нуклеарни штети / Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage**

Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во ("Службен лист на СФРЈ" бр. 5/77). Конвенцијата е прифатена на 08.04.1994 со сукцесија, а стапи во сила од 08.09.1991 година.

- **Договор за неширење на нуклеарно оружје / Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons**

Договорот е ратификуван со Закон за ратификација, а е објавен во ("Службен лист на СФРЈ" бр. 10/70). Договорот е прифатен на 30.03.1995 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

- **Спогодба за примена на гаранциите во врска со Договорот за неширење на нуклеарно оружје / Agreement for the Application of Safeguards in Connection with the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons**

Спогодбата е ратификувана на 23 јануари 2002 година, објавена е во ("Службен весник на РМ" бр.13/02), а стапи во сила на 16 април 2002 година. Со Спогодбата е потпишан и **Протокол за мали количества (Small Quantities Protocol)** кој го потпишуваат сите држави кои не располагаат со нуклеарно оружје.

- **Договор за сеопфатна забрана на нуклеарните проби / Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty**

Договорот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 7/00).

- **Статут на Агенцијата за атомска енергија / Statute of the IAEA**

Статутот е објавена во ("Службен лист на СФРЈ" бр. 1/58). Статутот е прифатен во февруари 1994 со сукцесија, а стапи во сила од 17.09.1991 година.

- **Европска спогодба за меѓународен превоз на опасни материи во патничкиот сообраќај (АДР), 1957/ European Agreement Concerning International Carriage of Dangerous Goods by Road**

Спогодбата е ратификувана со Закон за ратификација, а е објавена во ("Службен лист на СФРЈ" бр.59/72). Спогодбата е преземена по пат на сукцесија, а стапи на сила на 17. 11. 1991 година.

ТРИЛАТЕРАЛНИ ДОГОВОРИ

Потпишани:

- **Декларација за основање на Преспа Парк и заштита на животната средина и одржлив развој на Преспанските Езера и нивната околина / Declaration on the creation of the Prespa Park and the Environmental Protection and Sustainable Development of the Prespa Lakes and their Surrounding**

Оваа Декларација е потпишана меѓу Премиерите на Македонија, Грција и Албанија, на 02.02.2000-та година во Аг. Германос, Грција.

БИЛАТЕРАЛНИ ДОГОВРИ

Ратификувани:

- **Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Хрватска за соработка во областа на заштита на животната средина и природата (2002, Загреб) / Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and the Government of the Republic of Croatia on Cooperation in the Field of Environmental and Nature Protection**

Договорот е потпишан на 01.03.2002 година во Загреб, Р. Хрватска.

Договорот е ратификуван со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 13/03).

- **Спогодба за соработка во областа на заштитата на животната средина и природата меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Руската Федерација (1998, Москва) / Agreement on Cooperation in the Field of Environmental and Nature Protection between the Government of the Republic of Macedonia and the Government of the Russian Federation**

Спогодбата е потпишана на 27.01.1998 година во Москва, Руска Федерација. Спогодбата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 16/98).

- **Спогодба меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Сојузна Република Југославија за соработка во областа на животната средина (2002, Белград) / Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and the Government of the Federal Republic of Yugoslavia on Cooperation in the Field of Environment**

Спогодбата е потпишана на 19.07.2002 година во Белград, СРЈугославија. Спогодбата е ратификувана со Закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр. 13/03).

Потпишани:

- **Договор меѓу Министерството за животна средина на Република Македонија и Министерството за животна средина и води на Република Бугарија за соработка на полето на заштитата на животната средина и природата (2000, Софија) / Agreement between the Ministry of Environment of the Republic of Macedonia and the Ministry of the Environment and Waters of the Republic of Bulgaria on Cooperation in the Field of Environmental Protection**

Договорот е потпишан на 09.06.2000 година во Софија, Р.Бугарија.

Договорот не е ратификуван, бидејќи е склучен меѓу министерства.

- Меморандум за разбирање за соработка на полето на заштитата на животната средина и одржливиот развој помеѓу Македонското Министерство за животна средина и просторно планирање и Албанската Агенција за животна средина (2000, Подградец) / Memorandum of understanding concerning Cooperation in the Field of Environmental Protection and Sustainable Development between the Macedonian Ministry of Environment and Physical Planning and the Albanian Environmental Agency

Меморандумот е потпишан на 07.09.2000 година во Подградец, Р.Албанија.

Меморандумот не е ратификуван, бидејќи е склучен меѓу министерство и агенција.

- Меморандум за разбирање за соработка на полето на одржливиот развој и заштитата на животната средина помеѓу Македонија и Грција (2000, Скопје) / Memorandum of understanding and cooperation in sustainable development and the Environment between the Party of the Second Part to the New York Interim Accord, of September 13, 1995 and The Party of the First Part to the above Interim Accord

Меморандумот е потпишан на 04.09.2000 година во Скопје, Р.Македонија.

Меморандумот не е ратификуван, бидејќи е склучен меѓу министерства.

- Изјава на намера меѓу Република Македонија и Покраина Долна Австрија за изградба пријателски односи и соработка во подрачјето на заштитата на животната (2000, Ст. Пелтен) / Letter of Intension between Republic of Macedonia and Province of Low Austria on Establishment of Friendship and Cooperation in the Field of Environmental Protection

Изјавата на намера е потпишана на 06.11.2000 година во Ст. Пелтен, Р.Австрија.

- Договор меѓу Владата на Швајцарија преставувана од Швајцарската Агенција за Развој и Соработка и Владата на Македонија преставувана од Министерството за животна средина и просторно планирање за мониторинг систем на реките во Македонија / Agreement between The Government of Switzerland represented by the Swiss Agency for Development and Cooperation and the Macedonian Government represented by the Ministry of Environment and Physical Planning concerning the River Monitoring System in Macedonia

Договорот е потпишан на 16.02.2001 година во Скопје, Р.Македонија.

- Договор меѓу Владата на Република Македонија и Советот на Министри на Република Албанија за заштита и одржлив развој на Охридското Езеро и на неговиот слив / Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and the Council of Ministers of the Republic of Albania for the Protection and Sustainable Development of Lake Ohrid and its Watershed

Договорот е потпишан на 17.06.2004 година во Скопје, Р.Македонија.

- Протокол за соработка во областа на заштитата на животната средина меѓу Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија и Министерството за животна средина на Република Чешка / Protocol on Cooperation in the field of Environmental Protection between the Ministry of Environment and Physical Planning of the Republic of Macedonia and Ministry of Environment of the Czech Republic

Протоколот е потпишан на 17.06.2004 година во Прага, Р.Чешка.

- Меморандум за разбирање за заштита на четирите видови европски мршојајци: Црн мршојадец - *Aegypius monachus*; Брадест мршојадец - *Gypaetus barbatus*; Белоглав мршојадец - *Gyps fulvus*; Египетски мршојадец - *Neophron percnopterus* меѓу Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија и Конзорциумот на невладини организации составен од: Франкфуртско зоолошко друштво FZD; Фондација за заштита на црниот мршојадец FZCM; Фондација за заштита на брадестиот мршојадец - FZBM; Птичји

свет - Bird Life; Кралско друштво за заштита на птиците / BirdLife во Велика Британија; Лига за заштита на птиците / BirdLife во Франција / Memorandum of Understanding on the Conservation of the European Vultures: Black Vulture (*Aegypius monachus*); Bearded Vulture (*Gypaetus barbatus*); Griffon Vulture (*Gyps fulvus*) and Egyptian Vulture (*Neophron percnopterus*) between Ministry of Environment and Physical Planning of the Republic of Macedonia and The Consortium of NGOs consisting of Frankfurt Zoological Society (FZS); Black Vulture Conservation Foundation (BVCF); Foundation for Conservation of Bearded Vulture (FCBV); BirdLife International (BirdLife); Royal Society for Protection of Birds/BirdLife in United Kingdom (RSPB) and Ligue pour la Protection des Oiseaux/BirdLife in France (LPO)

Меморандумот е потпишан на 17.06.2003 година во Скопје, Р.Македонија.

14. Дали вашата земја има поднесено извештај до Комитетот за одржлив развој (Committee on Sustainable Development) за имплементација на Агенда 21?

Република Македонија има поднесувано извештаи до Комисијата за одржлив развој (Commission on Sustainable Development, CSD) кои се достапни на следниве web страни: www.johannesburgsummit.org, www.un.org/esa/sustdev/csd/csd, www.moe.gov.mk/sustainable.

Конкретно, Република Македонија учествуваше на 9-тата сесија на CSD (одржана во Њујорк, 2001) година со сепаратни извештаи по областите-предмет на сесијата: енергија, транспорт и атмосфера.

За Светскиот самит за одржлив развој (World Summit on Sustainable Development, WSSD, Johannesburg 2002), Владата во 2002 година усвои Национална проценка за одржлив развој (National Assessment Report on Sustainable Development) и ја поднесе до CSD. Националната проценка за одржлив развој беше работена согласно Guideliness for NCSD Rio + 10 Assessment, Earth Council. Нејзината изработка ја координираше Министерството за животна средина и просторно планирање. За нејзината изработка, Владата на Република Македонија донесе Одлука за формирање на Национален подготвителен комитет (National Preparatory Committee, NPC) и Координативно тело (Coordinative Body, CB). Во составот на NPC имаше претставници на сите релевантни министерства и другите органи на централната управа, на секторите наука и образование, претставници на локалната власт, на Заедницата на единиците на локалната самоуправа, на Стопанска комора, на сектор бизнис/индустрија, на НВО и други асоцијации и здруженија на граѓани. Изработката на Националната проценка траеше повеќе од 1 година за кој период се организираа многубројни работни состаноци и работилници, се изработија прашалници, се креираше и посебна web страна за одржлив развој, се изработија двојазични (bilingual) брошури и др.

По однос на 12-тата сесија на CSD, одржана во април 2004 година во Њујорк, Министерството за животната средина и просторно планирање ја координираше изработката и на Извештајот и го достави до National Information Analysis Unit, UN/DESA/DSD. Имајќи предвид дека на сесијата беа разгледувани три тематски целости: вода, санитации и човекови населби (water, sanitation and human settlements), при изработката на Извештајот беше формирана работна група во која беа вклучени претставници од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (the Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy), Министерството за здравство (the Ministry of Health), како и од Секторот за просторно планирање (the Department for Physical Planning) од Министерството за животна средина и просторно планирање. Извештајот е работен согласно Guidelines for National Reporting to CSD 12, достапно на www.un.org/esa/sustdev/natlinfo.htm.

Република Македонија и пред 9-тата сесија на CSD, има доставувано податоци за степенот на имплементација на Агенда 21 до CSD, во утврдената форма - Профил на земјата (Country Profile), достапно на www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/countr/macedonia/index.htm.

15. Опишете ги активностите на национално ниво за истражување и развој во областа на животната средина (на пример, ниво на финансирање на национални институти.итн.)?

Интердисциплинарноста на заштитата на животната средина предизвикува потешкотии за точно определување на активностите и средствата вложени во истражувањата за нејзин развој и унапредување.

Во Предлог Законот за животна средина, чие донесување се очекува до крајот на први квартал на 2005 година, се посветува цела глава одредби со кои се регулира истражувачката дејност и образованието во областа на животната средина. Согласно Предлог Законот, Министерството за животна средина и просторно планирање обезбедува финансиска поддршка на истражувањата за состојбите на животната средина и проектите за заштита на животната средина, врз основа на годишната програма за унапредување на животната средина.

Средствата за програмата, во согласност со законот, се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија, од легати, подароци, завештанија, фондации и други извори. Со програмата се утврдуваат условите и критериумите за доделување на средства за истражувачка дејност и за остварување на проектите за заштита на животната средина. Средствата се доделуваат по пат на јавен конкурс што го распишува Министерството за животна средина и просторно планирање и тоа за целосна реализација на определен проект или за дел од програмските активности на проектите за заштита на животната средина. Министерството за животна средина и просторно планирање поднесува годишен извештај во врска со реализација на годишната програма за унапредување на животната средина до Владата на Република Македонија .

Научно-истражувачката и иновационата дејност, односно прашањата на истражувањата и развојот се регулирани и со: Законот за научно истражувачка дејност („Службен весник на РМ“ бр.13/96, 29/02), Законот за поттикнување и помагање на технолошкиот развој („Службен весник на РМ“ бр.98/00) и Законот за поттикнување и помагање на техничката култура („Службен весник на РМ“ бр.53/00) кои ги спроведува Министерството за образование и наука (МОН). Истражувањето и развојот во областа на животната средина посебно се поттикнуваат со внесување на оваа категорија во подзаконските акти.

Во предлог пријавата за финансирање на научно-истражувачки проект (Образец - ОБ 1) во точката 11 се бара да се дефинира „Однос на истражувачките резултати спрема заштитата и унапредувањето на животната и работната околина, односно квалитетот на животот“ што понатаму се вреднува при оценката за прифаќање за финансирање на научно-истражувачкиот проект.

Во Програмата за технолошки развој за периодот 2002-2006 година:

- во делот „ Приоритетни подрачја за поттикнување и помагање на технолошкиот развој“ како приоритет се дефинира „одржливиот развој“;
- во делот „ Добивање, технологија и карактеризација на нови и современи материјали“ како приоритет се дефинира „заштеда на природни сировини и заштита на животната средина“;
- во делот „Генетски и биолошки истражувања за подобрување на здравјето“ како приоритет се дефинира „стимулирање на мултидисциплинарни истражувања од базичен карактер со што ќе се овозможи вистински и постојан напредок во медицината и подобрување на квалитетот на животот“;
- во делот „Производство на здрава храна“ како приоритет се дефинираат „методи, анализи, детекција и контрола на сигурноста на храната и ризиците од штетното влијание на животната средина врз здравјето“;
- во делот „Науката и одржливиот развој“ како приоритети се дефинираат „развијање стратегии за ублажување на лошото влијание на човековите активности врз животната средина, промовирање на одржливи човекови населби, деградација на животната средина и заштита“;

- во делот „Општествен развој и потреба од нови знаења“ како приоритет се дефинира „социјалната интеграција и потребата од подобрување на квалитетот на животот“.

Во јавниот конкурс за доделување финансиски средства за софинансирање на развојни проекти, меѓу другите, се софинансираат и проекти за подобрување на квалитетот на живеење од аспект на хуманизација на трудот и заштита на животна средина.

Согласно Одлуката за утврдување на мрежата на националните установи од областа на културата („Службен весник на РМ“ бр.84/03), Природнонаучниот музеј на Македонија е национална установа од областа на културата, кој се финансира од Буџетот на Република Македонија. Неговата дејност согласно Законот за музејска дејност („Службен лист на СФРЈ“ бр.25/79, 51/88 и „Службен весник на РМ“ бр.12/93) опфаќа истражување, собирање, средување, стручно и научно обработување и проучување на заштита, чување, објавување и презентирање на музејски материјал, под кој со оглед на неговата специјалност се подразбираат документи и предмети од флората, фауната и геата на Македонија и како таква е во функција на заштитата и развојот на животната средина. Министерството за култура со Годишната програма за финансирање на националниот интерес во културата ја финансира програмата за работа на Природно научниот музеј.

Истражувањата и развојот на животната средина посебно место заземаат и во Законот за заштита на културното наследство („Службен весник на РМ“ бр.20/04, 71/04), при што заштитата на недвижното културно наследство, покрај другото, се остварува и со негово задолжително вклучување во просторните и урбанистичките планови и во плановите и програмите за заштита на животната средина и природата, како и со негов третман како фактор на одржливиот економски и социјален развој, особено во насока на развојот на културниот туризам, домувањето, специфичните занимања и едукацијата.

Со овој закон како дел од недвижното културно наследство се заштитуваат и културните предели кои се посебни делови од пејсажот, кои се истакнуваат како области на специфична интеракција на човекот и природата, согласно и Конвенцијата за пејсажот, ратификувана од Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр.44/03). За прв пат со законот се востановува и интегрирана заштита, како вкупност од мерки на зачувување и активно вклучување на недвижното културно наследство во животот на заедницата како фактор на одржлив општествен развој, особено во областа на планирањето и уредувањето на просторот, инвестиционата изградба, заштитата на животната средина и природата и др. Со законот се предвидуваат низа одредби и субјекти коишто ќе ја спроведуваат заштитата на недвижното културно наследство и неговата околина од физичко оштетување, забрана од загадување на животната средина, природата, како и мерки за унапредување на квалитетот на животната средина во заштитените подрачја.

Во периодот 2000-2004 година од Министерството за образование и наука, финансирани се 39 научно-истражувачки проекти поврзани со областа на заштита на животната средина, со вкупна вредност од 17.810.000,00 денари и софинансирани се 13 развојно-истражувачки и иновациони проекти поврзани со прашањата на животната средина, со вкупна вредност од 7.165.000,00 денари.

Во Истражувачкиот центар за енергетика на МАНУ (ИЦЕИМ-МАНУ) во последната декада се работи на 14 истражувачки проекти, со вкупна вредност од близу 25.000.000,00 денари финансирани од Европската комисија и други странски извори кои вклучуваат анализа на влијанијата од енергетските и други технологии врз животната средина.

Во периодот 2001-2004 година од Министерството за животна средина и просторно планирање финансирани се околу 20 научно-истражувачки проекти поврзани со областа на заштитата на животната средина, со вкупна вредност од близу 8.500.000,00 денари.

16. Наведете ги детално сите иницијативи или програми за регионална соработка на полето на заштита на животната средина во кои учествува вашата земја. Особено опишете ги плановите на вашата земја за продолжување со реализацијата на приоритетните проекти идентификувани од ваша страна во рамките на REReP.

Република Македонија регионалната соработка ја остварува како клучен сегмент на надворешно политичката определба, постојано зајакнувајќи ја прекуграничната соработката и активно учествувајќи во регионалните иницијативи и иницијативите во рамките на Пактот за стабилност. Остварувајќи активна регионална соработка, Република Македонија придонесува кон изградба на добрососедски односи, безбедност, стабилност и заштита и унапредување на животната средина.

Република Македонија е полноправна членка на: Процесот за соработка во Југоисточна Европа (SEECР, South Eastern Europe Cooperation Process); Централно европската иницијатива (CEI, Centar European Initiative); Пактот за стабилност (SP, Stability Pact) и Иницијативата за соработка во Југоисточна Европа (SECI, South Eastern Cooperation Initiative). Процедурата за полноправно членство во рамките на Црноморската економска иницијатива е во тек, додека во рамките на Јадранско Јонската иницијатива и Сегединскиот процес, Република Македонија има статус на набљудувач.

Во рамките на наведените регионални иницијативи, животната средина најчесто се споменува во општ контекст, како фактор кој треба да се има предвид, што особено е потенцирано во рамките на соработката и оценката на влијанија на транспортните коридори 8 и 10, врз животната средина.

Во рамките на таканаречениот Атински процес за воспоставување на регионален енергетски пазар, во тек се подготовки за склучување на Договор за енергетски заедници во Југоисточна Европа, кој содржи посебен дел кој се однесува на животната средина.

Во рамките на Сегединскиот процес, како дел на Пактот за стабилност, насочен кон зајакнување на демократијата и улогата на локалната самоуправа во земјите од југоисточниот европски регион, преку унапредување на прекуграничната соработка меѓу локалните власти и воспоставување на евро-региони, во последните неколку години во Република Македонија се забележува значителен пораст на интересот на единиците на локалната самоуправа за остварување соработка и покренување иницијативи за соработка во рамки на евро-регионите. Во рамките на досегашните активности формирани се еврорегионите: Скопје-Ниш-Софија, Преспа-Охрид и Преспа Парк, а во тек се иницијативи за воспоставување еврорегиони и во други погранични општини.

Регионалната програма за реконструкција на животната средина во Југоисточна Европа (REReP, Regional Environmental Reconstruction Programme for South Eastern Europe) е иницијатива во рамките на Втората работна маса на Пактот за стабилност и е негова главна компонента во областа на животната средина, меѓутоа и прва, иницирана и развиена од страна на земји во регионот: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Република Македонија, Романија и Хрватска, кон кои подоцна се приклучија Србија и Црна Гора и Косово како територија администрирана од ООН. REReP програмата беше усвоена од страна на министрите за животна средина од регионот како и од претставниците на Пактот за стабилност во 2000 год. Притоа, беше воспоставена институционалната рамка и беа дефинирани задачите на телата за спроведување на програмата. Надзор над спроведувањето врши Task Force, составен од сите вклучени земји и од донаторите, а со него ко-претседаваат Европската комисија и една од земјите. Република Македонија беше првата земја ко-претседавач на Task Force. Република Македонија е вклучена во поголем број регионални проекти, а за некои од проектите беше и земја лидер (Lead Country).

Во рамките на регионалната CARDS 2002 програма, МЖСПП учествува во регионалниот проект за зајакнување на капацитетите на балканските земји за известување за состојбите во животната средина и развивањето на ЕИОНЕТ мрежата. Цел на проектот е зајакнување на

соработката со Европската агенција за животна средина, со што ќе се придонесе кон успешна интеграција во програмата на работата на Агенцијата и подготовките за идното членство во истата. Исто така, планирано е и активно учество на Република Македонија во регионалната програма CARDS 2003, за која во моментот се дефинираат проектните задачи.

Република Македонија е вклучена во иницијативата за изработка на индикативна карта за Пан-европската еколошка мрежа во југоисточна Европа, координирана од страна на Европскиот центар за заштита на природата (ECNC European Centar for Nature Conservation). Проектот има за цел да ги дефинира контурите на мрежата, со што ќе се утврдат клучните приоритетни области од европско значење и постоечките коридори помеѓу нив; како и каде можат да се воспостават нови коридори за да се исполнат барањата за поврзаност на клучните видови и локација на тампон зоните и на премините доколку се потребни. Краен продукт ќе биде изработена карта која ќе ја илустрира кохерентноста на природното богатство на регионот и ќе ја подигне свеста и разбирањето за еколошките мрежи.

Република Македонија активно е вклучена во регионалната иницијатива за развој на Емералд мрежата (Emerald Network) на области од посебен интерес за зачувување (ASCI, Areas of Special Conservation Interest), која се воспоставува на територијата на земјите страни на Конвенција за заштита на дивниот свет и природните живеалишта во Европа (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitat). Проектот е реализиран со финансиска поддршка од Советот на Европа. Во рамките на првата фаза се опфатија 10% од вкупниот број на ASCI, а за втората фаза се планира да бидат опфатени уште 30% од вкупниот број на локалитети во Република Македонија, со пропорционална застапеност на различните видови хабитати.

Република Македонија е вклучена во регионалниот проект за Изградба на капацитети со цел подобрување на квалитетот на податоци за инвентаризација на стакленички гасови (Build Capacity for Improving the Quality of Data Inputs to National Greenhouse Gas Inventories), кој се базира на стекнатото искуство/експертизата на земјите од регионот кои ги изработиле своите први национални комуникации како обврска кон Конвенцијата за климатски промени на ООН (UN Framework Convention on Climate Changes).

Трилатералниот проект за Преспа Парк, е регионална иницијатива која е резултат на потпишаната Декларација меѓу премиерите од трите земји во февруари 2000 за основање на Преспа Парк како прекуграничен парк, за заштита на животната средина и одржлив развој на Преспанските Езера и нивната околина" (Prime Ministerial Declaration on the Creation of the Transboundary Prespa Park and the Environmental Protection and Sustainable Development of the Prespa Lakes). Трилатералниот координативен комитет за Преспа Парк е формиран како највисоко тело. Стратегискиот акционен план за одржлив развој на Преспа Паркот (САП) претставуваше основа за развој на повеќегодишниот проект за Интегрално управување со екосистемите на прекуграничниот регион на Преспа Парк, кој е во фаза на имплементација.

МЖСПП ја развива билатералната соработка и во тој контекст заштитата, унапредувањето и одржливиот развој на трите природни езера и погранични масиви кои Република Македонија ги дели со своите непосредни соседи, претставуваат императив за зајакнување на прекуграничната соработка. Спогодби од областа на животната средина се потпишани со сите непосредни соседи: Грција (2000), Албанија (2000), Бугарија (2000), Србија и Црна Гора (2002). Во поширокиот регион билатералната соработка е воспоставена со Хрватска (2002); Руска федерација (1998) и Република Чешка (јуни 2004). Соработка на билатерална основа е иницирана со Унгарија, Словенија и Украина. Особено е активна соработката со покраината Баварија во рамките на мешовитата македонско-бавраска меѓувладина комисија, во која животната средина има висок приоритет.

Прекуграничната соработка е од клучна важност за развој на регионот, што е препознаено од сите земји од регионот. Сепак, на билатерална основа, недостасуваат средства за нејзина целосна реализација. Досегашните искуства на Република Македонија во прекуграничната соработка со Грција, користејќи средства на ЕУ, во рамките на INTERREG се позитивни.

Иницијативата на Европската комисија - Ново соседство (New Neighborhood Instrument) која беше промовирана во 2003 и овозможи на Република Македонија да ја зајакне прекуграничната соработка со Република Бугарија, Република Грција и учество во иницијативата на Европската комисија INTERREG III B CADSES.

Во рамките на оваа иницијатива, Република Македонија и Република Бугарија дефинираа Заеднички програмски документ (Joint Programme Document), во кој се дефинирани цели, приоритети и мерки, како и индикативен финансиски план за распределба на средствата во периодот 2004-2006, а подобрувањето на животната средина и заштитата на природните и културни ресурси со цел промовирање на одржлив развој, ја чинат сржта на програмата.

За соработка со Република Грција ќе бидат користени финансиски средства од CARDS/INTERREG III A.

Во рамките на INTERREG III B CADSES програмата, од страна на Институтот за урбана животна средина и човечки ресурси при Универзитетот Пантеон од Атина, инициран е регионален прокт за просторно планирање во Југоисточна Европа за европски просторно-територијални индикатори и акции за просторно планска опсерваторија (ESTIA- SPOSE European Space Territorial Indicators and Actions to the Spatial Planning Observatory in Southeast Europe).

Република Македонија активно учествуваше во процесот на етаблирање, развој и имплементацијата на РЕРепП, која е успешен помошен механизам за реализација на институционални реформи и основа за остварување на регионална соработка. Со процесот за стабилизација и асоцијација, имплементациониот механизам на РЕРепП се измени и сега им помага на земјите при исполнувањето на нивните обврски, особено обврските во регионален контекст.

Во рамките на приоритетните области од РЕРепП, Република Македонија ги дефинираше/идентификуваше следните проекти/активности:

РЕРепП проекти за институционално јакнење/изградба – Некои од приоритетите се веќе програмирани во рамките на CARDS програмата и се очекува нивно започнување. Со цел учество на земјата во програмите на заедницата од областа на животната средина -LIFE, се реализираат проекти и активности за зајакнување на институционалните капацитети и подобрување на апсорпционата моќ. Потребна е поддршка на институционалното зајакнување во процесот на понатамошното приближување на законодавството и исполнување на стандардите на ЕУ.

РЕРепП регионални проекти - проектите со регионален карактер и прекуграничните проекти имаат клучна улога во зајакнувањето на соработката во регионот и обезбедуваат форум за размена на искуства, што е овозможено преку, на пример BERCEN, Balkan Environmental Regulatory Compliance and Enforcement Network, соработка со ЕЕА, итн. Во рамките на овој приоритет, на последниот состанок на РЕРепП Task Force, одржан во октомври 2004, Белград, Србија и Црна Гора, претставниците на земјите вклучени во програмата, ги презентираа можните области за соработка во прекуграничен контекст.

РЕРепП инфраструктурни проекти – Република Македонија идентификуваше неколку инфраструктурни проекти од областа на животната средина во рамките на проектот 1.2 од РЕРепП, поконкретно во Програма за приоритетните инвестиции во животната средина (PEIP Priority Environmental Investment Programme), кои се поврзани со имплементацијата на директивите кои бараат големи инвестиции на ЕУ. Потребните средства за реализација на овие проекти се високи во однос на средствата на националниот буџет. Од друга страна пак истите не можат да бидат реализирани како грантови, ниту пак целосно финансирани од билатерални донации, а во моментот, Република Македонија не е дел од ISPA или друга пред-приемна програма. Согласно најавите на последниот состанок на РЕРепП Task Force, одржан во октомври 2004 во Белград, Групата за управување со инфраструктурата (Infrastructure

Steering Group), ќе има поактивна улога во водењето и обезбедувањето на средства за реализација на проектите дефинирани во Програма за приоритетните инвестиции во животната средина (PEIP Priority Environmental Investment Programme).

II. СЕКТОРСКИ ПОЛИТИКИ

A. Хоризонтално законодавство

1. Дали постојат мерки со кои се предвидува јавен пристап до податоците за животната средина? Дали постојат одредби за ревизија преку управна и /или судска постапка доколку не бил дозволен пристап до информациите?

ДА. Предлог Законот за животна средина детално го регулира пристапот на јавноста до информации од областа на животната средина во глава VIII од Законот. Според Предлог Законот за животна средина секој има право, без притоа да мора да го докажува својот интерес да бара валидизирани информации и податоци што се однесуваат на животната средина. Информациите за животната средина можат да бидат во посед или да се поседуваат за органите на државната власт; органите на единиците на локалната самоуправа; правните и физичките лица на кои, во согласност со законот, им се доверени јавни овластувања, вклучувајќи и специјални должности, активности и услуги во областа на животната средина; правните и физичките лица кои, врз основа на закон или договор, вршат дејност или услуга од јавен интерес во областа на животната средина.

Правото на пристап до информациите за животната средина се остварува во однос на сите информации, во писмена, визуелна, аудио, електронска или на кој било друг начин достапна форма, а кои се однесуваат на:

- **Состојбата на медиумите и областите на животната средина**, како што се воздухот и атмосферата, водата, почвата, биолошката и пределската разновидност, вклучувајќи ги и генетски модифицираните организми, како и меѓусебната интеракција на овие елементи;
- **Факторите**, како што се материјата, енергијата, нуклеарните горива и нуклеарната енергија, бучавата, радијацијата или отпадот, вклучувајќи го и радиоактивниот отпад, емисиите и другите облици на испуштања во животната средина кои влијаат или би можеле да влијаат на медиумите на животната средина и на здравјето на човекот;
- **Мерките**, вклучувајќи ги и административните, како што се: политиката, законодавството, плановите, програмите, договорите кои се однесуваат на прашањата поврзани со животната средина, како и активностите кои можат - директно или индиректно - да влијаат врз медиумите и врз факторите на животната средина, како и мерките или активностите за заштита на тие елементи;
- **Извештаите** за имплементацијата на законите кои се однесуваат на животната средина.
- **Анализа на трошоците и на придобивките** и другите финансиски и економски анализи и претпоставки кои се користат во рамките на преземените мерки и активности за заштита и за унапредување на животната средина;
- **Состојбите поврзани со здравјето и со безбедноста на луѓето**, безбедноста на прехранбените производи, условите за живот на луѓето, местата од значење за културата и изградените објекти, во мерка во којашто тие се под влијание или би можеле да бидат под влијание на медиумите на животната средина или преку влијанијата на тие медиуми врз кои било од состојбите на погоре наведените елементи и фактори.

Владата на Република Македонија, по предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), објавува и одржува листа на субјекти кои поседуваат или за

кои се поседуваат информации кои се однесуваат на животната средина. Во Листата се определуваат и информациите кои ги поседува секој од наведените органи и истата ќе биде достапна на интернет. Органите од областа на судството и законодавството се исклучени од оваа обврска.

Барањето за информација за животната средина може да се достави до секој од субјектите кои поседуваат или за кои се поседуваат информации во врска со животната средина. Тие се должни да обезбедат пристап до информациите за животната средина во најкраток можен рок, но не подоцна од еден месец од денот на приемот на барањето, или најдоцна два месеца по приемот на барањето, доколку обемот и комплексноста на информацијата се такви што периодот од еден месец не е доволен за да се комплетира документацијата. Во последниот случај, подносителот на барањето се известува во што е можно пократок рок, а пред истекот на рокот од еден месец, за потребата од продолжување на рокот и се образложуваат причините поради кои е потребно продолжувањето. На барателот на информацијата, исто така, му се доставуваат податоци за местото каде што е извршена постапката на мерење, за методите на анализа, за земањето примероци и за предтретманот на примероците употребени за дооформување на информацијата.

Информацијата се доставува во бараната форма, освен ако бараната информација веќе постои во однапред пропишана форма и е лесно достапна и разбирлива за јавноста. Доколку информацијата не може да се достави во бараната форма, органот до кој е доставено барањето за информација е должен во рок од седум дена од приемот на барањето да го извести барателот за причината поради која информацијата се доставува во форма поинаква од бараната.

Барањето за давање информации за животната средина може да се одбие доколку бараната информација се нема во посед или не се поседува за лицата (entities) чии информации се бараат. Во рок од седум дена од денот на приемот на барањето, субјектот до кој е доставено барањето е должен да го препрати до субјектот кој ја поседува бараната информација, доколку знае кој е тој субјект, и за тоа да го извести барателот или да го извести барателот кој субјект најверојатно ја поседува бараната информација. Во истиот временски рок субјектот е должен да ја обезбеди информацијата којашто ја поседува и да му ја даде на барателот.

Барањето за информација може да се одбие и ако истото е очигледно неразумно или е премногу воопштено. Во овој случај органот е должен, во рок кој не може да биде подолг од 15 дена од денот на приемот на барањето, по писмен пат да го поучи барателот за формата, содржината и за обемот на барањето. Кога барањето се однесува на информација којашто се наоѓа во фаза на дооформување или служи за интерни потреби и комуникации, барателот се известува за тоа кој субјект ја подготвува информацијата и за колку време ќе биде изготвена.

Може да се одбие да се овозможи пристап до информацијата, доколку нејзиното објавување би имало негативни последици врз:

1. доверливоста на постапките кои ги водат надлежните органи;
2. меѓународните односи, јавната безбедност и одбраната на земјата;
3. судската постапка, правата на правните и на физичките лица на правична судска постапка, како и врз правото да се покрене судска или дисциплинска постапка;
4. доверливоста на трговските или на индустриските информации, во случај кога таквата доверливост е загарантирана со закон, со цел да се заштити легитимниот економски интерес;
5. заштитата на лицата и на доверливоста на личните податоци;
6. заштитата на правата на интелектуална сопственост;
7. интересите на секое лице коешто ја доставило бараната информација, без каква било обврска истата да ја достави, доколку тоа лице не се согласува со објавувањето на таа информација и
8. заштитата на одредени диви видови и/или типови живеалишта.

Во секој од горенаведените случаи треба да се оцени дали заштитата на јавниот интерес на кој се однесува бараната информација е од поголемо значење од интересот на кој му служи доставувањето на информацијата. Органите се должни да донесат решение за одбивање на барањето, во целост или делумно, односно заклучок во писмена форма, кој треба да ги содржи причините за одбивање на барањето, како и поука за можностите за жалба по решението или по заклучокот.

Против решението или заклучокот, барателот има право на жалба до Комисијата на Владата на Република Македонија за решавање на управните работи во втор степен од областа на животната средина, кога како орган од кои се бараат информација се органи на државната управа. Против решение или заклучок на орган на единиците на локалната самоуправа, или на правно и физичко лице кое врши јавно овластувања, жалбата се доставува до Министерството за животна средина и просторно планирање.

Министерството за животна средина и просторно планирање се грижи за ширење на информации за животната средина и за обезбедување на полесен пристап до информациите за животната средина кои ги поседуваат другите министерства, органите на единиците на локална самоуправа и другите органи и субјекти.

Во рамките на Министерството за животна средина и просторно планирање, во 1999 година, се формира Канцеларија за комуникација со јавноста, која има за цел да го подобри ширењето на информации за животна средина до јавноста, како и да ја подобри двонасочната комуникација со јавноста.

Воедно, согласно Законот за вршење на хидрометеоролошки работи („Службен весник на РМ“ бр. 19/92, 5/03) хидролошките и метеоролошките податоци се јавни, кои се објавуваат во соодветни годишници (член 14). Заводот за хидрометеоролошки работи е должен да ја информира јавноста за состојбата и развојот на времето и водите и да дава предупредувања за развојот и наидувањето на опасни и штетни хидролошки и метеоролошки појави.

Владата на Република Македонија ќе ги пропише случаите кога се наплатуваат надоместоци на трошоци за обезбедување информации, за изземање од обврската за плаќање и за висината на надоместоците. Висината на надоместоците ќе биде разумна и нема да ги надминува реалните трошоци направени со цел да се достави бараната информација. Пребарувањето на регистрите или евиденциите на податоци, како и проверувањето на информациите на местото каде што се чуваат или се одржуваат е бесплатно.

Второстепената комисија на Владата на Република Македонија која решава за жалбите по решенијата или заклучоците добиени од првостепените органи, е должна да донесе решение, согласно Законот за општа управна постапка („Службен лист на СФРЈ“ бр. 52/56, 10/65, 18/65, 4/77, 11/78, 32/78, 9/86, 16/87, 47/86, и “Службен весник на РМ“ бр. 44/02) во рок од најмногу 60 дена. По истекот на рокот, незадоволната страна од одлуката на второстепената комисија или во случај кога комисијата не дала оговор во предвидениот рок, може да покрене управен спор пред надлежниот суд, односно пред Врховниот суд на Република Македонија кој е надлежен за решавање на управните спорови. Истото правило се применува кога како второстепен орган се јавува Министерството за животна средина и просторно планирање.

Предлог Законот за животна средина се очекува да биде донесен до крајот прв квартал на 2005 год.

2. Кои се одредбите за пристап до судовите и за управните постапки во однос на организации и поединци?

Заштита на правата на поединци и организации во управна постапка

Во Република Македонија управната постапка се спроведува согласно Законот за општа управна постапка (“Службен лист на СФРЈ“ бр.52/56, 10/65, 18/65, 4/77, 11/78, 32/78, 9/86, 16/86, 47/86 и “Службен весник на РМ“ бр. 44/02), во рамките на органите на државната

управа и Владата на Република Македонија. Имено, кога управната постапка ја спроведува како првостепен орган, орган на единицата на локалната самоуправа или друг орган во состав на орган на државната управа, жалбата по одлуката се доставува до надлежното министерство од соодветната област, како второстепен орган. Кога како првостепен орган се јавува органот на државната управа, тогаш жалбата се доставува до Комисијата на Владата на Република Македонија за решавање на управните работи во втор степен од областа на животната средина, што како постојано тело е формирано во рамките на Владата.

Согласно член 49 на овој закон, во управната постапка, странка е физичко или правно лице (во понатамошниот текст: странка) по чие барање е поведена постапката или против кое се води постапката, или кое заради заштита на своите права или интереси, има право да учествува во постапката. Странката има право на жалба против решението донесено во прв степен (член 223). Против решението донесено во второстепената постапка, или во случај на “молчење на администрација”, странката има право да поведе управен спор, пред Врховниот суд на Република Македонија. Управниот спор се води согласно Законот за Управни спорови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 4/77, 36/77 и “Службен весник на РМ“ бр.44/02).

Второстепената комисија на Владата на Република Македонија која решава за акти добиени од првостепените органи, е должна да донесе решение, во рок од најмногу 60 дена. По истекот на рокот, незадоволната страна од одлуката на второстепената комисија или во случај кога комисијата не дала одговор во предвидениот рок, може да покрене управен спор пред надлежниот суд, односно пред Врховниот суд на Република Македонија, кој е надлежен за решавање на управните спорови. Истото правило се применува кога како второстепен орган се јавува Министерството за животна средина и просторно планирање, како орган на државната управа.

Освен редовни правни лекови, странката може против конечно решение во управна постапка да употреби вонреден правен лек и тоа: обнова на постапката(член 250).

Со Предлог Законот за животна средина се уредуваат правата и должностите на Република Македонија, на единиците на локалната самоуправа, како и правата и должностите на правните и на физичките лица, во обезбедувањето услови за заштита и за унапредување на животната средина, заради остварување на правото на граѓаните на здрава животна средина. На постапките утврдени со овој закон се применува Законот за општа управна постапка доколку со законот не е поинаку определено.

Предлог Законот за животна средина, со цел да им овозможи на организациите и физичките лице пристап до правдата, ги специфицира случаите во кои здруженијата на граѓани основани заради заштита на животната средина и јавноста имаат право на жалба до Комисијата на Владата на Република Македонија за решавање на управните работи во втор степен од областа на животната средина. На овој начин се дава една поширока рамка во користењето на право на жалба од онаа што ја дава Законот за општа управна постапка.

Предлог Законот за животна средина определува право на пристап на организации и поединци до правдата заради заштита на своите права и интереси, со што може да се заклучи дека е дадено правото на жалба на лица, кои согласно Законот за општа управна постапка не би имале такво право заради недостаток на правен интерес.

Такви се следните случаи:

а) Заштита на правото за пристап до информации од областа на животната средина

Предлог Законот за животна средина определува дека секој има право, без притоа да мора да го докажува својот интерес, од органите и правните и физичките лица кои поседуваат информации за животна средина да бара валидизирани информации и податоци што се однесуваат на животната средина (член 51). Против решението или заклучокот за одбивање на барањето може да се поднесе жалба до второстепениот орган (види подетално 22_II__P1).

b). Заштита на правата во постапката за оцена на влијанијането врз животната средина

Предлог Законот за животна средина предвидува дека засегнатите правни или физички лица, како и здруженијата на граѓани формирани за заштита и за унапредување на животната средина, имаат право на жалба против решението издадено во постапката за определување на потребата од оцена на влијанијата врз животната средина (член 81).

Засегнатите правни или физички лица, како и здруженијата на граѓани формирани за заштита и за унапредување на животната средина имаат право на жалба против решението со коешто се дава согласност или се одбива барањето за спроведување на проектот за кој се бара оцена на влијанието врз животната средина. Жалбата се доставува до Комисијата на Владата на Република Македонија за решавање на управните работи во втор степен од областа на животната средина, и тоа во рок од 15 дена, од денот објавувањето на решението (член 89, став 1).

Засегнатите правни или физички лица, како и здруженијата на граѓани формирани за заштита и за унапредување на животната средина, согласно член 89, став 2, имаат право на жалба против решението со коешто се дава согласност или се одбива барањето за спроведување на проектот за кој се бара оцена на влијанието врз животната средина, до Комисијата на Владата на Република Македонија за решавање на управните работи во втор степен од областа на животната средина, и тоа во рок од 15 дена од денот објавувањето на решението, доколку МЖСПП не ги исполнил своите обврски во врска со:

- огласување на: известувањето за намерата за спроведување на проектот во два национални дневни весници и на Интернет страницата на МЖСПП; решението за утврдување на потребата од оцена на влијанието врз животната средина во два национални дневни весници, на Интернет страницата, како и на огласната табла во МЖСПП;
- објавување на: информација дека е подготвена студијата за оцена на влијанието врз животната средина и дека истата е достапна за јавноста, објавено во два национални дневни весници, на локалната радио и ТВ-станица, како и објавување на нетехничкиот извештај на Интернет страницата на МЖСПП; извештајот за соодветноста на студијата за оценка на влијанието врз животната средина во два национални весници и на интернет страна на МЖСПП; решението за одобрување или за неодобрување на реализација на проектот во два национални дневни весници, на Интернет страницата, како и на огласната табла во МЖСПП; местото и времето на одржување на јавната расправа за студијата за оценка на влијанието врз животната средина во два национални дневни весници и на локалната радио и ТВ-станица;

с) Заштита на правата во постапката за издавање на интегрирана еколошка дозвола

Согласно Предлог Законот, во рок од 30 дена од објавувањето на решението со кое се издава А интегрирана еколошка дозвола, засегнатите правни и физички лица, како и здруженија на граѓани основани заради унапредување и заштита на животната средина, можат да поднесат жалба против решението, до Комисијата за решавање во втор степен при Владата на Република Македонија (член 108, став 5).

Засегнатите правни и физички лица, здруженија на граѓани основани заради унапредување и заштита на животната средина имаат право на жалба до Комисијата на Владата на Република Македонија за решавање на управните работи во втор степен од областа на животната средина во рок од 15 дена од објавувањето на решението за делумен или целосен пренос на А-интегрираната еколошка дозвола (член 118 став 4).

Правото на жалба за Б интегрирани еколошки дозволи е уредено на идентичен начин како и за А интегрираните дозволи, со таа разлика што како првостепен орган се јавува надлежниот орган на единицата на локална самоуправа, додека како второстепен орган се јавува МЖСПП. По одлуката на МЖСПП може да се започне управен спор.

Правото на пристап на организации и поединци до правдата заради заштита на своите права и интереси, во управна постапка, се утврдува и со посебните закони од областа на животната средина, и тоа: **Законот за квалитет на амбиентниот воздух** („Службен весник на РМ“ бр.67/04), **Законот за заштита на природата** („Службен весник на РМ“ бр.67/04); **Закон за управување со отпад** („Службен весник на РМ“ бр.68/04, 71/04); **Предлог Закон за води** и други закони со кои се регулираат правата на правните и физичките лица од областа на животна средина и други права. На постапките утврдени со овие закони се применуваат постапките уредени со Предлог Законот за животна средина, како и Законот за општа управна постапка, при што важат истите правила опишани погоре.

Заштита на правата на поединци и организации во постапките пред судовите:

Правото на поединците и организациите да поведат постапка пред суд за заштита на свое право или правно заштитен интерес е утврдено со закони кои содржат материјални и процесни одредби по граѓански, кривични, или управни предмети.

Согласно **Законот за парнична постапка**, („Службен весник на РМ“ бр. 33/98,44/02;) (член 71) странка во постапка може да биде секое физичко и правно лице. Со посебни прописи се определува кој може да биде странка во постапката освен физички и правни лица. Парничниот суд може, по исклучок, со правно дејство во определена постапка, да им го признае својството на странка и на оние форми на здружување кои немаат способност на странка, ако утврди дека, со оглед на предметот на спорот, во суштина ги исполнуваат условите за стекнување на способност на странка.

Согласно член 16 од **Законот за кривична постапка**, („Службен весник на РМ“ бр. 15/97, 44/02, 74/04), Кривичната постапка се поведува по барање од приватниот тужител односно лицето чиешто некакво лично или имотно право е повредено или загрозувано со кривичното дело.

Законот за Управни спорови, („Службен лист на СФРЈ“ бр. 4/77, 36/77 и “Службен весник на РМ“ бр. 44/02) определува дека судовите во управни спорови одлучуваат за законитоста на актите со кои органите на државна управа решаваат за правата и обврските на граѓаните и организациите (член 1). Управниот спор се поведува со тужба (член 23), а согласно член 2, право да поведува управен спор има поединец или правно лице ако смета дека со управниот акт, донесен во втор степен, односно првостепен управен акт против кој нема место за жалба (член 7) му е повредено некакво право или непосреден личен интерес заснован на закон. Во управен спор може да се бара и враќање на одземените предмети, како и надомест на штета што му е нанесена на тужителот, со извршување на актот кој се оспорува (член 11).

Тужител во управен спор може да биде поединец, правно лице, организација, група лица, населби и слично, што смета дека со управниот акт му е повредено некакво право или непосреден личен интерес заснован врз закон (член 12). Трето лице на кое поништувањето на оспорениот управен акт непосредно би му било од штета (заинтересирано лице) во спорот има положба на странка. Постапката по управен спор која е окончана со пресуда или со решение, ќе се повтори на барање на странката, (член 52) доколку постои причина за повторување.

Правото на поединците и организациите да поведат постапка пред суд за заштита на свое право или правно заштитен интерес во областа на животната средина е утврдено и со Предлог **Законот за животна средина**. Согласно член 158 на овој закон, во делот за одговорност за штета предизвикана врз животната средина, правното или физичкото лице коешто е директно загрозувано или трпи последици од настанатата штета врз животната средина, има право од предизвикувачот на штетата да бара: да ја врати животната средина во поранешната состојба, или надоместок за штетата, во согласност со општите правни правила за надоместок на штета.

Освен за делата од глава 22 од Кривичниот законик на Република Македонија, приватниот тужител може да поднесе приватна тужба до надлежен суд за кривичните дела предвидени со посебните закони од областа на животната средина и тоа:

1. **Закон за заштита на природата** („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) како кривични дела против природата ги предвидува следните: Истребување на автохтон вид; Интродукција на диви видови во природата; реинтродукција на диви видови во природата; Незаконско земање и користење на генетски и биолошки материјал; Недозволено оштетување и уништување на спелеолошки објекти; оштетување или уништување на наоѓалиште на минерали и фосили;
2. **Предлог Закон за води**, ги предвидува следните кривични дела: неовластено користење на вода и неовластено исцрпување на подземни води.

Предлог Законот за животна средина и Предлог Законот за води се очекува да бидат донесени до крајот на прв квартал на 2005 год.

3. Дали постојат стандардизирани системи или методи за собирање, пренесување и доставување на податоците за животната средина?

Законската основа за управување со податоците за животната средина е дадена во повеќе законски акти во кои се пропишани соодветните системи и методи:

Согласно **Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата** („Службен весник на РМ“ бр.13/03 (пречистен текст)) Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) е надлежно за собирање, обработка и презентирање на официјални (релевантни, сеопфатни и јавно достапни) податоци и информации за состојбата и квалитетот на медиумите на животната средина и природата, бучавата, јонизирачкото и нејонизирачкото зрачење и посебното природно богатство, врз основа на добиените податоци од мониторингот и нивна соодветна обработка, складирање и искористување (член 8 и 9).

Согласно законот, правните и физички лица кои вршат загадување во животната средина, се должни, податоците со кои располагаат и податоците од сопствениот мониторинг, еднаш месечно да ги доставуваат до МЖСПП.

Со **Предлог Законот за животна средина**, се презема досегашното законско решение, и истото се проширува со обврската на МЖСПП, во соработка со другите органи на државна управа, на секои три години да подготви и објави извештај за состојбата со животната средина во Република Македонија, кој се поднесува до Собранието на Република Македонија.

МЖСПП е надлежно за доставувањето на извештаи до меѓународните организации, согласно ратификуваните меѓународни договори и обврски. Согласно Предлог Законот за животна средина, МЖСПП има обврска да изготвува и објавува извештај за реализација на годишните програми за унапредување на животната средина, како и извештај за спроведување на планските документи. Во Предлог Законот е утврдено дека мониторингот на квалитетот на медиумите и областите за животна средина, како и мониторингот што го вршат правните и физички лица се спроведува според методологијата што ја пропишува МЖСПП. Во методологијата се утврдуваат постапките, начините, системите и методите за собирање, пренесување и доставување на податоци за животната средина во согласност со законите кои ги регулираат посебните медиуми и области во животната средина (Закон за квалитет на амбиентниот воздухот („Службен весник на РМ“ бр.64/04), Закон за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр. 68/04, 71/04), Закон за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр.67/04) и Предлог Законот за вода). Методологија за собирање, пренесување и доставување на податоци ќе биде пропишана во правилник, за секој одделен медиум и област за животната средина, кој треба да биде донесен до крајот на 2005 година.

Согласно Законот за хидрометеоролошки работи („Службен весник на РМ“ бр. 19/92, 5/03), работите на хидролошко бдење се вршат непрекинато и претставуваат единствен

хидрометеоролошки информациона систем на Република Македонија. Хидрометеоролошкиот информациона систем е вклучен во меѓународните хидролошки информациона системи. Согласно законот, Управата за хидрометеоролошки работи врши функции на центар на хидрометеоролошкиот информациона систем на Република Македонија; воспоставува и развива банки на хидролошки податоци и на податоци за квалитетот на воздухот и водите, забележани во мрежата на хидролошките станици. Согласно истиот закон, хидролошките и метеоролошките податоци и информации се јавни, освен податоците кои претставуваат воена или службена тајна. Податоци ги објавува Управата во соодветни годишници. Управата е должна преку средствата за јавно информирање да ја известува јавноста за состојбата и развојот на водите и да дава предупредувања за развојот и наидувањето на опасни и штетни хидролошки појави. Сите податоци и информации за животната средина од мониторинг мрежите и податоците од само-мониторингот кои доаѓаат од различни институции, правни и физички лица, се доставуваат до МЖСПП, т.е. до Македонскиот информативен центар за животна средина (МИЦЖС). Центарот воспоставува и води база на релевантни, соодветно обработени (систематизирани и стандардизирани), точни, транспарентни и јавно достапни информации за состојбата, квалитетот и трендовите во сите сегменти на животната средина (вода, воздух, почва, бучава, јонизирачко и нејонизирачко зрачење и заштитени делови и објекти на природата).

Заради непостоење на соодветна информатичка опрема, кај правните и физички лица, дел од податоците за животна средина се добиваат на хартија и се префрлуваат/прекуцуваат во електронски формат, што носи ризик од грешки. Дел од податоците се добиваат во Excel и Word формат. Податоците се со различни структури и формати, во зависност од различните институции кои ги собираат. Поради ова, системот неопходно е да се надгради со цел да ги обезбеди сите можни начини за примање и внесување на податоците.

Постои соодветна комуникација и проток на податоци помеѓу МЖСПП и останатите институции, која треба понатаму да се унапредува. Воедно, постои потреба за подобрување на управувањето со податоците и создавање на целосен Регистар на сите мерени параметри на животната средина.

Во последните години направен е прогрес во Развојот на Информативниот Систем за животна средина, кој е потребно понатаму да се развива во насока на воспоставување на систем на интеграциона релациона база за сите податоци за животната средина.

Развојот на Информацискиот систем за животна средина е започнат со Проектот REReP 1.8 (Развој на Национални информациски системи за животна средина во земјите од Југоисточна Европа). Сепак, поради ограничените ресурси, само еден дел од системот е развиен. Во моментот, истиот е во фаза на конфигурирање / параметрирање и внесување на стари податоци. Останатите делови од системот ќе треба да се развијат дополнително. Овие делови - фази на развој се дадени во Планот чекор-по-чекор кој е дел на Стратегијата за управување со податоци изготвена во рамките на програмата PHARE SOP 99. Планот опфаќа краткорочни, среднорочни и долгорочни технички чекори кои треба да се превземат за дооформување на системот. Дел од краткорочните активности се планирани во Акциониот план за Европското партнерство.

Бидејќи податоците се внесуваат во различни формати и се собираат преку различни методологии од страна на различни институции, системот мора да ги обезбеди сите можни начини за примање и внесување на податоците. Имајќи го ова предвид, мора да се имплементираат различни видови на "испорачување на податоци": апликации од клиенти, директна испорака - автоматски станици, внесување од Excel фајлови, директен внес од web browser, e-mail, итн. Друга главна функција на Информацискиот систем е да ги презентира извештаите (автоматски дневни и месечни извештаи, обезбедување пристап до податоците преку веб страницата на МЖСПП, изнесување на податоците во Word и Excel формати, "On-demand (custom.)" - известување на барање на корисниците).

Соработката помеѓу МЖСПП и Министерството за здравство е од основно значење за правилното конципирање и спроведување на политиката за односот животна средина -

здравјето на луѓето. Министерството за здравство преку Државниот санитарен и здравствен инспекторат и Републичкиот завод за здравствена заштита учествува во следењето на загадувањето на животната средина, односно во мониторингот на загадувањето на воздухот, водата, прехранбените продукти, во мониторингот и заштитата на популацијата од штетните ефекти на гасовите, јонизирачкото зрачење, бучава и надзор на хигиено - епидемиолошката состојба на населението. Јавните здравствени организации кои се вклучени во мониторингот се обврзани да доставуваат редовно податоци до МЖСПП.

Во Републичкиот завод за здравствена заштита (РЗЗЗ) и 10 регионални заводи за здравствена заштита, постојат служби за хигиена и здравствена екологија кои имаат воспоставен мониторинг за следење на загаденоста на воздухот, здравствената исправност на водата за пиење и површинските води. Овие активности се одвиваат по усогласена методологија и динамика во согласност со постојната регулатива, а во форма на програмски задачи. Регионалните заводи ги обработуваат и ги доставуваат, во вид на шест месечни и годишни извештаи до РЗЗЗ, податоците од мониторингот на воздухот, водата за пиење и површинските води. Во вид на месечни извештаи ги доставуваат до МЖСПП. РЗЗЗ на почетокот од секоја година изготвува збиен годишен извештај за изминатата година, во кој се обработени и презентирани сите податоци од областа на загадувањето на животната средина и здравјето на луѓето. Годишните извештаи се достапни за останатите државни органи и служби и јавноста.

Во соработката која постои меѓу МЖСПП и МЗ, која се отсликува во подготовката на Националниот Здравствено Еколошки Акционен План од 1999 година, Environmental Performance Review од 2002 година и CARDS проектите, препознаена е потребата за воспоставување на интегрален информативен систем за здравствена екологија кој ќе воспостави врска меѓу загадувањето на животната средина, изложеноста на луѓето и негативните здравствени ефекти.

МЖСПП ги известува меѓународните институции и организации: Европската агенција за животна средина (ЕЕА), Европска економска комисија на Обединетите Нации (UNECE), EUROSTAT и Светска здравствена организација (WHO). Обврските за известување МЖСПП ги извршува преку МИЦЖС:

- Врз основа на обработените податоци, се подготвуваат месечни и годишни извештаи. Извештаите се доставуваат до релевантните институции. Преку Канцеларијата за Комуникација со Јавноста (KKJ) и веб страната на МЖСПП извештаите се достапни за заинтересирани страни и јавноста.
- Податоци за аерозагадување и извештаи за состојбата на животната средина редовно се објавуваат на интернет страната на МЖСПП;
- Редовни годишни извештаи се доставуваат до ЕЕА и UNECE. За усогласување/синхронизација на податоците за аерозагадувањето со ЕЕА се користи модел за размена на податоци (Data Exchange Model - DEM). Овие податоци се достапни во информативниот систем за квалитет на воздух (AirBase) на ЕЕА.
- EIONET (CIRCA) се користи за размена на информации со ЕЕА. МИЦЖС се обидува да го претстави Македонскиот EIONET node - јазол како општа информативна алатка за размена со сите институции, НВОи, заинтересирани страни, итн.
- Изработени се три извештаи за состојбата со животната средина (State of Environment Report - SoER), достапни на веб страната на МЖСПП. Согласно Предлог законот за животна средина (член 45 став 1) и препораките на ЕЕА, SoER извештаите ќе се изготвуваат секои 3 години.
- Извештаите до EUROSTAT и WHO се испраќаат на барање, кои се прави врз основа на Прашалници.
- Податоците за прашалниците кои Конвенцијата за заштита и користење на прекугранични водни текови и меѓународни езера (Хелсинки) се обработуваат како подготвителна активност за ратификација.

4. Кои се одредбите што се однесуваат на учеството на јавноста во процесот на донесување одлуки во областа на животната средина? Дали постојат барања за учество на јавноста во активностите поврзани со издавање на дозволи кои што можат да извршат значително влијание врз животната средина? Дали постојат барања за учество на јавноста во однос на планови и програми и/или политики и/или законодавство поврзани со животната средина?

Учеството на јавноста во процесот на донесувањето на одлуки во областа на животната средина е уредено во Предлог Законот за животна средина (ПЗЖС).

Имено, една од основните цели на законот, кои треба да се постигнат е: “Известување на јавноста и на релевантните институции за состојбата на животната средина и нивно вклучување во заштитата на истата” (Член 4, став 2, точка 13).

Учеството на јавноста во процесот на донесување на одлуки во Предлог Законот е дефинирано како “Начело на учество на јавност и пристап до информации, кое утврдува дека ”Државните органи и органите на единиците на локалната самоуправа се должни да ги обезбедат сите потребни мерки и да пропишат постапки со кои се обезбедува правото на пристап до информациите и учество на јавноста во донесувањето на сите одлуки кои се однесуваат на состојбата на животната средина, како и да обезбедат изјаснување на јавноста во постапката за донесување на тие одлуки” (Член 17).

Учество на јавноста е обезбедено и во постапката на доделување еколошка-ознака на производи и услуги (Член 29, од Предлог Законот за животна средина).

Во постапката за Оцена на влијанието на определени проекти врз животната средина, учеството на јавноста е обезбедено согласно Директивата на ЕУ 85/337/ЕЕЗ, за Оцена на влијанијата врз животната средина (ОВЖС (EIA)). Член 90 од Предлог Законот за животна средина ја дефинира достапноста на документите и на информациите за оцената на влијанијата врз животната средина до јавноста. Јавната расправа за оние Проекти за кои ќе се изведува ОВЖС е обврзувачка и истата генерално е опишана во член 91 од Предлог Законот, а поблиску во нацрт Правилник кој ја утврдува постапката за изведување на ОВЖС. Правилникот е во фаза на консултација со релевантните органи. Одредбите кои се однесуваат на оцена на прекуграничните влијанијата врз животната средина кога се работи за учество на јавноста од Република Македонија (случај кога Проектот треба да се изведе надвор од територијата на Република Македонија) како и учеството на јавноста од друга земја (случај кога Проектот треба да се изведе на територијата на Република Македонија), се уредени соодветно на постапката што се спроведува за националните проекти, дадени во Член 93 односно 94 од Предлог Законот за животна средина.

Во постапката за издавање Интегрирани еколошки дозволи, учеството на јавноста е обезбедено преку обврската на надлежниот орган да го објави барањето за добивање на интегрирана еколошка дозвола, при што е должен да и обезбеди на јавноста пристап до достапните информации потребни за оформување на мислења и на ставови. Засегнатата јавност во рок од 30 дена може да ги достави своите мислења и ставови во писмена форма во однос на условите кои ќе бидат дел од Дозволата. 10 дена по истекот на овој рок, на барање на засегнатата јавност, инвеститорот е должен да организира јавна расправа.

Утврдена е и постапка за консултација со јавноста во случај на постапување со барање со прекугранични влијанија кога инсталацијата е на подрачјето на Р. Македонија или во друга држава.

По изготвувањето на нацрт Дозволата, истата се објавува, по што јавноста може да ги достави своите забелешки во рок од 14 дена од објавувањето. Во рок од 15 дена од денот на издавањето, органот надлежен за издавање на дозволата (Министерството за животна средина и просторно планирање и единиците на локалната самоуправа) е должен да ја објави интегрираната еколошка дозвола на својата интернет страница и во два национални дневни

весника и да овозможи увид на заинтересираната јавност во податоците од дозволата, како и во податоците од учеството на јавноста во постапката за издавање на дозволата и во мислењата кои се земени предвид и врз основа на кои е издадена дозволата.

Во постапката за Оцена на влијанието на определени стратегии, планови и програми врз животната средина, (регулирана во ПЗЖС), јавноста учествува и при подготовката и донесувањето на планските документи (стратегии, планови и програми) вклучувајќи ги Националниот еколошки акционен план (НЕАП) и Локалните еколошки акционен план (ЛЕАП) што е и процедурално дефинирано во Член 69 за “Известување и учество на јавноста”. Имено, се создава обврска секој изготвувач на плански документ, да подготви извештај за влијанието на документот врз животната средина, кој заедно со нацрт планскиот документ се прави достапен на јавноста, при што се објавува и начинот, времето и местото како јавноста може да има увид во споменатиот документ. Органите на државната управа, органите на локалната самоуправа, јавноста и засегнатите правни и физички лица, можат во рок од 30 дена од денот на објавувањето на документот да го изнесат своето мислење до органот кој го подготвува планскиот документ, кој е должен да ги земе во предвид пристигнатите мислења. Исто така, обезбедено е учество на засегнатата јавност на Република Македонија да се вклучи во консултациите пред усвојувањето на плански документи од соседна држава, под услови и на начин предвиден со меѓународните договори и прописите на другата држава.

Во став 2 од член 56 од Предлог Законот за животна средина, е утврдено дека органите на државната управа, органите на единиците на локалната самоуправа, правните и физички лица кои во согласност со закон вршат јавни овластувања, се должни да овозможат учество на јавноста во текот на изготвувањето на закони, прописи и други правни акти во согласност со условите, начинот и постапката определени за учество на јавноста при донесувањето на плански документи, уредени во член 64 став (4) од законот.

Во однос на досегашната пракса, Министерството за животна средина и просторно планирање активно ја вклучува јавноста во донесувањето на своите одлуки преку одржување на работилници, дебати и јавни презентации на нацрт документите кои ги донесува, потоа преку изработка на популарни брошури и објавување информации за документите преку средствата за јавно информирање. Како посебен пример за истакнување е спроведувањето на постапката за изработка и донесување на петте закони од областа на животната средина, кои целосно беа изработувани преку постојана консултација и комуникација со јавноста и сите заинтересирани страни, вклучувајќи директно во работните групи преставници од НВО, единиците на локалната самоуправа, стопанскиот сектор, органите на државната управа и други јавни организации и установи. Оваа пракса овозможи јавноста да биде многу повеќе запозната со нејзините права, што резултираше со поголеми иницијативи за нивно учество во изработка на значајни документи од областа на животната средина.

5. Дали ја имате ратификувано Аархуската конвенција за пристап до информации, учество на јавноста и пристап до правда за прашања поврзани со животната средина?

Да. Собранието на Република Македонија на 01.01.1999 година, го донесе Законот за ратификација на Конвенцијата за пристап кон информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина (Архус) (Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters) (“Службен весник на РМ” бр. 40/99).

Со ратификувањето, согласно член 118 од Уставот на Република Македонија, Конвенцијата стана дел од македонското национално законодавство, која не може да се менува со закон, а судовите судат врз основа на Уставот, законот и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот (член 98 став 2).

Република Македонија беше меѓу првите земји кои ја ратификуваа Архуската Конвенција (АК). Со ратификацијата се создаде директна обврска за нејзина имплементација, каде

Министерството за животна средина и просторно планирање од страна на Владата, беше определено како одговорно за спроведување на конвенцијата.

Досегашното законодавство, само во одделни сегменти ја имплементираше конвенцијата. Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата („Службен весник на РМ“ бр.13/03 (пречистен текст)), податоците за состојбата на квалитетот и појавите за загрозување на животната средина и природата ги дефинираше како јавни податоци.

Со започнатиот процес на донесување на ново законодавство усогласено со директивите на ЕУ, се зедоа во предвид и ратификуваните меѓународни договори кон кои пристапила РМ, со што се создадоа услови за целосно транспонирање на одредбите на Архуската конвенција во домашното законодавство, што е направено во Предлог законот за животна средина, кој се очекува да се донесе до крајот на прв квартал на 2005 год.

Практична примена на начелата на Архуската конвенција започнаа во 1999 година, со формирањето на Канцеларијата за комуникација со јавноста во рамките на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП).

Преку канцеларијата се дистрибуираат информации од областа на животната средина, до јавноста, што преставува јавен сервис кој обезбедува лесна достапност до информации од областа на животната средина. Со свои предлози и претставки за решавање на некои проблеми од животната средина, граѓаните преку канцеларијата се обраќаат до МЖСПП. Основниот принцип на работа на канцеларија е двонасочна комуникација со јавноста, односно давање и примање на информации на и од јавноста.

Со цел заинтересираните граѓани да можат да дојдат до корисни и нови информации, во канцеларијата се обезбедија посебни компјутери наменети за граѓаните. Воедно, во рамките на канцеларијата функционира и библиотека со библиотечен фонд од областа на животната средина, преку која се остварува континуирана соработка со читатели, што преставува можност да се задоволуваат интересите на јавноста со книги, списанија, извештаи и други публикации од областа на животната средина.

Во рамките на програмата PHARE SOP СОП 99 се изработија Стратегија за подигање на јавната свест за животната средина и Стратегија за комуникација. Спроведени се и кампањи за: исфрлање од употреба на оловните бензини, кампањи за заштита на природата фокусирани на Националните паркови Галичица и Маврово и кампања за управување со отпадот. Преку канцеларијата се спроведоа и јавни кампањи за подигнување на јавната свест на граѓаните за донесувањето на новите закони од областа на животната средина, (Закон за води, Закон за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр.68/04, 71/04), Закон за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр.67/04), Закон за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр.67/04) и Рамковниот закон за животна средина). Со овој начин се овозможи граѓаните да ги изнесат и доставуваат своите мислења, забелешки и коментари за нацрт текстовите на законите. Во кампањата беа опфатени речиси сите општини во Република Македонија.

Како специфична алатка за комуникација и приближување до граѓаните се користи зелениот Еко-караван, кој всушност претставува подвижна Канцеларија за комуникација со јавноста, со кој се остваруваат активности на локално ниво со посета на градови во Република Македонија.

Во рамките на Регионалната програма за реконструкција на животната средина во Југоисточна Европа (РЕРЕП), проект 2.2 “Поддршка за развивање на стратегии за имплементација на Архуската Конвенција” (Support Developing Strategies for Implementation of the Aarhus Convention), финансиран од Владата на Кралството Холандија, изготвена е “Стратегија за имплементација на Архуската конвенција”, која во моментот е во финална фаза на нејзино донесување.

Во Стратегијата за имплементација на Архуската конвенција спроведена е анализа на:

- законската рамка за спроведување на АК;
- институционалната рамка за спроведување на обврските од АК;
- потреби за јакнење на капацитетите за поефикасно спроведување на АК и
- потреби од дистрибуција на информации и подигање на јавната свест за спроведување на АК.

Покрај извршената детална анализа на состојбите, во Стратегијата се дадени и насоките за надминување на пречките и проблемите при нејзиното спроведување, со акционен план.

Голем дел од забелешките во Стратегијата во однос на усогласеноста на Архуската конвенција со домашното законодавство, се надминати со Предлог Законот за животна средина.

Во рамките на истиот проект се спроведени обуки на тема Градење на капацитети за спроведување на Архуската Конвенција во Македонија за повеќе целни групи: јавна администрација, НВО, членови на локалната самоуправа, за судии и јавни обвинители.

Изготвени се и два прирачници за имплементација на АК наменети за примена од стана на две целни групи и тоа:

- Прирачник за имплементација на Архуската конвенција за јавната администрација во РМ,
- Прирачник за имплементација на Архуската конвенција за НВО и јавноста во РМ,

Од Страна на МЖСПП финансирано е печатење на преводот на Прирачникот за имплементација на Архуската конвенција издаден од Европската економска комисија на Обединетите Нации (UNECE).

Со донесувањето на Предлог Законот за животна средина ќе се создаде можност за целосна примена на одредбите од конвенцијата, за што е потребно идно зајакнување на капацитетите на јавната администрација, пред се зајакнување на нивната способност за доставување на информации за животна средина, како и за воспоставување на практика на вклучување на јавноста во донесување на одлуките и правните акти што ги донесуваат. На ниво на Влада на Република Македонија, препознатлив е начинот на кој Министерството за животна средина и просторно планирање, практично ги применува и промовира трите столба на Архуската Конвенција.

6. Дали ја имате ратификувано Конвенцијата за оценување на влијанието на животната средина во прекуграничен контекст (Еспо конвенција)? Доколку ја имате, на кој начин го обезбедувате спроведувањето на прекугранична консултација? Какви мерки постојат, на национално ниво, за оценка на влијанието на одредени проекти врз животната средина? Во која фаза на проектот треба да се изврши таквата оценка? Колку често се случува проектите да бидат одбиени или изменети како последица на ваквите оценки?

Република Македонија ја ратификуваше Конвенцијата за оценка на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст- Еспо Конвенција (Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context-Espoo Convention), со закон за ратификација ("Службен весник на РМ" бр.44/99), со што Конвенцијата стана дел од националниот правен систем.

Во Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата („Службен весник на РМ“ бр. 13/03 (пречистен текст)), оценка на влијание врз животната средина задолжително се врши за инвестиционите објекти наведени во Прилог I од Конвенцијата, за што е задолжено Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). Покрај оваа обврска, законот не ја пропишува детално постапката за ЕИА во прекуграничен контекст.

Во Република Македонија нема практична примена на Еспо конвенцијата, иако во постапката за реализација на одредени проекти, кои имаат прекуграничен карактер беа подготвени студии за оценка на влијанието на проектот врз животната средина, како што се: Студија за

Делницата Демир Капија – Удово - Гевгелија-дел од транспортниот Коридор 10; Студија за терминалот за тешки товарни возила - Блаце и Студија за гасоводен систем на Република Македонија.

Барањата од Еспо Конвенцијата за спроведување на прекугранична консултација се целосно транспонирани во Предлог Законот за животна средина, каде се пропишува постапката за оценка на влијанието врз животната средина (ЕИА) во прекуграничен контекст за проекти кои се спроведуваат на територијата на РМ, а можат да имаат влијаније врз животната средина на територијата на други држави, и обратно, за проекти кои се спроведуваат на територијата на други држави, а можат да имаат влијание врз животната средина на територијата на РМ.

Во случај на спроведување на проект на територијата на Република Македонија, за кој согласно законот е потребно ЕИА и кој може да предизвика значително влијание врз животната средина на територијата на друга држава, МЖСПП, како надлежен орган за спроведување на постапката, е должно веднаш по отпочнувањето на постапката за ЕИА на надлежните органи од засегнатата држава да им ги достави потребните информации за проектот, во однос на кои надлежниот орган на засегнатата држава е должен во рок од 30 дена да даде одговор за прифаќање или за одбивање на поканата за учество во постапката. Во понатамошниот тек на постапката, доколку постои интерес за учество, МЖСПП, согласно начелото на реципроцитет и постапките уредени со меѓународните договори е должен да и обезбеди на јавноста на засегнатата држава, еднаков третман при учеството во постапката, на ист начин како што е уредено за домашната јавност.

Во случаите кога се работи за проекти, кои се спроведуваат на територијата на друга држава предвидени се две можности за вклучување на РМ во постапката:

- кога надлежниот орган на РМ добива известување за спроведување на проект во друга држава, а кој може да има влијание врз животната средина на територијата на Република Македонија. Во тој случај МЖСПП е должно веднаш да започне постапка за оценка на засегнатоста на Република Македонија од спроведување на проектот. Доколку се оцени дека проектот може да има значително влијание врз животната средина, МЖСПП треба да го извести надлежниот орган на другата држава за намерата релевантите институции и засегната јавност на Република Македонија, да бидат вклучени во постапката за ЕИА, согласно прописите на другата држава.
- кога МЖСПП или некој друг орган или институција дознаат дека на територијата на друга држава се спроведува проект, кој може да има значително влијание врз животната средина во Република Македонија, тие се должни веднаш, преку органот надлежен за надворешни работи, да достават барање (нота) за вклучување во постапката за ЕИА, до надлежниот орган за спроведување на ЕИА постапката, во другата држава.

Заради идентификуваната потреба од соодветно спроведување на Еспо Конвенцијата, МЖСПП, изрази интерес за учество во регионален проект за усогласување на процедурите за ЕИА во прекуграничен контекст, во рамките на Регионалната Програма за Реконструкција на животната средина (PEPeP) – (Regional Environmental Reconstruction Programme for South-Eastern Europe-REReP).

Согласно постојното законодавство, оцената на влијанието на одредени проекти врз животната средина, не се унифицирани и се спроведуваат според неколку закони и правилници: Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата („Службен весник на РМ“ бр.13/03 (пречистен текст)), Закон за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на РМ“ бр. 4/96, 8/96, 28/97,18/99, 53/01 и 45/02), Закон за изградба на инвестициони објекти („Службен лист на СФРЈ“ бр.15/90, 11/91, 11/94, 18/99, 25/99), Закон за минерални сировини („Службен весник на РМ“ бр. 18/90, 29/02), Закон за енергетика („Службен весник на РМ“ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02, 38/03), Закон за концесии („Службен весник на РМ“ бр. 25/02, 24/03), Закон за води („Службен весник на РМ“ бр. 4/98,19/00), Правилник за стандарди и нормативи за уредување на просторот („Службен

весник на РМ“ бр. 2/02, 50/03), Правилник за стандарди и нормативи за проектирање на објекти („Службен весник на РМ“ 69/99, 102/00, 2/02).

Националната постапка за ЕИА, која се спроведува во моментот, се состои од следните фази:

- **планирање на инвестициониот објект** (согласно Законот за изградба на инвестициони објекти), во која фаза инвеститорот е обврзан од МЖСПП, да добие **мислење**, кое ќе биде земено во предвид при дефинирањето на условите за градба од органот кој ја води постапката за добивање на одобрение за градба (Министерство за транспорт и врски).
- **добивање на Одобрение за градба** (согласно Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата и Законот за изградба на инвестициони објекти), во која фаза инвеститорот е должен за објектите, кои можат да предизвикаат или претставуваат ризик за животната средина или здравјето на луѓето, да изготви Студија за оценка на влијанијата врз животната средина. Студијата, се третира како фаза на Главниот проект, и се доставува на увид и анализа во МЖСПП. Оценката и анализата се врши во рамките на Службата за животна средина - орган во состав на МЖСПП. Врз основа на спроведената анализа се дава или не **согласност** на доставената Студијата и пропратната документација.

Постојниот Законот за животна средина и просторно планирање, дава можност само за делумно спроведување на постапката за оцена на влијанието врз животната средина, како што се бара со директивата.

Со цел, усогласување на постојното законодавство со законодавството на ЕУ во Предлог Закон за животна средина, целосно е транспонирана директивата со која се менува и дополнува директивата на Советот 85/337 за оцена на ефектите од одредени јавни и приватни проекти во животната средина 97/11 и Еспо Конвенцијата.

Во Предлог Законот за животна средина е содржана посебна глава за Оцена на влијанието врз животната средина во која е опишана постапката за оцена на влијанието врз животната средина (во понатамошниот текст ОВЖС). Со Уредба која треба да ја донесе Владата на РМ (која во моментот е во работна верзија) ќе бидат пропишани проектите за кои задолжително ќе се спроведува постапката за ОВЖС, како и генерално определени проекти за кои потребата од ОВЖС ќе се цени од случај до случај . За сите други проекти што нема да бидат опфатени со горенаведената уредба, ќе биде потребно да се подготви елаборат за оцена на влијанието врз животната средина.

Оценката на влијанието врз животната средина, започнува во фазата на планирањето, каде Инвеститорот, кој има намера да изведува проект, е должен до МЖСПП да достави известување за намерата за изведување на проектот, како и мислење за потребата од ОВЖС. По доставеното известување МЖСПП со решение го известува инвеститорот за потребата за оцена на влијанието. Согласно видот на проектот, се определува обемот на студијата за оцена на влијанието врз животната средина. Мислењето треба да ги содржи и алтернативите, кои треба да се земат во предвид и основниот преглед и истражувањата кои треба да се направат, методите и критериумите кои се користат за предвидување на проценка на ефектите, мерките за подобрувања кои треба да се земат во предвид, правните лица кои треба да бидат консултирани за време на подготовка на студијата за ОВЖС, структурата, содржината и должината на информациите за животната средина. Доколку се работи за проекти за кои е потребно ОВЖС, инвеститорот е должен да изработи Студија за ОВЖС, која ја доставува МЖСПП. По доставувањето на студијата, се изготвува извештај за соодветност на студијата за ОВЖС.

МЖСПП, врз основа на студијата за ОВЖС, извештајот, јавната расправа и добиените мислења од јавноста, донесува решение со коешто се дава согласност или се одбива барањето за спроведување на проектот. Решението произведува правно дејство во период од две години од неговото донесување и важноста на истото може да биде продолжена доколку

нема значителни измени кои настанале при измена на проектот, како резултат на условите на засегнатото подрачје, новите сознанија поврзани со основната содржина на студијата и равојот на нова технологија што би можела да биде употребена во проектот.

Органот надлежен за спроведување на проектот, не може да издаде решение/дозвола за изведба на истиот, без инвеститорот да приложи решение од МЖСПП со кое се одобрува спроведувањето на проектот. Исто така постои обврска на органот, кој издава дозвола за спроведување на проектот, да го извести МЖСПП доколку е поднесено барање за спроведување на проекти за кои не е направена ОВЖС.

Во текот на целата постапка, МЖСПП ги консултира единиците на локална самоуправа на чие подрачје се спроведува проектот, јавноста, НВО организации, чија дејност е заштита и унапредување на животната средина, преку доставување и објавување на потребната документација, организирање на јавна расправа и истакнување на интернет страната на МЖСПП. Во решението МЖСПП треба да ги наведе мислењата на јавноста кои се земени предвид, како и да даде образложение за мислењата кои не се земени предвид.

Во Предлог Законот е предвидено постапката за ЕИА да трае 120 денови, во кои не е вклучено времето потребно за изработка на студијата за ОВЖС.

Во рамките на програмата CARDS 2004 е предвидена активност за изработка на административен прирачник за спроведување на постапката за оцена на влијанието врз животната средина, уредена во Предлог Законот за животна средина кој се очекува да биде донесен до крајот на прв квартал на 2005 година.

Земено во просек во последните три години(2001-2004), во МЖСПП се доставуваат годишно приближно 250 барања за спроведување на оцена на влијанијата врз животната средина (извор на податоци: Службата за животна средина - орган во состав на МЖСПП), од кои 120 се однесуваат на барање мислење (фаза-планирање на инвестиционен објект) и 130 се однесуваат на барања за добивање согласност по доставена студија (фаза- добивање на одобрение за градба). Од досегашната пракса може да се заклучи дека при анализата на Студијата, пред издавањето на согласност, во околу 10% од случаите, проектите има потреба да се изменат, а ретки се случаите проектите да бидат одбиени.

7. Како потписничка на Протоколот за СЕА кон Еспо Конвенцијата, какви чекори се преземаат за воведување на оцена на влијанијата од планови и програми врз животната средина и дали истите се однесуваат и на политиките и законодавството?

Самиот факт што Република Македонија е потписничка на Протоколот за СЕА кон Еспо Конвенцијата (Република Македонија го потпиша во мај 2003 година, во Киев, Украина, на 5-та Министерска Конференција "Животна средина за Европа") е потврда дека Владата на Република Македонија ја изрази заложбата за интегрирање на прашањата за заштита на животната средина и здравјето на луѓето во процесот на подготвувањето и усвојувањето на плановите и програмите и на законската регулатива.

Првите чекори кои Република Македонија ги превзеде за имплементација на СЕА Протоколот е законско поставување на СЕА процесот. Постојното законодавство содржи некои елементи од СЕА процесот, како што е учеството на јавноста во процесот на донесувањето на плановите и програмите, меѓутоа не е извршено целосна имплементација на СЕА Протоколот.

Во Предлог Законот за животна средина во голема мера се вградени барањата од СЕА Протоколот, особено во делот на спроведувањето не само на стратешката оцена врз животната средина, туку и врз здравјето на луѓето, како и прашањата за стратешка оцена во прекуграничен контекст. Согласно Предлог Законот СЕА процесот се спроведува само за стратешки, плански и програмски документи кои се подготвуваат и усвојуваат од страна на органите на државната управа и органите на единиците на локалната самоуправа, што

укажува дека не постои законска обврска за спроведување на СЕА процесот за законската регулатива.

За целосно имплементирање на СЕА протоколот потребно е донесување на посебен подзаконски акт за СЕА, во кој ќе бидат вградени сите елементи на Протоколот. Донесување на посебен подзаконски акт за СЕА е предвидено во Националната програма за приближување на законодавството - НППЗ, а исто така, е една и од приоритетните мерки во Акциониот план од Европското партнерство и неговото донесување е предвидено за 2006 година.

Иако не постои законска обврска за спроведување на СЕА процесот за законската регулатива, одредени механизми за негова реализација се спроведуваат во пракса. Имено, во Деловникот за работа на Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 38/01, 98/02, 9/03, 47/03, 64/03, 67/03) постои одредба врз основа на која сите законски предлози, вклучувајќи и други материјали, кои министерствата и другите органи на државната управа и ги доставуваат на Владата за разгледување, утврдување, односно донесување, во зависност од природата на материјалот што се разгледува, претходно им ги доставуваат на мислење на надлежните, соодветните и заинтересираните органи на државната управа. Материјалите кои се однесуваат на животната средина и просторното планирање задолжително се доставуваат на Министерството за животна средина и просторно планирање. Ваквата одредба дава можност за интегрирање на прашањата за заштита на животната средина уште во процесот на подготвување, предлагање и усвојување на плановите, програмите, политиките и законската регулатива.

Стапувањето на сила на Предлог Законот за животна средина и поблиското уредување со подзаконски акт на СЕА, се основен предуслов за ратификација на СЕА Протоколот од страна на Република Македонија.

8. Кои се одредбите кои се однесуваат на други глобални прашања поврзани со животната средина?

Република Македонија е членка на трите Рио Конвенции, како и на Конвенцијата за неразградливи органски загадувачи и Виенската Конвенција за заштита на озонската обвивка.

Согласно Уставот на Република Македонија меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон (член 118). Судовите судат врз основа на Уставот и законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот (член 98 став 2).

Едно од начелата утврдени во Предлог Законот за животна средина, е начелото на меѓународна соработка во областа на заштитата и унапредувањето на животната средина.

Конвенција за биолошка разновидност

Република Македонија, во согласност со одредбите од членовите 6 и 26 од Конвенцијата за биолошка разновидност на Обединетите Нации, UNCBD („Службен весник на РМ“ бр. 54/97) изработи Стратегија и Акционен план за заштита на биолошката разновидност.

Изработката на Стратегијата и Акциониот план за заштита на биолошката разновидност финансиски беа поддржани од Глобалниот фонд за животна средина (ГЕФ), преку Светска банка како имплементациона агенција.

За следење на имплементацијата на Конвенцијата, на предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање, Владата на Република Македонија со одлука формираше Национален комитет за биолошка разновидност („Службен весник на РМ“ бр.36/99), составен од претставници од надлежни органи на државната управа и експерти од релевантни научни

институции. За спроведување на акциониот план од Стратегијата, формирано е имплементационо тело.

Делот од Конвенцијата за биолошка разновидност, кој се однесува на имплементација на одредбите на заштита на видовите, екосистемскиот и генетскиот диверзитет се транспонирани во Законот за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр. 67/04).

Со овој закон се обезбедува интегрална заштита на природата, преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштитата на природното наследство во заштитените подрачја и надвор од нив.

Рамковна Конвенција на Обединети Нации за климатски промени

Република Македонија е членка на Рамковна Конвенција на Обединети Нации за климатски промени - UNFCCC („Службен весник на РМ“ бр. 61/97).

Како членка на конвенцијата, Република Македонија презема обврски редовно да доставува Национални извештаи. Според Конвенцијата, Република Македонија спаѓа во групата земји, земји во развој, односно земји кои не припаѓаат на Анекс I групата (non Annex I group). Првиот Национален извештај (комуникација) за климатски промени е изработен со финансиска помош на ГЕФ, преку Програмата за развој на Обединети Нации (УНДП) како имплементациона агенција. Доставен е до Секретаријатот на Конвенцијата во март 2003 и е презентиран пред Конференција на страните, на нејзиното деветто заседание кое се одржа во Милано во декември 2003.

Во Националната комуникација за климатски промени содржан е Акционен план во кој се содржани препораки и мерки за намалување на емисиите на стакленичките гасови, како и мерки за адаптација кон идните климатски промени во најчувствителните сектори. Во планот недостигаат јасни разграничувања на обврските, временска рамка и финансиска проценка за имплементирање на предложените акции. Овие недостатоци ќе бидат надминати во Вториот Национален извештај за климатски промени, за чија изработка е доставен предлог до Глобалниот еколошки фонд и се очекува негово отпочнување во почетокот на 2005.

За разгледување и одобрување на компонентите на Националните извештаи пред тие да бидат доставено до Конвенцијата, со одлука на Влада („Службен весник на РМ“ бр.44/00, 79/03, 4/04) формиран е Национален комитет за климатски промени, каде се вклучени претставници на владини институции, невладини организации, приватни субјекти и научен сектор.

Република Македонија го ратификуваше Кјото Протоколот во 2004 година („Службен весник на РМ“ бр 49/04). Република Македонија спаѓа во групата земји во развој, и нема обврски за намалување на емисиите на стакленички гасови. Иницијативата за ратификување на Протоколот беше заснована на двете главни придобивки за Република Македонија: придонесување во борбата против глобалното затоплување и пристап до новите механизми за финансирање на проекти и трансфер на технологии. За имплементирање на механизмот за чист развој (CDM Clean Development Mechanism), кој единствено е применлив за Република Македонија како земја која не припаѓа во групата земји од Анексот I, потребно е да се назначи надлежна институција и да се зајакнат националните капацитети за имплементирање на овој механизам.

Конвенција на Обединетите Нации за сузбивање на дезертификацијата во земјите погодени со јаки суши и/или дезертификација, особено во Африка

Република Македонија е членка на Конвенција на Обединетите Нации за сузбивање на дезертификацијата во земјите погодени со јаки суши и/или дезертификација, особено во Африка („Службен весник на РМ“ 13/02). Согласно Конвенцијата, Република Македонија има

обврска да изработи Национален акционен план за намалување на деградацијата на земјиштето, дезертификацијата и сушата.

Тековно, Република Македонија имплементира проект „Самооценка на потребните национални капацитети за глобално управување со животната средина“ („National Capacities Self-Assessment for Global Environmental Management“), со кој се има за цел да се оценат капацитетите и можностите за спроведување на обврските од трите Рио Конвенции и да се направи Стратегија и Акционен План за зајакнување на капацитетите со постигнување синергиски ефекти. Проектот го финансира ГЕФ, а се имплементира преку УНДП. Степенот на спроведеност на проектот го следи Надзорен Комитет, со претставници од релевантните засегнати страни од владиниот, невладиниот, научниот и бизнис секторот.

Виенска Конвенција за заштита на озонската обвивка

Република Македонија е членка Конвенција за заштита на озонската обвивка („Службен лист на СФРЈ“ бр.1/90), и на Монреалскиот Протокол („Службен лист на СФРЈ“ бр.16/90). Исто така, ги ратификуваше Лондонскиот („Службен весник на РМ“ бр. 25/98), Копенхагенскиот („Службен весник на РМ“ бр. 25/98), Монреалскиот („Службен весник на РМ“ бр. 51/99) и Пекиншкиот амандман („Службен весник на РМ“ бр. 13/02) кон Монреалскиот Протокол.

Со цел воспоставување контрола на прекуграничниот промет на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, овие хемикалии се ставени под режимот на издавање на дозволи за нивен увоз/извоз од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање. Увозот на супстанциите класифицирани во анексите од Монреалскиот протокол, односно опремата која ги содржи истите е регулиран преку издавање на дозволи од страна на Министерство за животна средина и просторно планирање.

Согласно одредбите пропишани со Монреалскиот Протокол за следење на увозот, извозот и потрошувачката на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, воспоставен е систем за континуирано следење на состојбата со прометот на овие соединенија.

Конвенција за неразградливи органски загадувачи (ПОПс Конвенција)

Република Македонија ја ратификува Конвенцијата за неразградливи органски загадувачи во месец март 2004 година („Службен весник на РМ“ бр. 17/04). Согласно одредбите Република Македонија има обврска за изготвување на Национален имплементационен план. За зајакнување на националните капацитети за спроведување на обврските од Конвенцијата, Република Македонија, со финансиска поддршка на ГЕФ, преку Организацијата на Обединетите нации за индустриски развој (УНИДО) како имплементациона агенција го спроведе проектот „Овозможувачки активности за олеснување на раното делување за имплементација на Стокхолмската Конвенција за перзистентни органски загадувачи“. Целите на Проектот беа да се зајакнат националните капацитети и да се подобрат познавањата за ПОПс, што придонесе коректно да се изработи Националниот имплементационен план за ПОПс, кој беше усвоен во јануари 2005 година.

9. Кои се националните планови што се однесуваат на биолошката разновидност?

Како земја која изобилува со извонредно богатство на екосистемска и видова разновидност од флората и фауната, Република Македонија посветува особено внимание на планирањето на нивното користење и заштита.

Со процесот на планирање на користење на екосистеми и видови, се отпочна уште пред повеќе од 50 години со прогласување на Националните паркови Пелистер (1948 година) и Маврово (1949 година), а подоцна и прогласување на Националниот парк Галичица (1958 година). Планирањето имало за цел да ја заштити биолошката и екосистемската разновидност, која била застапена на тие подрачја и се одликувала со значаен ендемизам и реликтност.

Согласно Конвенцијата за биолошка разновидност („Службен весник на РМ“ бр. 54/97), Република Македонија подготви Стратегија за биолошка разновидност и Акционен план. Во периодот 2002-2004 година, беа преземени активности за реализација на проект, финансиран од Глобалниот еколошки фонд-ГЕФ (Global Environmental Facilities-GEF), кој резултираше со изработка на: Национална Студија за биолошката разновидност која воедно беше и Прв Национален извештај на Република Македонија кон Конвенцијата за биолошка разновидност; Стратегија за биолошката разновидност и Акционен план на Република Македонија (Biodiversity Strategy and Action Plan of the Republic of Macedonia) и Клиринг хаус механизам (Clearing house mechanism-web portal-www.moe.gov.mk/chm/default.asp). Во текот на реализацијата на проектот и активностите, предвидени со работниот план на проектот, Министерството за животна средина и просторно планирање разви широка соработка со научната јавност, владиниот, невладиниот и стопански сектор.

Акциониот план за биолошката разновидност, базира врз идентификуваните закани за биолошката разновидност (обработени во Студијата за биолошката разновидност) и стратешките принципи, при што развива 11 пристапи: in-situ конзервација; ex-situ конзервација; одржлива употреба на биолошката разновидност; институционален развој; истражување и мониторинг; јакнење на јавната свест и едукација; оценка на влијанијата; легислатива; поттикнувачки мерки; финансиски извори за имплементација на Стратегијата и Акциониот план и координација на нивното имплементирање. Овие пристапи, развиваат низа специфични активности, поврзани со потребни финансиски средства, временска рамка и приоритет во извршувањето. Време за реализација на Планот е 2004-2008 година.

Стратегијата и Акциониот план беа прифатени од Владата на Република Македонија, во јануари, 2004 година. Заложбата за нејзина соодветна имплементација, Владата на Република Македонија ја потврди со формирање на имплементационо тело. Сепак отежнувачки момент за успешна реализација на зацртаните цели и активности во Стратегијата и Планот е недостаток на финансиски средства во Буџетот на Република Македонија. Оваа состојба очекуваме да биде надмината со обезбедување на странски донации на билатерална основа или во рамките на меѓународни финансиски програми.

Просторниот план на Република Македонија (развоен период 2002-2020), донесен од Собранието на РМ во 2004 година („Службен весник на РМ“, бр.39/04), претставува интегрален развоен и управувачки документ, кој ја дефинира просторната организација на државата, целите и концепциите за просторен развој на одделни области, како и условите за нивна реализација. Документот во себе содржи цели и определби, кои се однесуваат и на природното наследство, при што вклучува и заштита на екосистемите, флората и фауната, преку заштита на поголеми просторни единици и насочено користење на природните потенцијали, во согласност со еколошките услови, како и зачувување на генетската и екосистемската разновидност.

Националниот акционен план за животната средина-НЕАП (National Environmental Action Plan-NEAP) беше изработен со финансиска помош од ГЕФ во 1996 година. Во рамките на овој документ беше анализирана и биолошката разновидност, од аспект на застапеноста, степен на заштитата, законската и институционалната база за адекватна заштита на природното наследство, и беа идентификувани закани за биолошката разновидност, при што беше дефиниран план на активности за заштита (поглавје: Биодиверзитетот на Република Македонија). Ова беше нов пристап на планирање во животната средина, па со тоа и во областа на биолошката разновидност, кој послужи како основа за развивање на нови плански документи за заштита на биолошката разновидност во подоцнежниот период.

Постојат и други планови за заштита на биолошката разновидност, кои се дел од просторните планови за националните паркови, обврска што произлегува од Закон за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр. 67/04), како и од стариот Закон за заштита на националните паркови („Службен лист на СФРЈ“ бр.33/80, 10/90 и Службен весник на РМ“бр. 62/93). Просторните планови за националните паркови ги дефинираат зоните и условите на

заштита, како и можните развојни активности, водејќи внимание на социоекономскиот момент и имаат важност од 20 години.

Националните паркови изработуваа и посебно програми за унапредување, заштита и одгледување на шумите, кои ги третираа и другите растителни заедници во рамките на Националниот парк, за период од 10 години. Истите со донесување на Законот за шуми („Службен весник на РМ“ бр. 47/97, 7/00, 89/04) се преименувани во Платови за унапредување, заштита и одгледување на шумите во рамките на националните паркови. Во поглед на заштита на фауната, се подготвуваат програми за унапредување, заштита и одгледување на дивечот. Со Законот за заштита на природата, Националните паркови се обврзани да донесат платови за управување со националниот парк, со кој ќе се заменат горенаведените платови и ќе се обезбеди интегралено управување со заштитеното подрачје. Платовите ќе пропишат посебни мерки и активности за заштита на карактеристичните природни вредности и изворната состојба во која тие се наоѓаат, заради стекнување на статус на природно наследство.

Исто така согласно Законот за заштита од пожари („Службен лист на СФРЈ“ бр.43/86, 37/87, 51/88, 36/90 и „Службен весник на РМ“ 12/93) се подготвуваат програми за заштита од пожари во националните паркови.

Законот за заштита на Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро („Службен лист на СФРЈ“ бр.45/77, 8/80, 51/88, 10/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 62/93), дава основ за подготовка на платови за заштита на езерата, вклучувајќи ги и компонентите на биолошката разновидност, кои ги населуваат.

Новиот Закон за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр. 67/04), даде нова димензија во поглед на заштитата на биолошката и пределската разновидност. Истиот, опфаќа заштита на видовите, живеалиштата и екосистемите и дава основ субјектите, надлежни за вршење на активности од управувањето и заштитата, да донесуваат платови за управување со заштитените подрачја и годишни програми за заштита на природата, кои треба да бидат усогласени со Просторниот план на Република Македонија. Законот, исто така, дава основ за подготовка на Национална Стратегија за заштита на природата.

10. Дали во вашата земја има систем за регулаторна оценка на влијание или оценка на влијание од аспект на одржливост кој овозможува оценка на економските, социјалните и еколошките аспекти на основните јавни политики во единствен интегриран процес?

Во Република Македонија веќе се поставени основите за функционирање и на двата система за оценка на основните јавни политики во единствен интегриран процес.

Имено, и системот за регулаторна оценка на влијание и системот за оценка на влијание од аспект на одржливост, се утврдени, во Деловникот за работа на Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 38/01, 98/02, 9/03, 47/03, 64/03 и 67/03).

Деловникот ја дава основата за спроведување и подобрување на системот на донесување и спроведување на јавните политики. Согласно Деловникот, во управувањето со процесот на одлучување, Генералниот секретаријат придонесува кон координација на јавните политики преку дефинирање на правилата и нивно спроведување. Имено, координацијата на јавната политика - како процес - создава услови за конкретно стандардизирање на процесот на одлучување во Владата, со што во голема мера се постигнува координација во и меѓу разни ресори на државната управа. Така на пример, при доставување на материјали од министерствата и другите органи на државната управа до Владата на Република Македонија, истите треба задолжително да бидат пропратени со стандардизиран пакет-материјал, во кој се содржани и елаборирани следниве елементи:

- **разгледани можни решенија (за – против аргументи)** во овој дел се наведуваат можните опции кои биле разгледани, како и аргументите "за" и "против", одделно за секоја опција

- **резултати од извршените консултации со ресорните министерства, другите органи на државната управа и организации** – во овој дел се наведуваат министерствата, невладините организации и интересните групи врз кои дадениот предлог има најголемо влијание. Треба да се истакнат консултираните субјекти во однос на предлогот и да се предпочат нивните ставови или забелешки кои се од суштинско значење и кои во процесот на консултации не биле разрешени
- **решение кое се препорачува** – тука се наведува препорачаната опција и образложението зошто токму таа опција е избрана споредено со другите алтернативи. Исто така, треба да се наведе и исплатливоста и одзивот кој предложената опција би ја имал во јавното мнение
- **фискални импликации** - за секој предлог, задолжително се спроведува постапка за фискални импликации со наведување на очекуваните трошоци од предлогот кој се препорачува, како и изворот на финансиските средства. Одобрување на предлогот дава Министерството за финансии
- **очекувани влијанија** – во овој дел се наведува резиме засновано врз анализа и резултати од квантитативните истражувања, а ги содржи влијанијата кои одлуката ќе ги има врз јавноста, даночните обврзници, економијата, вработувањето, животната средина
- **усогласеност со законодавството на ЕУ** – во овој дел се наведува значењето на материјалот во однос на усогласувањето на законодавството на РМ со европското. Доколку се работи за закон, треба да се наведе дали материјалот бил разгледан од Секретаријатот за законодавство и треба да се наведе неговото мислење од аспект на усогласеност на нацртот со законодавството на ЕУ
- **оценка на Секретаријатот за законодавство по материјалот** – во кој овој дел е содржана оценката на Секретаријатот, кој проверува дали материјалот е во согласност со националната правна рамка, односно со Уставот, законите и со правниот систем во целина
- **клучни елементи за информирање на јавноста** – во овој дел треба да бидат содржани пораки за информирање на јавноста кои треба да и користат на Владата кога таа ќе го објавува или објаснува предлогот/заклучокот и зошто Владата го донела тој заклучок.

Генералниот секретаријат проверува дали доставените материјали ги содржат сите пропратни документи и образложенија (стандардизираниот пакет-материјал). Доколку материјалите кои се доставуваат до Владата се некомплетни, Генералниот секретаријат има овластување да ги врати до предлагачот (пр. одредено министерство). Дополнително, се проверува дали министерството-предлагач за доставениот материјалот ја спровело постапката за обезбедување консултации и дали побарало мислења од други засегнати министерства и надворешни целни групи (заинтересирани страни) пред доставување на материјалот до Генералниот секретаријат. Доколку вакви мислења не се обезбедени, материјалите не се разгледуваат на работните тела и на Владата, освен ако се работи за прашања што не трпат одлагање. Во такви случаи, министерствата ја известуваат Владата за причините поради кои не се прибавени мислења.

Согласно Деловникот за работа на Владата, министерствата/органи на државната управа, при дефинирањето на политиката меѓусебно соработуваат, се договараат и се известуваат по прашањата од заеднички интерес, особено преку доставување податоци, разменување информации и искуства, организирање состаноци и советувања и други стручни собири за проучување на одделни прашања поврзани со изработката на нацрт-прописите и создавање на мислења, особено во рамките на усогласување на политиките. Доколку овие органи имаат начелни и други битни забелешки, органите што ги извршуваат и подготвуваат прописите се должни да ги уважат забелешките и да дадат свое мислење по однос на нив. Така на пример, во Деловникот постои одредба врз основа на која сите материјали кои министерствата и другите органи на државната управа и ги доставуваат на Владата за разгледување, утврдување, односно донесување, претходно им ги доставуваат на мислење на надлежните, на соодветните и на заинтересираните органи на државната управа во зависност од природата на материјалот што се разгледува, а материјалите од областа на животната

средина и просторното планирање задолжително се доставуваат на Министерството за животна средина и просторно планирање. Ваквата одредба дава можност за интегрирање на прашањата за заштита на животната средина уште во процесот на подготвувањето и усвојувањето на плановите, програмите, политиките и законската регулатива.

Но, евидентирани се случаи министерствата директно да пристапат кон изготвување на текст на закон без претходно да го анализираат и разјаснат влијанието на јавните политики. Меѓуресорските консултации во одреден број случаи се одвивале после изготвувањето на нацртот на законските прописи, при што, консултациите се свеле само на формалност. Има случаи коментарите да се однесуваат само на технички или номотехнички аспекти.

Со цел надминување на ваквата состојба, реформите во Генералниот секретаријат се фокусирани на зајакнување на улогата на Генералниот секретаријат во однос на анализата на политиката и координацијата. Имено, согласно Правилникот за внатрешна организација на Генералниот секретаријат, формирани се два нови сектори и тоа:

- Сектор за стратешко планирање, програмирање и следење и
- Сектор за анализа на политиките и координација.

Формирањето на овие два сектори ќе помогне во обезбедувањето на усогласеност на политиките, односно тие да се заемно поддржувачки, а не да се со спротивни и спротивставени цели. На овој начин ќе се обезбеди интегриран и холистички приод во процесот на креирање на политиките, што претпоставува подобра кохерентност на политиките од областите на економијата, социјалата и заштитата на животната средина, преку изнајдување решенија помеѓу различните интереси.

Во моментов, координацијата на политиките и разрешувањето на определени несогласувања, го врши Генералниот колегиум (колегиумот на Државни секретари), кој држи седница секоја недела пред одржувањето на седниците на работните тела на Владата и пред седниците на Владата. Исто така, работните тела на Владата обезбедуваат соработка и усогласување на мислењата на министерствата и другите органи на државната управа. На пример, основните комисии (како постојани работни тела на Владата на РМ), утврдуваат конкретни предлози по прашања (а врз основа на усогласените мислења на министерствата, мислењето на Генералниот колегиум и другите органи на државната управа) за донесување на определени акти и преземање на соодветни мерки за прашања од надлежност на Владата. Владата на Република Македонија ги има следните основни комисии:

- Комисија за политички систем, која разгледува прашања што се однесуваат, меѓу другото и на: функционирањето на парламентарната демократија и владеењето на правото, изградувањето на правниот систем и законодавството, организацијата и функционирањето на државните органи, остварувањето на политиката за извршување на законите и другите прописи на Собранието и на Владата, и дава мислења и предлози на Владата за решавање на прашањата од нејзина надлежност.
- Комисија за економски систем и тековна економска политика, која претресува прашања што, меѓу другото, се однесуваат и на: развојната политика и мерките што се однесуваат за нејзина реализација, поттикнување на одржлив економски развој и порамномерен просторен и регионален развој, заштитата на животната средина и одржливиот развој, финансиите, даночната политика, светските интегративни процеси, процесите на европската интеграција, банкарството, кредитно-монетарната политика, пазарот и цените, и др. Комисијата ги следи вкупните стопански движења и предлага мерки на економската политика преку донесувањето и спроведувањето на макроекономската политика, ја следи и материјалната положба на стопанството и јавната потрошувачка преку донесувањето и извршувањето на буџетот на Република Македонија, програмите за финансирање на одделни дејности од интерес на Република Македонија, животниот стандард, туризмот и др. Таа дава мислења и предлози на Владата за решавање на прашањата од нејзина надлежност како и други прашања од интерес за развој на овие области.

- Комисија за човечки ресурси и одржлив развој, која протресува прашања што, меѓу другото, се однесуваат и на: науката, образованието, здравствената заштита, вработеноста и вработувањето, социјалната сигурност и социјалното осигурување, посебната заштита на децата, а дава и мислења и предлози на Владата за решавање на прашањата од нејзина надлежност.

Планирањето на стратешките приоритети, како сегмент на управувањето, е клучна и суштинска надлежност на Владата и на претседателот на Владата. Стратешката рамка претставува главна алатка за постигнување кохерентност на политиките. Дефинирањето на стратешките приоритети, кои по правило се вградени во Годишната програма за работа на Владата, е политичка одговорност на Владата. За оваа цел, донесена е Одлука за стратешко планирање и подготвување на Годишна програма за работа на Владата на РМ.

Подготвувањето и спроведувањето на Годишната програма за работа на Владата е заедничка активност и задача на сите органи на државната управа. Генералниот секретаријат има водечка улога во нејзиното сублимирање, а Министерството за финансии ги зема предвид постојните ресурси за нејзино реализирање. Дополнително, улогата на Генералниот секретаријат во однос на стратешкото планирање се состои во обезбедување услови за далекусежна анализа на севкупните економски, политички, социјални и состојбите со животната средина. Исто така, Генералниот секретаријат обезбедува усогласеност на стратешките приоритети со стратешките документи на Владата (на пр. со Стратегијата на Република Македонија за интеграција во Европската унија), со економската и фискалната стратегија и другите реформски стратегии.

Системот на одлучување пак, се заснова на принципот на двојна одговорност. Имено, секој министер во рамките на своето министерство, е обврзан за идентификација на проблемите, иницирање решенија (имајќи ги предвид обавените консултации со останатите засегнати министри и др.), анализирање на последиците од предложените решенија и презентирање на решение или понудување на алтернативни опции како можни решенија на политиката, за што Владата донесува колективна одлука.

Кога се говори за вклученоста на јавноста при креирање на политиките/изготвување закони, согласно позитивната законска регулатива во Република Македонија, а со цел, подобрување на системот на утврдување на политиките, како и заради унапредување на демократските процеси, органите на државната управа учеството на јавноста го обезбедуваат преку јавно објавување на видот, содржината и роковите за нивно донесување, организирање на јавни трибини и прибавување мислење од заинтересираните здруженија на граѓани, невладини организации и други правни лица.

Исто така, кога се работи за сложени прашања, министрите бараат дополнителна поддршка од стручни лица надвор од министерството (научни и/или стручни институции, академски и/или високо-образовни институции и сл) или од посебна меѓуминистерска работна група. Притоа, се зема предвид и ставот на делот од јавноста кој е директно афектиран од одреденото прашање. Прашањата што се разгледуваат се анализираат од сите аспекти, а особено се вршат анализи на аналитичките податоци (фискални, економски, социјални, еколошки и сл), кои ги поткрепуваат предлозите на министерствата.

Особено, за напоменување е дека Република Македонија планира да развие Национална стратегија за одржлив развој со Акционен план. При нејзиното развивање, и двата система (системот за оценка од аспект на одржливост и системот за регулаторна оценка на влијанијата) ќе бидат надградени, со единствена цел: постигнување поголема конзистентност, кохерентност, координираност и "правилна" рамнотежа помеѓу јавните политики од различните области. Развивањето на Национална стратегија за одржлив развој е еден од дефинираните приоритети во Стратегијата на Република Македонија за интеграција во Европската унија, а согласно Акциониот план за спроведување на Европското партнерство, нејзината изработка се планира да започне во 2005 година.

11. Дали постојат мерки, засновани на обврски за заштита на животната средина, насочени кон спречување и отстранување на штетите во животната средина? Доколку не постојат, дали се планира усвојување на такви мерки во блиска иднина?

Во Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен Весник на РМ” бр. 13/03 (пречистен текст)) се предвидени мерки, засновани на обврски за заштита на животната средина, насочени кон спречување и отстранување на штетите врз животната средина. Во законот е пропишана обврска за правните субјекти кои спроведуваат активности со кои се врши деградирање на животната средина, да ги превземат сите неопходни мерки, вклучувајќи и дополнителни инстражувања, заради отстранување на причините што довеле до деградација на животната средина и природата. Истите се должни да ја вратат животната средина во првобитната состојба, за што се обврзани да подготват техничка документација која ја одобрува Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП).

Исто така, инспекторите за животна средина во рамките на своите овластувања можат да наредат, во определен рок, да се отстранат штетните последици што настанале со загадување или деградирање на животната средина и природата и да се превземат мерки за враќање во претходна состојба.

Во **Предлог Законот за животна средина**, основни начела врз кои се темелат законските одредби, меѓу другите, се: начелото на претпазливост, начелото на превенција и начелото на загадувачот плаќа. Со **Начелото на претпазливост**, се дава основа, доколку постои основано сомневање за штетни последици по животната средина, да се преземат неопходни мерки за заштита, наместо да се чека достапен научен доказ. **Начелото на превенција** овозможува превземање на мерки и активностите за заштита на животната средина пред да настанат штетните последици. **Начелото загадувачот плаќа** има за цел правичен надоместок на трошоците за причинетата штета од страна на загадувачот, со цел да се доведе животната средина, во најголема можна мерка, во состојбата како пред оштетувањето.

Предлог Законот за животна средина ги содржи основните одредби на Директивата 2004/35/СЕ на Европскиот Парламент и на Советот од 21.04.2004 година за еколошка одговорност во поглед на превенцијата и санирањето на штети направени врз животната средина, како што е: одговорност на операторот за сторената штета, принципот на враќање на животната средина во претходната состојба, надомест за причинетата штета врз животната средина, како и обврска за обезбедување информации за причинетата штета врз животната средина.

Во Глава 16 од Предлог Законот за животна средина која се однесува на одговорност за штета предизвикана врз животната средина, е пропишано во кои случаи операторот е должен да ја надомести штетата доколку не ги превземе потребните мерки утврдени со закон за отстранување на опасноста од настанувањето на штетата; не го извести надлежниот орган за настанувањето на штетата и не превземе превентивни мерки согласно актите утврдени од надлежниот орган. Доколку операторот не ги превземе потребните мерки, во тој случај мерките ги превзема МЖСПП на сметка на операторот. Доколку се стори штета врз некое добро од општ интерес, кое што со закон ужива посебна заштита, во тој случај надомест на штета може да бара Република Македонија или единиците на локална самоуправа на чие подрачје се наоѓа јавното добро.

Лицето кое е загрозеено или трпи последици од настаната штета врз животната средина има право од предизвикувачот на штетата да бара да ја врати животната средина во поранешна состојба или да бара надоместок за настанатата штета. Доколку нема или не се јават други лица кои согласно со одредбите од овој закон имаат право на надомест на штета, Република Македонија има право да го задржи правото за надоместок на штета. Носителот на правото на тужба, за надомест на штета предизвикана врз животната средина, има право да бара судот да му наложи на тужениот да обезбеди информации или да овозможи прибирање на

информации од изворот на загадување, потребни за определување на обемот на одговорноста за настанатата штета, а доколку тужениот не овозможи прибирање на информации од изворот на загадување, надлежниот орган сам ќе ги прибави овие податоци на сметка на тужениот.

Во Предлог Законот за животна средина во Главата 15 за спречување и контрола на хаварии со присуство на опасни супстанции е пропишана обврска за операторот да подготви извештај за мерки за безбедност кој содржи мерки и активности за спречување на хаварии. Доколку дојде до настанување на хаварија во тој случај операторот е должен да го извести министерството за предвидените мерки за ублажување на последиците од хаваријата и за спречување на можностите за повторување на хаваријата.

Во **Законот за Облигациони односи** („Службен Весник на РМ“ бр.18/01, 4/02, 5/03) е пропишано дека доколку дојде до причинување на штета од предмети или дејности од кои произлегува зголемена опасност од штетата за животната средина се одговара без оглед на вината. Лицето кое причинило штета на друго лице е должно да ја надомести истата во спротивно ќе треба да докаже дека штетата настанала без негова вина.

Во член 143 од **Законот за Облигациони односи** е пропишано дека секој може да бара од друг да го отстрани изворот на опасноста од кој му се заканува позначителна штета нему или на неопределен број на лица, како и да се воздржи од дејност од која произлегува вознемирување или опасност од штета, ако настанувањето на вознемирувањето или на штетата не може да се спречи со соодветни мерки. Во овој случај судот на барање од заинтересираното лице ќе нареди преземање соодветни мерки за спречување на настанување на штета или вознемирување, или да се отстрани изворот на опасноста на трошок на држателот на изворот на опасноста, ако тој сам не го стори тоа. Доколку штетата настане во вршењето на општокорисна дејност за која е добиена дозвола од надлежен орган може да се бара надомест на штетата која ги преминува нормалните граници односно може да се бара преземање на општествено оправдани мерки за спречување на настанувањето на штетата или нејзино намалување.

Во **Законот за заштита и спасување** („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04) е предвидена посебна глава за процена на штета и помош во отстранувањето на последиците од природни непогоди, епидемии, епизотии, епифитотии и други несреќи. Процената и висината на штетата настаната од природни непогоди и други несреќи ја вршат комисији формирани од Владата на РМ, советите на ЕЛС, органите на управување во трговските друштва, јавни претпријатија, установи и служби и други правни субјекти во државата по единствена методологија за процена на штета што ја донесува Владата на РМ. Утврдувањето на висината на штетата започнува веднаш по настанувањето на непогодата, а најдоцна во рок од 30 дена по престанок на непогодата. Владата на Република Македонија формира комисија за процена и утврдување на штетата само кога Републиката ја организира односно учествува во заштитата и спасувањето. Процената и утврдувањето на висината на штетата ги опфаќа видот, обемот и висината на штетата изразена во натура и вредносни показатели, според подрачјето, дејноста, имотот, сопственоста, времето и причините за настанување на штетата. Исто така комисијата го утврдува и извршува обемот и висината на осигурувањето според општите и посебните правила на осигурување кој се одбива од вкупно утврдената штета.

В. Квалитет на воздух**1. Дали се утврдени гранични вредности или целни вредности за квалитет на воздухот за одредени загадувачки супстанции во атмосферата? Ако се утврдени, кои се тие вредности?**

Да. Гранични вредности за квалитет на воздух за одредени загадувачки супстанции во Република Македонија се утврдени во Законот за заштита на воздухот од загадување („Службен весник на СРМ“ бр. 20/74, 6/81, 10/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 62/93), член 4, во кој е регулирано дека:

Индустриските и другите објекти и постројки не смеат да испуштаат во воздухот чад потемен од реден бр.2 на Рингелмановата скала подолго од 14 минути во текот на 8 часа или 4 минути во текот на 1 час. Бродовите во пристаништата, локомотивите на железничките станици или при минување низ населени места, не смеат да испуштаат чад потемен од реден бр.2 на Рингелмановата скала подолго од 3 минути во текот на 1 час. Моторите со внатрешно согорување (бензински дизел-мотори) не смеат да ги испуштаат во воздухот следните супстанции:

- бензинските мотори - јаглерод монооксид во количества поголеми од 4,5 волумен % при работа на моторот во празно одење;
- дизел-мотори - црн чад над границите утврдени со посебни прописи

Индустриските и други објекти не смеат да испуштаат штетни материи во воздухот со концентрации што ги надминува максимално дозволените концентрации, во населени места, дадени во табелата:

Табела за Гранични вредности за квалитет на воздух		
Наслов на штетните материи	Максимална поединечна концентрација во mg/m^3	Максимални среднодневни концентрации во mg/m^3
Сулфур двооксид	0.5	0.15
Сулфурна киселина по молекулата на H_2SO_4	0.3	0.1
по водородниот јон	0.006	0.002
Чад	0.15	0.05
Олово и негови соединенија освен тетраетил олово како Pb		0.0007
Оловен сулфид		0.0017
Арсен неоргански соединенија освен арсеноводород пресметано како арсен		0.003
Јаглен дисулфид	0.03	0.01
Јаглен монооксид	3.00	1.00
Азотен двооксид NO_2	0.085	0.085
Флуорови соединенија пресметано како флуор во гасовита состојба	0.02	0.005
Оксиданси	0.125	
Јагленоводороди коригирани на метан	0.125	
Пепел и инертен прав до 300 mg/m^2 дневно		
извор Сл. Весник на СРМ бр. 20/74		
Коментар: До донесување на подзаконски акт за гранични вредности, кој произлегуваат од новиот закон за квалитет на		

амбиентниот воздух, се користат горе наведените вредности во табелата за МДК

Во табелата се дадени вредностите за максимално дозволените концентрации (МДК) кои преставуваат вредности, со кои се споредува загаденоста од поедини загадувачки супстанции во амбиентниот воздух.

Сепак овие законски утврдени МДК не се уредени на потребното ниво за да може со нивна употреба да се врши поопсежна и интегрална оценка на квалитетот на амбиентниот воздух. Имено, истите се генерални и дадени се исти вредности за МДК како од аспект на заштита на здравјето на луѓето, така и за заштита на еко системите.

Со Законот за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) се регулира донесувањето на граничните вредности, маргини на толеранција, целни вредности, горни и долни оценувачки прагови за поедини загадувачки супстанции, одредени со рамковата директива 96/62/ЕС. Во законот се дава основа за утврдување на гранични вредности за квалитет на амбиентниот воздух и прагови на алармирање, гранични вредности за емисии на отпадни гасови и пареи од стационарни извори, гранични вредности за емисии на отпадни гасови од подвижни извори и содржина на штетни супстанции во горивата.

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) изработи Уредба за гранични вредности за квалитет на амбиентниот воздух, маргини на толеранција и прагови на алармирање, која ќе биде донесена до крајот на прв квартал на 2005 година. Исто така, во подготовка е Правилник за оценување на квалитетот на амбиентниот воздух кој е во работна верзија.

Двата подзаконски акти се усогласени со рамковната директива за квалитет на воздухот 96/62/ЕС, како и со дел од директивите 99/30/ЕС, 80/779/ЕЕС, 85/203/ЕЕС, 82/884/ЕС, 92/72/ЕЕС, 2002/3/ЕС и 2000/69/ЕС.

Во однос на целосно имплементирање, а со тоа и комплетирање на законската регулатива за квалитет на амбиентниот воздух во план се подготовка на Правилник за прелиминарна проценка и воспоставување на зони и агломерации за квалитет на амбиентниот воздух, Правилник за мониторинг на аерозагадувањето и информирање и други подзаконски акти кои произлегуваат од Закон за квалитет на амбиентниот воздух. Усогласувањето на подзаконските акти од областа на воздухот се спроведува во согласност со Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ и се предвидува да се донесат во 2005 и 2006 година. Донесувањето на подзаконски акти од Законот за квалитет на амбиентниот воздух се дел од програмските активности на CARDS 2004.

2. Каква е поврзаноста на горенаведените вредности со стандардите/упатствата на Светската здравствена организација?

Постојните стандарди за квалитет на воздух во Република Македонија датираат од 1974 година и со самото тоа не било можно да се земат предвид подоцна изготвените упатства за квалитет на воздух на светската здравствена организација (двете „Упатства за квалитет на воздухот во Европа“, од 1987 и од 2000 година, кои се сметаат како прилог на целта 10 на „Здравје за сите за европскиот регион на СЗО“).

Ако се направи споредба на постојните стандарди и гранични вредности во државата, може да се заклучи дека постои разлика помеѓу максимално дозволените концентрации (МДК) на загадувачки супстанции според Законот за заштита на воздухот од загадување („Службен весник на СРМ“ бр.20/74, 6/81, 10/90 и „Службен весник на РМ“ бр.62/93), во однос на Упатствата за квалитет на воздухот за Европа, издадени од СЗО во 2000 година, дадени во табелата.

Разлики помеѓу МДК на загадувачки супстанции во Република Македонија и упатствата на СЗО				
	Република Македонија		СЗО	
1.	јаглеродмоноксид	3 mg/m ³	јаглеродмоноксид	30 mg/m ³
2.	азотен двооксид	0.085 mg/m ³	азотен двооксид	0.200 mg/m ³
3.	сулфур диоксид	0.15 mg/m ³	сулфур диоксид	0.125 mg/m ³
4.	јаглерод дисулфид	0.03 mg/m ³	јаглерод дисулфид	0.02 mg/m ³
5.	Флуорид	0.02 mg/m ³	флуорид	0.006 mg/m ³
6.	Оксиданси	0.125 mg/m ³	оксиданси	0.120 mg/m ³
Извор: МЖСПП				

Овие упатства се земени предвид при изработката на Законот за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04), како и при изработката на правилниците со коишто се уредуваат граничните вредности за квалитет на воздух.

За проценка на здравствениот ризик во Република Македонија наместо македонските стандарди се користат упатствата на СЗО од 1987 година и тоа за комбинирана експозиција на сулфур диоксид (0.125 mg/m³) и чад (0.05 mg/m³) за едно годишен период само за градовите Скопје и Велес.

Исто така, за процена на здравствениот ризик од изложеноста на олово во животната средина во Велес, кој е определен како еколошка жешка точка во Република Македонија, се користи средногодишната препорачана вредност од Упатствата на СЗО од 2000 година (0.0005 mg/m³).

3. Постои ли национална програма за мониторинг на квалитетот на воздухот?

Единствена Национална програма за мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздухот не постои.

Во Република Македонија постојат три мрежи за мониторинг на квалитет на амбиентниот воздух и тоа: мрежа на Републички завод за здравствена заштита (РЗЗЗ) и заводите во поголемите градови во државата; мрежата на Управата за хидрометеоролошки работи (УХРМ) и мрежа на Министерството за животната средина и просторно планирање (МЖСПП). Сите три мрежи работат со посебни програми во рамките на годишната програма за работа на секоја од горе наведените институции.

Во Законот за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) се дава основа за формирање и работа на државна мрежа за мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух, која ќе ги обедини трите постоечки мрежи, како и локални мрежи за мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух во поедини единици на локална самоуправа (ЕЛС), ако се утврди потреба од посебно дополнително следење на квалитетот на воздухот на локално ниво. Активностите за формирање и работа на државната мрежа се предвидени во Акциониот план за европското партнерство.

Законот за квалитет на амбиентниот воздух пропишува донесување на годишна програма за мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух, за работата на државната мрежа за мониторинг.

Во рамките на програмата PHARE SOP 99 е изработена Стратегија за мониторинг на животната средина, вклучувајќи го и мониторингот на воздухот, која дава насоки за подобрување на мониторингот на квалитетот на воздухот, како и одредување на зони и агломерации.

Секоја од постојните мониторинг мрежи мерат концентрации на загадувачки супстанции на различни места во државата. Краток опис на мониторинг мрежите е даден подолу:

1. Мрежа на **Републички завод за здравствена заштита**:

- Завод за здравствена заштита - Скопје, има воспоставено мониторинг мрежа за мерење на концентрациите на SO₂ и црн чад на 7 мерни места во Скопје. Концентрацијата на вкупен инертен прав и pH се следи секојдневно на 30 мерни места во градот. Концентрациите на CO се следат на 4 мерни места, концентрациите на олово и кадмиум на по 1 мерно место во градот, а се мерат два пати годишно во април и во октомври.
- Завод за здравствена заштита - Велес врши секојдневно мерење на SO₂ и црн чад на 3 мерни места во градот и секојдневни мерења на аероседимент и pH на 8 мерни места.
- Заводите за здравствена заштита на Куманово, Кочани, Тетово, Битола, Охрид, Прилеп и Штип вршат мониторинг на аероседимент.

Следењето на квалитетот на воздухот се врши по определена Годишна програма за работа на РЗЗЗ и Годишна програма за работа на поедините градски - подрачни заводи.

2. Мрежата на **Управата за хидрометеоролошки работи** врши мерења на SO₂ и црн чад на 9 мерни места во Скопје, а на по едно мерно место мерење на NO₂ и O₃. Мерења на SO₂ и црн чад се вршат и во 10 други градови во републиката: Берово, Битола, Тетово, Гевгелија, Куманово, Охрид, Прилеп, Штип, Велес и с. Лазарополе.

Следењето на квалитетот на воздухот се врши по определена годишна програма за мерење и следење на квалитетот на воздухот донесена од УХМР (во склоп на програмата за работа на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство).

3. Мрежа на **Министерството за животната средина и просторно планирање** која претставува Државна автоматска мониторинг мрежа за квалитет на амбиентен воздух, која се води во секторот Македонскиот информативен центар за животна средина (МИЦЖС).

Дизајнирањето на мрежата е започнато со поставување на 4 автоматски мониторинг станици за аерозагадувањето во 1998 година во Скопје, донација од Јапонската влада, а се поставени во Скопје како град модел, врз база на Студијата за мониторинг на аерозагадувањето во Република Македонија, подготвена од експерски тим на JICA (Јапонска агенција за меѓународна соработка). Студијата даде добра основа за понатамошно развивање на мониторинг мрежата.

Во понатамошниот развој и работа на автоматската мрежа се прават напори да се следат барањата на Европската директива 99/30/ЕС, одлуките 97/101/ЕС и 2001/752/ЕС и Упатството за имплементација на горе наведените одлуки, а се со цел квалитетно и континуирано работење на мрежата. Мрежата е така поставена да е во согласност со документите на ЕУ, земајќи ги во обзир и барањата на директивата 96/62/ЕС со можност за дефинирање на зони и агломерации на квалитет на амбиентниот воздух.

Во табелата е даден распоредот и бројот на мониторинг станиците во рамките на Државниот автоматски мониторинг мрежа за квалитет на амбиентниот воздух:

Табела за распоредот и бројот на автоматските мониторинг станици					
Бр.	Код	Град/место	Тип	Категорија	Почеток на работа
1	ST4	Скопје - Карпош	Фиксна	Урбана средина	04.1998
2	ST5	Скопје - Центар	Фиксна	Урбана средина	04.1998
3	ST7	Скопје - Гази Баба	Фиксна	Урбана средина	04.1998
4	ST6	Скопје - Лисиче	Фиксна	Урбана средина	04.1998
5	ST15	Скопје	Фиксна	сообраќај	11.2004

6	ST1	Кичево	Фиксна	Урбана средина	12.2002
7	ST3	Куманово	Фиксна	Урбана средина	12.2002
8	ST2	Кочани	Фиксна	Урбана средина	12.2002
9	ST13	с. Лазарополе	Фиксна	рурална средина	05.2004
10	ST8	Велес	Фиксна	Урбана средина	05.2004
11	ST9	Велес	Фиксна	Урбана средина	05.2004
12	ST10	Битола	Фиксна	Урбана средина	05.2004
13	ST11	Битола	Фиксна	Урбана средина	05.2004
14	ST12	Тетово	Фиксна	Урбана средина	05.2004
15	ST14	Кавадарци	Мобилна	Урбана средина	11.2004
Извор: МЖСПП; Обработени од Македонски информативен центар за животна средина					

Во 2002 година инсталирани се уште три мониторинг станици лоцирани во Кочани, Куманово и Кичево во рамките на PHARE SOP 99` проектот. Со проектот на CARDS 2001, се поставени: една дополнителна мобилна мониторинг станица во Скопје (за мерење на загадувањата од сообраќајот); по две мониторинг станици во Велес и Битола; една во Тетово; една во руралното мониторинг место Лазарополе, лоцирано на врвот на планината кое ќе биде во функција на следењето на прекуграничното загадување од т.н ЕМЕР Програма. Со истот проект се доби и една мобилна станица, со која се покриваат оние градови каде што нема предвидено фиксни автоматски мониторинг станици. Со проектот е инсталирана и Калибрациона лабораторија, која е лоцирана во рамките на Централната лабораторија за животна средина во МЖСПП.

Планирани локации за мобилната мониторинг станица за квалитет на воздухот се дадени во следната табела:

Табела за распоред на мобилната мониторинг станица за квалитет на воздухот					
Бр.	Код	Град/место	Тип	Категорија	Период
1	ST14	Кавадарци	мобилна	урбана средина	ноември 2004 - 2006
2		Прилеп	мобилна	урбана средина	декември 2006 - 2008
3		Охрид	мобилна	урбана средина	јануари 2009 - 2011
Извор: МЖСПП; Обработени од Македонски информативен центар за животна средина					

Локацијата за мобилната мониторинг станица за следење на квалитет на амбиентниот воздухот од сообраќајот е дадена во следната табела:

Табела за локација на мобилната станица за следење на загадувањето од сообраќајот во Скопје					
Бр.	Код	Сообраќајница / Град	Тип	Категорија	почеток на работа
1	ST15	Сообраќајница во центарот во Скопје	мобилна – сообраќај	урбана средина	ноември 2004 – ноември 2008
Извор: МЖСПП; Обработени од Македонски информативен центар за животна средина					

Исто така, во фаза на инсталирање се 4 HVS PM₁₀ (високоволуменски семплери) и 6 LVS PM₁₀ (нисковолуменски семплери). Истите ќе се користат за испитување на суспендирани честички од PM₁₀ и PM_{2.5}. Планирани локации за високоволуменски и нисковолуменски семплери се дадени во следната табела:

Табела за распоред за инсталирање на HVS и LVS семплери				
Бр.	Град/место	Тип	Категорија	Почеток на работа
1	Лазарополе	HVS	ЕМЕП	ноември 2004
2	Куманово	HVS	урбана средина	ноември 2004
3	Кочани	HVS	урбана средина	ноември 2004
4	Битола	HVS	урбана средина	ноември 2004
5	Кавадарци	LVS	урбана средина	ноември 2004
6	Велес	LVS	урбана средина	ноември 2004
7	Кичево	LVS	урбана средина	ноември 2004
8	Јегуновце	LVS	рурална средина	ноември 2004
9	Скопје – Лисиче	LVS	урбана средина	ноември 2004
10	Скопје – до traffic мониторинг станицата	LVS	урбана средина	ноември 2004
Извор: МЖСПП; Обработени од Македонски информативен центар за животна средина				

Податоците од мониторинг станиците се пренесуваат секој час преку телефонска линија (модемски) во централниот компјутер кој се наоѓа во МИЦЖС, во рамките на МЖСПП.

Параметри и методи за мерење

Автоматските мониторинг станици за квалитет на воздух мерат еколошки и метеоролошки параметри.

Од **еколошки параметри** се мерат:

- CO-јаглероден моноксид изразен во милиграми на метар кубен (mg/m^3)
- SO₂-сулфурен двооксид, изразен во микрограми на метар кубен (mg/m^3)
- азотни оксиди, изразени во микрограми на метар кубен (mg/m^3)
- O₃ - озон, изразен во микрограми на метар кубен (mg/m^3)
- PM 10 - суспендирани честички во воздухот со големина помала од 10 микрометри, исто така изразени во микрограми на метар кубен (mg/m^3)
- Бензен

Овие мониторинг станици ги мерат и следните **метеоролошки параметри**:

- брзина на ветер, изразена во метри во секунда (m/s)
- насока на ветер, изразена во степени
- температура, изразена во степени целзиусови
- влажност, изразена во %
- притисок, изразен во хектопаскали (hPa)
- глобална радијација, изразена во вати на метар квадратен (W/m^2)

Секојдневно се следат податоците од автоматскиот мониторинг систем за квалитет на воздухот и се врши нивна верификација, валидација и соодветна обработка и анализа. Дневно од системот произлегуваат 2000 еколошки податоци и 1800 метеоролошки податоци.

Врз основа на податоците од автоматскиот мониторинг систем за квалитетот на воздухот се согледува концентрацијата на загадувачките супстанции. Доколку на некое од мерните места поедина загадувачка супстанца ја надминува средночасовната максимално дозволена концентрација, три часа едно по друго, се алармира и се известува Државниот инспекторат за животна средина. Секојдневно (од понеделник до петок) до Градскиот центар за известување и тревожење се доставуваат информации за квалитетот на воздухот добиен од автоматскиот мониторинг систем.

Се изготвуваат годишни и месечни извештаи за квалитетот на воздухот, кои содржат средно дневни концентрации на сите загадувачки супстанции кои се следат, прикажани табеларно и графички, како и табели со метеоролошките податоци од сите мониторинг станици. Извештаите се доставуваат до единиците за локална самоуправа, каде има поставено мониторинг станици, до УХМР, до РЗЗЗ и до Градските заводи за здравствена заштита.

Секоја година во октомври податоците за квалитет на воздух за предходната година, се доставуваат до Европскиот тематски центар за воздух и климатски промени во формат DEM (Data Exchange Modul) предложен од ЕЕА (Европската агенција за животна средина), со цел да бидат вклучени во базата на податоци (AIRBASE).

Се обработуваат податоците за озон, според Директивата 2002/3/ЕЕС за аерозагадување од озон, кои се испраќаат до Европскиот тематски центар за воздух и климатски промени.

Се доставуваат податоци до OECD, UN/ECE, EUROSTAT.

Иако, сеуште не е изготвена национална мониторинг програма, чија изработка се очекува да започне во 2006 година, автоматскиот мониторинг на аерозагадувањето се изведува преку осмислени и планирани програми за работа. За развивање на национална програма, како и извршување на задачите поврзани со работењето на една модерна автоматска мониторинг мрежа за квалитет на амбиентниот воздухот, неопходна е континуирана обука на вработените и постојано надградување на системот. Согледана е и потребата од обука на персоналот во калибрационата лабораторија, како и за одржување на централниот софтвер за верификација на податоците.

4. Дали постојат проценки на емисии на главните загадувачки супстанции во атмосферата?

Во Република Македонија сеуште не се идентификувани сите можни загадувачи на воздухот. Во таа смисла, превземени се низа активности меѓу кои подготвување на Катастрите на загадувачите и загадувачките супстанции по поедините области од животната средина, меѓу кои и катастар и карти на загадувачи и загадувачки супстанции во воздухот во Скопје и Република Македонија.

Со подготовка на катастарот на загадувачи и загадувачки супстанции во воздухот во Република Македонија ќе се идентификуваат голем дел од можните загадувачи, како и поедини загадувачки супстанции. За подготвување на катастарот се собираат податоци од деловните субјекти и се мерат: сулфур двооксидот; азотните оксиди; јаглероден моноксид; прав; количината на отпаден гас-проток од испустот во воздухот; и таму каде е можно испуштањето на тешки метали.

Од податоците измерени од лабораторијата во МЖСПП, податоците добиени од поедини поголеми компании кои сами вршат следење на емисиите во воздухот и загадувањето, како и од податоците од статистичкиот годишник, за околу 220 загадувачи на ниво на Република Македонија, со употреба на методологијата CORINAIR (Core Inventory for Air Pollution), и номенклатурата SNAP (Selected Nomenclature for Air Pollution), извршено е нивно подредување.

Подредувањето по SNAP номенклатурата се изврши по препорака и со помош на експерти од топик центарот за воздух и климатски промени ETC/ACC при Европската агенција за животна средина (European Environmental Agency - EEA). При тоа се користеа мерењата и проценките дадени во смерниците CORINAIR. Во ова подредување не беа опфатени сите 11 сектори предложени во SNAP, од причина што немаше доволно податоци, па така овие 220 загадувачи се распределени до 7^{ми} сектор.

Од голема важност е да се изврши воведување на единствена методологија на инвентаризација на загадувањето на воздухот на национално ниво на одредени загадувачки супстанции која се предлага со програмата CORINAIR (Cor Inventoty for Air Pollution). Конвенцијата за прекуграничен пренос на загадувањето во воздухот, и протоколот ЕМЕР (Европска еколошка програма за мониторинг), се ратификувани од Република Македонија („Службен весник на СФРЈ“ бр. 11/86). Преку методологијата, ќе се овозможи, податоците на Република Македонија да бидат компатибилни и споредливи со податоците од ЕУ.

Во текот на 2005 и 2006 година, преку CARDS регионалната програма и Европската агенција за животна средина (EEA) планирано е да се воведат единствена методологија за инвентаризација на ниво на државата (CORINAIR) и да се одредат количините на загадувачките супстанции по сите 11 сектори по SNAP номенклатурата на ниво на државата.

На подолу дадената табела прикажани се количините на загадувачките супстанции кои се обработени по сектори на ниво на држава.

Табела за количина на емисија на загадувачки супстанции добиени од податоци од 2003 год во тони/година					
	Име на сектор	SO ₂	NO _x	CO	Прав
Сектор 1	Согорување и трансформација на енергија во електро енергетски објекти	91.883.5	13.446.7	1.642	2064.4
Сектор 2	Не-индустриски согорувачки објекти	6.298	1.130	1.846	326
Сектор 3	Согорување во производствена индустрија	5.400	1.510	1.942	1.830
Сектор 4	Производни процеси	30.880	6.221	5.267	24.312
Сектор 6	Употреба на растворувачи и други продукти	3.980	1.420	16.594	145
Сектор 7, 8	Транспорт	514	11.348	49.305	67
вкупно		138.974.5	35.045.7	76.596	26.744.4
Извор: МЖСПП					

Секоја година се врши корекција на горе наведените податоци-количини во табелата и се пополнува прашалникот на ЕМЕР.

Со ова Република Македонија учествува во просторната распределба на емисиите на оние загадувачки супстанции со кои располага, а ЕМЕР протоколот ги вклопува во својата просторна мрежа на распределба на загадувањето на гридови по 50 X 50 км² на ниво на Европа.

Со изработката на катастарот и инвентаризација према програмата CORINAIR во нашата држава ќе се добијат податоци за количините и видот на загадувањето на воздухот. Воедно, ќе се идентификуваат и можните загадувачки субјекти на ниво на држава. Катастарот ќе биде основа за изготвување на планови, програми и мерки за намалување на загадувањето.

Катастарот ќе биде изготвен по следниот редослед:

- Катастар на загадувачи на воздухот за Скопје е изработен во декември 2004 година
- Катастар на загадувачи на воздухот за Република Македонија ќе биде изработен до крајот на 2005 година
- Воведувањето на единствена методологија за инвентаризација на загадувањето према CORINAIR, односно SNAP- номенклатурата се планира во текот на 2005 и 2006 година.

5. Дали постојат национални програми/ стратегии за намалување на емисиите на загадувачки супстанции во атмосферата?

Во Република Македонија, во овој момент, не постои интегрална програма за намалување на емисиите на загадувачки супстанции во атмосферата.

Во Закон за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04), член 23, е утврдена обврска за донесување на Национален план за заштита на амбиентниот воздух и Програма за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух.

Согласно законот, Националниот план за заштита на амбиентниот воздух, треба покрај другото, да обезбеди и:

- одржување на квалитетот на амбиентниот воздух во зоните каде што не се надминуваат граничните вредности на квалитет;
- подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух во зоните каде што се надминуваат граничните вредности за квалитет;
- преземање на мерки за намалување на емисиите од определени стационарни извори на загадување;
- усвојување на неопходни мерки за минимизирање и целосно отстранување на негативните ефекти врз квалитетот на амбиентниот воздух.

Планот го донесува Владата на Република Македонија, на предлог на МЖСПП, за период од осум години. За реализација на планот, Владата на предлог на МЖСПП донесува годишна програма на мерки за остварување на целите на планот со Финансиски план за реализацијата на програмата. МЖСПП е одговорен орган за реализацијата на планот, за што на секои две години ја известува Владата за неговата реализација.

Воедно, законот пропишува обврска за донесување на програми за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух на територијата на единицата на локалната самоуправа, во чии зони и агломерации е утврдено дека нивото на една или повеќе загадувачки супстанции ги надминуваат граничните вредности за квалитет плус маргината на толеранција или е меѓу граничните вредности за квалитет и граничните вредности за квалитет плус маргината на толеранција.

Согласно законот, планот и програмите треба да се донесат во рок од шест години од денот на примената на законот.

6. Покрај мерките кои се наведени во глава F “Контрола на индустриско загадување и управување со ризикот”, постои ли национално законодавство за контрола на емисиите од подвижни извори (автомобили, камиони, автобуси итн.)

Според националното законодавство, за моторни возила од категоријата М, N, О и L, задолжителна е хомологација на типот на возилото и за поединечни возила пред увозот и првата регистрација на моторните возила.

Обврската за хомологација на возилата произлегува од Законот за безбедност во сообраќајот на патиштата („Службен весник на РМ“ бр. 14/98, 38/02 и 38/04) и следните прописи кои се донесени врз основа на истиот.

- Наредбата за задолжително атестирање (хомологација) на возилата на тркала, опремата и деловите кои што можат да се вградат и/или да се користат на возилата на тркала („Службен весник на РМ“ бр. 89/00, 95/01, 99/01, 45/02, 35/04, 83/04).
- Наредбата за задолжително атестирање (хомологација) на возилата на тркала на опремата и делови за моторни возила („Службен весник на РМ“ бр. 84/01, 21/02, 31/02, 52/02, 26/04, 35/04, 83/04).

- Правилникот за димензиите вкупните маси и основото оптоварување на возилата и за основните услови кои мораат да ги исполнуваат уредите и опремата на возилата во сообраќајот на патиштата („Службен лист на СФРЈ“ бр. 50/82 и „Службен весник на РМ“ бр. 21/01).
- Правилникот за условите, начинот и постапката за испитување на возилата на моторен погон и приклучни возила („Службен весник на РМ“ бр. 68/93).
- Правилник за врчење на технички преглед на моторни и приклучни возила, трактори и мотокултиватори („Службен весник на РМ“ бр. 28/99).

Како посебни акти со кои се уредува задолжителноста на атестирање на возилата од аспект на каталитичките одредби се:

- Наредбата за задолжително атестирање (хомологација) на моторни возила со најмалку четири тркала во поглед на бучава („Службен весник на РМ“ бр. 16/97) и
- Наредбата за задолжително атестирање (хомологација) на дизел мотори и моторни возила опремени со дизел мотори во поглед на гасовити загадувачи („Службен весник на РМ“ бр. 16/97).

За тешките возилата кои што се вклучени во меѓународниот превоз се спроведува постапка за контрола, во согласност со резолуцијата на Европската конференција на министрите за транспорт CEMT/CM (97/20/Final, CEMT/CM (95)4/Final и CEMT/CM (96)/5/Annex I, што е уредено со одлуките за посебна контрола на овие возила („Службен весник на РМ“ бр. 37/96 и 8/99).

Квалитетот на возилата за превозот на опасните материи е регулиран со Законот за превоз на опасни материи („Службен лист на СФРЈ“ бр. 27/90, 45/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 12/93), а во согласност со членовите 64 и 71, со кој во директна примена се одредбите од Европската спогодба за меѓународен превоз на опасни стоки во друмскиот сообраќај (ADR прописи).

Законот за квалитетот на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04), дава правен основ за пропишување на гранични вредности на емисии на отпадни гасови од подвижни извори (член 9 и 14). Според истиот, при технички преглед и регистрација на подвижни извори на загадување, задолжително се врши редовна контрола на усогласеноста на нивоата на емисии од подвижните извори, со пропишаните гранични вредности за емисија.

Согласно Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ и Европско партнерство, граничните вредности на емисии на отпадни гасови од подвижни извори ќе бидат пропишани до 2006 година, имајќи ги во предвид релевантните ЕУ мерки: (31970L0220, 31997L0068, 31998L0070, 3199L012, 31999L0032, 32002D0159, 32002L0088).

Технички преглед и регистрација на подвижни извори се врши во согласност со Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата („Службен весник на РМ“ бр. 14/98, 38/02, 38/04), и Правилникот за вршење на технички преглед на моторни и приклучни возила, трактори и земјоделски трактори („Службен весник на РМ“ бр. 28/99).

Со Правилникот за вршење на технички преглед на моторни и приклучни возила, трактори и земјоделски трактори (член 43), се регулира преглед на уредот за испуштање на согорените гасови при оптоварен мотор и емисијата на согорените гасови се утврдува со уред за мерење на волуменскиот процент на јаглерод моноксид во издувните гасови на возилата со бензиски мотори и уред за мерење на димноста (опациететот) на издувните гасови од возилата со дизел мотори.

Техничките прегледи на возилата се редовни (еднаш годишно, а за возила постари од 15 години двапати годишно) и вонредни кои се вршат над возила упатени со писмен налог од овластено службено лице.

Во Предлог Законот за животна средина кој е усогласен со законодавството на ЕУ, во член 20, се пропишува забрана на производство и увоз на превозни средства кои не ги исполнуваат условите пропишани за емисии кај мобилните извори на загадување и бучава.

7. Кои се механизмите за следење на квалитетот на бензинот, дизел горивото, плинот и горивото за огрев?

Со Законот за стандардизација (“Службен весник на РМ” бр. 54/02) во член 9, е пропишано дека за потребите за подготвување на прописи со кои се уредуваат технички барања за производите, со цел да се осигура безбедноста на имотот и заштита на животот и здравјето на луѓето и животната средина и природата, Институтот за стандардизација подготвува, усвојува и објавува соодветни стандарди на барање на Владата на Република Македонија.

Квалитетот на течните горива е утврден со националните стандарди за течни горива:

- МКС Б.Х. 2.220, моторни бензини,
- МКС Б.Х. 2.210, безоловни моторни бензини,
- МКС Б.Х. 2.410, гориво за дизел мотори,
- МКС Б.Х. 2.331, гориво за млазни мотори, тип 1 (ГМ-1) и
- МКС Б.Х. 2.430, масла за горење.

Стапувањето на сила и задолжителната примена на овие стандарди е регулирано со Правилник за квалитетот на течните горива (“Службен весник на РМ” бр. 72/03, 85/03 и 23/04) кој го донесува Министерот за економија врз основа на член 4 од Законот за пропишување на техничките барања за производите и оценка на сообразноста („Службен весник на РМ” бр. 55/02).

Со Правилникот се пропишува квалитетот на течните горива преку дефинирање на најниска/највисока дозволена количина на сулфур, олово, олефини, аромати, бензени, кислород, оксигенати и др., односно најниска и/или највисока дозволена вредност на други карактеристики (параметри) за квалитетот на течните горива.

Под други карактеристики се подразбираат: октански број, дестилација, напон на пареи, вискозност, цетански број, густина на 15 °C, филтрабилност, вода и др.

Земање на пробите за испитување на квалитетот на течните горива и методите за утврдување на граничните вредности се врши согласно овие стандарди.

Покрај наведените методи, може да се користат и методи во согласност со важечки светски стандарди: ASTM, ISO, EN и други.

Секоја испорака на течно гориво, кое се става во промет на домашен пазар, треба да е проследена со соодветна документација и Сертификат за сообразност на квалитетот (Образец ТГ-1) издаден на набавувачот од страна на производителот, испорачателот или овластена независна лабораторија. Со Сертификатот за сообразност на квалитетот на течното гориво, набавувачот гарантира дека течното гориво одговара на граничните вредности пропишани со правилникот.

По барање на Државната пазарна инспекција, во случај на сомнеж, квалитетот на течното гориво се испитува во овластена независна лабораторија на сметка на набавувачот на течното гориво.

Предлог Законот за животна средина, во член 21, пропишува забрана на производство, промет и употреба на одделни производи, супстанции и вршење на одделни активности и услуги доколку постојат докази дека со нив се загрозува животната средина и здравјето на луѓето или не се исполнуваат пропишаните стандарди.

Законот за квалитетот на амбиентниот воздух (“Службен весник на РМ” бр. 67/04), дава правен основ за пропишување на гранични вредности на содржината на штетни супстанции во горивата со цел избегнување, спречување или намалување на штетните ефекти врз здравјето на луѓето и животната средина (член 9). Граничните вредности за содржината и видовите на штетни супстанции и други барања за квалитетот на горивата ги пропишува Министерството за економија, во согласност со Министерството за животна средина и просторно планирање(член 14).

Националните стандарди за течни горива, делумно се усогласени со Директивата 98/70/ЕС за квалитет на бензиските и дизел горивата, заради отстапувањата кои постојат кај дозволената содржина на олово и бензен во двата вида бензини, како и кај дозволената содржина на сулфур во дизел горивата.

За ТНГ (LPG) како гориво за автомобили, сеуште немаме посебен национален стандард за квалитет.

Националниот технички комитет „Нафта и средства за подмачкување” при Институтот за стандардизација започна со постапката за превземање на стандардите: EN 228: 2004 и EN 590: 2004. Превземањето на овие стандарди како и на стандардот EN 589: 2004 за гориво за автомобили се предвидува за 2005 година.

Во 2003 година, во рамките на програмата PHARE SOP 99 изготвен е “Основен план за отстранување на оловото од бензините”, со вклучување на сите заинтересирани страни. Овој стратешки документ е изготвен земајќи ги во предвид Директивата 98/70/ЕС за квалитетот на бензин и на дизел горивата, одлуката на ЕУ 2000/159/ЕС и директивата 96/62/ЕС за квалитет на воздух.

Основниот план содржи временска рамка за фазно отстранување на оловото од бензините. Прва фаза, која е реализирана: намалување на содржината на олово од 0.6 на 0.15 g Pb/l до 2004 година. Втора фаза: целосно отстранување на оловото до содржина од 0.013 g Pb/l до 2006 година.

Во Република Македонија не постои лабораторија со акредитација за тестирање на квалитетот на горивата. Правната основа за акредитација на лабораторијата е утврдена во Законот за акредитација (“Службен весник на РМ” бр. 54/02).

8. Кои се механизмите за контрола на емисиите на испарливи органски соединенија (VOC) од различни извори?

Контролата на емисии на испарливи органски соединенија не се врши редовно, на начин кој е уреден со европските приписи. Периодично, за целите на одредени проекти или студии вршени се проценки на емисијата на испарливите органски супстанции од мобилни извори на загадување, меѓутоа ваквите мерења и проценки неможат да претставуваат утврден механизам за контрола на емисиите на VOC.

Со Законот за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр.67/04) даден е правен основ за донесување на подзаконски акти за гранични вредности за емисии од стационарни и гранични вредности на емисии на отпадни гасови од подвижни извори мобилни извори на загадување. Според истиот, при технички преглед и регистрација на подвижни извори на загадување, задолжително се врши редовна контрола на усогласеноста на нивоата на емисии од подвижните извори, со пропишаните гранични вредности за емисија. Нивното донесување согласно Програмата за приближување на националното законодавство со законодавството на ЕУ за 2004 год. и Европското партнерство, е предвидено до 2006. Законот, во посебно поглавје, го обработува аспектот на заштитата на амбиентниот воздух од загадување, вклучително и од емисиите од VOCs.

Предлог Законот за животна средина ја пренесува Директивата на ЕУ 96/61/ЕЗ за Интегрирано спречување и контрола на загадувањето. Предлог Законот предвидува две групи на

инсталации кои ќе аплицираат за А односно Б Интегрирана еколошка дозвола. Инсталациите кои ќе аплицираат за А Интегрирана еколошка дозвола вршат активности согласно Анекс1 од Директивата за ИСКЗ; овие активности се наведени во нацрт Уредбата за ИСКЗ, додека инсталациите кои ќе аплицираат за Б Интегрирана еколошка дозвола вршат активности согласно Анекс1 од Директивата за ИСКЗ, но со пониски прагови.

Интегрирани еколошки дозволи, во себе ќе содржат услови на работа како и дозволени емисии во сите медиуми на животната средина согласно стандардите препорачани во Белешките за најдобрите достапни техники на ЕУ (BAT Refferences documents). Земајќи предвид дека овие стандарди не се обврзувачки, туку пропоруваат една рамка во која би требало да се движат емисиите, МЖСПП за секоја дозвола ќе дефинира најдобри достапни техники кои ќе зависат од географската положба на локацијата.

Согласно ова, Инсталациите кои ќе емитуваат испарливи органски соединенија, во самите Интегрирани еколошки дозволи (А и Б) ќе имаат пропишани дозволени емисии на испарливи органски соединенија во амбиентниот воздух, кои не смеат да ги надминат законските стандарди, но истовремено, самата дозвола може да пропише стандарди, кои ќе бидат построги од законските стандарди. Во секој случај, Операторот на инсталацијата мора да ги почитува стандардите и динамиката на намалување на емисиите на испарливите органски соединенија опишани во Дозволата.

Операторот на инсталацијата, има обврска за сопствен мониторинг на сите параметри утврдени во Дозволата и истите треба да ги доставува до Министерството за животна средина и просторно планирање, во динамика определена во Предлог Законот или во Дозволата.

За постојните инсталации, Предлог Законот воведува дозволи за усогласување, со кои се обезбедува постепено и планирано исполнување на стандардите, со цел добивање на интегрирани еколошки дозволи.

Државниот инспекторат за животна средина, согласно Законот за животна средина е исто така должен (најмалку еднаш годишно) да изврши инспекција на инсталацијата која поседува А Интегрирана еколошка дозвола.

9. Каков е степенот на имплементација на Конвенцијата на UNECE за далекусежно прекугранично загадување на воздухот и нејзиниот протокол за SO₂, Nox и VOCs (испарливи органски соединенија)?

Република Македонија пристапи кон Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот која е ратификувана со Закон за ратификација („Службен лист на СФРЈ“ бр. 11/86), а превземена по пат на сукцесија на 17.11.1991 година.

Што се однесува до Протоколите кон Конвенцијата, за SO₂, Nox и VOC, во досегашниот период се анализираа можностите на земјата за нивна ратификација, во смисла на постојни и потребни капацитети за нивна имплементација. Барањата на овие протоколи ќе се вградат во подзаконските акти што се предвидени за донесување врз основа на Законот за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ 67/04). Подзаконските акти се во фаза на изготвување и се планира нивно донесување до 2006 година.

Законот за квалитет на амбиентниот воздух беше подготвен со учество на меѓународна експертиза (GTZ) и е целосно усогласен со барањата на Директиви 96/62 на ЕУ, вклучувајќи ја и Конвенцијата за далекусежно прекугранично загадување на воздухот.

Имено, согласно член 25 став 1, законот пропишува обврска за изготвување на Национален план за заштита на амбиентниот воздух, со којшто се обезбедува, помеѓу другото, усвојување на неопходни мерки за минимизирање и целосно отстранување на негативните ефекти врз квалитетот на амбиентниот воздух во прекуграничен контекст, како и остварување на обврските преземени со меѓународните договори кои ги ратификувала Република Македонија.

Понатаму, согласно член 26, став 6, законот пропишува дека во случај кога загадена зона и/или агломерација покрива територија на две или повеќе држави, програмите за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух се изготвуваат во договор со инволвираните држави. Според законот, споменатите планови и програми ќе се донесат во рок од 6 години од денот на отпочнување на примената на истиот (член 78).

Заради утврдување на нивото на загаденоста во смисла на Конвенцијата, законот, согласно член 40, став 1, пропишува обврска за мерење на прекуграничниот пренос на загадувачки супстанции и мерења во врска со меѓународните обврски на државата. Со законот, во член 43, е определено Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) да врши мониторинг и контрола на прекуграничниот пренос на загадувачки супстанции во воздухот. МЖСПП е надлежно и за презентирање на податоците за квалитетот на амбиентниот воздух и емисиите во воздухот заради реализирање на обврските од ратификуваните меѓународни договори (член 44). МЖСПП се задолжува за информирање на јавноста. Имено, согласно член 50 од законот, тоа е одговорно да подготвува извештаи за квалитетот на амбиентниот воздух заради имплементирање на обврските од законот, како и извештаи во согласност со обврските од ратификуваните меѓународни договори.

Достапните податоци редовно, согласно барањата еднаш годишно, се доставуваат до ЕМЕР и UNECE, како и до Европската агенција за животна средина (ЕЕА).

С. Управување со отпад

1. Кои се главните карактеристики на законодавството во однос на управувањето со отпадот (отпад од домаќинство, лесен канцелариски и трговски отпад, индустриски отпад вклучувајќи и опасен отпад и мил што настанува при пречистување на урбани отпадни води)?

Основната законска рамка за управувањето со отпад е дадена со Закон за управување со отпад ("Службен весник на РМ" бр.68/04, 71/04).

Главни карактеристики на законодавството во управувањето со отпадот се:

- Целосна усогласеност се релевантните директиви на ЕУ, кои се транспонирани во Законот за управување со отпад (во понатамошниот текст ЗУО), земајќи ги во предвид локалните прилики;
- ЗУО ги вклучува основните начела во управувањето со отпадот (начело на заштита на животната средина при управување со отпадот - минимизирање на отпадот, начело на претпазливост, блискост, универзалност на услугите, загадувачот плаќа, систем на кауција и др.),
- Управувањето со отпадот, како јавна услуга, се базира врз начелото на универзалност на услугата (недискриминација, одржливост, квалитет и ефикасност, транспарентност, економски прифатлива цена и целосно покривање на територијата).

Во законот се транспонирани и е дадено нивно понатамошно транспонирање со подзаконски акти следните директиви:

- Рамковна директива за отпад - Council's Framework Directive on Waste (75/442)
- Директива за опасен отпад - Council's Directive on Hazardous Waste (91/689)
- Директива за депонии - Council's Directive on Landfills (99/31)
- Директива за отпадни масла - Council's Directive on Waste Oils (75/439; 87/101)
- Директива за отстранување на полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили - Council's Directive on PCB/PCT (96/59)
- Директива за горење на неопасен отпад - Council's Directive on Incineration of Waste (2000/76)

- Директива за горење на опасен отпад - Council's Directive on Incineration of Hazardous Waste (94/67)
- Директива за батерии и акумулатори што содржат опасни супстанции - Council's Directive on Batteries and Accumulators (91/157)
- Директива за пакување и отпад од пакување - Council's Directive on Packaging and Packaging Waste (94/62)
- Директива за искористени возила - Council's Directive on end-of life vehicles (2000/53)
- Директива за постапување со титаниум диоксид - Council's Directive on waste from the titanium dioxide industry (78/176)

Други битни карактеристики содржани во ЗУО се:

- планирање на управувањето со отпадот на национално и локално ниво;
- избегнување на создавање на отпад и намалување на неговите опасни својства;
- одржлив развој преку рационалното користење на природните ресурси;
- искористување на отпадот преку повторна употреба, рециклирање и користење на отпадот како извор на енергија;
- воспоставување на интегрален и ефективен систем на управување со отпадот на начин кој е безбеден за здравјето на луѓето и животната средина;
- спречување на отстранување на отпадот на начин кој претставува опасност за здравјето на луѓето и животната средина и постепено елиминирање на постојните извори на загадување;
- постапувањето со отпадот ги опфаќа постапките и операциите од создавањето до отстранувањето на отпадот (собирање, транспортирање, складирање, третман, преработка и отстранување), вклучувајќи контрола при постапувањето и заштита на животната средина и здравјето на луѓето;
- преработката вклучува операции наменети за искористување на отпадот и корисните супстанции и компоненти на отпадот, вклучувајќи ги постапките и операциите за повторна употреба, рециклирање и користење на отпадот како извор на енергија (операции означени како “Р”);
- отстранување се операции кои обезбедуваат конечно решение за отпадот кој не може да биде повторно употребен или преработен (операциите означени како “Д”).

Еден друг фундаментален аспект во ЗУО е формулирањето на правилата на пазарна економија на начин кој овозможува развивање на приватни иницијативи со воведување на услови за фер конкуренција на јавните и приватните претпријатија во сите сегменти на управувањето со отпадот.

Единствено, вршењето на дејноста “депонирање на опасен отпад” е пропишано како јавна услуга која ќе ја извршува јавно претпријатие основано од Владата на Република Македонија.

Субјектите кои постапуваат со отпад се: создавач, поседувач, собирач, транспортер, преработувач и отстранувач. Во законот се дефинирани и нивните обврски: водење евиденција, известување, издавање на идентификационен формулар кој го следи отпадот секогаш кога тој се транспортира, дозволи, инспекции надзор и сл.

ЗУО произведува обврски кои овозможуваат квалифицирање и квантифицирање на целиот живот/циклус на отпадот, што беше една од поголемите слабости на старото законодавство и пречка при анализирање на состојбите и планирањето.

ЗУО ги утврдува категориите на отпадот, како основа за донесување на Листата на видовите на отпади во која опасните отпади ќе бидат обележени на посебен начин.

Видовите на отпад се дефинирани според нивните главни карактеристики и тоа: комунален, комерцијален, опасен, неопасен, индустриски неопасен, инертен отпад, воедно пропишани се и спецификите на нивното управување.

Направената дистинкција помеѓу комуналениот и комерцијалниот отпад, каде комерцијален отпад е отпадот создаден на друг начин (во трговијата, администрацијата, индустријата и сл.) и по својата природа и состав е сличен на отпадот кој се создава во домаќинствата. Ваквата поделба обезбедува адекватна примена на принципот “загадувачот плаќа” кај создавачите, кои не се домаќинства.

ЗУО индустрискиот отпад го дефинира како индустриски неопасен отпад кој се создава при производствените процеси во индустријата и не содржи опасни карактеристики, а според својствата, составот и количеството, се разликува од комуналниот отпад. Во законот се утврдени правилата за постапување со индустриски отпад, при што создавачот и/или поседувачот е должен да го преработи отпадот кој настанува со вршење на дејностите, на начин утврден со законот.

Опасениот отпад е дефиниран како отпад кој содржи супстанции кои имаат едно или повеќе опасни својства, како што се: експлозивност, реактивност (оксиданси), запаливост, надразливост, токсичност, инфективности, канцерогеност, мутагеност, токсичност за репродукција, екотоксичност и својство на испуштање отровни гасови при контакт со вода, воздух или киселини. Во законот се утврдени и правилата за постапување со опасниот отпад, и тоа како општи правила за постапување, забрана на мешање на неопасен отпад, постапување со измешан опасен отпад, задолжителното евидентирање и класифицирање на опасниот отпад, како и соодветното пакување и означување и др.

Во законот се дефинирани посебните видови отпад, како и начиниот на постапувањето со нив.

ЗУО обезбедува и рамка за донесување на повеќе подзаконски акти, а кои можат да се поделат во две главни групи:

1. подзаконски акти кои го регулираат постапувањето со отпадот (отстранувањето -воглавно депонирање и горење/согорување на отпадот, третман на отпадот, пакувањето и обележувањето, оценувањето на својствата на отпадите, увоз/извоз и транзит на отпад) и
2. подзаконски акти кои се однесуваат на управувањето со одделните видови отпад (отпад од пакување, отпадни масла, искористени возила, искористени батерии и акумулатори, отпадна електрична и електронска опрема, медицински отпад, отпад кој содржи азбест и сл.).

Со овие подзаконски акти, националното законодавство во управувањето со отпад ќе биде комплетирано и структурирано во согласност со законодавството на ЕУ. Изработка на овие подзаконски акти е утврдено во рамките на Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004 год. како и во Акциониот план за Европско партнерство, а изработката на дел од нив се предвиден во рамките на програмата CARDS 2004.

Законот за управување со отпад воспоставува врска со други закони, особено со Предлог Законот за животна средина. Во таа насока ЗУО ги уредува на еден општ начин основните прашања од хоризонталното законодавство на ЕУ (оценка на влијанијата врз животната средина на одредени планови, програми или проекти, дозвола за интегрирано спречување и контрола на загадувањето, преземање на мерки во случај на голема опасност (безбедност и заштита од хаварији) и упатува на соодветно поглавје во Предлог Законот за животна средина.

Досегашното законодавство за управувањето со отпадот и тоа: Закон за комунални дејности, Закон за одржување на јавна чистота, собирање и транспортирање на комунален цврст и технолошки отпад, вклучувајќи го и Законот за отпад, кој му предходеше на новиот Закон за управување со отпад, како и Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на РМ” бр.13/03 (пречистен текст)) по направената компаративна анализа покажа низа слабости.

Основната слабост на старото законодавство беше неусогласеноста со барањата и стандардите на ЕУ, пред се во употребените поими и дефиниции, приоритети и хиерархија во

управувањето со отпадот, вклучувајќи ги и потребните дозволи, како и институционално преклопување и судир на надлежностите помеѓу надлежните органи. Во недостатокот на подзаконски акти, во голема мера го направи неспроведливо во пракса.

Управувањето со отпадот во одделни аспекти е регулиран и со примена на меѓународни прописи, кои се соодветно транспонирани во законот:

- Закон за ратификација на Базелската Конвенција за контрола на прекуграничното пренесување на опасниот отпад и негово одлагање (“Службен весник на РМ” бр. 49/97),
- Закон за ратификација на Амандман на Базелската Конвенција, Амандман на Анекс I и Анекс VIII и IX (“Службен весник на РМ” бр. 49/04) и
- Правилник за формата и содржината на обрасците за прекугранично пренесување на опасниот отпад (“Службен весник на РМ” бр. 37/03,38/03).

Прашањето за управување со мил кој настанува при прочистување на урбани отпадни води е регулирано со Предлог Законот за води.

Предлог Законот, како општ рамковен закон, ги регулира главните принципи на управувањето со водите и ги транспонира основните директиви на ЕУ во оваа област, вклучувајќи ја и Директивата 86/278/ЕЕС за заштита на животната средина, а посебно на почвата кога милта се користи во земјоделството. Предлог законот дава основа за донесување на подзаконски акти со кои поблиску ќе се уредат прашањата за користење на милот.

2. Доставете основни податоци со факти и бројки за создавањето на отпад и управувањето со него:

а)количество, вид (на пример: опасен) и потекло (од индустриски постројки, земјоделство, рударство и каменономи, општини итн.) на отпадот кој се произведува годишно;

б) Капацитети за третман на отпадот: број и ефикасност на постројките за третман, инсталации за компостирање и рециклирање, капацитети за инсинерација, депонии;

с) податоци во бројки за увоз и извоз на отпад (количина, вид);

а)

Основни податоци за количеството, видот и потеклото на отпадот кој се создава на годишно ниво во Република Македонија

Комунален отпад: Количините на генериран отпад се проценети врз основа на податоците од Државниот завод за статистика и врз основа на извршените анализи во Студијата за управување со отпад во Југозападна Македонија, изработена од страна на ERM Lahmaeyer International GmbH (2002-2004), финансирана од KfW, EIB, буџетот на Република Македонија и локална контрибуција на општините од регионот.

Во Студијата за управување со отпад во Југозападна Македонија, презентирани се показатели за продукција на комунален отпад за регионот. Согласно анализите направени во Министерството за животна средина и просторно планирање, за количините генериран комунален отпад, во другите делови на земјата, констатирано е дека истите се компатибилни со резултатите од горенаведената Студија и целосно применливи за целата територија на државата. Врз основа на тие резултати дефинирана е дневната продукција на комунален отпад по жител која изнесува:

- за урбани средини (60% од вкупното население) 0,7 кг/ден;
- за руралното население (40% од вкупното население), 0,5 кг /ден

Односно, на годишно ниво вкупната продукција на комунален отпад изнесува 470.000 тони, од кои 322.000 тони се одлагаат на општинските депонии, а 148.000 тони во руралните подрачја во близина на населените места.

КОЛИЧИНИ НА ДЕПОНИРАН ОТПАД во		2001 г.			
Град	изнесен смет во 2001 година во тони			депонии за истовар на смет	
	вкупно	депонирани	друг третман	број	површина/м ²
Берово	3.270	3.250	20	1	3.000
Битола	50.000	50.000		1	20.000
Блатец	240	240		1	600.000
Богданци	1.300	1.300		1	15.000
Валандово	3.500	3.500		1	3.000
Велес	42.000	42.000		1	5000.000
Виница	3.250	3.250		1	7.833
Гевгелија	10.000	10.000		1	10.000
Гостивар	20.600	20.600		1	40.000
Дебар	300	300		1	30.000
Делчево	5.400	5.400		1	20.410
Демир Хисар	5.000		5.000	1	30.000
Кавадарци	25.000	25.000		1	4.000
Карбинци	150		150	1	500
Кичево	17.040	17.040		1	20.000
Кочани	8.200	8.200		1	16.000
Кратово	1.525	1.525		1	1.000
Крива Паланка	2.500	2.500		1	5.000
Крушево	3.610		3.610	2	10.000
Куманово	66.000	66.000		1	130.000
Лозово	300	300			
Македонска Каменица	360		360	1	18.000
Македонски Брод	400	400		1	10.000
Неготино	13.450	13.450		1	81.753
Ново Село	100	100		1	10.000
Облешево	288	288		3	500
Охрид	80.000	80.000		1	20.000
Пехчево	224	224		1	6.000
Прилеп	55.000	55.000		1	55.000
Пробиштип	4.540	4.540		1	45.000
Радовиш	7.200	7.200		1	80.000
Ресен	7.900	7.900		1	3.000
Свети Николе	8.000	8.000		1	7.000
Скопје	107.029	107.029		1	800.000
Стар Дојран	0				
Струга	41.915	41.915		1	15.000
Струмица	13.450	13.450			
Тетово	20.000	20.000			
Штип	18.000		18.000	1	5.000
Извор: Државен завод за статистика, Скопје					

Податоците за количините во Табелата се разликуваат од податоците со кои располага МЖСПП, што се должи на неадекватната евиденција на Јавните комунални претпријатија, што е користена како извор на податоци од страна на Државниот завод за статистика.

Отпад од рударски, металуршки и енергетски сектор - извор Национален Еколошки Акционен План (НЕАП) (1996 г.):

- *флотациска јаловина*: На депониите на рудниците за олово и цинк се депонирани од 25 - 30 милиони тони отпаден материјал. Во рудникот за бакар - Бучим се одложени околу 150 милиони тони

- *техноген отпад*: 80 милиони тони рудничка раскривка, се депонирани на просторот околу рудникот Бучим и цца 52 милиони тони флотациска јаловина.
- *Згура*: На депонијата за згура од производство на олово и цинк во Велес се складираани над 1 милион тони.
- *феро-легури*: Депонирани количини на феро-легури: во Силмак 900.000 тони, Фени 4 милиони тони и поранешна железарница 2 милиони тони, односно вкупно 6.9 милиони тони згура како отпаден материјал.
- *Пепел и згура*: Количините на отпад кој се генерира од рударско енергетските капацитети изнесува околу 20 милиони тони во вид на пепел и згура, не сметајќи ја рудничката раскривка која е инертен материјал.
- *Јагленоводороден отпад*: во кругот на Рафинеријата Окта, складираани се 10.000 тони јагленоводороден отпад.
- *Полиакрилнитрил, полипропилен, ПВХ, полиетилен, поливинилацетат, хлор алкалии, детергенти и друго*: се генерираат и складираат во кругот на органскохемиската индустрија Охис, во вкупни количини од 4 тона на ден. Погонот за производство е затворен.
- *Азбестен цемент*: отпадоци од азбестцементни производи, во кругот на цементарницата УСЈЕ, депонирани се 10.000 тони. Погонот за производство е затворен.
- *Арсенов концентрат*: 6.000 тони се депонирани во објектите на рудникот Лојане – Општина Липково. Рудникот со пратечката инфраструктура е затворен.
- *Отпад од други индустриски гранки*: главно се складира во кругот на производните капацитети во проценети количини од околу 5 милиони тони.

Со Вториот НЕАП и Катастарот на загадувачи на цврст и опасен отпад, кои се во фаза на подготовка, ќе се добијат релевантни нови податоци, за количини на генериран отпад во Република Македонија.

Други видови отпад – податоци од релевантни институции

Земјоделски отпад: Одговорот се однесува само на отпад од животинско потекло. Точни податоци за генериран отпад не постојат заради непостоење на организирано собирање на истиот. Податоците со кои се располага се приближни, а се базираат на бројот на закланите животни и уништените животни при спроведување на ерадикациски мерки против заразни болести кај животните.

Заклани и отстранети животни во 2002 и 2003 г.											
Год.	Број на заклани животни							Број на отстранети животни при сузбивање на заразни болести			
	говеда		Овци-кози		свињи		живина	говеда		Овци-кози	
	млади	стари	млади	стари	млади	стари	килограм	јама	заклани	јама	заклани
2002	3.840	1.507	228.313	7.468	5.994	102.829	596.792	1	86	106	7978
2003	3.372	1.685	285.006	7.913	2.428	100.220	413.666	0	140	1024	2805

Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

пластичен отпад: Во Република Македонија годишно се генерира вкупно околу 215.000.000 пластични шишиња од разна големина, што претставува околу 40.000 тони или 400.000 м³, од кои 9.000 тони или 180.000 м³ отпаѓа на пластична (ПЕТ) амбалажа. Податоците се земени од Физибилити студијата за управување со отпад во југозападна Македонија (2002 г.)

отпадни гуми: Според податоците во Република Македонија, во постојана употреба годишно се наоѓаат околу 1.500.000 гуми од разни видови возила. Според векот на нивното траење и истрошеност, во државата годишно се исфрлаат од употреба околу 400.000 парчиња на отпадни употребувани гуми.

отпадни масла: генерирањето на отпадни масла се проценува на 3.859 тони/годишно, не постои организиран систем за собирање на отпадни масла во Република Македонија.

техноген отпад: во кругот на органскохемиската индустрија Охис од Скопје, се чуваат депонирани цца 10.000 тони органохлорен отпад (хексахлорциклохексан). Податокот е добиен од Извештајот на УНЕП за Постконфликтната оценка на животната средина во Република Македонија (2000 г.)

отпад од пакување: Количината за отпад од пакување не е позната.

медицински отпад: Количината на медицинскиот цврст отпад што годишно се продуцира во болничките и други установи на ниво на Републиката се проценува на околу 1.627 тони, од кои околу 380 тони годишно отпаѓа на опасен цврст медицински отпад, од кој само за Скопје изнесува околу 114 тони. Процена за вкупен медицински отпад (цврст и течен) од здравствени установи во Република Македонија изнесува 2.178 тони за 2004 година.

Процена за медицински отпад во Република Македонија за 2004 г.							
Инфективен		Потенцијално инфективен		Токсичен		Кородивен	
цврст (кг)	течен (л)	цврст (кг)	течен (л)	цврст (кг)	течен (л)	цврст (кг)	течен (л)
Скопје							
114.000	45.000	387.000	66.870		38.890		635
Македонија - вкупно							
380.000	150.000	1.290.000	222.900		129.630		2.120
Лекови-цврста фаза (таблети, капсули и др.)				Лекови-течна фаза (инфузии, раствори и др.)			
2.500 кг				2.000 л			
Извор: Министерство за здравство							

б)Капацитети за третман на отпадот:

Опасен отпад:

Постројки за третман на опасниот отпад, освен на дел од медицинскиот отпад по пат на инсценерација, не постојат.

Рециклирање:

Постојат 3 објекти за рециклирање на отпадна пластика со различен капацитет, кои работат со мала искористеност, што е резултат на слабата организација на собирање на таков вид на отпад.

Постројка за компостирање на отпад се гради во околината на Кочани, со мал капацитет кој ги покрива само локалните потреби.

Постојат периодични активности за рециклирање на отпадно олово.

Во компанијата Макстил се врши перманентно производство на челични лимови. Како сировина се користи старо железо собрано на територијата на РМ и од увоз. Инасталираниот капацитет е 600.000 тони/годишно, со искористеност од цца 50% во 2002/2003 година.

Компанијата Комуна – Скопје како сировина користи исклучиво стара хартија (претежно картон). Инасталираниот капацитет е 20.000 тони/годишно. Во 2002 година рециклирани се 14.059 тони хартија.

Компанијата Акумулатори – МХК Злетово од Велес има инсталирано погон за топење на стари акумулатори, но истиот е вон функција заедно со Топилницата.

Отстранување:

Организирано собирање на медицинскиот отпад има само на територијата на град Скопје, кој се согорува во единствениот инсценератор, со капацитет од од 0,2 тона на час. Дневно се спалува околу 1 тон медицински отпад.

Собрани и изгорените количини во периодот 2000-2003 г.				
Година	2000	2001	2002	2003
Количини / кг	114.900	231.190	248.600	255.000
Извор: Министерство за здравство				

Отпадоците од животинско потекло: животинските мрши, конфискатите и отпадоците од животинско потекло, се отстрануваат во јами гробници или со закопување според условите определени во “Правилникот за начинот на нештетно отстранување на животинските мрши и отпадоците од животинско потекло и за условите што мораат да ги исполнуваат објектите и опремата за собирање, нештетно отстранување и утврдување на причините за пцовисување и превозните средства за транспорт на животинските мрши и отпадоци од животинско потекло,” (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 53/89).

Депонирање на комунален отпад:

Во Република Македонија постои само една регуларна депонија - Дрисла, во близината на Скопје, на која не е применета заштита на подлогата. Депонијата не ги задоволува современите техничките стандарди. Капацитетот на депонијата е 16.000.000 тони и до 2002 година биле искористени само 4% од нејзиниот капацитет.

Постојат 32 општински депонии, од кои поголемиот број не се оградени и чувани, и нивните конструктивни и оперативни перформанси се несоодветни. Во руралните општини и населби постојат околу 1000 помали илегални депонии.

Во најголем дел депонирањето на индустрискиот отпад се одвива на локации на инсталациите кои го создаваат, а одредени количини се депонираат и на депониите за комунален отпад.

Депонии на цврст техноген отпад од рударско-металуршки капацитети							
Претпријатие	Вид на отпад	Количини на депонии (во тони)		Годишна продукција (во тони)			
		1996	2004	2000	2001	2002	2003
Рудници “Злетово”	флотациска јаловина	12.500.000	13.453.220	161.216	155.322	62.461	0
Рудници “Саса”	флотациска јаловина	10.500.000	12.205.668	337.980	291.400	136.253	
Рудник “Тораница”	флотациска јаловина	1.500.000	2.500.000	166540		0	0
Рудник на бакар “Бучим”	рудничка раскривка	80.000.000	113.034.000	2.763.000	2.996.000	2.027.000	551.000
	флотациска јаловина	52.000.000	78.855.710	3.739.880	2.589.830	2.316.090	326.460
Рудник “Лојане”	арсенов концентрат	6.000	6.000	0	0	0	0
Железарница “Скопје”	железна згура	2.000.000	2.000.000	0	0	0	0
	силико-манганова згура	74.000	74.000	0	0	0	0
ХЕК “Југохром”	ферохромна згура	460.000	460.000	0	0	0	0
	хроматен талог	385.000	385.000	0	0	0	0
МХК “Злетово”	оловно-цинкова згура	790.000	1.162.150	58.140	53.070	39.060	11.260
	фосфо гипс		2.650.735	109.860	93.320	116.230	44.355
Рудник “Ржаново”	рудничка раскривка (м3)	50.000.000		0	511.650	2.617.000	3.464.000
ФЕНИ Индустри	згура	2.200.000		0	310.390	587.780	617.500
Извор: Министерство за економија							

ц) Податоци за увоз и извоз на одредени видови отпад во Република Македонија

Увоз на отпад во 2003 година	
Име на тарифа	Количина во килограми
Тврда гума (пр. ебонит) во било која форма, со вклучени отпадоци	949

Отпадоци и остатоци од железо или челик, отпадни инготи, слабови и др. Од железо или челик, за пртопување и други остатоци	15.300
Магнезиум и производи од магнезиум, вклучувајќи отпадоци и остатоци: со содржина по маса од најмалку 99,8% магнезиум	44.850
Магнезиум и производи од магнезиум, Магнезиум и производи од магнезиум	7.418
Магнезиум и производи од магнезиум, вклучувајќи отпадоци и остатоци: пиленки, струганици и гранули, сортирани по големина, прав	1
Магнезиум и производи од магнезиум, вклучувајќи отпадоци и остатоци	215
Кобалтно мате и други меѓупроизводи на металургијата на кобалт, кобалт и производи од кобалт, вклучувајќи отпадоци и остатоци	29
Бизмут и производи од бизмут, вклучувајќи отпадоци и остатоци	40
Титан и производи од титан, вклучувајќи отпадоци и остатоци: суров титан, прав	49
Антимон и производи од антимон, вклучувајќи отпадоци и остатоци	8.000
Ванадиум: суров, отпадоци и остатоци, прав	25
Вкупно:	76.876
Извор: Државен завод за статистика, Скопје	

Извоз на отпад во 2003	
Име на тарифа	количина во килограми
Остатоци при преработка на масни материи или восоци од животинско или растително потекло: друго	154.820
Пепел и остатоци (освен од производство на железо или челик), што содржат арсен, метали или соединенија на метали: што содржат главно цинк: друго	50.920
Пепел и остатоци (освен од производство на железо или челик), што содржат арсен, метали или соединенија на метали: што содржат главно олово: друго	1.570,40
Остоци, струганици и остатоци, од пластични маси, од полимери на винил хлорид	512.556
Отпадоци, струганици и остатоци, од пластични маси, од други пластични маси, друго	30.860
Отпадоци, струганици и остатоци, од кожа или вештачка кожа, неподготвени за производство на производи од кожа; прашина, прав и брашно од кожа	8.458
Други отпадоци од волна или од фини кивотински влакна: отпадоци од предиво	8.160
Отпадоци од предиво (вклучувајќи од конец)	34.397
Отпадоци од памук (вклучувајќи отпадоци од предиво и од скубени текстилни материјали): друго	143.250
Отпадоци (вклучувајќи кратки влакна добиени при чешлање, отпадоци од предиво и скубени текстилни отпадоци) од вештачки или синтетички влакна: од синтетички влакна: акрилни или нодакрилни	82.154
Отпадоци (вклучувајќи кратки влакна добиени при чешлање, отпадоци од предиво и скубени текстилни отпадоци) од вештачки или синтетички влакна: од синтетички влакна: друго	3.641
Отпадоци (вклучувајќи кратки влакна добиени при чешлање, отпадоци од предиво и скубени текстилни отпадоци) од вештачки или синтетички влакна: од синтетички влакна: од вештачки влакна	2.052
Други отпадоци и остатоци што содржат благородни метали/благородни метали/благородни метални соединенија, од видот кои главно се употребуваат за обновување на благородни метали: од платина, вклучувајќи од метали платинирани со платина, но исклучиво отпадоци што содржат други благородни метали	26

Други отпадоци и остатоци што содржат благородни метали/благородни метали/благородни метални соединенија, од видот кои главно се употребуваат за обновување на благородни метали: друго	101
Отпадоци и остатоци од леано железо	273.940
Отпадоци и остатоци од легиран челик: од нерѓосувачки челик: со содржина по маса од 8% или поголема на никел	133.620
Отпадоци и остатоци од легиран челик: друго	353.820
Отпадоци и остатоци од класирано железо или челик	70.500
Струганици, опилки, отсечоци и слично, вклучувајќи ги и оние во бали: отсечоци, исечоци и слично: друго	12.797,48
Отпадоци и остатоци од железо или челик; отпадни инготи, слабови и др. од железо или челик, за претопување: други отпадоци и остатоци: друго: во бали	204.920
Отпадоци и остатоци од железо или челик; отпадни инготи, слабови и др. од железо или челик, за претопување: други отпадоци и остатоци кои не се пребарани ни сортирани	126.250
Отпадоци и остатоци од железо или челик; отпадни инготи, слабови и др. од железо или челик, за претопување: други отпадоци и остатоци: друго:	7.709,31
Отпадни инготи, слабови и др. за претопување: друго	5.265,08
Отпадоци и остатоци од бакар: од рафиниран бакар	321.757
Отпадоци и остатоци од бакар: од легури на бакар: од легури на бакар-цинк: (месинг)	354.428
Отпадоци и остатоци од бакар: од легури на бакар: друго	389.094
Отпадоци и остатоци од никел: од никел нелегиран	1.842
Отпадоци и остатоци од никел: од никел легиран	15.138
Отпадоци: струготини, резанки, деланки, отпадоци од полирање, пилевина отпад од турпиене, отпадоци од обоени превлечени или слепени лимови и фолија со дебелина што не надминува 2,2 мм (исклучувајќи ја подлогата)	13.990
Отпадоци: друго (вклучувајќи и од процес на производство	125.513
Отпадоци и остатоци од алуминиум: остатоци	700.348
Отпадоци и остатоци, од олово	370.464
Отпадоци и остатоци од цинк	14.591
Прашина од цинк	114.770
Магнезиум и производи од магнезиум, вклучувајќи отпадоци и остатоци: др.	2
Кадмиум и производи од кадмиум, вклучувајќи отпадоци и остатоци: др.	817.962
Отпадоци и остатоци од примарни ќелии, примарни батерии и електрични акумулатори: што содржат олово	2.816.387
Отпадоци и остатоци од примарни ќелии, примарни батерии и електрични акумулатори; потрошени примарни ќелии, потрошени примарни батерии и потрошени електрични акумулатори: отпадоци и остатоци од примарни ќелии, примарни батерии и електрични акумулатори: друго	54.520
Извор: Државен завод за статистика, Скопје	

Извозот на опасен отпад се врши во склад со одредбите на Базелската Конвенција. Овој отпад потекнува ислучиво од трупите на меѓународните сили кои престојуваат во Република Македонија.

3. Дали имате генерална политика за управување со отпадот (програма, стратегија итн)?

Генералната политика за управување со отпадот во Република Македонија е дефинирана со донесување на Националниот еколошки акционен план – НЕАП во 1996 година, во кој беше детално анализирана и состојбата со управувањето со отпадот. Од него произлезе и генералната политика за надминување на состојбите и воспоставување на одржливо управување со отпадот.

Со цел, имплементација на генералната политика за управување со отпадот беа изработени, и во тек е изработката на повеќе плански документи:

– **НЕАП 1 - Национален еколошки акционен план (1996)**

Приоритети на НЕАП беа: дефинирање на цели и политики за управување со отпад, воспоставување на одржлив систем за управување со отпад, идентификување на одговорните субјекти (stakeholders) во делот на управување со отпад, интегрирање на политиката на управување со отпад во социо - економските програми на државата.

Со овој плански документ се систематизираа податоците во однос на количествата и видовите на генериран отпад, индустриски и руднички отпад. Во однос на нови плански решенија, принципот на регионализација беше само загатнат, без конкретна разработка.

– **НЕАП 2 – Национален еколошки акционен план (2004-2005) - CARDS 2001**

Во рамките на Програмата CARDS 2001, започна изготвувањето на вториот НЕАП со кој ќе се надминат недостатоците и слабостите на првиот НЕАП во однос на имплементација на политиките, стратегиите и плановите. Во НЕАП 2 ќе се дефинира пристапот во управување со отпадот преку вклучување на главните цели на легиславата со ЕУ. Во него ќе се воспостави мониторинг механизми, како и ќе се дефинираат економските механизми за реализација на управувањето со отпад; одговорните субјекти (stakeholders) во делот на управување со отпад (особено заради преклопувањето на ингеренциите меѓу ресорите). Во предвид ќе се земе процесот на децентрализација и потребата од зајакнување на институционалните капацитети, како и создавање на услови за финансирање на управување со отпадот во Република Македонија.

– **СЕКТОРСКАТА СТУДИЈА - ЕЛАБОРАТ ЗА ЦВРСТИОТ ОТПАД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА - (во рамките на Просторниот план на РМ)**

Оваа студија се надоврза на проценките на количествата на генериран отпад на НЕАП1, воведувајќи 14 гравитациони зони, со една или две припадни регионални депонии (приближна идентификација на локациите). Предлогот за регионализација е правен без придружна кост-бенефит анализа. Оваа генерална поставка на региони понатаму беше разработена во наредни документи.

– **НАЦИОНАЛЕН СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ЦВРСТ ОТПАД – KRÜGER (1999) (PHARE SOP 1997)**

Поделбата на 14 гравитациони зони е надградена со разработка на одржливи системи за собирање, трансфер, транспорт и депонирање на отпадот, во рамките на предложените 8 региони, вклучувајќи го и подрачјето на Скопје. За прв пат беше воведен принципот на минимален капацитет на регионална депонија од околу 300.000 жители, со цел трошоците на одржување на скапата опрема на депонијата да можат да бидат покриени од тековната наплата на сметки од страната на населението.

– **ПРЕДФИЗИБИЛИТИ СТУДИЈА - СУБРЕГИОНАЛНО ТРЕТИРАЊЕ НА ОТПАДОТ ВО ГЕВГЕЛИСКО-ДОЈРАНСКИОТ РЕГИОН (2001)**

За Гевгелиско-Дојранскиот регион е изготвена предфизибилити студија во соработка со експерти од Р. Грција, при што се анализирани аспектите на субрегионално третирање на отпадот со приклучување на општините Гевгелија, Валандово, Миравци, Богданци и Дојран. За имплементацијата на овој проект потребно е изготвување на техничка документација и обезбедување на финансиски сретства за реализација.

– **ФИЗИБИЛИТИ СТУДИЈА - УПРАВУВАЊЕ СО ЦВРСТИОТ ОТПАД ВО ЈУГОЗАПАДНА МАКЕДОНИЈА (2002)**

За југозападниот дел на Македонија е изготвена физибилити студија и концепт за управување со отпадот. Со студијата се опфатени подрачјата на 35 општини во кои живеат 430.000 жители. Од неа произлегуваат и конечни конкретни решенија за рационално функционирање на еден регионален систем за управување со отпад, кој како модел е мошне применлив и реален, како од аспект на негова организација, технички перформанси, но и од економски аспект. Се очекува од почетокот на 2005 година да се воспостават предусловите за отпочнување на негова имплементација, така што се очекува да се отпочне со изградба на регионална санитарна депонија во 2007 година на територијата на општина Тополчани.

– **НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД (2004-2005) – CARDS 2001**

Во рамките на програмата CARDS 2001 во тек е реализација на проект за изработка на Националниот план за управување со отпад и физибилити студии, кој се очекува да биде донесен во 2005 година, во рамките на кој се предвидени следните активности:

- Анализа на отпадот на национално ниво: комунален отпад, опасен, индустриски отпад, медицински отпад и земјоделски отпад;
- Изградба на пилот постројка за компостирање: анализа на алтернативите за компостирање, проектирање и спроведување на алтернативите и препораките за компостирање;
- Анализа на пазарот за најбараните материјали за рециклирање: постојна состојба, потенцијални можности за преработка, рециклирање; Проширување на покриеноста на системот за рециклирање и проширување на третманот на отпадот; Предлози за правни, економски и финансиски инструменти координирани со прехотот НЕАП 2; Анализирање на ЕУ директивите за преработка и рециклирање;
- Проценување на алтернативни економско-финансиски инструменти преку општинска финансиска помош или други извори.

Активностите за реализација на овој проект се состојат од две компоненти:

- Прва компонента: изработка на Националниот план за управување со отпад кој треба понатаму да има функција на базичен документ.
- Втора компонента: изработка на физибилити студија за управување со отпад во источно - североисточниот дел на Република Македонија, односно ќе ги покрие подрачјата на потегот Штип, Кочани, Свети Николе, Пробиштип, Малешевско - пијанечкото подрачје со Македонска Каменица и подрачјето на потегот Крива Паланка, Кратово, Куманово, Липково.

Во Законот за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр. 68/04, 71/04) е утврдена обврска за изработка на Национална стратегија за управување со отпад, како и планови за управување со отпад. Стратегијата ќе се однесува за период од 12 години, додека Националниот план ќе се изработува за период од шест години. Единиците на локална самоуправа се должни да изработат планови за управување со отпад, за нивното подрачје, за период од три до шест години. За реализација на плановите се изработуваат годишни програми за управување со отпад, како национална програма и програма на ниво на единиците на локална самоуправа. Правните и физички лица, кои создаваат отпад над количината утврдена со Националниот план за управување со отпад, се должни да изработуваат програми за управување со отпад, како и да поднесуваат извештаи за реализација на истите.

4. Дали постои правна рамка за следниве теми:

- a) основно рамковно законодавство (дефиниција, хиерархија во третманот на отпадот (спречување на настанувањето, повторна употреба, обновување) шеми за овластување);**
- b) рамковно законодавство за опасен отпад;**
- c) законодавство за посебни начини за третман на отпадот (инсинерација, депонирање);**
- d) законодавство за посебни текови или видови на отпад;**
- e) законодавство за испорака на отпадот.**

a) Основно рамковно законодавство

Законот за управување со отпад (во понатамошниот текст –ЗУО), (“Службен весник на РМ” бр. 68/04, 71/04) ја воспоставува основната законска рамка за управување со отпадот вклучувајќи го и управувањето со опасниот отпад.

Предметот на уредување на овој закон како и неговите основни карактеристики се обработени во одговорот (види подетално 22_II_C_P1).

- Дефиниција:

Дефинициите употребени во законот се преземени од европското законодавство и истите се дадени во смисла на употребата во законот. Сепак, таму каде што беше непходно, се изградени сопствени формулации кои најсоодветно можат да бидат применети во локални услови и правилно протолкувани од корисниците на законот.

Во законот се дефинирани 42 поими и тоа поими со генерално значење, поими со специфично значење и поими поврзани со управувањето со специфични видови отпади.

Според ЗУО во член 6, отпадот е дефиниран како: “секоја материја или предмет што создавачот или поседувачот ја/го отфрла, има намера да ја/го отфрли или од него се бара да ја/го отфрли”.

- Хиерархија во третманот на отпадот

Согласно член 7 од ЗУО, хиерархијата во управувањето со отпадот е поставена на начин со кој се налага:

- одбегнување на создавање на отпадот и намалување на неговите штетни влијанија,
- преработка по пат на рециклирање, повторна употреба или во друг процес за екстракција на секундарните сировини или
- искористување како извор на енергија.

Приоритетите при управување со отпадот се применети во целокупната содржина на законот, а посебно се потенцирани и во однос на производните процеси, согласно член 8 и член 48 од ЗУО.

Законот, во член 28 дава можност за изземање на примената на приоритетите во управувањето со отпадот во случај кога преработката во однос на отстранувањето на отпадот може да предизвика загрозување на животната средина или здравјето на луѓето и/или кога трошоците за неговата преработка се екстремно високи и економски неоправдани.

- Шеми за овластување

Овластувањето во постапувањето со отпадот според ЗУО генерално може да се подели на три групи и тоа:

- дозвола за вршење на дејност- лиценца за правни и физички лица (собирање, транспортирање, привремено складирање, третман преработка и отстранување за опасен односно неопасен отпад),

- дозволи за работа на инсталации (привремено складирање, третман, преработка и отстранување) и
- овластување за управител со отпад.

Надлежен орган за целокупната шема на овластувања е Министерството за животна средина и просторно планирање.

б) Рамковно законодавство за опасен отпад

ЗУО ги влучува општите правила за контролирано управување со опасен отпад коишто се целосно преземени од Директивата 91/689 на /ЕЕС за опасен отпад.

Во таа смисла ЗУО, во членовите од 57 до 59 ги пропишува општите правила за постапување со опасен отпад, пропишува забрана за мешање на опасниот со неопасниот отпад и со друг вид на опасен отпад, постапување со измешан отпад како и условите кога и на каков начин може да се дозволи изземање на овие општи правила.

Опасниот отпад е предмет на задолжителна класификација според Листата на видови на отпади, евиденција, идентификација и известување, согласно член 60 од ЗУО.

Поблиските услови за начинот за постапување со опасниот отпад, начинот на идентификација, евиденција и известување ќе бидат уредени со посебни подзаконски акти.

Во рамките на програмата PHARE SOP'99 се изработени Нацрт Правилник за постапување со опасен отпад и Нацрт Правилник за идентификација, известување и транспорт при управувањето со отпад, кои се во фаза на усогласување со заинтересираните страни.

Нацрт Правилник за постапување со опасен отпад ги утврдува поблиските услови според кои отпадите се карактеризираат како опасни, како и состојките поради кои отпадите добиваат својства на опасни отпади, го утврдува начинот на пакување на опасни отпади, означување на опасните отпади и проценување на својствата на отпадите како и поблиските услови кои треба да ги исполнуваат инсталациите за складирање и преработка на опасен отпад. Составен дел на овој правилникот е листата на видовите на отпад.

ц) Законодавство за посебни начини за третман на отпад

ЗУО во главите VI и VII содржи одредби кои се однесуваат на специфичните операции во постапувањето со отпадот, (отстранување - депонирање, горење или согорување).

Отпадот можат да биде депониран исклучиво во депонии наменети за соодветниот вид на отпад.

Депониите се класифицираат на:

- депонии за неопасен отпад,
- депонии за опасен отпад и
- депонии за инертен отпад.

Наведени се и видовите отпад кои не смеат да бидат отстранувани на депонија и оние кои подлежат на друга постапка.

Пропишана е постапката за изградба на депонија, како и постапките за добивање на потребните дозволи кои мораат да се обезбедат пред да почне изградбата на депонијата. Исто така, пропишани се условите кои мора да ги исполнува правните лица кои вршат дејност депонирање на отпад, како и обврската за изработка на оперативни планови со кои постојните депонии во одреден рок, ќе го усогласат своето работење, согласно барањата и условите утврдени со Предлог Законот за животна средина за добивање интегрирана еколошка дозвола.

Со законот се задолжува основачот на депонијата да се грижи за депонијата по нејзиното затварање, како и да обезбеди финансиска гаранција, со која ќе се покријат трошоците за грижата за депонијата, за период од најмалку 30 години, по нејзиното затворање.

Операторот на депонијата има обврска да изготвува Програма за работа, мониторинг и контрола на депонијата, да води евиденција во текот на работењето на депонијата, како и да доставува известувања до Министерството за животна средина и просторно планирање - Управата за животната средина.

Депонија за неопасен отпад можат да основаат единиците на локалната самоуправа, во согласност со Планот за управување со отпад на Република Македонија. Основањето на депонија за опасен отпад е во надлежност на Владата на Република Македонија.

Горење и согорување на отпадот може да се врши само во посебно конструирани инсталации, во зависност од видот на отпадот.

При изградба на инсталациите за горење или согорување на отпадот, задолжително е да се изработи Студија за оцена на влијанието врз животната средина и задолжително е добивање на интегрирана еколошка дозвола.

Со подзаконски акт подетално ќе се регулира оваа област согласно директивата 98/184.

д) Законодавство за посебните текови или видови на отпад

Во однос на посебните текови на отпадот, ЗУО во поглавје IV2 и V2 ги регулира општите правила кои се однесуваат на постапувањето со посебните видови на неопасен отпад (отпад од производи и пакувања), инертниот отпад, индустриски неопасен отпад и посебните видови на опасен отпад (отпадните масла, постапување со PCBs), постапување со потрошени батерии и акумулатори, отпад од електрични и електронски направи, искористени возила, медицински отпад, титаниум диоксид, постапување со отпад од азбест и производи кои содржат азбест и отпадот настанат од научно - истражувачки дејности.

Поблиските услови за постапувањето со посебните видови на отпад ќе бидат регулирани со подзаконски акти.

Во рамките на PHARE SOP'99 се изготвени и Нацрт Правилник за управување со отпадни масла и Нацрт Правилник за отстранување на полихлорирани бифенили (PCBs) и полихлорирани терфенили (PCTs) согласно ЕУ регулативата. Во правилниците се транспонирани директивите 75/439 и 01/68 на ЕУ.

е) Законодавство за испорака на отпадот

Според ЗУО во глава VIII, протокот на прекуграничното движење се состои од: увоз на отпад кој што потекнува од странска држава на територијата на Република Македонија, извоз на отпад од територијата на Република Македонија во друга странска држава и транзит на отпадот преку територијата на Република Македонија.

Во Република Македонија забранет е увоз на отпад со цел складирање заради отстранување или за негово отстранување.

Забранет е увоз на опасен отпад што е измешан со неопасен или со други компоненти кои ја намалуваат штетноста и опасните карактеристики на отпадот.

Дозволен е увоз на отпад, кој може безбедно да се преработи без опасност по животната средина, животот и здравјето на луѓето, кој ќе се користи како сировина или кој ќе се користи како извор на енергија.

Дозволен е извоз на отпад, кој може да се преработи и отстрани без опасност по животната средина, животот и здравјето на луѓето во земјата увозник.

Увоз, извоз и транзит на опасниот отпад се врши во согласност со одредбите на Базелската конвенција.

Со посебен подзаконски акт се пропишани формата и содржината на обрасците за прекугранично пренесување на опасен отпад согласно одредбите на Базелската Конвенција (“Службен весник на РМ“ бр.37/03).

Дозволата за увоз, извоз и транзит на отпад ја издава Министерството за животна средина и просторно планирање.

Со посебен подзаконски акт ќе биде пропишана формата и содржината на образецот на дозволата, видовите на отпад, условите за увозот, извозот и транзитот на отпадот, методите на надзор над увозот, извозот и транзитот на отпадот.

Во Република Македонија со “Одлука за распоредување на стоките на форми на увоз и извоз“ (“Службен весник на РМ“ бр. 91/04) и Упатството за поблиските податоци за издавање дозволи за стоки кои се увезуваат - извезуваат под ознака Д4 (“Службен весник на РМ“ бр. 35/97), утврдени се стоките за чии извоз или увоз е потребна дозвола од Министерството за животна средина и просторно планирање, како и податоците потребни за издавање на дозвола (отпадоци и остатоци од отпадоци, отпадни - употребувани стоки и др).

Транспортот на опасен отпад се врши во согласност со Законот за превоз на опасни материи (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 27/90 и 45/90 и “Службен весник на РМ“ бр.12/93) како и според меѓународните конвенции кои ја регулираат оваа област.

Законот го регулира и внатрешниот промет на отпад и воспоставува основ за донесување на подзаконски акт.

Изготвениот Нацрт - Правилник за идентификација, транспорт и известување во постапувањето со отпад, поблиску ги регулира прашањата за водење на документацијата потребна за обезбедување целосна контрола врз прометот со отпад. Истиот содржи формулари и детален опис на постапките за идентификација, транспорт и известување, во кои е транспонирана рамковната директива за отпад 75/442; 91/156.

Нацрт - Правилникот е во фаза на усогласување со заинтересираните страни.

5. Кои инструменти постојат покрај правните прописи (на пример: економски инструменти, планирање на управувањето со отпадот)?

Во Законот за управување со отпадот (“Службен весник на РМ“бр. 68/04, 71/04) во понатамошниот текст ЗУО, во главата XI утврдени се основите за финасирање на управувањето со отпадот, начинот на утврдување на цена за извршената услуга, и воспоставен е правен основ за утврдување на надоместоци за управување со отпад и други извори на приходи.

Во ЗУО, член 122 утврдена е основа за надоместок за управување со отпад врз основа на принципот “одговорност на производителот“ за производи и пакувања кои по употребата создаваат големи количини отпадоци. Овој вид на надоместок подетално е пропишан со Предлог Законот за животна средина.

Според Предлог Законот за животна средина надоместоци плаќаат правните и физичките лица кои:

- ја оптоваруваат животната средина со отпадоци,
- увезуваат употребувани производи, и

- произведуваат или увезуваат производи и стоки кои се штетни или содржат штетни материји за животната средина.

Износот на надоместок се определува според количината и видот на создадениот отпад (индустрискиот неопасен отпад и за создавање на остатоци од нафта или масла и отпадни масла), количината на увезените употребувани производи, видот и количината на увезените и произведените производи, пакувања од пластични маси, гранулат, пластична маса, видот и количината на отпадоци и остатоци од олово, од пепел и остатоци коишто содржат главно олово, отпадоци и остатоци од потрошените примарни келии, примарни батерии и електрични акумулатори и отпадоци и остатоци што содржат олово, а кои се увезуваат.

Предлог Законот содржи одредби кои овозможуваат ослободување од плаќање на дел од надоместокот и тоа за правните и физички лица кои: го преработуваат отпадот или го предаде на правни и физички лица кои поседуваат дозвола за преработка на отпад; воспоставиле систем за собирање и повратен прием на искористени производи и пакувања; извршиле извоз на отпад или пакувања од пластична маса или производи со пакувања од пластична маса; како и правни и физички лица кои извршиле инвестирања во животната средина заради спроведување на опротивните планови од дозволите за усогласување.

Средствата од надоместоците според овој закон се приходи на буџетот на Република Македонија, а ќе се користат врз основа на годишна програма за инвестирања во животната средина изготвена во согласност со Националниот еколошки акционен план на Република Македонија, Просторниот план на Република Македонија, други стратегии, програми и акти во областа на животната средина, како и меѓународните договори ратификувани од Република Македонија.

Програмата ја донесува Владата на Република Македонија, на предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање. Средствата од програмата ќе се користат за финансирање на програми и проекти во вид на неповратни средства преку јавен повик.

Во областа на управувањето со отпадот овие средства ќе се користат за унапредување на севкупниот систем на управување со отпадот, преку изградба на инфраструктура, особено санирање и изградба на депонии; поттикнување на намалувањето на создавање на отпадот; преработка и селектирање.

На локално ниво, во членот 123 со ЗУО воведен е надоместок кој може да биде определен од единиците на локалната самоуправа во висина од 1% до 2 %, од цената за извршена услуга за собирање и транспортирање на комунален отпад, кои ќе се користат за финансирање на намени утврдени со програмите за управување со отпад на локално ниво.

Законот, во член 121 дава основа за определување на стимулативни цени за домаќинства, правни и физички лица, кои врз основа на воспоставен систем за селектирање на отпадот ја намалуваат вкупната количина на комуналниот отпад, наменет за отстранување на депонија.

Дополнителни приходи, согласно член 124 на единиците на локалната самоуправа се средствата од наплатените казни за непочитување на законските одредби изречени при спроведување на инспекциски надзор од страна на локалните инспектори.

Законот, согласно член 125 воведува и систем на финансиски гаранции и осигурувања наменети за покривање на трошоците во врска со управувањето на отпадот, како и трошоци за настанатите штети.

Во доменот на управувањето со животната средина функционираат и следните финансиски инструменти што се апликативни и во управувањето со отпадот. Како генерални инструменти можат да се наведат следните:

1. Царински / даночни олеснувања :

Според, член 183 од Царинскиот закон (“Службен весник на РМ” бр. 21/98, 26/98, 63/98, 86/99, 25/00, 109/00, 31/01, 4/02, 55/02 и 42/03) и член 2 од Уредбата за остварување на правото за ослободување од плаќање на царина (“Службен весник на РМ” бр. 26/00, 68/00 и 26/01) правните и физичките лица кои увезуваат опрема непосредно наменета за заштита на животната средина и природата (вклучувајќи го и управувањето со отпадот), а која не се произведува во Република Македонија, се ослободуваат од плаќање на царина за извршениот увоз, врз основа на издадена потврда од Министерството за животна средина и просторно планирање.

Во Законот за царинска тарифа (“Службен весник на РМ” бр. 23/03, 69/04) се определени повисоки царински стапки за стоки кои при нивната употреба ја оптеретуваат животната средина (употребувани гуми, употребувани патнички автомобили, друмски влекачи, автобуси и камиони).

Согласно Законот за персонален данок од доход (“Службен весник на РМ” бр. 80/93; 3/94; 70/94; 71/96; 28/97; 8/01; 50/01; 52/01; 2/02, 44/02, 96/04), приходите од продажбата на корисен цврст отпад остварени од физичко лице не подлежат на оданочување.

Во Законот за данок на добивка (“Службен весник на РМ” бр. 80/93; 33/95; 43/95; 71/96; 5/98; 28/98; 11/01; 2/02; 44/02 и 51/03), во член 30, на обврзникот му се намалува даночната основа во висина на средствата вложени за заштита на животната средина и природата. Исто така, обврзникот има право на забрзана амортизација на основните средства во случаи кога остварува технолошка модернизација или набавка на средства за заштита на животната средина и на природата.

Под средства кои служат за заштита на животната средина и на природата меѓу другото во областа на управувањето со отпадот, се сметаат средства наменети за опрема, уреди и инструменти што служат за намалувања на загадувањата, воведување на чисти технологии и производство на производи од отпадни материји, собирање и депонирање на комунални и опасни материји (член 4).

2. Важен екомонски инструмент во политиката на заштитата на животната средина вклучувајќи го и управувањето со отпадот се и финасиските средства кои се обезбедуваат од Буџетот на РМ, буџетите на единиците на локалната самоуправа, кредити, донации и други извори.

Во “Националниот план за управување со отпад” (CARDS 2001), во сепаратна студија, ќе се детерминираат можни финансиски инструменти за генерирање средства за финансирање на неопходната инфраструктура, со цел воспоставување на мрежа на регионални санитарни депонии.

3. Во рамките на вториот НЕАП 2, (CARDS 2001), генерално ќе ги утврди економските механизми за повеќе области, вклучувајќи го и управувањето со отпадот.

Планирање во областа на управувањето со отпадот

Планирањето во областа на животната средина вклучувајќи го и управувањето со отпадот е законска обрска.

Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на РМ” бр. (13/03) пречистен текст) и Предлог Законот за животна средина пропишува обврска за изготвување на Национален акционен план за животната средина и Локални акциони планови за животната средина.

Првиот НЕАП (1996 година) ја утврди политиката и активностите за решавање на проблемите во управувањето со животната средина и ги даде насоките за планирањето на управувањето со цврстиот и опасниот отпад.

Како основни препораки кои произлегоа од овој документ беа: изготвување законски прописи и стандарди во управување со отпадот, воспоставување на локален, регионален и државен мониторинг систем, изработка на планови за управување со отпад, воведување на програми за рециклирање и компостирање и изготвување на програми за санации на депониите и др.

Со ЗУО се воведува обврска за донесување и спроведување на стратешки, плански и програмски документи за управување со отпад и тоа:

- Стратегијата за управување со отпадот ја донесува Владата на Република Македонија за период од 12 години, со која се определуваат основните насоки за управување со сите видови на отпад, подобрување на општата состојба во управувањето со отпадот, долгорочните потреби на Република Македонија во областа на управување со отпадот, како и потребните правни мерки за реализација. Донесувањето на стратегијата е предвидена и во Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во ЕУ.
- Планот за управување со отпадот на РМ во (понатамошниот текст ПУО) се донесува за период од шест години, од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање.
- Планови за управување со отпад на единиците на локалната самоуправа се носат за период од најмалку 3, а најмногу до 6 години и истите треба да бидат во согласност со ПУО.
- Програми за управување со отпадот донесува Министерството за животна средина и просторно планирање и единиците на локалната самоуправа, заради спроведување на плановите.
- Програми донесуваат и правните и физички лица кои управуваат со отпад односно, создаваат отпад над прагот на количините утврдени со ПУО.

Програми се донесуваат во функција на исполнување на ПУО.

Како инструмент за управување со отпадот е и Катастарот на создавачи на отпад како дел од Катастарот за животна средина, кој е во фаза на изработка.

Во Република Македонија како плански документи релевантни за управувањето со отпадот се и Просторниот план на Република Македонија (“Службен весник на РМ“ бр.39/04) и Националниот еколошки здравствен акционен план (НЕЗАП) донесен од Владата на Република Македонија во 1999 година.

Просторниот план како стратешки документ за просторната организација на територијата на Република Македонија, во делот на заштитата и унапредувањето на животната средина, меѓу другото содржи и систем на мерки и активности - политика за управувањето со цврстиот отпад.

Во Национален здравствено - еколошки акционен план третирали се влијанијата на комуналениот отпад, индустрискиот неопасен и опасен отпад врз здравјето на луѓето и животната средина, а особено постапувањето со медицинскиот отпад. Една од приоритетните цели утврдени со овој документ беше согорувањето на медицинскиот инфективен отпад, што практично е имплементиран во Скопје со градовите кои гравитираат кон него.

Во рамките на програмата PHARE SOP 99, изработена е првична анализа на потребните економски, финансиски и административните услови за приближување до ЕУ во областа на животната средина. Документот дава прелиминарна оценка на трошоците потребни за инвестирање и покривање на покрупните инвестиции кои произлегуваат од директивите на ЕУ, како и индикативна рамка за планирање на трошоците за приближувањето кон ЕУ и

финансиските импликации врз животната средина. Во областа на управувањето со отпадот беше земена во предвид Директивата за депонии.

Дел од индикативните работни задачи ќе бидат вградени при изработката на “Национален план за управување со отпад и физибилити студии” (CARDS 2001). Со планот се рализира и концептот за регионализација за управување со комуналниот отпад предвиден во Просторниот план на Република Македонија. Воедно, планот ги почитува претходно дефинираните предлози за регионализација имплементирани со Проектот во Југозападна Македонија, и тековната физибилити студија за североисточна и централно - источна Македонија, во кои се интегрирани по три гравитациони зони утврдени со Просторниот план на Република Македонија.

Во планирањето на управувањето со отпад, придонесуваат и препораките од одделни проекти и документи, како на пример:

Со поддршка на Европската комисија преку Програмата REReP 1.2; “Регионална стратегија за опасен отпад”, изготвена е сепаратна студија во која се презентирани состојбите во областа на управувањето со опасниот отпад, како и дадени се препораки за решавање на состојбите на национално ниво.

Во рамките на проектот “Ревизија во животната средина” со финасиска поддршка од Норвешката Влада, беше извршена Еко - ревизија на селектирани фирми загубари во рамките на ФЕСАП2. Како актуелен проблем, во сферата на управувањето со отпадот, кај овие фирми се количините на индустрискиот отпад/опасен отпад “старите загадувања”, депонирани на несоодветни локации и под несоодветни услови. Ревизиите овозможува идентификација на идните обврски на капацитетите за заштитата на животната средина.

Во Република Македонија се спроведуваат активностите на собирањето, третман и трговија со секундарни сировини, преку посебно формирани здруженија, (Здружението Македонска сировина обединува преку 80 фирми што учествуваат во собирање, третман и трговија со секундарни сировини, како на пример со стара хартија, отпаден метал, пластика и друго). Активностите на овој стопански сектор, во кој се вклучени околу 20 000 лица, се земаат во предвид во процесот на планирањето во управувањето со отпадот.

6. Постои ли структура на органи на државната управа? Ако постои, на кое ниво (национално, регионално, локално)?

Административната структура на Република Македонија е организирана на следните нивоа :

Национално ниво и
Локално ниво

На национално ниво, Владата на Република Македонија, согласно член 16, од Законот за управување со отпад (“Службен весник на РМ” бр. 68/02,71/04) (во понатамошниот текст ЗУО), донесува Стратегија за управување со отпад и ги определува стратешките цели и основните насоки во управување со отпадот.

Министерството за животна средина и просторно планирање, согласно член 17 и 19 од ЗУО, обезбедува реализација на определбите од стратегијата со донесување на План за управување со отпад на Република Македонија и годишни програми за негова реализација.

Министерството за животна средина и просторно планирање врши надзор над примената на Законот за управување со отпад и прописите донесени врз негова основа, издава дозволи за управување со отпад, обезбедува услови за постојан мониторинг на управувањето со отпадот, како и мониторинг на состојбата со животната средина и влијанијата врз здравјето на луѓето, како и воспоставува и организира информативен систем за управување со отпад.

Управата за животна средина ќе врши мониторинг во управувањето со опасниот отпад, ќе воспоставува и води Катастар на создавачи на отпадот, како и други стручни работи од областа на управувањето со отпад. Управата за животна средина ќе се формира со донесувањето на предлог Законот за животна средина на крајот на прв квартал на 2005 година.

ЗУО, согласно член 126, инспекциски надзор над примена на законот и прописите донесени врз негова основа врши Државниот инспекторат за животна средина.

Инспекцискиот надзор врз создавањето, селектирањето и пакувањето на медицинскиот отпад, заради спецификата, е во надлежност на Државниот санитарен и здравствен инспекторат. Инспекцискиот надзор над прометот со производи и пакувања, за кои е задолжително обележување, враќање и плаќање на кауција е во надлежност на Државниот пазаришен инспекторат.

Со отпочнатиот процес за децентрализација на власта во Република Македонија и донесувањето на Законот за локална самоуправа ("Службен весник на РМ" бр. 5/02) единиците на локалната самоуправа, во согласност со начелото на субсидијарност, имаат право на своето подрачје да ги вршат работите од јавен интерес од локално значење.

Според ЗУО, единиците на локалната самоуправа се одговорни за јавната чистота, селектирањето, собирањето и транспортирањето на комуналниот и комерцијалниот отпад и друг вид на неопасен отпад како дејности од јавен интерес од локално значење. Истите се одговорни и за превземање и реализирање на мерки и активности за подобрување на општата состојба со управувањето со отпадот, во согласност со стандардите и националниот план за управување со отпад.

Единиците на локалната самоуправа, во рамките на нивните надлежности, обезбедуваат постојан мониторинг на управувањето со отпадот, мониторинг на состојбата на животната средина и на влијанијата врз животот и здравјето на луѓето, водат катастар во кој се евидентираат создавачите на неопасен отпад, како и информативен систем за управување со неопасен отпад на локално ниво.

Единиците на локална самоуправа за своето подрачје донесуваат планови за управување со отпад и програми за нивна реализација.

За работите од надлежност на единиците на локалната самоуправа, инспекциски надзор над примената и спроведувањето на законот вршат овластените локални инспектори за животна средина.

Повеќе единици на локалната самоуправа спогодбено можат да обезбедат заедничко спроведување на мерки за постапување со комуналниот и друг вид на неопасен отпад. Државниот завод за статистика собира и обработува одредени податоци за отпадот.

Предуслов за ефикасно спроведување на законот е зајакнување на административните капацитети преку дообликување на институциите и процедурите, како и зајакнување на капацитетите на инспекторите што се потребни за спроведување на законот и подзаконските акти, на национално и локално ниво.

D. Квалитет на вода

1. Ве молиме опишете ја правната основа за заштита на водата и управување со водните ресурси, особено:

- a) квалитетот и количеството на водата;**
- b) подземни и површински води;**
- c) квалитетот на водата за пиење?**

Регулативата за управувањето со водите, во Република Македонија, покрај одредбите на Уставот на Република Македонија, ја сочинуваат закони, меѓународни договори и подзаконски акти.

Во тековниот период во финална фаза е Предлог Законот за води, кој согласно Програмата на Влада на Република Македонија, се очекува да биде донесен до крајот на прв квартал на 2005 година.

Законот за водите („Службен весник на РМ“ бр.4/98,19/00) е правна основа за заштита и управување со водите во Република Македонија. Со него е уреден начинот за употреба и користење на водите, заштита од штетно дејство на водите, заштита на водите од исцрпување и загадување, стопанисување со водите, изворите и начинот на финансирање на водостопанските дејности, концесии, меѓудржавните води и други прашања од значење за обезбедување единствен режим на користење на водите.

Одредбите на овој закон се однесуваат на: изворските, проточните, стоечките и подземните води; на зафатените атмосферски води; водите за пиење; отпадните води; на коритата и бреговите на водотеците и пороите, езерата и акумулациите; како и на термалните и минералните води. Водите се дефинирани како добра од општ интерес и се во државна сопственост.

Управувањето со водите се врши на ниво на четири речни слива - сливот на река Вардар, сливот на река Црн Дрим, сливот на река Струмица и сливот на река Јужна Морава. Сепак, овој закон, со исклучок на водите за пиење, ја маргинализира заштитата на водите за сметка на користењето. Како резултат на фрагментираноста на различните аспекти на управување со водите помеѓу различни органи на државна управа, создава преклопувања на нивните надлежности, што се отсликува во самиот закон.

Заради надминување на ваквите недостатоци, воведување на интегрален пристап во управувањето со водите, како и заради приближување на националното кон европското законодавство, во 2003 година, се пристапи кон изготвување на нов Закон за водите, кој ги опфаќа сите аспекти на управувањето: користење и алокација на ресурсот; заштита и контрола на загадувањето; заштита од штетно дејство на водите и планирање на одржливото управување со водите. Тој е изготвен во рамките на програмата PHARE SOP 99. Во Предлог Законот, директно се пренесени барањата од следните директиви на ЕУ од областа на управувањето со водните ресурси:

- Директивата на Европскиот Парламент и Совет бр.2000/60/ЕЕЗ за рамката на политиката на Заедницата во областа на водите;
- Директива на Европскиот Парламент и Совет бр.98/83/ЕЕЗ за квалитет на водата наменета за консумирање од страна на човекот;
- Директива на Европскиот Парламент и Совет бр.76/160/ЕЕЗ за квалитетот на водата за капење;
- Директива на Европскиот Парламент и Совет бр.91/271/ЕЕЗ за третманот на комуналните отпадни води;
- Директива на Европскиот Парламент и Совет бр.86/278/ЕЕЗ за заштита на животната средина посебно на почвата кога се користи милот во земјоделието;

- Директива на Европскиот Парламент и Совет бр.91/676/ЕЕЗ за заштита на водите од загадување предизвикано од нитрати од земјоделски извори.

Покрај ова, со овој закон се креира правен основ за пренесување на барањата од други релевантни директиви кои, во определен преоден период, со донесувањето на Рамковната Директива за води (РДВ) 2000/60 се применуваат.

Предлог Законот за води е рамковен закон и истиот содржи општи стандарди и принципи, правата, обврските и надлежностите на органите на државна управа, единиците на локална самоуправа, како и правата и обврските на правните и физичките лица во областа на управувањето со водите.

Со Предлог Законот се уредуваат прашањата коишто се однесуваат на сите површински и подземни води, крајбрежното земјиште и водните живеалишта; управувањето со водите, крајбрежните земјишта и водни живеалишта; водостопанските објекти и услуги; организационата поставеност и финансирањето на управувањето со водите, како и условите, начинот и постапките под кои можат да се користат или може да се испушта во води, и меѓународната соработка во областа на управувањето со водите.

За регулирање на прашања кои се однесуваат на: пристап до информации, учество на јавноста, оценката на влијанијата врз животната средина од страна на определени стратегии, планови и програми; оценката на влијанијата врз животната средина од страна на определени проекти; спречување и контрола на хаварии со присуство на опасни супстанции; одговорност за штета предизвикана врз животната средина и интегрирани еколошки дозволи за работа на инсталации, предлогот упатува на примена на одредбите од **Предлог Законот за животната средина**.

Со Предлог Законот за води се дадени основи за донесување на подзаконски акти со кои поблиску ќе се уредат различните условите, постапките, стандарди и мерки или врз основа на кои ќе се ревидираат постојните, со цел да одговарат на новите цели, стандарди и мерки определени со директивите на ЕУ.

Покрај **Законот за води**, односно Предлог Законот за води, определени прашања од областа на водите се регулирани и со следните закони:

- **Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата** („Службен весник на РМ“ бр.13/03 пречистен текст). Со овој закон, водите се третирани како природни богатства и се обезбедуваат услови за нивна заштита како дел од животната средина;
- **Законот за заштита на Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро** („Службен лист на СФРЈ“ бр.45/77, 8/80, 51/88, 10/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 62/93). Со овој закон, водите, крајбрежјата, изворите и водотеците на Охридското, Преспанското и Дојранското езеро, заради нивните карактеристики, одлики и вредности и стопанско значење се прогласуваат за споменици на природата и се ставаат под посебна заштита;
- **Законот за вршење на хидрометеоролошки работи** („Службен весник на РМ“ бр. 19/92. 5/03). Предмет на овој закон се хидролошките и метеоролошките работи и начинот на нивно вршење;
- **Закон за минерални сировини** („Службен весник на РМ“ бр. 18/99, 29/02). Со овој закон се уредуваат условите и начинот за вршење на геолошките истражувања и експлоатацијата на минералните сировини. Законот ги третира геотермалните и подземните води (термални, термоминерални, минерални и води за пиење) како минерални сировини;
- **Закон за внатрешна пловидба** („Службен весник на РМ“ бр. 27/00). Со овој закон е уредена внатрешната пловидба, безбедноста во внатрешната пловидба и условите кои треба да ги исполнуваат пловните објекти за да одговараат на техничките барањата, меѓу кои се и барањата за заштита на животната средина и природата од загадување со опасни и штетни материи (масла, отпадоци од течни горива и нивните мешавини,

отпадни води и други отпадни материјали) што пловните објекти може да ги испуштат во водите;

- **Закон за рибарство** („Службен весник на РМ“ бр. 62/93). Со овој закон се уредува користењето на водите за одгледување, како и ловење на риби и други корисни животни на начин со кој се обезбедува трајна репродукција и заштита на рибниот фонд. Под заштита на рибниот фонд, во смисла на овој закон, се подразбира здравствена, еколошка и непосредна (физичка) заштита на рибите и другите корисни животни и одржувањето на биолошката рамнотежа на рибниот фонд;
- **Закон за енергетика** („Службен весник на РМ“ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02, 38/03). Со овој закон се уредуваат меѓудругото и условите и мерките за заштита на водите како дел од животната средина и природата, од работата на енергетските објекти, уреди и постројки;
- **Закон за безбедност на храна и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната** („Службен весник на РМ“ бр. 54/02). Законот ги уредува условите за обезбедување на безбедност на храната и на производите и материјалите кои доаѓаат во контакт со храната. Под поимот, „храна“ опфатена е и водата за пиење од јавните системи за снабдување со вода за пиење, пакувана вода за пиење наменета за пазар, водата наменета за производство на храна.
- **Законот за санитарна и здравствена инспекција** („Службен весник на РМ“ 19/95). Го уредува начинот на следењето на сигурноста од здравствен и хигиенски аспект на јавните водоснабдителни објекти;
- **Закон за водни заедници** („Службен весник на РМ“ 51/03). Со овој закон се уредуваат условите, начинот и постапката за основање, регистрација, работење, надзорот над работењето и престанокот на водните заедници. Под водна заедница, се подразбира здружение на сопственици или корисници на земјоделско земјиште здружени заради користење, управување, одржување, изградба, реконструкција и доградба на малите системи за наводнување и/или одводнување;
- **Закон за водостопанства** („Службен весник на РМ“ 85/03). Со овој закон се уредува основањето, организирањето, работењето, финансирањето, контролата и престанокот на работењето на водостопанствата. „Водостопанството“ е правен субјект *sui generis*, што е основано заради обезбедување на економично стопанисување, користење, функционирање и одржување на хидросистемите, системите за наводнување и системите за одводнување;
- **Закон за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води** („Службен весник на РМ“ бр. 68/04). Со овој законот се регулираат условите и начинот за вршење на услугата на снабдување со вода за пиење и прехранбена вода, прекинувањето на снабдување со вода за пиење и одведување, пречистување и испуштање на урбаните отпадни води во реципиентот.
- **Законот за заштита на природата** („Службен весник на РМ“ бр. 67/04). Согласно овој закон водите и водните живеалишта, се природно богатства и се зачувуваат во нивната природна состојба. Водните живеалишта ги вклучуваат езерата, акумулациите, барите, мочуриштата и други водни површини, како и извори, потоци, реки и други водотеци со крајбрежниот појас кој не е помал од 10 метри од бреговата линија утврдена при постоење на највисок водостој. Со законот се забранува употреба на одделни средства за заштита на растенијата доколку истите негативно влијаат на живеалиштата и видовите на определено подрачје.
- **Закон за прогласување на орнитолошки локалитет „Езерани“ на Преспанското езеро, за строг природен резерват** („Службен весник на РМ“ бр. 37/96).
- **Закон за прогласување на орнитолошкиот локалитет „Тиквеш“ во клисурата на Црна река за строг природен резерват** („Службен весник на РМ“ бр. 35/97).
- **Кривичен законик на Република Македонија** („Службен весник на РМ“ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04). Овој закон, загадувањето на водата за пиење и загадувањето на животната средина ги третира како кривични дела за кои се предвидени кривични санкции.
- **Закон за концесии** („Службен весник на РМ“ бр. 25/02, 24/03). Овој закон, ја уредува постапката и начинот за издавање на концесии, и истиот се однесува и на концесиите

за користење на водите: за производство на електрична енергија, за одгледување на риби во рибници и кафези, за езерски сообраќај и за туристички услуги.

Во областа на управување со водите се применуваат следните подзаконски акти:

- Уредба за категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води („Службен весник на РМ“ бр.18/99);
- Уредба за класификација на водите („Службен весник“ на РМ бр.18/99);
- Уредба за основните елементи на планот за заштита од поплави на загрозени подрачја („Службен весник на СФРЈ“ 15/84);
- Правилник за содржината и начинот на водење на книгата за водите („Службен весник на РМ“ бр.2/99);
- Правилник за содржината и начинот на водење на евиденција на водостопанските објекти и постројки („Службен весник на РМ“ бр 17/99);
- Правилник за известување за состојбата на нивото и количеството на акумулираните води во акумулациите како и за количеството на водите што се испуштаат од нив („Службен весник на РМ“ бр.2/99);
- Правилник за образецот и начинот на водење на дневник за вадење на песок, чакал и камен („Службен весник на РМ“ бр.17/99);
- Правилник за пресметување на надоместокот за употребена или искористена вода на правните лица кои произведуваат електрична енергија („Службен весник на РМ“ бр.1/00);
- Правилник за минимално потребните работи и мерки за техничко набљудување на браните („Службен весник на РМ“ бр.19/02);
- Правилник за начинот на следење на наносот во акумулациите („Службен весник на РМ“ бр.4/99);
- Правилник за начинот на определување и одржување на заштитни зони околу извори на вода за пиење („Службен лист на СФРЈ“ бр.17/83,15/89);
- Методологија за известување за состојбите на нивоата и количините на акумулирани води во акумулации како и на количините на водите што се испуштаат од нив („Службен весник на СРМ“ бр.16/83);
- Правилникот за начинот на вршење на дезинфекција, обемот, видот и методот на прегледите на водите за пиење, како и условите што мораат да ги исполнуваат организациите на здружен труд што вршат анализи на водите за пиење („Службен весник на СРМ“ бр. 31/77);
- Правилникот за квалитет на природна минерална вода („Службен лист на СФРЈ“ бр.58/78).
- Одлука за утврдување на границите на заштитните зони на изворот Рашче и определување на мерките за заштита („Службен лист на СФРЈ“ бр.36/90);
- Правилник за безбедност на водата за пиење („Службен весник на РМ“ бр. 57/04);
- Правилник за спроведување на мерките за заштита на строгиот природен резерват „Езерани“ во клисурата Преспанско езеро („Службен весник на РМ“ бр.29/97);
- Правилник за спроведување на мерките за заштита на строгиот природен резерват „Тиквеш“ во клисурата Црна река („Службен весник на РМ“ бр.44/97).

Меѓународната соработка на Република Македонија во областа на управување со водите се темели врз билатерална соработка со соседните земји во однос на прашања кои се од значење за земјите. Релевантна е Спогодбата за проблемите со водостопанството меѓу СФРЈ и Република Грција од 04 Јуни 1959 година, („Службен лист на СФРЈ“ бр.20/59). Покрај ова, Република Македонија има интензивна соработка со Република Албанија и Грција во однос на заштитата на водите од Охридското и Преспанското езеро. Во овој контекст потпишан е Договор помеѓу Владата на Република Македонија и Советот на министри на Република Албанија за заштита и одржлив развој на Охридското езеро и неговиот слив и се очекува наскоро да биде ратификуван. Во Нацрт фаза е и трипартитна спогодба за заштита и одржлив развој на просторот на Паркот „Преспа“ помеѓу Република

Македонија, Република Албанија и Република Грција, како и Договор за формирање на евро – регион.

а) квалитет и количество на водите

Законот за води предвидува одржување и подобрување на режимот на водите и рационално користење на расположливите количества на водите во согласност со Водостопанската основа на Република Македонија. Водостопанската основа се имплементира преку издавање водостопански дозволи или концесии за користење на водите, со кои се утврдува начинот и условите за употреба на водата; режимот за работа на водостопанските и други објекти и постројки кои имаат влијание на режимот на водите; начинот и условите за испуштање на водите; испуштање на загадени води и отпадни материји и степенот на пречистување на отпадните води.

Употребливоста на водата за одделни намени се утврдува со класификација на водите и категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води. Со Уредба за класификација на водите („Службен весник на РМ“ бр.18/99) се врши поделба на водите по класи зависно од нивната загаденост и се утврдуваат карактеристиките на водата по одделни класи и намени за кои тие води можат да се употребуваат. Уредбата за класификација на водите, ги распределува водите во 5 класи во зависност од квалитетот на индикаторите кои се следат. Со Уредба за категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води („Службен весник на РМ“ бр. 18/99), се утврдува квалитетот на водата за одделна класа на вода во водотек, делница на водотек, езеро, акумулација и подземните води. И оваа Уредба определува 5 категории на водотек во зависност од поставените цели на квалитет на водите во нив (види подетално 22_II_D__P3).

За да се обезбеди одржување на квантитетот и квалитетот (режим) на водите, надлежниот орган издава водостопанска согласност за изградба, реконструкција, приклучување или доградба на објекти кои имаат влијание врз водите и водостопанска дозвола за нивно користење како ресурс или како реципиент.

Во услови на непостоење на емисиони норми за определени извори и загадувачки супстанции, овие документи се издаваат врз основа на посебна стручна оценка од страна на надлежниот орган, од случај до случај, запазувајќи го принципот на одржливо користење на водите и водејќи сметка да квалитетот на отпадните води кои се испуштаат, да не ги надминува стандардите за квалитет на реципиентот.

Недоследностите на Законот за води, во смисла на фаворизација на квантитетот за сметка на квалитетот на водите, се надминуваат со Предлог Законот за води. Основен предмет на заштита на **Предлог Законот за води** е режимот на водите сфатен како збир на параметри кои ја дефинираат квантитативната и квалитативната состојба на водите на определено место и определено време.

Предлогот предвидува дека одржувањето и подобрувањето на режимот на водите се врши врз основа на плановите за управување со речен слив. Ваквиот план содржи цели на животна средина, добра состојба на површинските водни тела (добра квантитативна и хемиска состојба, вклучувајќи и добар еколошки потенцијал) и на подземните водни тела (добра квантитативна и хемиска состојба).

Плановите за управување со речниот слив ќе се имплементираат со издавање на дозволи за користење на вода; дозвола за вадење на песок, чакал и камен; како и дозвола за испуштање во водите, во кои точно се определуваат квантитативните и квалитативните услови, во секој конкретен случај.

Заради одржување и подобрување на квалитетот на водите и определување на погодноста на водата за користење за определени намени, Предлог Законот предвидува класификација на водите и категоризација на водните тела, како и определување на рок за постигнување на целите на квалитетот на водите за секоја категорија на води и определување минимум стандарди за квалитетот на водите и целите на животната средина за сите водни тела. За секое подрачје на речен слив Предлогот предвидува донесување на Програма на мерки за остварување на целите на животната средина.

Предлог Законот определува дека доколку со различните законските одредби се поставуваат различни мерки, стандарди и цели на животната средина, при управувањето со водите ќе се применуваат најстрогите.

б) подземни и површински води

Одредбите на Законот за води се однесуваат, на изворските, протечните, стоечките и подземните води, на зафатените атмосферски води, водите за пиење и отпадните води, на коритата и бреговите на водотеците и пороите, езерата и акумулациите, како и на термалните и минералните води, доколку со посебен закон поинаку не е определено. Сепак овој пропис не се заснова на интегрирано управување со водите.

Предлог Законот за води ги опфаќа сите површински и подземни води и водни тела, и предвидува интегрирано управување.

Плановите за управување со речен слив се однесуваат на подрачје коешто се состои од површината на земјиштето од коешто сите површински истекувања се слеваат преку низа потоци, реки, езера, во море, во една речна утока, естуар или делта, вклучувајќи ги и припадните подземни и крајбежни води. Согласно тоа, целокупната содржина на плановите за управување со речен слив (карактеризацијата, притисоците, картографските прикази и другите информации, заштитните зони, целите на животната средина и програмата на мерки и економските анализи итн.) се однесуваат како на површинските води и водни тела, така и на подземните.

Цели на животната средина ќе бидат определени како за површинските така и за подземните води.

Дозволите како инструменти за имплементација на плановите, се однесуваат на активностите коишто влијаат врз режимот на површинските и подземните води и на морфологијата на површинското или подземното водно тело.

с) квалитет на водата за пиење

Законот за води определува дека изворските, протечните, неистечните и подземните води се користат приоритетно за водоснабдување на населението, за здравствените установи и правните лица од областа на ветеринарството, за потребите на одбраната, за индустријата за производство и преработка на прехранбени производи и за напојување на добитокот. Водите што се употребуваат или се наменети за водоснабдување на населението, индустријата за која е потребна вода со квалитет за пиење и минералните води кои се употребуваат за пиење, не смеат да содржат материи штетни и опасни по здравјето на луѓето над пропишаните граници, а во поглед на физичките, хемиските, биолошките и радиолошките својства мора да одговараат на пропишаните услови согласно со прописите за здравствена исправност на прехранбените производи. Квалитетот и штедроста на водата од извориштата што се наменети да се користат или се користат за водоснабдување на населението и за производство и преработка на прехранбени производи, се заштитуваат со воспоставување и одржување на потесна и една или повеќе пошироки заштитни зони и се определуваат режимот на активности во заштитните зони. Начинот на определување на заштитните зони и условите под кои може да се врши користење на земјиштето во заштитните зони е определено со Правилник за начинот на определување и одржување на заштитните зони околу изворите на вода за пиење ("Службен лист на СФРЈ" бр.17/83,15/89).

Квалитетот на површинските води кои можат да се користат за водоснабдување е определен со Уредбата за класификација на водите, (“Службен весник на РМ“ бр. 18/99).

Првите две класи се погодни за консумирање од страна на човекот:

- Прва класа е многу чиста вода, олиготрофна, која во природна состојба со евентуална дезинфекција може да се користи за пиење и за производство и преработка на прехранбени производи и претставува подлога за мрестење и одгледување на благородни видови риба-салмониди. Пуферниот капацитет на водата е многу добар, постојано е заситена со кислороди е со ниска содржина на нутриенти и бактерии;
- Втора класа е малку загадена вода, мезотрофична вода, која во природна состојба може да се употребува за капење и рекреација, за спортови на вода, за одгледување на други видови риби-циприниди, или која со вообичаени методи на обработка - кондиционирање (коагулација, филтрација, дезинфекција, и сл.) може да се употребува за пиење или за производство и преработка на прехранбени производи. Пуферниот капацитет и заситеноста на водата со кислород низ целата година се добри.

Предлог Законот за води ги апсолвира претходно воспоставените начела. Дополнително, со предлогот е определено дека со актот за класификацијата се определуваат конкретните услови за поделба на водните тела во 3 класи. Површинските и подземни води по квалитет и квантитет соодветни за консумирање од страна на човекот треба првенствено да се користат за водоснабдување и производство на храна на локалното население.

Во рамките на секој речен слив се определуваат водните тела од кои може да се зафати повеќе од 10 m³ вода дневно, наменета за консумирање од страна на човекот или да се водоснабдуваат повеќе од 20 луѓе. Околу ваквите водни тела се воспоставуваат и одржуваат потесни и пошироки заштитни зони и се определува режим на активностите во таквите зони. Предлогот поставува основ за определување на стандардите и вредностите на квалитет на водите за пиење и мерки за постигнување на целите; обврска за развивање и одржување на ефикасен и економичен систем за водоснабдување со квалитетна вода за пиење во доволно количества до сите законски корисници; дезинфекција и пречистување на водата наменета за консумирање од страна на човекот; мерките кои треба да се преземат во случај на отстапување од вредностите и стандардите за квалитет на водите; како и мерките на санација и ограничување заради недостиг на вода, вклучувајќи и информирање на јавноста. Предлог Законот забранува злоупотреба и ненаменско користење на водите. Предлогот определува обврска за мониторинг на водата за пиење (редовен, надзорен и контролен мониторинг) и тоа за сурова вода во нејзината изворна состојба, пречистената вода по дезинфекцијата и водата на местата за снабдување од каде што се користи за консумирање од страна на човекот.

За секое зафаќање и црпење на вода за пиење над 10 m³ но и под 10 m³ кога водата се користи за потреби кои не се сопствени, определува критериуми за репрезентативност на примероците; за определување на мерните места; како и обврската на надлежните органи за објавување периодични извештаи за состојбата со водата наменета за консумирање од страна на човекот.

Квалитетот на површинските води се следи согласно Програма за превентивна здравствена заштита која се донесува секоја година и се објавува во Службен весник. Следењето на квалитетот на површинските води се врши на оние места кои претставуваат здравствен интерес, со цел благовремено да се превземат мерки за заштита на населението. Примарен интерес се водите кои се користат како изворишта на води за пиење, водите кои се користат во спортско - рекреативни цели и водите кои се користат во примарното земјоделско производство.

Условите и начинот на снабдување со вода за пиење, прекинувањето на снабдувањето со вода за пиење, изградбата, одржувањето и заштитата на водоснабдителните системи се определени со **Законот за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води** (“Службен весник на РМ“ бр.68/04).

Со **Законот за здравствена заштита** (“Службен лист на СФРЈ” бр. 38/91, “Службен весник на РМ” бр. 46/93, 55/95, 17/97, 10/04) е определено дека Заводите за здравствена заштита во координација на Републичкиот Завод за здравствена заштита ги следат и проучуваат хигиенските и другите услови во однос на заштитата на водата за пиење како и следат и спроведуваат мерки за активна заштита на населението од заразни и други болести од поголемо социјално - медицинско значење. Овие заводи вршат микробиолошки, паразитолошки, хигиенски, токсиколошко-биохемиски и други анализи во рамките на својата дејност.

Квалитетот на водата за пиење е определен со **Правилник за безбедноста на водата за пиење** („Службен весник на РМ“ бр. 57/04). Овој Правилник во потполност ги апроксимира Директивата 80/778/ЕЕЗ за квалитетот на водата наменета за употреба од страна на човекот и Директивата бр.79/869/ЕЕЗ за методите на мерење, зачестеноста на земање примероци и вршење анализа на површинските води наменети за вода за пиење. Согласно овој правилник водата за пиење е:

- секоја вода, во својата првобитна состојба или по третман, наменета за пиење, готвење, подготовка на храна или за други домашни потреби, без оглед на тоа од каде потекнува и дали се снабдува од водоводната мрежа, од цистерна, или пакувана вода за пиење наменета за пазар;
- водата што се користи во претпријатија за производство, преработка, конзервирање или за продажба на производи или материји наменети за консумирање од страна на човекот, освен ако надлежниот орган утврди дека квалитетот на водата неможе да влијае врз безбедноста на храната во нејзината готова форма.

Со Правилникот се пропишуваат општите и посебните барања за безбедност на водата за пиење од јавните системи за снабдување со вода за пиење, пакуваната вода за пиење наменета за пазар и водата наменета за производство на храна (вода за пиење), границите над кои водата за пиење не смее да содржи штетни и опасни материји (микроорганизми, биолошки материји, физички и хемиски супстанции и радиоактивни особини што се штетни за здравјето на луѓето), обемот, видот и методологијата на испитувањето на водите за пиење, начинот на вршење на дезинфекција, како и соодветна опрема и соодветен стручен кадар за вршење анализа на водите за пиење.

Квалитетот на природната минерална вода е пропишан со Правилникот за квалитет на природна минерална вода (“Службен лист на СФРЈ” бр.58/78). Со него се пропишани минималните услови во однос на квалитетот на природната минерална вода, како и минималните услови за обезбедување и запазување на квалитетот на природната минерална вода во текот на производството и прометот.

За надзор и контрола над квалитетот на водата за пиење постои законска подлога во Законот за санитарна и здравствена инспекција (“Службен весник на РМ” бр.19/95). Следењето на сигурноста од здравствен и хигиенски аспект на јавните водоснабдителни објекти се врши во текот на цела година во определени временски периоди.

Заради заштитата на изворот „Рашче“, како најзначаен извор на вода за пиење, донесена е Одлука за утврдување на границите на заштитните зони на изворот Рашче и определување на мерките за заштита (“Службен лист на СФРЈ” бр.36/90);

Со оваа Одлука утврдени се заштитни зони на изворот „Рашче“ (една потесна заштитна зона и три пошироки заштитни зони) за кои се дадени мерки за заштита на земјиштето кое е опфатено со нив. Покрај ова, согласно одредбите на оваа Одлука, границите на заштитните зони се внесени во урбанистичките и просторните планови за подрачјата.

Уредувањето и користењето на земјиштето опфатено со заштитните зони на изворот „Рашче“ е определено со *„Просторен план на регионот на заштитните зони на изворот Рашче“*

(„Службен весник на РМ“ бр.98/02) со кој се уредува и насочува просторниот развој на потесното гравитационо подрачје на изворот Рашче.

2. Дали се водите предмет на општа заштита или таа заштита е ограничена на определени водни тела или за води за одредена намена (на пример црпење вода за пиење), или покрај општата заштита постојат и посебни области на заштита?

Во Република Македонија водите се предмет како на општа така и на посебна заштита. Со **Законот за води** („Службен весник на РМ“ бр.4/98, 19/00) водите се дефинирани како добра од општ интерес на Република Македонија, уживаат посебна заштита утврдена со законот и се во државна сопственост. Покрај ова, законот утврдува дека водите се заштитуваат од загадување заради овозможување на нештетно и непречено користење на водите, заштита на здравјето на луѓето, на животната средина и природата и на животинскиот и растителниот свет.

Покрај ова, Законот за води, определува посебна заштита на водите кои се користат за водоснабдување на населението, за индустријата која има потреба од вода со квалитет на вода за пиење, и минералните води кои се користат за пиење. За постигнување на оваа заштита изворите на ваква вода се заштитуваат со воспоставување на заштитни зони на начин утврден со **Правилникот за определување и одржување на заштитни зони околу извори на вода за пиење** („Службен лист на СФРЈ“ бр.17/83, 15/89). Заштитните зони, врз основа на овој правилник, ги определува Единицата на локалната самоуправа на чие подрачје се наоѓа извориштето. Вакви заштитни зони се определени за изворот Рашче со **„Одлука за утврдување на границите на заштитните зони на изворот Рашче и определување на мерките за заштита**“ („Службен лист на СФРЈ“ бр.36/90). Покрај ова, за насочување на просторниот развој на регионот кој е опфатен со заштитните зони донесен е „Просторен план на регионот на заштитните зони на изворот Рашче“ („Службен весник на РМ“ бр.98/02).

Предлогот на Законот за води го прифаќа системот на општа заштита на водите и системот на посебна заштита на определени зони и подрачја. Согласно Предлог Законот за води секое дејство со коешто се загадуваат или се овозможува загадување е забрането. По исклучок, ваквите активности може да се вршат само по претходна дозвола издадена од надлежен орган во согласност со Плановите за управување со речните сливови. Консеквентно, секое испуштање во водите се врши согласно критериумите за квалитет на водата и целите на животна средина, определени во дозволата за секој конкретен случај имајќи ги во предвид условите и стандардите кои се однесуваат на заштитените зони и подрачја. Општата заштита е обезбедена со одредбите со кои се забранува вршење на работи коишто предизвикуваат промени во режимот на водите (збир од параметри коишто ја дефинираат квантитативната и квалитативната состојба на водите на определено место и во определено време), односно промена на параметрите (како што се: водостојот, протекот, насоката на текот, брзината на водата, пренос на наносот, физичките, хемиските и радиоактивните особини, хидробиолошкиот состав на водите и другите параметри), спротивно на одредбите од овој закон. Одржувањето и подобрувањето на режимот на водите ќе се врши во согласност со плановите за управување со речните сливови.

Со Предлог Законот за води се пропишуваат и дополнителни заштитни зони и подрачја, како и се дава основа за определување режим на активности во истите. Покрај заштитни зони на водни тела наменети за консумирање од страна на човекот, ќе се определуваат и:

- Заштитните зони за водни тела означени како води за рекреација, вклучувајќи ги и водите за капење;
- Заштитните зони кои се чувствителни на нитрати;
- Заштитни зони на водните тела кои се чувствителни на испуштањето на урбани отпадни води;
- Областите определени како заштитено природно наследство во кое одржувањето и подобрувањето на состојбата на водите е значаен фактор, и
- Зоните наменети за заштита на растителни и животински видови кои живеат или се зависни од вода, а се економски значајни;

Законот за заштита на природата (“Службен весник на РМ“ бр. 67/04) ја третира и проблематиката на заштитата на водите, водните живеалишта и екосистемите. Согласно овој закон, водите и водните живеалишта, се природно богатства и се зачувуваат во нивната природна состојба. Водните живеалишта ги вклучуваат езерата, акумулациите, барите, мочуриштата и други водни површини, како и извори, потоци, реки и други водотеци со крајбрежниот појас кој не е помал од 10 метри од бреговата линија утврдена при постоење на највисок водостой. Заради заштита на биолошката и пределската разновидност во водните живеалишта се преземаат мерки и активности за спречување на загадувањето на водните живеалишта и водите што се влеваат во нив. Законот за заштита на природата дава правна основа за ограничување на употребата на пестициди на посебни подрачја определени од Министерот за земјоделие, шумарство и водостопанство и Министерот за животна средина и просторно планирање.

Посебна заштита е воспоставена на локалитетот „Езерани“ на Преспанското езеро, како орнитолошки локалитет зависен од вода со **Законот за прогласување на орнитолошки локалитет „Езерани“ на Преспанското езеро, за строг природен резерват** (“Службен весник на РМ“ бр.37/96).

Посебна заштита исто така е воспоставена и на локалитетот „Тиквеш“ на Црна река, како орнитолошки локалитет зависен од вода, со **Законот за прогласување на орнитолошкиот локалитет „Тиквеш“ во клисурата на Црна река, за строг природен резерват** (“Службен весник на РМ“ бр.35/97).

Посебно внимание во Република Македонија се посветува на заштитата на водите од трите природни езера за што е донесен и **Закон за заштита на Охридското, Преспанското и Дојранското езеро** (“Службен лист на СФРЈ“ бр.45/77, 8/80, 51/88, 10/90 и “Службен весник на РМ“ бр.62/93). Со овој Закон, заради своите посебни природни карактеристики и убавини како и заради нивното посебно стопанско значење, овие езера се прогласени за споменици на природата од особено значење. Езерата се определени како добра од општ интерес и се користат според прописите за заштита на природните реткости, заштита на животната средина, просторно - урбанистичкото планирање, рибарството, водите и меѓудржавни води.

3. Дали постојното законодавство опфаќа начела како што се спречување на загадувањето во изворот, контрола на емисиите и стандарди за квалитетот на водата?

Да. Со цел да се спречи во водите да се внесуваат материи што можат да предизвикаат промени на хемиските, физичките, биолошките и радиолошките својства на водите, Законот за води („Службен весник на РМ“ бр.4/98,19/00), одредува дека правните и физички лица кои испуштаат отпадни води, се должни да градат објекти и постројки за пречистување на загадените отпадни води.

Во интерес на заштита на водите од загадување, на правните и физички лица законот им забранува:

- испуштање на материи кои може да предизвикаат заразни и паразитски болести во површинските води, езерата, акумулациите и подземните води;
- користење на напуштени бунари како септички јами;
- исфрлање на минерални масла и смеси од минерални масла од пловни објекти;
- исфрлање на отпадни води во јавна канализација кои можат штетно да делуваат на пречистувањето на водите или можат да ја оштетат канализацијата;
- внесување во подземјето на индустриски и други загадени води без нивно пречистување до потребниот степен утврден со дозвола;
- испуштање на води со температура повисока од 27°C;

Квалитетот на водите во однос на нејзино користење за одделни намени, согласно постојниот **Закон за води** се утврдува со класификација на водите и категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води.

Со **Уредбата за класификација на водите** („Службен весник на РМ“ бр.18/99) водите се класифицираат согласно следните индикатори: органолептички показатели, киселост - pH, кислороден режим, ВРК5, минерализација, еутрофикација, микробиолошко загадување, радиоактивност и штетни и опасни материи. За секој од овие индикатори утврдени се гранични вредности за различни показатели за 5 класи на вода. Овие гранични вредности се применуваат за води во водотеци со нерегулирани протекувања, за води во водотеци со регулирани протекувања, за подземни води и за езера.

Спомнатите класи на вода ја одредуваат намената (можноста) на користење на водата. Така :

- Прва класа е многу чиста вода, олиготрофна, која во природна состојба со евентуална дезинфекција може да се користи за пиење и за производство и преработка на прехранбени производи и претставува подлога за мрестење и одгледување на благородни видови риба - салмониди. Пуферниот капацитет на водата е многу добар, постојано е заситена со кислороди и е со ниска содржина на нутриенти и бактерии;
- Втора класа е малку загадена вода, мезотрофична вода, која во природна состојба може да се употребува за капење и рекреација, за спортови на вода, за одгледување на други видови риби - циприниди, или која со вообичаени методи на обработка - кондиционирање (коагулација, филтрација, дезинфекција, и сл.) може да се употребува за пиење или за производство и преработка на прехранбени производи. Пуферниот капацитет и заситеноста на водата со кислород низ целата година се добри.
- Трета класа - умерено еутрофична вода, која во природна состојба може да се употребува за наводнување, а после вообичаени методи на обработка (кондиционирање) и во индустријата на која не и е потребна вода со квалитет за пиење. Пуферниот капацитет е слаб но сеуште киселоста е поволна за повеќе видови риби. Евидентно е микробиолошко загадување и загадување со штетни супстанции. Концентрацијата на штетните супстанции варира од природни нивоа до нивоа на хронична токсичност за водниот живот.
- Четврта класа е силно еутрофична, загадена вода, која може да се употребува за други намени само после соодветна обработка. Пуферниот капацитет е пречекорен што доведува до поголеми нивоа на киселост, што се одразува врз развојот на подмладокот на риби. Се јавува презаситеност со кислород и “цветање на алги”. Може да се јават анаеробни услови и умирање на рибите;
- Петта класа се многу загадени-хипертрофични води, кои во природна состојба не може да се употребуваат за никаква намена.

Со **Уредба за категоризација на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води** („Службен весник на РМ“ бр.18/99), природните и вештачките водотеци, делниците на водотеците, езерата, акумулациите и подземните води, се делат на пет категории. Категоризацијата се врши со цел да се определат нормативи за изградба на објекти и уреди за ублажување на загадувањето или прочистувањето на загадените води, ограничување на испуштање, односно забрана на испуштање на загадени води.

Во категориите од I до V се распоредуваат водотеци чии води мораат да ги исполнуваат условите на одделните класи од I до V.

Со законот се предвидува донесување на пропис за квалитетот на емисиите (норми за ефлуент), но истиот не е донесен. Контролата на емисиите се врши преку издавање на водостопански дозволи врз основа на Водостопанската основа. Со водостопанската дозвола се утврдува, режимот за работа на водостопанските и други објекти и постројки, кои имаат влијание на режимот на водите, начинот и условите за испуштање на водите, испуштање на загадени води и отпадни материи и степенот на пречистување на отпадните води. Во отсуство на емисиони норми за определени извори и загадувачки супстанции, истите се издаваат врз основа на посебна стручна оценка од страна на надлежниот орган, од случај до случај, запазувајќи го принципот на одржливо користење на водите и водејќи сметка квалитетот на отпадните води кои се испуштаат да не ги надминува стандардите за квалитет на реципиентот.

Во овој закон недостасуваат гранични вредности за емисии, како и задолжителни мерки, заедно со потребните инструменти, за уредување и контрола на испуштањата во реципиентните водни тела.

Овие недостатоци се надминуваат со Предлог Законот за водите, кој предвидува дека во согласност со целите за долгорочна заштита и одржливо користење, управувањето со водите ќе се заснова и врз начелото на спречување на загадувањето на местото на настанување.

Законот со регулирање на целите на животната средина и стандардите за квалитет од аспект на тоа што треба да се постигне, содржи одредби за тоа како да се постигнат овие стандарди преку контрола на сите испуштања и преку комбиниран пристап на контроли на емисиите и цели во врска со квалитетот на водите. Со ова се овозможува контрола на кумулативното оптоварување на реципиентното водно тело. Од една страна, ова е уредено со механизмите за контрола на изворите на загадување на реципиентното водно тело, а од друга страна, тоа се уредува преку поставување цели во врска со квалитетот на водите што треба да се постигнат или да се одржуваат како минимален стандард. Примената на овие механизми не смее директно или индиректно да доведе до зголемено загадување на животната средина или до намалување на квалитетот на водите. При управувањето на водите ќе се применуваат најстрогите мерки, стандарди и цели на животна средина.

Стандардите за квалитет на водата за пиење се определени со **Правилникот за безбедност на водата за пиење** („Службен весник на РМ“ бр.57/04) и тие во потполност се усогласени со европските стандарди (види подетално 22_II_D_P1).

Секое испуштање во водите ќе се врши согласно критериумите за квалитет и согласно целите за животна средина, на начин и услови определени во дозволата за секој конкретен случај, врз основа на планот за управување со речен слив.

Во врска со контролата на емисиите, законот определува дека контролата на испуштањата во површинските води ќе се заснова врз комбиниран пристап за контрола на точкасти и дифузни извори, преку примена на најдобрите достапни техники, релевантни гранични вредности за емисии и најдобри еколошки практики. Исто така, при контролата на испуштањата во површински води, сите релевантни мерки и критериуми треба да се земат предвид и да се применат со цел да се обезбеди исполнување и на најстрогите барања. Овој пристап е релевантен за контролните мерки кога ќе се утврдуваат условите за издавање дозволи за испуштања и кога се води борба против општото загадување предизвикано од точкасти и дифузни извори на загадување.

Инструментите за имплементација за спречување на загадувањето на местото на настанување и за контрола на емисиите предвидени со предлог законот за води се дозволиите за испуштање во води. Дозволиите ги определуваат условите и начинот за испуштање во водите, како и мерките кои треба да се преземат заради спречување на загадувањето. Дополнително, за определени инсталации и активности, предлогот упатува на Предлог Законот за животна средина, во поглед на интегрираните еколошки дозволи. Ваквите дозволи, при третирањето на делот на заштита и контрола на загадувањето на водите, секогаш ќе ги аплицираат построгите правила.

Со Предлог Законот за води, дадени се основи за донесување на подзаконски акти со кои поблиску ќе се уредат условите и постапки за издавање дозволи, стандардите за квалитет на водите и мерките за нивно постигнување, согласно европските директиви. Преку Програмата CARDS 2004 планирана е изработка на подзаконски акт за норми за емисии согласно директивите на ЕУ.

Особено внимание **Предлог Законот за води** и посветува на контролата на емисиите на опасни супстанции за водата, преку утврдување на Листа на приоритетни опасни супстанции и донесување на подзаконски акти за условите за нивно испуштање и начинот на управување со инсталации кои работат со нив.

Предлог Законот забранува директно испуштање на приоритетни супстанции и загадувачки материји во подземните води.

Отпадни води од домашни и индустриски ефлуенти, ќе се собираат, одведуваат, пречистуваат и испуштаат. Ќе се определат и условите за користење на милта добиена со третман на отпадните води.

Покрај другото, Предлог Законот предвидува:

- изградба на системи за собирање на отпадните води во секое населено место со повеќе од 2000 еквивалент жители и соодветно пречистување на отпадните води пред испуштање во реципиентните води до степен кој ги задоволува целите на квалитет;
- соодветно пречистување на сите отпадни води кои се испуштаат од системи за собирање на отпадни води од населени места со помалку од 2000 еквивалент жители;
- секундарен (биолошки), или на него соодветен, третман на отпадните води од системите за собирање на отпадни води од населени места со повеќе од 2000 еквивалент жители, во случај отпадните води да се испуштаат во зони чувствителни на испуштања на урбани отпадни води.

Предлогот предвидува изградба на овие системи во рок од 15 години од стапувањето во сила на новиот Закон за води. За исполнувањето на оваа обврска неопходно е обезбедување дополнителни средства и помош.

Предлог Законот предвидува обврска за пред-третман на индустриските отпадни води пред нивно испуштање во системите за собирање и пречистување на урбаните отпадни води.

4. Постои ли систем на претходно уредување со пропис и/или посебно овластување за црпење вода од подземните води и/или површинските води?

Во Република Македонија системот на претходни прописи и овластувања за црпење на вода од подземни и површински води се состои од:

1. технички прописи и мерки

Техничката документација која е услов за добивање на водостопанска согласност и водостопанска дозвола ги одредува параметрите на решението за зафаќање на водите; начинот и условите на изведба и користење на водостопанските и други објекти; влијанието од користењето на водите врз режимот на водите и врз животната средина.

Техничката документација треба да биде изработена врз основа на теренски и друг вид истражувања, и усогласена со Водостопанската основа, Просторниот план и другите плански документи за користење на водите како и технички стандарди и прописи за изведба на работите.

2. законски овластувања

Овластувањата за користење на водите според постојната законска регулатива се врши врз основа на: Законот за води („Службен весник на РМ“ бр.4/98, 19/00); Закон за снабдување со вода за пиење и одведување на урбани отпадни води („Службен весник на РМ“ бр. 68/04); Закон за минерални сировини („Службен весник на РМ“ бр.18/99 и 29/02); Закон за изградба на инвестициони објекти („Службен лист на СФРЈ“ бр. 15/90, 11/91 и „Службен весник на РМ“ бр. 11/94, 18/99, 25/99). Претходните прописи се во форма:

- Водостопанска согласност;
- Одобрение за градба;
- Водостопанска дозвола;

– Концесија за користење на вода

Водостопанската согласност се издава врз основа на Законот за води („Службен весник на РМ“ бр. 4/98, 19/00), согласно членовите 9,10 и 11, како и од член 27 до 34, како документ потребен за добивање на одобрение за градба, за изградба, доградба или реконструкција на водостопанските објекти и други објекти и постројки кои имаат влијание врз режимот на водите, како и за вршење на работи што можат привремено, повремено или трајно да создаваат промени на воспоставениот режим на водите.

Со водостопанската согласност се утврдуваат водостопанските услови кои мораат да бидат реализирани во текот на градењето и истите се однесуваат на: поставување на инструменти за мерење на количеството и квалитетот на водата, водење на евиденција за определени податоци, динамика на користење односно употреба на водата и времето за кое се дава право на зафаќање на водата и време на завршување на објектот и работите. Водостопанската согласност е услов за стекнување на правото на користење на води, врз основа на Водостопанска дозвола.

Одобрение за градба се издава врз основа на Законот за изградба на инвестициони објекти („Службен лист на СФРЈ“ бр. 15/90,11/91 и “Службен весник на РМ“ бр. 11/94,18/99 и 25/99), согласно членовите од 18 до 21, се пропишани сите услови што мора да се почитуваат во текот на градбата на објектите: локација, пристап, согласност за користење на водата и други согласности за инфраструктурно поврзување.

Водостопанската дозвола се издава според Законот за води, по изградбата на водостопанскиот објект, со цел да се стекне инвеститорот со право за користење на изградените водостопански и други објекти и постројки кои имаат влијание врз режимот на водите и за употреба или користење на вода.

Водостопанска согласност не е потребна за употреба или користење на водите од водотеците и езерата кога тие се користат за пиење, капење, напојување на добиток и други домашни потреби, залевање, спорт, рекреација и други слични потреби, ако со тоа битно не се нарушува режимот на водите.

Без водостопанска дозвола може да се употребува или користи вода од сите водотеци, езера и од објектите за собирање на вода, ако се користи за гаснење на пожари и преземање на неопходни санитарни и други мерки во случај на вонредна состојба или елементарна непогода.

Водата во водотеците и езерата како природно богатство може да се даде на користење со концесија (одобрение) на определено време за вршење на следниве дејности: производство на електрична енергија; за одгледување на риби во рибници и кафези; езерски сообраќај и туристички услуги.

Со Предлог Законот за водите, се предвидува дека правото на користење на водите од водните тела и правото за вадење песок, чакал и камен од коритата и бреговите на површинските водни тела (т.н. водно право) се доделува врз основа на дозвола. Со дозволата се остварува јавниот интерес при користењето на водите како и остварување на правата и обврските на правните и физичките лица да користат води или да вадат песок, чакал и камен од коритата и бреговите на површинските водни тела. Водното право се стекнува и за користење на водите заради вршење на стопанска дејност (концесија). Дозволата е предвидена за извршување на активности, кои што влијаат или можат да влијаат врз режимот на водите и/или врз морфологијата на водното тело особено во случаите: зафаќање, црпење, пренасочување, акумулирање и користење на водата од површинското и подземно водно тело.

Заради спроведување на плановите за управување со речниот слив, дозволата ќе се издава во согласност со Планот за управување со речниот слив.

Предлог Законот предвидува дека за општото користење на водите не е потребна дозвола за користење на водите. Општото користење на водите го опфаќа особено користење на водите за пиење, капење и за други санитарни лични потреби; за спорт и рекреација и за пловидба со немоторизирани пловни средства или за задоволување на другите лични потреби; за гаснење на пожари и за преземање на неопходните санитарни и други мерки во случај на вонредна состојба или елементарна непогода; и други активности од јавен интерес, доколку за тоа не се бара изградба на посебни објекти и постројки за кои се предвидува дозвола за користење на води.

Користењето на водите се уредува и со Предлог Закон за животна средина во постапката за издавање на интегрирана еколошка дозвола, под услови и на начин кој ќе се засновува на правилата и условите утврдени во Законот за води, во кои ќе се интегрира дозволата за користење на вода.

Согласно Предлог Законот, стопанските дејности кои се остваруваат со користење на водата од површинските и подземните водни тела може да се вршат преку доделување на концесија. Концесијата се доделува за: производство на електрична енергија; флаширање на вода од подземни води за комерцијални потреби; одгледување на риби и водни птици; езерски сообраќај и давање на туристички, спортски и други рекреативни услуги со изградба на трајни објекти.

Концесиите за деталното геолошко истражување и експлоатацијата на минерални сировини, меѓу кои и геотермални води и подземни води (термални, термоминерални, минерални и води за пиење) ќе се доделува само по претходно прибавена дозвола согласно Предлог Законот за води.

5. Дали постоечкото законодавство предвидува цели поставени во „мастер план (водостопанска основа)“, во којшто се наведени и мерките што треба да се преземат за постигнување на тие цели?

Да. Согласно Законот за води (“Службен весник на РМ“ бр.4/98,19/00), основен плански документ за управување со водите е Водостопанската Основа на Република Македонија. Таа претставува План за одржување и подобрување на режимот на водите, за рационално користење на водите на територијата на Република Македонија и е основа за развојот на водостопанството. Во него се содржани целите кои се сакаат да се постигнат во областа на управување со водните ресурси и истовремено се предвидуваат мерки за постигнување на тие цели. Водостопанската основа особено содржи: постојна состојба на режимот и билансот на водите и водостопанските објекти на определен слив или дел од слив за определено време; хидролошка основа; основни елементи и услови на режимот и билансот на водите со кои се обезбедуваат најцелосообразни технички и економски решенија за заштита од штетните дејствија на водите; заштита на водите од загадување; употреба и користење на водите на слив или дел од слив за определено време; основни критериуми за класификација на водите и категоризација на водотеците.

Водостопанската основа се изготвува и се донесува за територијата на Република Македонија по сливови и ја донесува Собранието на Република Македонија во две фази - нацрт и предлог. Таа се ревидира секои 10 години.

По потреба, за подрачјето на одделен слив, се изготвува и се донесува Водостопанска основа за дел од сливот која ја донесува Владата на Република Македонија. Водостопанската основа за дел од сливот треба да биде во согласност со Водостопанската основа на Република Македонија.

Предлог Законот за води определува дека основни документи за планирање и развој на водите се:

- Национална Стратегија за води;
- Водостопанска Основа на Република Македонија;

- Планови за управување со речни сливови;

Националната Стратегија за води се донесува за период од 30 години и со неа ќе се обезбеди одржлив развој на водите преку задоволување на потребите на сите корисници, заштита на водите од загадување, заштита и подобрување на водните екосистеми и заштита од штетно дејство на водите. Стратегијата ја усвојува Собранието на Република Македонија. Другите стратешки документи, како: документите со кои се определува политиката и целите на користење и уредување на просторот; целите на развојот на стопанството; потоа за искористување на природните ресурси и заштита на животната средина, задолжително треба да ги имаат предвид целите поставени со Стратегијата. Согласно предлог законот, стратегијата треба да се донесе во рок од 4 години од денот на влегување на законот во сила.

Водостопанската основа на Република Македонија, ќе се изработува и донесува заради интегрирано планирање и спроведување на програмите и мерките за развој на водите во согласност со целите на националниот социјален и економски развој. Таа се донесува за период од 30 години, а ќе се ревидира секои 10 години. Водостопанската основа ја усвојува Собранието на Република Македонија, која треба да се донесе во рок од 4 годни од денот на влегување во сила на предлог законот.

Плановите за управување со речен слив кои ќе се изработуваат за подрачјето на секој речен слив, содржат:

1. Листа на цели на животна средина за секое водно тело во речниот слив определени согласно определените цели за: површинските води, вклучувајќи ги и вештачките и силно изменетите површински водни тела; подземните води; и целите за квалитет согласно класификацијата и категоризацијата на водните тела. Ваквите цели се поставуваат врз основа на претходна проценка на речниот слив.

2. Програма на мерки за постигнување на поставените цели. Како основни се определуваат мерките:

- за постигнување на целите на животната средина и мерките за спречување на влошувањето на состојбата на површинските водни тела;
- за заштита, подобрување и враќање во поранешна состојба на сите површински водни тела, мерки против загадување на водите со одделни или група загадувачки материи кои претставуваат значителен ризик за водната средина, ризикот врз водите за пиење, вклучувајќи ги и дозволите, контролите и системите за евиденцијата и мерките за точности и дифузни извори на загадување;
- определени со Предлог Законот за заштита на животната средина и Законот за заштита на природата и прописите донесени врз основа на овие закони;
- определени со Законот за рибарство и прописите донесени врз основа на овој закон;
- определени со прописите за здравствена исправност на водата наменета за консумирање од страна на човекот, вклучувајќи ги и мерките за намалување на нивото на пречистување потребно при производството на водата за пиење;
- за одржување на квантитативната состојба на водите;
- за заштита од штетното дејство на водите;
- кои се превземаат во случај на несреќи и виша сила;
- за контрола на искористувањето на површинските и подземните води;
- за контрола на обемот на изградбата на водостопанските објекти;
- за определување на надоместоците за трошоците за користење на водата;
- за поттикнувањето на одржливо користење на водите.

Плановите за управување со речен слив, треба да се донесат во рок од 10 години, од денот на влегување во сила на предлог законот.

Составен дел на Програмата на мерки ќе биде и финасиски план за реализација на предвидените мерки и активности, изготвен врз основа на економската анализа во Планот за

управување со речниот слив. Програмата на мерки ќе содржи основни мерки, а по потреба и дополнителни мерки кои треба да се преземат во соодветниот речен слив заради постигнување на поставените цели на животна средина. Програмата ќе се ажурира најмалку на секои 6 години, а новите или изменетите мерки стануваат оперативни со нивното воведување.

6. Постои ли систем на претходно уредување со пропис и/или посебни овластувања за складирање на и ракување со материи кои ги загрозуваат или потенцијално можат да ги загрозат водите?

Системот на согласности за изградба на објекти за складирање или ракување со опасни материи е регулиран со повеќе правни акти.

Согласно Законот за управување со отпад („Службен весник на РМ“ бр.68/04,71/04) привременото складирање и управување со опасен отпад се врши врз основа на дозвола, со која се утврдуваат условите и мерките за заштита на животната средина, вклучувајќи ја и водата. Дозволата ја издава Министерството за животна средина и просторно планирање.

Со **Законот за заштита од експлозивни материи** („Службен весник на СРМ“ бр.4/78, 10/78, 51/88, 36/90 и „Службен весник на РМ“ бр.12/93) се уредува производството, превозот, прометот, употребата и складирањето на експлозивните материји заради заштита на животот и здравјето, животната средина и материјалните добра. Со овој закон се утврдени посебни технички барања во производството, како обврската за спроведување на внатрешна контрола, потоа, обврската дека можат да се градат во простори определени во просторните планови, да изработуваат проекти за заштита од пожари и експлозии, како и да имаат опрема и уреди за гасење пожари и спречување на загадувањето. Експлозивните материи можат да се складираат во магацини посебно одобрени и изградени за таа намена, со предвидени зони за заштита, кои мора да бидат утврдени во урбанистичките планови.

Со **Законот за складирање и заштита од запални течности и гасови** („Службен весник на СРМ“ бр. 15/76, 51/88, 19/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 12/93) заради заштита на животот и здравјето на луѓето, животната средина и материјалните добра се уредува складирањето и дејствијата поврзани со складирањето, преработката и транспортот преку цевководи на запални течности и гасови. Со законот се дефинираат и запалните течности и гасовите како и складирањето и дејствијата поврзани со складирањето.

Предлог Законот за водите покрај другото содржи одредби со кои се утврдува правен основ за донесување подзаконски акти со кои ќе се пропишат:

- Листа на загадувачки и приоритетните опасни материи, а истата ќе се ревидира во редовни интервали не подолги од 4 години;
- техничките и другите услови во врска со инсталирањето и работата на објекти кои во процесот на производство, преработка, полнење и складирање користат опасни материи кои можат да влијаат на квалитетот на водата;
- начинот на тестирање на објектите кои користат опасни материи.

Предлогот определува дека објектите и постројките кои во процесот на производство, преработка, полнење и складирање, користат опасни супстанции, вклучувајќи и цевководи за транспорт на такви супстанции, се градат, поставуваат, работат и одржуваат на начин што исклучува секако директно или индиректно загадување на водите и истите мора да го исполнуваат условот за најдобри достапни технологии.

Воедно, овие објекти не можат да се изградат, отпочнат или продолжат со работа доколку не прибават **интегрирана еколошка дозвола**, во постапка предвидена со Предлог Законот за животна средина. Во Предлог Законот за животна средина се предвидуваат одредби за спречување и контрола на хавариите со присуство на опасни материи. За овие системи, операторите се должни да ги преземат сите мерки за спречување на хаварии и ублажување

на последиците од нив и да доставуваат извештаи за мерките за безбедност до Министерството за животна средина и просторно планирање. Предлог Законот предвидува обврска операторите на вакви инсталации да подготвуваат внатрешни планови за вонредни состојби, како и единиците на локална самоуправа да подготвуваат надворешни планови за вонредни состојби.

Со Одлуката за утврдување на граници на заштитни зони на изворот „Рашче“ и определување мерките за заштита („Службен весник на СРМ“ бр.36/90) предвидени се мерки за заштита на овој извор од опасни материи. Поконкретно, во првата поширока заштитна зона на овој извор, забрането е неконтролиран транспорт,складирање и користење на течности кои по својот состав се опасни за подземните водоносни слоеви (нафта и нејзини деривати, токсични материи и друго) и испуштање или **складирање** на масла, токсични материи и радиоактивни материи.

7. Кои институции се надлежни за:

а) постапките на планирање?

б) постапките за претходно уредување со пропис и/или постапки за посебно овластување?

а) постапки на планирање

Согласно Законот за води надлежен орган за изработка и спроведување процедури за донесување на **Водостопанската основа на Република Македонија** е Управата за водостопанство како орган во состав на Министерството за земјоделство,шумарство и водостопанство. **Водостопанската основа на Република Македонија** ја донесува Собранието на Република Македонија на предлог на Владата, за период од 10 години.

Законот за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на РМ“ бр.4/96, 8/96, 28/97,18/99,53/01,45/02) како надлежен орган за изработка и спроведување процедури за донесување,на **Просторниот план на Република Македонија** е Министерството за животна средина и просторно планирање. **Просторниот план на Република Македонија** го донесува Собранието на Република Македонија на предлог од Владата.

Досегашната поставеност во надлежностите за донесување на плановите се менува со Предлог Закон за води, со кој се постигнува интегрираност на планирањето и управувањето со водите. Имено со Предлог Законот Министерството за животна средина и просторно планирање е орган, кој во согласност со другите органи на државна управа ќе биде надележен за изработка на **Национална Стратегија за води**. На предлог на Владата на Република Македонија Стратегијата ја усвојува Собранието на Република Македонија за период од 30 години и ќе врши ревизија секои 10 години. Националната Стратегија за води се планира да се донесе во рок од 2 години од денот на влегување во сила на законот.

Со Предлог Законот за води Министерството за животна средина и просторно планирање во согласност со другите органи на државна управа ќе биде надележен за изработка на Водостопанската основа на Република Македонија. На предлог на Владата на Република Македонија Водостопанската основа ја усвојува Собранието на Република Македонија за период од 30 години и ќе врши нејзина ревизија секои 10 години. Националната Стратегија за води се планира да се донесе во рок од 4 години од денот на влегување во сила на Законот.

Водостопанската основа се изработува во две фази: нацрт и предлог. Заради обезбедување на учество на јавноста во постапката за донесување, истата во својата нацрт - фаза се става на стручна расправа.

Правото на јавноста за пристап до информациите,како и оценката на влијанието на плановите врз животната средина, ќе се спроведува, под услови и постапка определени со Предлог Законот за животна средина.

Планови за управување со речни сливови, како основни плански документи за управување со подрачјето на речен слив, ги донесува Владата на Република Македонија на предлог на МЖСПП, за период од 6 години, а ќе се донесат во рок од 10 години од влегувањето на предлог на Законот за води во сила. Надлежен за изработката на плановите е МЖСПП и во неговите рамки формираните Совети за управување со подрачјето на речен слив, за секој речен слив поединечно. Советите се составени од органите на државна управа, претставници на единиците на локалната самоуправа на чие подрачје се наоѓа речниот слив, здружение на потрошувачите, корисниците на вода, индустрија, невладини организации и други засегнати страни. Планот се изготвува во две фази: нацрт и предлог план.

б) постапки за претходно уредување со пропис/или постапки за овластување

Согласно Законот за води, надлежен орган за издавање на: водостопанска согласност за изградба, реконструкција, приклучување или доградба на водостопански објекти; водостопанска дозвола за користење на вода и за користење на водостопански објекти; дозвола за вадење на песок, чакал и камен, е Управата за водостопанство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Концесиите во име на Република Македонија, ги доделува Владата на Република Македонија.

Согласно Предлог Законот за води МЖСПП е надлежен за издавање на дозволите за користење на водите; за вадење песок, чакал и камен од коритата и бреговите на површинските водни тела; за испуштање во води; за користење на мил добиен со прочистување на отпадни води; како дозволата за повторно користење на прочистени отпадни води; водостопанска согласност за изградба на нови или реконструкција или доградба на постојни објекти кои може да влијаат врз режимот на водите, како и А интегрирана еколошка. Б Интегрирани еколошки дозволи за одредени објекти, определени со Предлог законот за животна средина, ќе издаваат и единиците на локална самоуправа.

Концесијата за користење на водите за одредени намени ја издава Владата на Република Македонија. За спроведување на постапката за доделување на концесија за вршење на стопански дејности кои се остваруваат со користење на води, Владата формира посебна комисија составена од надлежни органи на државна управа од управната област на која се однесува концесискиот проект, претставници на единицата на локална самоуправа на чие подрачје ќе се спроведува концесискиот проект, и претставници на соодветни научни и стручни организации и институции.

8. Дали развивате систем за управување со речни басени (сливови) за да се обезбеди подобрување на квалитетот на водата. Доколку развивате, на кој начин го правите тоа?

Да. Согласно Предлог Законот за води, подрачјето на речен слив се дефинира како подрачје кое се состои од еден или од повеќе соседни речни сливови, вклучувајќи ги и припадните подземни и крајбрежни води. Управувањето со водите се врши во хидрографски единици одделени со вододелниците на речните сливови, имајќи ја предвид меѓусебната поврзаност на површинските и на подземните води, при што административно - територијалните граници нема да претставуваат пречка за интегрираното управување со подрачјата на речните сливови.

Територијата на Република Македонија ја сочинуваат четири речни слива, и тоа речните сливови на реките Вардар, Црн Дрим, Струмица и Јужна Морава. Собранието на Република Македонија ги определува границите на подрачјата на речните сливови по предлог на Владата на Република Македонија.

Во рамки на Министерството за животна средина и просторно планирање, во Управата за животна средина за секое подрачје на речен слив ќе се формира тело за управување со речен слив. Управата за животна средина ќе се формира со донесувањето на Предлог Законот за животна средина до крајот на прв квартал на 2005 година.

За секое подрачје на речен слив се изработува план за управување со речен слив за период од 6 години. Плановите за управување со речни сливови се изработуваат во согласност со Водостопанската основа на Република Македонија.

Планот за управување со речен слив ги содржи особено следниве елементи:

- опис на карактеристиките на речниот слив;
- приказ на значителните притисоци и влијанија врз состојбата на површинските и подземните води предизвикани од човековите активности;
- информации и картографски прикази на регистрираните заштитни зони;
- информации и картографски прикази за активностите за мониторинг на состојбата на водите;
- листа на цели на животната средина за секое водно тело во речниот слив, вклучувајќи ги информациите за отстапувањата направени во согласност со овој закон;
- означувањето на вештачките и силно изменетите површински води.

Плановите содржат информации за: планираните и превземените мерки заради подобрување на квалитетот на водите и постигнување на целите на животната средина; економска анализа за користењето на водите, вклучувајќи и извештај за примената на начелото корисникот плаќа; Програма на мерки заради постигнување на целите за животната средина; подетални програми и планови за управување со водите на речните сливови и подсливовите; Програма за заштита од штетно дејство на водите од како и основните мерки за заштита од поплави; опис на активностите и резултатите од учеството на јавноста при подготвување на планот; листа на органи и институции надлежни за водите во речниот слив; начин на кој информациите и документите во врска со изработката и имплементацијата на планот ќе се направат достапни за јавноста; остварување на обврските преземени со меѓународни договори кои се однесуваат на управувањето со водите ратификувани од Република Македонија.

Заради изработување на Планот за управување со речен слив, во рамките на телото за управување со речниот слив се формира Совет за управување со подрачјето на речен слив.

Плановите се спроведуваат преку издавање на дозволи и концесии. Органите и институциите кои имаат права и обврски во однос на управувањето со водите во речниот слив, се должни да работат согласно плановите за управување на речните сливови.

МЖСПП ја пропишува деталната содржина и начинот на подготвување на плановите за управување со речните сливови, како и содржината и начинот на подготвување на информациите и на картографските прикази за активностите за мониторинг на состојбата на водите, на подеталните програми и планови за управување со водите на речните сливови и подсливовите, и на описот на активностите и резултатите од учеството на јавноста при подготвување на Планот.

Планот за управување на речниот слив се изработува во две фази и тоа: Нацрт - план и Предлог -план. Заради обезбедување на учеството на јавноста во изработувањето на планот, ќе се објави и ќе се стави на увид Нацртот на планот, особено следниве податоци:

- Распоред и работна програма за изготвување на Нацртот на планот, вклучувајќи ја и изјавата (листа) за консултативни мерки што треба да се преземат - најмалку 3 години пред почетокот на периодот којшто е предмет на планот;
- Преглед на важните прашања од водостопанството идентификувани во речниот слив најмалку 2 години пред почетокот на периодот што е предмет на планот; и
- Нацртот на планот- примероци на планот за управување со речниот слив најмалку 1 година пред почетокот на периодот што е предмет на планот.

На барање на засегнатата јавност, се обезбедува и увид во изворните документи и во информации кои се користени при изготвувањето на Нацртот на планот. Врз основа на мислењата и ставовите добиени од јавниот увид и стручната расправа по Нацртот на планот

се изготвува Предлог на планот за управување со речен слив, кој се доставува до Владата на Република Македонија заради негово донесување. Планот се ревидира, изменува и дополнува најмалку на секои 6 години, а по потреба во пократко.

За секој речен слив, МЖСПП најмалку на секои 6 години врши: анализи на неговите карактеристики, преглед на значајните притисоци и влијанија на човековите активности и економска анализа на користењето на водата, имајќи ја предвид примената на начелото корисникот плаќа. Резултатите од извршената проценка, се составен дел на планот за управување со речниот слив.

Заради управување со речните сливови, за секое водно тело задолжително се: определуваат целите за животната средина согласно определени критериуми и подготвува програма на мерки заради остварување на тие цели. При дефинирање на целите за животната средина и подготовката на програма на мерки, се земаат во предвид извршените проценки на подрачјето на речниот слив и се води сметка за: типот на целта за животната средина во зависност од карактеристиките на водното тело како и исклучоците; времето, критериумот, методите и постапката при утврдување на целите за животната средина; рокот во кој треба да се постигнат целите за животната средина; видот и рокот за мерките вклучени во Програмата, како и методите и постапките според кои треба да се изготви Програмата на мерки со цел да се остварат целите за животна средина.

Составен дел на Програмата на мерки е финасискиот план за реализација на предвидените мерки и активности. При изготвување на финансискиот план се зема во предвид економската анализа. Програма на мерки содржи основни мерки, а по потреба и дополнителни мерки кои треба да се преземат во соодветниот речен слив заради постигнување на поставените цели на животна средина. Програмата на мерки се ажурира најмалку секои 6 години, а новите или изменетите мерки стануваат оперативни со нивното воведување.

МЖСПП во соработка со органот на државна управа надлежен за вршење на работите од областа на надворешни работи презема активности за воспоставување на подрачја на меѓународни речни сливови со соодветните соседни држави, за речните сливови коишто постојат на територија на Република Македонија.

Управувањето со меѓудржавните води се врши во согласност со овој закон и согласно со меѓународните договори ратификувани од страна на Република Македонија. Заради остварувањето на целите на овој закон надлежните органи ќе ги координираат плановите за управување со меѓународното речно сливно подрачје и програмите на мерки со надлежните органи на соседните земји кои припаѓаат на истото речно сливно подрачје. За активностите од овој член е надлежен МЖСПП.

Доколку е меѓународен речен слив чие подрачје се наоѓа делумно на територија на Република Македонија и делумно на територија друга или други држави, МЖСПП е должно да соработува со надлежните органи на релевантните држави заради изготвување на единствен план за управување со меѓународниот речен слив. Доколку со меѓународен договор ратификуван од Република Македонија е определено подрачјето на меѓународниот речен слив, телото за управување со речен слив е должно да обезбеди управување со делот од подрачјето на меѓународниот речниот слив што се наоѓа на територија на Република Македонија, согласно закон и меѓународен договор ратификуван на Република Македонија. Во случај кога план за управување со подрачјето на меѓународниот речен слив не е изготвен, планот за управување со речниот слив се изготвува за оној дел од меѓународниот речен слив кој се наоѓа на територија на Република Македонија согласно овој закон.

Спроведување на плановите за речните сливови се врши преку системот на водни права (дозвола за користење на води; дозволи за вадење на песок, чакал и камен) и дозволите за испуштање во води, односно интегрирани еколошки дозволи, доколку инсталацијата по својот капацитет е од таков вид за кој се бара интегрирана еколошка дозвола. Овие инструменти за имплементација на плановите содржат задолжителни услови и начинот на користење на

водите, вадење на песок чакал и камен, и испуштање во водите, вклучувајќи и дозволените параметри за квалитет и квантитет, во секој поделен случај во зависност од Планот за управување со речниот слив.

Е. Заштита на природа

1. Опишете ја правната основа за заштита на природата, особено кога се однесува на видовите и живеалиштата кои се од интерес за зачувување?

Една од темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија е и уредувањето и хуманизација на просторот и заштитата и унапредувањето на животната средина и природата. Согласно Уставот на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 52/91), секој има право на здрава животна средина и е должен да ја унапредува и штити животната средина и природата. Државата е должна да обезбеди услови за остварување на правото на граѓаните на здрава животна средина. Воедно, Уставот, сите природни богатства на државата, растителниот и животинскиот свет, добрата во општа употреба, како и предметите и објектите од особено културно и историско значење определени со закон, ги определува како добра од општ интерес, кои уживаат посебна заштита.

Законодавството кое му претходеше на новиот Закон за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04), не ја регулираше на интегрален начин заштита на природата. Имено, Законот за заштита на природните реткости ("Службен лист на СФРЈ" бр. 41/73, 42/76, 10/90 и "Службен весник на РМ" бр.62/93) во поголем дел се однесуваше на заштитените подрачја, во однос на заштита на биолошката разновидност.

Со цел, интегрална заштита на природата, имплементација на ратификуваните меѓународни договори, како и транспонирање на ЕУ законодавството од областа на заштита на природата, Собранието на Република Македонија го донесе новиот Закон за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04). Со законот се врши транспонирање на двата најважни правни акти на ЕУ кои се однесуваат на заштитата на природата: Директивата на Советот 1992/43 за заштита на природните живеалишта и дивата фауна и флора и Директивата на Советот 1979/409 за заштита на дивите птици. Законот ја зема во предвид и Регулативата на Советот на ЕУ 338/1997 за заштита на видовите дива фауна и флора преку регулирање на трговијата со нив, давајќи основ за понатамошно регулирање. Воедно, во предвид се земени и правните прописи кои се однесуваат на генетски изменетите организми, трговијата и нивното користење.

Заштитата на природата се остварува преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштитата на природното наследство, во и вон заштитените подрачја.

Во однос на видовите, законот содржи одредби кои го регулираат прашањето на интродукција на: алохтони видови во природата и реинтродукција на исчезнати автохтони видови; прометот со загрозувани и заштитени диви видови растенија, габи и животни; заштита на видовите кои се заштитени врз основа на меѓународни договори; чување и одгледување на диви животински видови во заробеништво, како и посебната заштита на дивите видови кои се прогласуваат со Црвената книга и Црвените листи.

Законот ја уредува привремената заштита на загрозуваните диви видови се до нивното прогласување, со донесување на посебен акт од Министерството за животна средина и просторно планирање. Со законот се пропишани забранетите активности за строго заштитени диви видови. Како заштитени диви видови се: автохтоните диви видови кои се загрозувани или ретки, но не им се заканува изумирање на територијата на Република Македонија; диви видови кои не се загрозувани, но поради нивниот изглед лесно можат да се заменат со некој

загрозен див вид; и диви видови за кои соодветниот начин на заштита е предвиден во меѓународните договори. Користењето на заштитените диви видови може да се врши на начин и во обем кој нема да ја доведе во опасност поволната состојба на нивната зачуваност.

Законот ја регулира и заштитата на живеалиштата и екосистемите и вклучува одредби со кои треба да се обезбеди поволна состојба на зачуваност на живеалиштата, мониторинг на живеалиштата, зачувување на еколошки значајните подрачја и воспоставување на еколошка мрежа. Заштитата на екосистемите и живеалиштата се остварува преку спроведување на мерки и активности за заштита на природата, одржливото користење на природните богатства и планирањето и уредувањето на просторот. Заштитата на екосистемите се обезбедува со заштита на типовите живеалишта преку одредување на нивната состојба на зачуваност.

Заштитата на природата е регулирана и со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата ("Службен весник на РМ" бр. 13/03 (пречистен текст)), според кој за заштитените области е употребен терминот посебно природно богатство. Овој закон сите природни богатства, објекти и делови на природата за кои со научни и стручни истражувања е утврдено дека имаат особено значајни природни вредности, уживаат посебна заштита.

Правен основ за заштита на природата преставуваат и потпишаните или ратификуваните меѓународни договори од Република Македонија кои се однесуваат на заштита на природата и тоа: Конвенција за биолошка разновидност / Convention on Biological Diversity (ратификувана) („Службен весник на РМ“ бр. 54/97); Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици -Рамсар / Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat (ратификувана) („Службен лист на СФРЈ“ бр. 9/77); Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни –Бон / Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (ратификувана) („Службен весник на РМ“ бр. 38/99); Конвенција за заштита на дивиот свет и природните живеалишта во Европа - Берн / Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (ратификувана) („Службен весник на РМ“ бр. 49/97); Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство/ Convention for the protection of the World Cultural and Natural Heritage (ратификувана) („Службен лист на СФРЈ“ бр. 56/74); Конвенција за меѓународна трговија со загрозени диви животински и растителни видови / Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (ратификувана) („Службен весник на РМ“ бр. 82/99); Европска Конвенција за заштита на рбетниците кои се користат за експериментални и други научни цели / European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and other Scientific Purpose (ратификувана) („Службен весник на РМ“ бр. 13/02); Протокол за менување на Конвенцијата за заштита на рбетниците кои се користат за експериментални и други научни цели / Protocol of Amendment to the European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and other Scientific Purposes (ратификуван) („Службен весник на РМ“ бр. 13/02); Европска Конвенција за пределот / European Landscape Convention (ратификувана); Договор за заштита на лилјациите во Европа / Agreement on the Conservation of Bats in Europe (ратификуван) („Службен весник на РМ“ бр. 44/03); Амандман на Договорот за заштита на лилјациите во Европа / Amendment of the Agreement on the Conservation of Bats in Europe (ратификуван) („Службен весник на РМ“ бр. 33/99); Договор за заштита на Африканско-Евроазиските миграторни видови водни птици – Хар / Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (ратификуван) („Службен весник на РМ“ бр. 32/99); Картагенски Протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност / Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity (потпишан) и Меморандум за разбирање за заштита и управување со средно-европската популација на Големата дропла (*Otis tarda*) / Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of the Middle-European Population of the Great Bustard (*Otis tarda*) (потпишан).

Како дел од правната основа за заштита на природата се и законите со кои се регулираат заштитата и користењето на одделни природни ресурси, од кои позначајни се: Закон за рибарство ("Службен весник на РМ" бр. 62/93), Закон за ловството ("Службен весник на РМ" бр. 20/96, 26/96, 34/97, 69/04), Закон за шумите ("Службен весник на РМ" бр. 47/97, 7/00, 89/04),

Закон за пасиштата ("Службен весник на РМ" бр. 3/98 и 101/00), Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00) и др.

Освен законите, стручна основа за заштита на природата е и Стратегијата и Акциониот план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија, којашто Владата на Република Македонија ја донесе во јануари 2004 година. Стратегијата го дефинира интегралниот пристап во заштитата и одржливото користење на компонентите од биолошката разновидност, додека Акциониот план дава преглед на специфичните акции кои треба да се реализираат во функција на целите утврдени во Стратегијата.

2. Какви системи на заштитени подрачја постојат за зачувување на природата и колку се тие комплетни?

Согласно Законот за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/2004) постојат шест категории на заштитени подрачја и тоа:

- Строг природен резерват - IUCN I
- Национален парк - IUCN II
- Споменик на природата - IUCN III
- Парк на природата - IUCN IV
- Заштитен предел- IUCN V
- Повеќеенаменско подрачје - IUCN VI.

Според законот првите три категории се прогласуваат за заштитено подрачје од страна на Собранието на Република Македонија со закон, додека останатите категории за заштитени подрачја се прогласуваат од страна на Владата на РМ.

Согласно Просторниот план на Република Македонија за периодот 2002-2020 ("Службен весник на РМ" бр. 39/04), во мрежата на заштитени подрачја во Република Македонија се вклучени 74 објекти на природата со вкупна површина од 187,770 ха, или 7,30% од национална територија. Истиот, предвидува 11, 6 % од територијата на државата да се стави под заштита. Со истиот е предвидено е прогласување на уште два Национални паркови и тоа: Јакупица и Шар Планина.

Заштитени подрачја со меѓународен признат статус се:

- Споменик на природата „Охридско Езеро“ - Светско природно наследство (УНЕСКО);
- Споменик на природата „Преспанско Езеро“ - Рамсарско место;
- Споменик на природата „Маркови Кули“ - Светско природно наследство (УНЕСКО - привремена листа) и
- Споменик на природата „Слатински Извор“ - Светско природно наследство (УНЕСКО - привремена листа).

Во 2002 година во Република Македонија започна со воспоставување на Емералд мрежата на подрачја од посебен интерес за зачувување. Во 2004 година, отпочнати се активности за изготвување индикативна карта на Пан - европската еколошка мрежа за регионот Југоисточна Европа, во кои е вклучена и Република Македонија.

Република Македонија покажува интерес за воспоставување на прекугранични заштитени подрачја со соседните земји. Имено, во 2000 година премиерите на Македонија, Грција и Албанија потпишаа Декларација за воспоставување на првата прекугранична заштитена област во Југоисточна Европа - Преспа Парк.

Во Законот за заштита на природата е утврден преоден период од три години по неговото влегување во сила, во кој треба да се изврши ревалоризација на заштитените подрачја заштитени пред неговото донесување и да се изготват нови акти за прогласување во согласност со него, со што ќе се обезбеди комплетирање на системите на заштитени области.

Моментално, управувањето со заштитените подрачја, со исклучок на Националните паркови е непотполно, а во некои случаи и изостанува.

3. Кои се основните (практични) инструменти за заштита на природата (пр. договори за управување, планови за заштита, системи за надоместоци итн), контрола на намената на земјиштето и примена на мерките што постојат:

а) за заштитени подрачја;

б) за заштита на природата вон заштитените подрачја;

с) за заштитени видови?

а) за заштитени подрачја

Согласно постојните законски прописи, управувањето со заштитените подрачја во најголем број случаи го врши државата. Државата пак, правото на управување со заштитените подрачја го остварува преку основање на посебни институции (Јавни Установи за национални паркови, како и со пренесување на правото на користење на одредени правни субјекти - месни заедници, јавни претпријатија и невладини организации (со споменикот на природата „Преспанско Езеро“ управува јавно претпријатие; два строги природни резервати со решение на Владата на Република Македонија се доделни на управување на невладини организации; еден споменик на природата е доделен на управување на невладината организација со одлука на единица на локална самоуправа и сл.). Во најголем број случаи, со актот за прогласување се уредува управувањето со заштитените подрачја.

Со новиот Закон за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04), субјектите надлежни за вршење на активностите на управување и заштита, донесуваат планови за управување со заштитените подрачја и годишни програми за заштита на природата. Плановите треба да содржат мерки за заштита на биолошката разновидност, за зачувување на природните живеалишта и за заштита на карактеристичните предели. Плановите за управување треба да се во согласност со Просторниот План на Република Македонија

Контрола врз спроведувањето на плановите за управување со заштитените подрачја врши Службата за животна средина, орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање. Службата, согласно Предлог Законот за животна средина ќе премине во Управа за животна средина. Непосредната заштита на заштитените подрачја ја спроведува чуварската служба основана или определена од субјектите кои управуваат со заштитените подрачја.

Намената на земјиштето во заштитените подрачја е уредена со плановите за управување.

Системот на надоместоци е детално уреден со Законот за заштита на природата, во кој се наведени активностите за кои се наплаќаат надоместоци (пр. за влез и посета на заштитено подрачје, за паркирање во заштитено подрачје, за посета на посебни објекти во заштитеното подрачје, за отстрел на диви видови животни и собирање диви видови растенија и габи и други шумски плодови и сл.), согласно кој, висината на надоместоците ги определува Владата на Република Македонија. Средствата од надоместоците се приход на Буџетот на Република Македонија, а се користат за вршењето на работите на заштита и управување со природата во заштитеното подрачје во кое се наплатени.

б) за заштита на природата вон заштитените подрачја

Заштитата на природата надвор од заштитените подрачја, до донесувањето на Законот за заштита на природата, беше регулирана со секторските закони: Закон за рибарство ("Службен весник на РМ" бр. 62/93), Закон за ловството ("Службен весник на РМ" бр. 20/96, 26/96, 34/97, 69/04), Закон за шумите ("Службен весник на РМ" бр. 47/97, 7/00, 89/04), Закон за пасиштата ("Службен весник на РМ" бр. 3/98 и 101/00), Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00) и др.

Со Законот за заштита на природата се обезбедува нејзина интегрална заштита во и вон заштитените подрачја. Имено, согласно законот, забрането е користење на природата надвор

од заштитените подрачја доколку со тоа се предизвикува оштетување и уништување на биолошката и пределската разновидност, деградација на почвата и губење на нејзината плодност, оштетување и уништување на површинските или подземните геоморфолошки вредности, загадување и промена на режимот на водата и загадување на воздухот. Заштитата на заштитените видовите се врши на ист начин, без разлика на кое подрачје се наоѓаат.

Согласно, Законот за заштита на шумите, заштитата и одгледувањето на шумите вон заштитените подрачја, се спроведува согласно посебните планови за одгледување и заштита на шумите. Контролата за спроведувањето на овие планови врши државниот инспекторат за шумарство и ловство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата ("Службен весник на РМ" бр.13/03 (пречистен текст)), Министерството за животна средина и просторно планирање, врши и континуирано мерење и следење на состојбите на земјиштето во заштитените подрачја и надвор од нив. Инспекцискиот надзор го врши Државниот инспекторат за животна средина, како орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање.

с) за заштитени видови

Заштитата на видовите, во досегашното законодавство, беше регулирана со секторските закони, кои повеќе се однесуваат на користење на видовите (Закон за рибарство, Закон за ловство, Закон за шумите, Закон за пасиштата).

Со Законот за заштита на природата, се обезбедува интегрална заштита на видовите. Имено, доколку користењето на растенијата, габите и животните се спроведува врз основа на плановите за стопанисување со природните ресурси, истите треба да содржат мерки за заштита на карактеристиките на екосистемот, биогеографските карактеристики на видот и бројноста и густината на популацијата. Со мерките се обезбедува одржување на поволниот статус на зачуваноста на дивите видови.

Истребувањето на автохтон див вид, интродукција на диви видови во природата и реинтродукција на диви видови, преставуваат кривични дела против природата.

4. Кои се најголемите разлики меѓу вашето постоечко законодавство за зачувување на природата и директивите на ЕЗ за зачувување на природата и кои се најголемите тешкотии што ги очекувате во процесот на приближување на законодавството?

Не постојат разлики меѓу постоечкото национално законодавство за зачувување на природата и директивите на ЕЗ за зачувување на природата.

Во новиот Закон за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04), во поголем дел се транспонирани правните акти на Европската Унија, кои се однесуваат на заштитата на природата, а целосно ќе бидат транспонирани преку донесувањето на подзаконските акти и другите спроведбени прописи кои произлегуваат од него.

Како потешкотии кои ги очекуваме во процесот на приближување на нашето законодавство се следните:

- Натамошно донесување на подзаконските акти, со кои ќе се овозможи имплементирање на Законот за заштита на природата (пр. непостоење на Црвена книга и Црвени листи, планови за управување со заштитени подрачја);
- Отсуство на континуиран мониторинг на состојбата со природата во заштитените подрачја и надвор од нив и отсуство на национална база на податоци за природното наследство.

Во однос на имплементирањето на законот, како посебни потешкотии со кои веројатно ќе се соочиме преставуваат:

- Преовладување на другите приоритети во однос на заштитата на природата;
- Недоволни финансиски средства на државно ниво за заштита на природата;
- Недоволно човечки капацитети за управување со природата и управување со заштитените подрачја.

5. Дали постои систем за систематско следење на состојбата на шумите (особено во однос на ефектите од природните и антропогените фактори на стрес)?

Во Република Македонија од 1978, постои систематско следење на состојбите со шумите во однос на ефектите од природните и антропогените фактори, што се врши преку Извештајно, дијагнозна и прогнозна служба (ИДП). Центарот на ИДП се наоѓа на Шумарски факултет, во кој, како стручни лица се вработени два ентомолога, три фитопатолога и едно лице кое работи директно на заштитата од пожари.

Под раководство на Шумарскиот факултет, катедрата за Заштита на шумите и дрвото, на целата територија на Република Македонија е воспоставена мрежа на т.н. “биоиндикаторски точки”, за следење на здравствената состојба на шумата. Оценувањето на здравствената состојба се врши според методологија воспоставена во прирачникот бр. 12 за проценка на состојбата на дрвата, пропишана од Европската комисија за Шуми (Field book 12 – assessment of the tree condition). Со методологијата се врши проценка на влијанието на речиси сите абиотски и биотски фактори кои влијаат врз здравствената состојба на шумите. Биоиндикаторските точки во Република Македонија се воспоставени во 1988 год, и истите се ревидирани во 1991 год. Евидентирана е потреба од нивно ревидирање и воспоставување на пракса за годишно следење на нивната состојба.

Во системот на ИДП се вклучени Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, како надлежен државен орган и Јавното претпријатие “Македонски Шуми” што како овластено лице, кое преку своите подружници, стопанисува со државните шуми на Република Македонија. Секоја година, ИДП службата, во соработка со МЗШВ и Јавното претпријатие, изготвува извештај за состојбите со појавите од штетници, растителни болести и сушење на шумите и предлага соодветни мерки.

Заради заштита од пожари, Јавното претпријатие, секоја година изготвува оперативни планови за заштита од пожари и доставува годишен извештај за појавените пожари и направените штети од нив.

Заштитата на шумите се врши и преку Државниот инспекторат за шумарство и ловство и шумската полиција, што функционираат во рамките на МЗШВ.

Следењето на состојбата на шумите се врши врз основа на следните закони и подзаконските акти:

- Законот за шумите (“Службен весник на РМ” бр. 47/97, 7/00, 89/04);
- Законот за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ” бр. 25/98, 6/00);
- Правилникот за правилата за вршење на работите на шумската полиција (“Службен весник на РМ” бр. 50/98, 10/02);
- Правилник за посебни мерки за заштита на шумите од пожари (“Службен весник на РМ” бр. 69/01) и
- Решение за определување на ретки видови дрвја во шума (“Сл. весник на РМ” бр. 23/98);

Со Законот за шумите се уредува одгледувањето, користењето и заштитата на шумите, каде заштитата на шумите преставува интегрален и неодвоив дел од стопанисувањето на шумите. Заштита на шумите опфаќа заштита од: противправно присвојување и користење, бесправни сечи, пожари, растителни болести и штетници, напасување на добиток, желедање, противправно собирање на други шумски производи и други оштетувања.

За стопанисување со шумите во државна и приватна сопственост, Собранието на Република Македонија донесува општ план за стопанисување со шумите за период од 20 години. Врз основа на овој план, субјектите кои стопанисуваат со шумите, донесуваат посебни планови за стопанисување со шуми, за период од десет години. Во посебните планови, се предвидува интензитетот на користењето на шумите, начинот на нивната заштита, како и мерките кои треба да ги превземат со цел подобрување на статусот на шумата. Користењето на шумите се врши според намената и на начин кој обезбедува трајно зачувување и зголемување на вредноста на шумите, постојано зголемување на нивниот прираст и принос, како и зачувување и унапредување на нивните општокорисни функции. Посебните планови се одобруваат од стана на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Субјектите што стопанисуваат со шумите, согласно законот, се должни да ја следат и здравствената состојба на шумите, да преземаат превентивни мерки против појава на растителни болести, штетни инсекти и други штеточини и да вршат сузбивање кога тие ќе се појават, како и да превземат мерки заради заштита на шумите од пожари и елементарни непогоди.

Со Решение за определување на ретки видови дрвја во шума, МЗШВ во согласност со Министерството за животна средина и просторно планирање ги определува ретките видови дрвја во шума, со што истите се ставени под посебна заштита.

6. Дали постои централизиран систем за собирање на податоци за сите шумски пожари? Дали постои стратегија за спречување на шумски пожари?

Во Република Македонија постои централизиран систем за собирање податоци за сите шумски пожари.

Во Законот за пожарникарство („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) уредено е и формирање на доброволни противпожарни друштва и единици за гасење на шумски пожари. Законот го уредува и раководењето со интервенции за гасење на шумски пожари, кое е во надлежност на територијалните противпожарни единици и субјектите кои стопанисуваат со шумите, согласно нивните оперативни планови. Овие единици се должни да водат посебна евиденција за пожари на шуми, а Дирекцијата за заштита и спасување да води единствен централизиран систем на податоци за пожарите на шуми (член 33).

Во Правилникот за водење на евиденциите за пожарите и експлозиите и за начинот на известување на органите на управата надлежни за внатрешни работи („Службен лист на СФРЈ“ бр. 9/89) е уредено водењето на евиденција на пожарите за шуми, дефиниран е образецот со потребната содржина за секој настанат шумски пожар и за начинот на известување.

Имено, согласно Правилникот за посебните мерки за заштита на шумите од пожари („Службен весник на РМ“ бр. 69/01), податоците за шумските пожари ги собираат 30-те подружници на Јавното претпријатие за стопанисување со шуми „Македонски шуми“-Скопје и правните субјекти што стопанисуваат со шумите, на посебениот образец за собирање на податоци за секој шумски пожар. Податоците ги обработува Јавното претпријатие, и ги доставува до МВР - Сектор надлежен за заштита од пожари и експлозии, кој го води централниот систем за собирање и обработка на податоци, како и до Министерството за одбрана - Сектор за цивилна заштита. Овие два сектора, согласно Законот за заштита и спасување преминуваат во Дирекција за заштита и спасување.

Обрасците се поделени по сите подружници и на правните субјекти. Во рамките на секоја подружница има референти за заштита на шумите, кои во овие обрасци го евидентират секој шумски пожар, со сите пропратни податоци. Врз основа на добиените податоци за сите шумски пожари во Република Македонија, МВР/Дирекцијата, прави анализа на бројот на шумски пожари, површината која е опфатена, причинетата штета и друго.

Во моментот во Република Македонија, не постои стратегија за спречување на шумски пожари.

Со законот за заштита и спасување е утврдена обврска за изработка на Национална стратегија за заштита и спасување, за период од пет години, во која треба да биде опфатена и заштита на шумите од пожари (член 8). Националната стратегија ја донесува Собранието на Република Македонија. Согласно законот, краен рок за нејзино донесување е јуни 2006 година. Законот дефинира и обврска Владата и единиците на локална самоуправа, да донесуваат годишни акциони програми за заштита и спасување, во кои исто така, е опфатена и заштита на шумите од пожари (член 9).

Согласно Законот за шуми („Службен весник на РМ“ бр. 47/97, 7/00, 89/04) се дефинирани обврските на сопствениците и субјектите кои стопанисуваат со шумите, преку посебните планови за стопанисување со шуми, да превземат превентивни мерки за заштита од пожари во зависност од нивниот степен на загорзеност на пожари.

Врз основа на законот донесен е Правилник за посебните мерки за заштита на шумите од пожари (Службен весник бр. 69/01), во кој се дефинираат критериумите за определување на степенот на загорзеност на шумите од пожари (член 3 и 4), како и мерките за заштита од пожари: формирање противпожарни појаси, поставување на знаци за забрана и предупредување, организирање набљудувачка и известителна служба, безбедносни појаси покрај јавни сообраќајници и сл. Правилникот ја дефинира обврската на сопствениците на шуми, со површина над 100 ха, како и правните субјекти кои стопанисуваат со шумите да донесуваат годишни оперативни планови за заштита на шумите од пожари.

F. Контрола на индустриско загадување и управување со ризици

1. Кои се главните карактеристики на законодавството кое се однесува на емисиите на загадувачки супстанции од индустријата во воздухот, водата и почвата, особено емисии од големи постројки на согорување (моќност над 50 MWth)?

Директивата на ЕУ 2001/80/EЗ која се однесува на Ограничување на емисиите од одредени загадувачки материји во воздухот од големи постројки за согорување или попозната како ЕУ Директива за Големи согорувачки постројки (ГСП) (ЕУ Directive 2001/80/EC on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants – the LCP Directive), се уште не е директно пренесена во Македонското законодавство.

Контролата на загадувањето од деловните субјекти особено поголемите постројки е регулирано со Правилникот за максимално дозволени концентрации и количества и за други штетни материји што можат да се испуштат во воздухот од одделни извори на загадување („Службен лист на СФРЈ“ бр.3/90).

Со правилникот се регулираат максимално дозволени количества (МДК) на испуштање на гасови од согорување во огништа до 100MW, емисија од гасови од согорување во огништа за затоплување на згради и производство на процесна топлина, или за производство на пареа и МДК на штетни материји кои што се дозволени да се испуштаат во воздухот од огништа на цврсто гориво, јаглен брикети, кокс со топлотна сила од над 50MW, како што е наведено во табелата подолу.

Огништа на цврсто гориво	1.1 Јаглен, брикети, кокс, МДК во мг/м ³ кај 7%O ₂ вол		
Емитирана материја или референтна вредност	Топлотна сила на огништето во MW		
	1 - 50	50 - 300	над 300
Димен катрански број според ЈУС М.Р.020	30	30	30
Цврсти честички мг/м ³	50	50	50
Јаглен моноксид (CO) мг/м ³	250	250	250
Сулфурни оксиди пресметани како SO ₂ мг/м ³	2000	400	400
Емисионен удел на сулфур (од вкупното количество на ложиштата		60	10

со решетки или ложење со прав			
Емисионен удел на сулфур од вкупното количество за ложење во флуидизираниот слој (%)*	15	15	10
Азотни оксиди (NO _x) изразени како NO ₂ (мг/м ³)	500	400	300
Гасови на неоргански соединенија на флуор изразени како HF (мг/м ³)	30	30	15
Гасовити неоргански соединенија на флуор изразени како HCl (мг/м ³)	200	200	100
За котли до 1 MW вajat ограничувањата согласно ЈУС М.Е6. 110-1978	1.2. Дрвени брикети - МДК во мг/м ³ кај 11%O ₂ вол. во димниот гас		
Емитирана материја или референтна вредност	Топлотна сила на огништето во MW		
	1 - 50	50 - 300	над 300
Димнокатрански број според ЈУС М.Р.4020*	30	30	30
Цврсти честички мг/м ³	50	50	50
Јаглен монооксид (CO) мг/м ³	250	250	250
Азотни оксиди (NO _x) изразени како NO ₂ (мг/м ³)	500	400	300
Органски материји изразени како вкупен органски јагленород мг/м ³	50	50	50
За котли до 1 MW вajat ограничувањата согласно ЈУС М.Е6. 110-1987	2. Ложишта на течни гориво Дозволена МДК во мг/м ³ кај 3%O ₂ вол.		
Емитирана материја или референтна вредност	Топлотна сила на огништето во MW		
	1 - 50	50 - 300	над 300
Димен број според ЈУС Б.Х. 8,270 за тешко масло за ложење	2	2	2
За сите останати масла за ложење Јаглен монооксид (CO) мг/м ³	1 170	1 170	1 170
Азотни оксиди (NO _x) изразени како NO ₂ (мг/м ³)	350	250	150
Сулфурни оксиди SO ₂ изразени како SO ₂ мг/м ³ - важи за маслата за горење според ЈУС ВНО 500	1700	400	400
Емисионен удел на сулфур (од вкупното количество)*		60	15
Гасовити неоргански соединенија на флуор изразени како HF (мг/м ³)	5	5	5
Гасовити неоргански соединенија на флуор изразени како HCl (мг/м ³)			
Тешко масло за горење не смее да се користи за постројки до 5 MW За котли под 1 MW вajat ограничувањата согласно ЈУС М.Е6. 120-1987	3. Огништа за гас Дозволена МДК во мг кај 3%O ₂ вол.		
Емитирана материја или референтна вредност	Топлотна сила на огништето во MW		
	1 - 50	50 - 300	над 300
Димен број согласно ЈУС Б Х8-270	0	0	0
Цврсти честички мг/м ³	0.5	0.5	0.5
Јаглен монооксид (CO) мг/м ³	100	100	200
Азотни оксиди (NO _x) изразени како NO ₂ (мг/м ³)	200	200	200
Извор: МЖСПП			

* Важи за објекти кога технички не можат да се постигнат бараните МДК

Во својата содржина правилникот не ги задоволува во целост барањата на директивата на ЕУ 2001/80/ЕС.

Основата за пренесување на Директива за ГСП е дадена во Законот за квалитетот на амбиентниот воздух ("Службен весник на РМ" бр. 67/04), и тоа во членот 8, каде како извори на загадување се дефинираат: инсталации кои се користат во технолошки процеси и енергетски објекти (стационарни извори), мотори со внатрешно согорување и горивата. Додека во членот 9, од законот е дадена и основа за донесување на подзаконски акт со кој ќе се утврдат граничните вредности за емисии на отпадни гасови и пареи од стационарни извори.

Во Предлог Законот за водите е утврдена основа за донесување на подзаконски акт со кој ќе се утврдат максимално дозволени концентрации кои можат да се испуштаат во во води.

Согласно Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004 год. и Европското партнерство утврдено е овие подзаконски акти да бидат донесени во 2005 година, што како програмска активност е предвидена во CARDS 2004.

Дополнително кон ова, во членот 25 од Законот за квалитет на амбиентниот воздух („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) е предвидена обврска за изработка Националниот план за заштита на амбиентниот воздух, кој треба, да обезбеди и:

- преземање на мерки за намалување на емисиите од определени стационарни извори на загадување;
- усвојување на неопходни мерки за минимизирање и целосно отстранување на негативните ефекти врз квалитетот на амбиентниот воздух;

Планот го донесува Владата на Република Македонија, на предлог МЖСПП, за период од осум години. За реализација на планот, Владата на предлог на МЖСПП донесува Годишна програма на мерки за остварување на целите на планот со Финансиски план за реализацијата на програмата. МЖСПП е одговорен орган за реализацијата на планот, за што на секои две години ја известува Владата.

Законот пропишува обврска за донесување на програми за намалување на загадувањето и подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух на територијата на единицата на локалната самоуправа, во чии зони и агломерации е утврдено дека нивото на една или повеќе загадувачки супстанции ги надминуваат граничните вредности за квалитет плус маргината на толеранција или е меѓу граничните вредности за квалитет и граничните вредности за квалитет плус маргината на толеранција.

Законот ги задолжува правните и физичките лица сопственици односно корисници на инсталациите кои се извори на загадување на амбиентниот воздух да ги применат и финансираат мерките за намалување на емисиите утврдени со програмите и плановите.

Истовремено, согласно Директивата на ЕУ 96/61/ЕЗ за Интегрирано спречување и контрола на загадувањето (ИСКЗ) која е пренесена во Предлог Законот за животна средина (Integrated Pollution Prevention and Control) се предвидени два вида на дозволи за ИСКЗ и тоа А дозволи, за активности кои се дел од анекс 1 на директивата и Б дозволи за истите активности, но кои имаат помали капацитети. Инсталациите со влезна енергетска снага поголема од 50 MW се утврдени како активност кои потпаѓаат под режимот на А - ИСКЗ дозволи, додека помалите се вклучени во Б дозволите.

Согласно предлог законот, за секоја постоечка инсталација во Република Македонија која е вклучена во активности под режим на ИКСЗ се должни да изработат оперативни планови за усогласување со стандардите на ИКСЗ, со временски распоред за постигнување на истите.

Оперативните плановите преставуваат сет на активности распоредени по година, во кои се прецизирани сите мерки што ги превземаат операторите, со цел да ги задоволат нормите на ИКСЗ, со крајна цел да добијат интегрирана еколошка дозвола.

Во МЖСПП во подготовка е “Уредба за определување на активности за кои се издава интегрирана еколошка дозвола со временски распоред за поднесување оперативни планови”, која ја содржи листата на активности кои потпаѓаат под режимот на работа на ИСКЗ како и распоредот за аплицирање за добивање дозвола за усогласување со оперативен план. Уредбата има за цел да овозможи постепено постигнување на барањата на ИСКЗ земајќи ги во предвид социо - економските критериуми и степенот на развој на поедини сектори и инсталации.

Во дозволите ќе се утврдат посебните услови за работа на секоја инсталација, нивото и количината на емисии кои можат да ги испуштат во медиумите на животната средина до

постигнување на стандардите, поединечните рокови за секоја инсталација за постигнување на стандардите, како и гаранциите за реализирање на оперативните планови.

МЖСПП направи инвентар на инсталациите во Република Македонија кои влегуваат под А дозволи. Во инвентарот приближно 10 инсталации се опфатени со директивата на ГСП и се подведени под режимот на А дозволи. Во оваа бројка влегуваат сите инсталации во Република Македонија кои произведуваат енергија. Со активностите во рамките на CARDS 2004 е предвидено инвентаризација на инсталациите кои ќе потпаднаат под режимот на Б дозволи.

Надлежност за издавање на А дозволи ја има МЖСПП, додека надлежни за Б дозволи се единиците на локална самоуправа, во соработка со МЖСПП.

Аплицирањето за добивање на дозвола за усогласување започнува од 01.01.2006 година, а завршува на 31.12.2008 година. Распоредот на аплицирање согласно горенаведената уредба, е утврден според видот на индустријата, во шестмесечни периоди (time window). Крајниот рок за усогласување со стандардите на ИСКЗ е 2014 год, со можност за продолжување од пет години само за инсталации каде се потребни поголеми инвестиции.

По истекот на рокот за аплицирање (2008), се очекува во Република Македонија да се евидентираат сите обврски кои произлегуваат од ГСП Директивата, вклучувајќи и проценка на трошоците за нејзиното имплементирање.

Директивата за ИСКЗ поставува построги стандарди од Директивата за ГСП и тоа не само во однос на емисии во воздухот туку во сите медиуми на животната средина и истовремено ги зема предвид останатите штетни влијанија, потоа ги обврзува операторите на инсталациите на сопствен мониторинг и навлегува директно во начинот на работа на самите инсталации.

За да се избегнат евентуални преклопувања и примена на помеки стандарди на заштита на животната средина, во Предлог Законот за животна средина е исклучена можноста една инсталација која по дефиниција е ГСП, да не биде предмет на ИСКЗ, односно да не аплицира за Интегрирана еколошка дозвола. Имено, Предлог Законот за животна средина во член 2, дефинира дека доколку со одредбите од овој или друг закон и други прописи се определени мерки, стандарди и цели за заштита и унапредување на животната средина, ќе се применуваат мерките, стандардите и целите кои ќе обезбедат највисок степен на заштита и унапредување на животната средина. Со ова се обезбедува примената на највисоките стандарди за заштита на животната средина, но исто така се аплицира и “Начелото на висок степен на заштита” кое е дефинирано во предлог законот.

2. Постои ли систем на интегрално спречување и контрола на загадувањето (IPPC)?

Република Македонија започна со воспоставување на систем на интегрирано спречување и контрола на загадувањето (ИКСЗ) со транспонирањето на Директивата на ЕУ 96/61/ЕЗ за Интегрирано спречување и контрола на загадувањето (ИСКЗ) (IPPC) во Предлог Законот за животна средина. Имено, три поглавја од предлог законот се однесуваат на :

- Интегрирани еколошки дозволи за работење на инсталациите кои влијаат врз животната средина;
- Генерална еколошка ревизија и
- Дозволи за усогласување со оперативни планови.

Исто така изработени се два подзаконски акти, кои се во фаза на усогласување со заинтересираните страни, кои се однесуваат на ИСКЗ и тоа:

- „Уредба за определување на активности за кои се издава интегрирана еколошка дозвола со временски распоред за поднесување оперативни планови”, која ја содржи листата на активности кои потпаѓаат под режимот на работа на ИСКЗ како и распоредот за аплицирање за добивање Дозвола за усогласување со цел добивање Интегрирана

еколошка дозвола. Уредбата има за цел, да овозможи постепено постигнување на барањата на ИСКЗ, земајќи ги в предвид социо - економските критериуми и степенот на развој на поедини сектори и инсталации. Уредбата содржи еко - образец кој ја утврдува висината на надоместокот за Интегрираната дозвола. Уредбата ја носи Владата на Република Македонија

- „Правилник за уредување на постапката за добивање на А интегрирана еколошка дозволата и дозвола за усогласување со оперативен план“, кој ја дефинира процедурата за аплицирање за Интегрирана еколошка дозвола т.е. Дозволата за усогласување, и ги содржи прилозите: Апликација за Интегрирана еколошка дозвола и формат на Интегрираната еколошка дозвола т.е. Дозволата за усогласување. Правилникот го носи Министерството за животна средина и просторно планирање.

Предлог Законот за животна средина воведува два вида Интегрирани еколошки дозволи. Првите се однесуваат на новите инсталации, каде постапката е целосно усогласена со Директивата на ЕУ 96/61/ЕЗ, додека, вториот вид е Дозвола за усогласување, која преставува основа за постепено усогласување со барањата на ИСКЗ на постојните инсталации во Република Македонија. Крајна цел на дозволата за усогласување е исполнување на еколошките стандарди и добивање на Интегрирана еколошка дозвола. Постапките за двете дозволи се идентични, освен што за Дозволата за усогласување е предвидена дополнителна фаза на преговарање со релевантниот орган.

Имено, во текот на изработката на Предлог Законот за животна средина и подзаконските акти, се водеше сметка за економската состојба на постојната индустрија во Република Македонија, поради што се воведо модел на дозволи за усогласување со оперативен план, со цел да се остави оптимално доволно време за усогласување со барањата на ИСКЗ Директивата. Овој модел ќе обезбеди индустрискиот сектор да води поголема грижа за исполнување на барањата за животната средина, како и механизам на следење на постигнувањата.

Предлог Законот за животна средина предвидува А Интегрирана еколошка дозвола и Дозвола за усогласување, за инсталации кои вршат активности според Анекс 1 од Директивата 96/61/ЕЗ за ИСКЗ, како и Б Интегрирана еколошка дозвола и Дозвола за усогласување, за инсталации кои вршат активности според Анекс 1 од Директивата 96/61/ЕЗ, но со обем помал од предвидениот во Директивата. Одговорна институција за издавање на А дозволите е Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), додека за издавање на Б Дозволите надлежни се органите на единиците на локална самоуправа (ЕЛС) во соработка со МЖСПП.

Постоечките инсталации ќе аплицираат со поднесување на барање за добивање Дозвола за усогласување со изработен предлог оперативен план. Оперативниот план содржи планирани активности што треба да се спроведат од операторот за секоја година одделно. Периодот за аплицирање е три години, почнувајќи од 01.01.2006 година, до 31.12.2008. По аплицирањето, МЖСПП во однос на обврските во предлог Оперативниот план, преговара со операторот на инсталацијата, при што се дефинира периодот во кој треба да се усогласат со нормите на Најдобрите достапни техники (НДТ) (BAT) како и конечниот оперативен план. По завршувањето на постапката, инсталацијата добива Дозвола за усогласување, која преставува услов за продолжување со работа на инсталацијата. За инсталациите кои потпаѓаат под Б Интегрирани еколошки дозволи се дефинира рокот во кој треба да се усогласат со еколошките стандарди и норми, кои се помалку строги од стандардите на НДТ.

Постапката за добивање Интегрирана еколошка дозвола и Дозвола за усогласување накратко се состои од следниве фази:

Операторот на инсталацијата аплицира за Интегрирана еколошка дозвола или пак за Дозвола за усогласување со изработен Оперативен план. Во рок од 15 дена МЖСПП го известува операторот за евентуалните недостатоци, по што Операторот ја дополнува апликацијата. Потоа, МЖСПП ја објавува апликацијата во дневните весници, со повик до јавноста да ги даде своите коментари и забелешки по однос на апликацијата. Засегнатата јавноста, вклучувајќи ги

и единиците на локална самоуправа можат да ги дадат своите коментари во рок од 30 дена. Пред истекот на овој рок единиците на локалната самоуправа можат да организираат одржување и на јавна расправа за апликацијата.

Кога апликацијата се однесува на добивање дозвола за усогласување, се спроведуваат две рунди на преговори помеѓу операторот и МЖСПП во врска со предложените услови во Предлог Оперативниот план од страна на операторот и временскиот рок за усогласување.

По заклучувањето на постапката МЖСПП издава Интегрирана еколошка дозвола за нови инсталации, односно Дозвола за усогласување за постојните инсталации.

Во дозволата за усогласување се наведуваат условите за работа на операторот, како и рокот и временската рамка во кој треба да се реализираат обврските утврдени во оперативните планови. Дополнително во дозволите се уредува и прашањето на гаранции за обезбедување на реализацијата на оперативните планови. Оперативните планови се составен дел на дозволата.

Целата постапка трае 127 дена со тоа што евентуалната јавна расправа и обезбедувањето на дополнителните податоци не се пресметани.

Рокот за усогласување на инсталациите е во согласност со временската рамка за спроведување на обврските на Република Македонија произлезени од Договорот за асоцијација и стабилизација. Имено, Предлог Законот за животна средина утврдува дека операторите се должни да ги реализираат оперативните планови во поединечниот рок за секоја инсталација утврден во Дозволата за усогласување, но не подоцна од 01.04.2014 година Само во исклучителни случаи, Владата на Република Македонија може да дозволи дополнителен рок за реализација на оперативни планови, но не подолг од 5 година.

Најмалку шест месеци пред истекот за исполнување на обврските од оперативните планови, односно, пред исполнување на стандардите за добивање на Интегрирана еколошка дозвола, операторот поднесува барање до МЖСПП за добивање на интегрирана еколошка дозвола.

Согласно Предлог Законот за животна средина, новите инсталации кои ќе започнат со работа во период од 01.01.2006 до 31.06.2007, имаат можност да избираат дали ќе аплицираат веднаш за Интегрирана еколошка дозвола или пак за Дозвола за усогласување. По 31.06.2007 сите нови инсталации имаат обврска, пред започнувањето со активноста, да обезбедат Интегрирана еколошка дозвола, освен ако за активноста се уште не е истечен рокот од временски распоред за поднесување дозволи за усогласување.

Министерството за животна средина и просторно планирање, во периодот од 2002 год, како и во наредните години, преку Програмата CARDS 2004 предвидува пакет активности кои ќе обезбедат имплементирање и спроведување на оваа Директива на ЕУ. Истото е предвидено како активност и во Акциониот план за Европско партнерство. Сепак, најголемите проблеми се очекуваат во однос на издавањето на Б Дозволи, пред се поради слабиот капацитет на единиците на локалната самоуправа во управувањето со животната средина, заради што е потребно нивно зајакнување.

Дополнително, МЖСПП активно се подготвува за имплементација на ИСКЗ за која цел во рамките на проектот PHARE SOP 1999 завршени се следите активности:

- отпечатена е Брошура за ИСКЗ, која има за цел да ги запознае операторите и јавноста за новиот систем на работа на инсталациите кои потпаѓаат под ИСКЗ;
- Изработен е Национален Инвентар на ИСКЗ Инсталации кој вклучува 151 Инсталација досега;
- Изработено е Општо упатство за ИСКЗ кое е пред се наменето за Операторите;
- Одржани се семинари за ИСКЗ за вработените во МЖСПП, индустријата и НВО

Во планирани активности кои треба да се спроведат во наредните две годни се:

- Формирање на оделението за ИСКЗ кое ќе биде во склоп на Управата за животна средина (во состав на МЖСПП);
- Спроведување на програми за обука за ИСКЗ и тоа за идните вработени во Одделението за ИСКЗ и за вработените во Државниот инспекторат за животна средина и за вработените во единиците на локалната самоуправа;
- 2 до 4 Пилот Интегрирана еколошка дозвола;
- Подготовка и преговори со други инсталации за Пилот Интегрирани еколошки дозволи;
- Изработка на прирачник за ИСКЗ процедурата;

Дел од овие активности ќе се реализираат во рамките на CARDS 2004 програмата.

Во оваа насока неопходна ќе биде странската помош во подржување на активностите на Министерството за животна средина и просторно планирање за зајакнување на сопствените капацитети, како и на капацитетите на единиците на локалната самоуправа. Воедно неопходно е да се изгради капацитет за локални консултанти кои ќе можат да го понесат товарот на подготвувањето на оперативните планови. На крај, неопходна ќе биде и помош насочена кон стопанските субјекти, за да можат да ги реализираат обврските кои ќе произлезат од оперативните планови, во форма на меки кредитни линии или техничка помош, со цел достигнување на високите стандарди на НДТ (BAT).

3. Дали постојат одредби кои се однесуваат на учество на јавни или приватни претпријатија во шемите за ревизија на состојбата на животната средина?

Да. **Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата** („Службен весник на РМ“ бр.13/03 (пречистен текст)) ја опфаќа и ревизијата на состојбите на животната средина. Поконкретно, законот дава основа за применување на шемите за ревизија на состојбата на животната средина, при што определува дека Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), го пропишува начинот за доброволно учество на претпријатијата од индустрискиот сектор и секторот на услуги, во системот на еколошки менаџмент и ревизија (EMAS).

Предлог Законот за животна средина, исто така, ја регулира оваа област и дава обврска МЖСПП да ги подржува правните и физичките лица кои вршат стопанска или друга дејност, научните и образовните организации и институции, како и органите на државната власт, кои заштитата на животната средина, врз доброволна основа, ја организираат според европската шема за управување со животната средина и ревизија.

Предлог законот предвидува донесување на посебен пропис, од страна на МЖСПП, со кој ќе се утврди шемата за управување со животната средина и ревизијата. Со донесувањето на овој пропис ќе се имплементира Регулативата на ЕУ за шемата на менаџмент на животната средина и ревизии.

Покрај ова, во рамките на Институтот за стандардизација на Република Македонија формиран е посебен Комитет за изработка и донесување на стандарди за менаџмент на животна средина и прегледи, соодветни на стандардите од групата ISO 14000. Изработени се и донесени стандардите МКС ISO 14001 и МКС ISO 14050. Во Република Македонија има неколку претпријатија кои се сертифицирани согласно ISO 14001 од страна на меѓународни сертификациони куќи.

4. Постојат ли мерки со кои се обезбедува систем на еко-етикетирање?

Да. **Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата** („Службен весник на РМ“ бр. 13/03 (пречистен текст)) определува донесување на посебен пропис со кој ќе се дефинира начинот и критериумите врз основа на кои одделни производи можат да се означат како „еко – производи“ и како такви да се пуштат во промет. Прописот е подготвен и е во фаза на усогласување со другите органи и засегнати страни. Со него се врши транспозиција

на европската регулатива бр.1980/2000 за ревидираната шема на ЕУ за еко - етикетање. Прописот не ги опфаќа прехранбените производи, пијалоците и фармацевтските производи.

Во 2003 година Владата на Република Македонија донесе заклучок за воведување на еколошкото етикетање во Република Македонија, при што го задолжи Министерството за животна средина (МЖСПП) за формирање на комисија за еко - етикетање и за избор на еколошка ознака. Воедно Владата заклучи дека еколошката ознака ќе биде иста и за етикетање на органските производи, но со различна впишана порака.

Комисијата за еко - етикетање се формира во рамките на Министерството за животна средина и просторно планирање со членови од повеќе министерства, индустрија, стопанска комора, научни организации и потрошувачи. На предлог на комисијата, еколошката ознака ќе ја доделува МЖСПП.

По пат на јавен конкурс, организиран во 2003 година, од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, направен е избор на логото за еколошка ознака. Логото ќе се доделува од двете министерства, за органски производи и еколошки производи.

Покрај ова, со **Законот за органско земјоделско производство** („Службен весник на РМ“ бр.16/04) регулирано е пуштањето во промет на органските земјоделски производи, прехранбените производи и производи наменети за исхрана на животни. Законот ги опфаќа производите од увоз кои се етикетирани како органски, био или еко, како и производите од домашно производство добиени согласно методите на органско производство. Овие методи ќе бидат пропишани со посебни прописи врз основа на овој закон.

Предлог Законот за животна средина ги превзема одредбите за еколошко етикетање од стариот закон и предвидува донесување на подзаконски акт со кој ќе се пропише, постапката, условите и начинот на нејзино доделување и користење. Предлог законот предвидува донесување на посебни прописи со кои ќе се определат еколошките критериуми за одредени групи на производи.

5. Како постапуваат надлежните органи при индустриски ризици и несреќи и како ги контролираат истите?

Контролата на индустриските ризици и несреќи е уредена со **Предлог Законот за животна средина** во Поглавјето за Спречување и контрола на хавариите со присуство на опасни супстанции, каде е пренесена Директивата на ЕУ 96/82/ЕЗ - SEVESO II.

Предлог Законот за животна средина во ова поглавје ги определува дејностите што се вршат во производствен, транспортен или во систем за складирање, за кои операторите се должни да ги преземат сите мерки неопходни за спречување на хавариите и контрола на последиците врз животната средина и човековото здравје од истите, како и обврска за тоа да го известат Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). Законот дава основа МЖСПП со посебен акт да ги пропише количествата опасни супстанции, согласно Директивата 96/82/ЕЗ, што се користат при гореспоменатите дејности.

Заштитата и спасувањето во Република Македонија генерално е уредена со Законот за заштита и спасување („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04) во кој е утврдено дека заштитата и спасувањето се организира како единствен систем на откривање и спречување на настанувањето и отстранувањето на последиците од настанатите несреќи.

Начинот на постапување на надлежните органи во Република Македонија при индустриски ризици и несреќи може да се класифицира во три групи на активности:

- a) Претходни
- b) Контролни и

с) Активности за време на хаварија и по хаварија.

Претходните мерки се однесуваат на активностите што ги превземаат органите во подготвувањето на плановите за заштита од индустриски ризици и несреќи, односно за заштита и спасување.

Според Предлог Законот за животна средина, операторите треба да изготват извештај до МЖСПП за системите во кои се присутни опасни супстанции и тоа во рок од три месеци пред започнувањето со градба и пред стартување на новите системи. За постојните инсталации е предвиден рок од една година од започнувањето на примена на предлог законот, вклучувајќи и извештаи за значителните измени на инсталациите.

Операторите се должни да изготват и извештај за мерките за безбедност, од кој МЖСПП недвосмислено треба да заклучи дека се предвидени сите неопходни мерки и активности за спречување на хаварија и за управување со системот за безбедност. Извештајот треба да биде достапен на јавноста и да биде периодично анализиран и обновуван, а најмалку на секои пет години. За постојните инсталации, рокот за подготвување на мерките за безбедност е две години, од денот на влегување во сила на предлог законот.

Предлог Законот за животна средина го зема предвид и кумулативниот ефект, односно користејќи ги информациите од операторите, МЖСПП, ги определува системите каде што постои веројатност за случување хаварија или последиците од евентуална хаварија можат да се зголемат, поради локацијата и меѓусебната близина на таквите системи, како и поради количествата опасни супстанции кои се наоѓаат во нив. МЖСПП во вакви случаи е должно да обезбеди размена на информации, со цел да се овозможи операторите на овие системи да ги земат во предвид, природата и големината на севкупната опасност од хаварија, во мерките и активностите за спречување на хавариите, системите за управување со безбедноста и внатрешните планови за вонредни состојби.

Операторот е должен да подготви Внатрешен план за вонредни појави, кој ќе ги содржи мерките кои треба да се преземат внатре во системот во случај на хаварија и истиот да го достави до единиците на локалната самоуправа (ЕЛС). Содржината на внатрешните планови ја пропишува МЖСПП.

Надлежниот орган на ЕЛС, врз основа на информациите од внатрешниот план изготвува Надворешен план за вонредни ситуации. Операторите и единиците на локална самоуправа се должни плановите да ги направат достапни на јавноста.

Превентивните мерки од индустриски несреќи и ризици се потенцирани и во точка 13.1 од Барањето за Интегрирана еколошка дозвола т.е. Дозвола за усогласување, каде се бара опис на “Системот за спречување и контрола на ризикот”. Понатаму во 14.1.2 се бараат “Мерки за отстранување на ризикот од потенцијално загадување на животната средина и опасност по здравјето на луѓето предизвикано од инсталацијата по нејзиниот престанок со работа, доколку таков ризик од опасност постои”. Барањето е изработено од страна на МЖСПП и е во фаза на консултација со релевантните чинители. Ова Барање е дел од Правилникот опишан (види подетално 22_II_F_P2).

При изработка на просторно - урбанистичките планови треба да се земат предвид мерките предвидени со плановите за заштита.

Предлог Законот ја третира и проблематиката на прекугранично загадување во случај на хаварија на систем кој се наоѓа на територијата на Република Македонија, а е во близина на меѓународна граница, со тоа што плановите кои се однесуваат на тие системи ќе им ги достави на засегнатите држави.

Законот за заштита и спасување, („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04) во член 2, го дефинира поимот “други несреќи” како настани предизвикани од одредени превиди и грешки во изведувањето на секојдневните стопански и други активности, како и невнимание при

ракувањето со опасни материи и средства при производство, складирање и транспорт на истите. Во законот, согласно член 39 е дадена обврска правните лица кои со своето работење можат да предизвикаат штетни последици по животната средина, се должни да донесат и изработат процена на загроеноста и план за заштита и спасување, како и на свој трошок да воспостават и одржуваат систем за благовремено предупредување и служби и сили за навремено реагирање.

Законот за заштита при работа („Службен весник на РМ“ бр. 13/98, 21/98, 33/00, 29/02), во членот 24 утврдува обврска за работодавецот да донесе акт со кои ќе ја уреди постапката за евакуација и спасување на работниците во случај на хаварија, експлозија и слично, а со членот 26 е утврдена обврска за работодавачот да обезбеди теоретска подготовка на работниците за постапување во случај на хаварији.

Воедно, според Законот за заштита и спасување, Владата на Република Македонија донесува план за заштита и спасување во кој се содржани превентивните и оперативните мерки, активности и постапки за заштита и спасување. На основа на овој план ЕЛС треба да донесат план за заштита на подрачјето на општината. Двата планови се подготвуваат врз основа на процена на ризикот на загроеноста од несреќи.

Плановите од Законот за заштита и спасување и Законот за заштита при работа со Планови за вонредни појави од Предлог Законот за животна средина треба да се интегрираат во единствени планови, кои ќе ги задоволат условите пропишани со трите закони и да ги вклучат во единствениот систем на заштита од несреќи.

Со **Законот за заштита од експлозивни материи** („Службен лист на СФРЈ“ бр.4/78, 10/78, 51/88, 36/90 и „Службен весник на РМ“ бр.12/93) се уредува производството, превозот, прометот, употребата и складирањето на експлозивните материји заради заштита на животот и здравјето, животната средина и материјалните добра. Со овој закон се утврдени посебни технички барања во производството; обврската за спроведување на внатрешна контрола; обврската да се градат во простори определени во просторните планови; да изработуваат проекти за заштита од пожари и експлозии; како и да поседуваат опрема и уреди за гасење пожар. Експлозивните материи можат да се складираат во магацини посебно одобрени и изградени за таа намена, со предвидени зони за заштита, кои мора да бидат утврдени во урбанистичките планови. Министерството за внатрешни работи дава согласност на одборените за изградба на магацини.

Со Законот за складирање и заштита од запални течности и гасови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 15/76, 51/88, 19/90 и „Службен весник на РМ“ 12/93) заради заштита на животот и здравјето на луѓето, животната средина и материјалните добра се уредува складирањето и дејствијата поврзани со складирањето, преработката и транспортот преку цевководи на запални течности и гасови. Со законот се дефинираат и запалните течности и гасовите како и складирањето и дејствијата поврзани со складирањето.

Контролните активности на органите при индустриски ризици и несреќи се однесуваат на оние активности во кои се опфатени контролата и ревидирањето на плановите, нивно тестирање и спроведување на вежбовни активности за нивно применување. Во овие активности се вклучени и инспекцискиот надзор што се спроведува од страна на органите.

Согласно Предлог Законот за животна средина операторот и надлежните органи се должни во периодични интервали, не подолги од три години, да ги анализираат и тестираат внатрешните и надворешните планови и доколку е потребно да ги ревидираат истите, земајќи ги предвид најновите техничко - технолошки достигнувања.

Со Законот за заштита и спасување во Република Македонија се формира Дирекција за заштита и спасување која врши контрола и надзор над единствениот систем за заштита и спасување.

Активности за време на хаварија и по хаварија се однесуваат на организационите активности што ги превземаат органите за време и по хаварија.

При Дирекцијата се формира главен штаб кој раководи со активностите за заштита и спасување во Република Македонија.

Определени се посебните активности кои треба да се превземат за набљудување, јавување и известување и организација за извршување на заштитата и спасувањето. Определни се и оперативните функции, мерките за заштита и спасување како и активностите кои треба да се спроведуваат за остранивање на последиците од несреќите.

Активностите и мерките кои треба да ги превземаат органите на државната управа, органите на ЕЛС, како и на правните и физички лица се утврдени во посебните планови за заштита и спасување.

Со законот за заштита и спасување се формираат сили за заштита и спасување, како републички и просторни сили разместени во поглемите градови во Република Македонија. Силите имаат постојан и резервен состав. Републичките сили за заштита и спасување се употребуваат со одлука на Владата на Република Македонија, додека просторните со одлука на ЕЛС.

Во Предлог Законот за животна средина определени се податоците кои Операторот треба да ги достави до надлежниот орган по настанување на хаварија.

Согласно Законот за заштита при работа, работодавецот е должен да ги прегледува и испитува орудијата за работа по настаната хаварија.

G. Генетски модифицирани организми и хемикалии

1. Опишете ја вашата политика за генетски модифицирани организми. Какви системи постојат за имплементација на таа политика? Кои се главните карактеристики на законодавството за биотехнологија?

Република Македонија сеуште нема донесено основен закон кој ја уредува областа на генетски модифицираните организми.

Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежен државен орган за имплементирање на Конвенцијата за биолошка разновидност (CBD) која е ратификувана од страна на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 54/97). Како обврска кон оваа конвенција беше изготвена Национална Стратегија и Акционен план за заштита на биолошката разновидност (усвоена јануари 2004). Во контекст на генетски модифицираните организми во рамките на Акциониот план дефинирана е потребата од донесување на посебен закон за генетски модифицирани организми и ратификување на Картагенскиот Протокол за биосигурност, потпишан од страна на Република Македонија во 2000 година.

Исто така, во Националната Стратегија за интеграција на Република Македонија во ЕУ, во делот на биолошката разновидност и живеалишта, подготовката на национална рамка за биосигурност е утврдена како приоритет.

Со финансиска поддршка на Глобалниот еколшки фонд (Global Environmental Facility) (ГЕФ), Министерството за животна средина и просторно планирање започна спроведување на Проект за развој на национални рамки за биосигурност, во согласност со Картагенскиот Протокол.

Досега е изработен Национален преглед за биосигурност и е формирана работна група за подготовка на работна верзија на Законот за ГМО, во кој ќе бидат опфатени прашањата кои се однесуваат на ограничено користење на ГМО, намерно ослободување во животна средина, пуштање во промет, увоз, извоз, производството ГМО и нивни производи.

Согласно Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004 год.и Акциониот план за Европско партнерство, донесувањето на законот за генетски модифицирани организми е предвидено во 2007 година.

Во Република Македонија постојат неколку закони со кои директно или индиректно се регулираат одделни прашања од областа на ГМО.

Предлог Законот за животна средина, во делот за пристап до информации за животната средина, се вклучени и генетски модифицирани организми.

Во Закон за заштита на природата („Службен Весник на РМ“ бр. 67/04), утврдени се мерки и активности со цел спречување на негативното влијание на генетски изменетите организми врз зачувувањето и одржливото користење на биолошката разновидност, здравјето на луѓето и животната средина.

Во Закон за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната („Службен Весник на РМ“ бр. 54/02), храната која содржи или се состои од генетски модифицирани организми или е произведена од генетски модифицирани организми се нарекува “храна произведена со иновирани технологии која се уште не е достапна за јавна употреба“. Во законот е дефинирано дека растителна храна и производи од растителна храна врз чии семенски материјали е генетски интервенирано, е небезбедна храна. Законот забранува производство и промет со небезбедна храна.

Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала (Службен Весник на РМ бр. 21/98), утврдува обврска дека надворешната амбалажа и ознаките на лековите што содржат генетски модифицирани организми, треба да има инструкции за употреба, како и предупредувања за степенот на изложеност на здравствените работници и другите лица кои доаѓаат во контакт со истите. Инструкциите треба да се во согласност со предупредувањата за заштита на околината. Лековите што содржат генетски модифицирани организми треба да бидат пакувани во надворешна и контактна амбалажа која обезбедува сигурност при чувањето, а посебно да обезбедува сигурност после отворањето или реконституцијата на истите, под асептични услови.

Од особен интерес за Република Македонија претставува развивање на интерсекторска соработка и воспоставување на соодветен институционален систем за имплементација на законодавството, што ќе биде регулирано со новиот закон за ГМО.

Република Македонија нема конзинстентен документ со кој јасно би ја искажала својата определба во поглед на биотехнологијата.

Биотехнологијата во одделни аспекти е опфатена во неколку закони, што е уредено како:

Во Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98, 6/00), биотехнологијата е дел од интегралната заштита која подразбира спроведување на мерки од подрачјето на биотехнологијата, со кое се овозможува минимална употреба на средства за заштита на растенијата, при што штетите кои ги причинуваат штетните организми се на економско прифатливо ниво.

Со цел, ефикасно спроведување на мерките за заштита на растенијата и заштита на животната средина и природата, заради спречување на појавата и ширење на штетниците на растенијата, држателите на растенијата се должни првенствено да применуваат интегрална заштита, чиј дел е и биотехнологијата.

Со Законот за лекови, лековити средства и медицински помагала, се спроведува комплетна постапка за издавање на одобрение за ставање во промет на лекови добиени со биотехнологија. Со цел постигнување на повисок сепен на сигурност во употребата на лекови,

помошните лековити средства и медицински помагала, надлежниот орган на управата може да предложи и посебни мерки за испитување на лековите добиени со биотехнологија.

Производителот кој што е носител на одобрението за ставање во промет на: првата произведена серија; секоја серија на лек што подлежи на посебна контрола, вклучувајќи и производи добиени со биотехнологија; како и секоја серија на увезен лек, ги става во промет истите, врз основа на одобрение издадено од страна на надлежниот орган на управата. Секоја серија на лековите од биолошко потекло (производи добиени со биотехнологија), подлежат на посебна контрола во Националната лабораторија.

Во Законот за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (Службен весник на РМ бр. 41/00), заради заштита на семенскиот материјал, садниот материјал и материјалот за размножување се обезбедува сетрификат за: квалитетот, согласно Меѓународната организација за квалитетните својства на семето (ISTA); за идентитет, според условите пропишани од Меѓународната организација за постконтролни тестови за испитување на идентитетот и чистотата на вариететот (OECD); и за здравствена исправност според условите пропишани во Меѓународната конвенција за заштита на растенијата (IPPC).

Во таа насока приоритетни потреби за развој на биотехнологијата и биосигурноста се :

- ревизија на постојната легислатива;
- развој на национални истражувачки институции;
- обезбедување на средства за операционализација на научните комитети, индустријата, правните лица и други релевантни учесници во системот на биосигурност.

Особено, во иднина треба да се превземат чекори во збогатување на програмата на научните кадри преку образовни програми и научно истражувачки проекти.

2. Кои се главните карактеристики на законодавството кое се однесува на хемиски супстанции?

Тука треба да се забележи дека, во законодавството на Република Македонија не постои термин "хемикалија" (вклучително и хемиска супстанца) каков што го дефинира законодавството на ЕУ. Во Република Македонија не постои рамковен Закон за хемикалии кој го уредува управувањето со хемикалиите (вклучително и хемиските супстанции) на начин усогласен со регулативата на ЕУ.

Законодавството во Република Македонија го уредува управувањето со отровите, средствата за заштита на растенијата, вештачки ѓубрива, експлозивни материји, запални течности и гасови, опасни и штетни супстанции и производи, супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка, перзистентните органски загадувачки супстанции и сл.

Потребата од изработка на Стратегијата за управување со хемикалии е утврдена со Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија, додека, донесувањето на Законот за хемикалии, согласно Акциониот план за Европско партнерство и Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004 е предвидено во 2007 година.

Почетни активности кон подготвувањето на законот за хемикалии се започнати со одржување на работилница за хемикалии, во ноември 2004 год, во рамките на програмата РЕРЕП. Целта на работилницата беше да се презентира релевантната регулатива на ЕУ во областа на хемикалиите, како и искуството на земјите членки. Во рамките на истиот проект, ќе се изработи анализа на постојното законодавство на РМ во оваа област, со предлог препораки за негово усогласување со барањата на директивите на ЕУ.

Надлежностите во управувањето со хемикалиите не се јасно дефинирани меѓу засегнатите институции. Органите на државната управа, одговорни за управувањето со хемикалиите во различни етапи од нивниот животен циклус, како и одговорните за евиденција на нивната потрошувачка, увоз и извоз, ги спроведуваат овие активности, но со недоволен степен на интегрираност во пристапот и меѓусебна координација и соработка.

Постојното македонско законодавство во оваа област не е уредено согласно барањата на законодавството на ЕУ, што се очекува да се надмине со донесување на Законот за хемикалии.

Најпотполно е законодавството во делот на отровите, иако поимот отров не е усогласен со терминологијата на ЕУ.

Управувањето со отровите е регулирано со следниве законски и подзаконски акти:

- Закон за производство на отрови ("Службен лист на СФРЈ" бр. 18/76);
- Закон за промет со отрови ("Службен лист на СФРЈ", бр. 13/91);
- Закон за превоз на опасни материи ("Службен лист на СФРЈ" бр. 27/90, 45/90, "Службен весник на РМ" 12/93);
- Закон за прекурзори („Службен весник на РМ", бр. 37/04).
- Правилник за техничките и санитарно-хигиенските услови кои мораат да ги исполнуваат организациите на здружен труд кои што се занимаваат со промет на отрови ("Службен лист на СФРЈ", бр. 9/86);
- Правилник за означување на отрови кои се ставаат во промет на домашен пазар ("Службен лист на СФРЈ", бр. 32/86);
- Правилник за критериумите за распоредување на отровите во групи и за методите за одредување на степенот на отровност на одделни отрови ("Службен лист на СФРЈ", бр. 79/91);
- Правилник за начинот на уништувањето на неупотребените отрови и амбалажата која е употребена за пакување на отрови и постапката за повлекување на отровите од промет ("Службен лист на СФРЈ", бр. 7/83);
- Попис и организација за токсиколошка оценка на отровите и утврдување на ефикасноста на отровите. ("Службен лист на СФРЈ", бр. 57/82, 7/84, 58/85, 18/87, 43/88);
- Решение за утврдување на Листата на отрови кои можат да се ставаат во промет ("Службен лист на СФРЈ", бр. 59/82, 7/84, 9/86, 18/87, 33/88).;

Со наведените закони и подзаконски акти се уредува подготвувањето, изработката, пакувањето, складирањето и транспортот на отровите, понатаму, прометот и забраната за промет со отровите, како и надзорот врз производството и прометот со отровите.

Законот за прекурзори („Службен весник на РМ" бр. 37/04) го уредува системот за следење и контрола на производството и прометот на прекурзорите со цел спречување на злоупотребата на прекурзорите за нелегално производство на опојни дроги и психотропни супстанции, како и заради заштита на животот и здравјето на луѓето и заштита на животната средина од штетното влијание на прекурзорите.

Средствата за заштита на растенијата кои се користат во земјоделството, се контролирани со следниве законски и подзаконски акти:

- Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и бр. 6/00);
- Правилник за начинот на издавање на дозволи за пуштање во промет на средства за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 65/01 и бр. 99/02);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите, и објектите за вршење испитувања на средства за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 54/01);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите, и објектите за вршење дејност производство, промет на големо и

мало на средства за заштита на растенијата и содржината и начинот на водење на регистерот ("Службен весник на РМ" бр 54/01);

- Правилник за начинот на декларирање на средствата за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 65/01).
- Список на средства за заштита на растенијата за кои се издадени дозволи за пуштање во промет на територијата на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 58/98).

Во **Законот за заштита на растенијата** се пропишани мониторингот и мерките за спречување и контрола на штетните организми, постапката за одобрување на средствата за заштита на растенијата, производството, прометот, декларирањето, складирањето и контролата во прометот на истите.

Со финансиjsка поддршка на ЕУ, во тек е изготвување на нов Закон за заштита на растенијата и други средства за заштита на растенијата, кој во целост ќе го регулира пуштањето на пазар на средствата за заштита на растенијата, одобрувањето, пакувањето, етикетирањето, означувањето, складирањето, прометот и користењето на средствата за заштита на растенијата. Со овој закон ќе се обединат одредбите од Законот за промет на отрови (во делот на проценка на активни материи) и Законот за безбедност на храна (во делот на мониторинг и контрола на резидуи во производи од растително потекло), заради усогласување со одредбите од ЕУ регулативата 91/414/ЕЕС. По донесувањето на Законот за заштита на растенијата ќе се изготват и соодветните подзаконски приписи.

Законот за квалитет и контрола на квалитетот на вештачките губрива ("Службен лист на СФРЈ" бр. 10/73, 51/88, 20/90 и "Службен весник на РМ" бр. 83/92) ја регулира намената на хемиските соединенија (органски и неоргански соединенија) и нивни мешавини, прометот, декларирањето, складирањето, контролата и регистрацијата на губрива кои не се во стандардната листа.

Подзаконски акт кој ја доуредува оваа материја е „Правилникот за начинот на земање на мостри, испитување односно анализа, единствените методи за вршење испитување односно анализа, регистерот и за декларирањето на вештачките губрива ("Службен лист на СФРЈ" бр. 13/75) и анекс Листа на Стандардни губрива која е составен дел на правилникот.

Со **Законот за лекови, помошните лековити средства и медицински помагала** ("Службен весник на РМ" бр. 21/98) одредени се условите и принципите на регистрација - одобрување на пестицидите во ветеринарното здравство.

Со **Законот за заштита од експлозивни материи** ("Службен лист на СФРЈ" бр. 4/78, 10/78, 51/88, 36/90 и "Службен весник на РМ" бр. 12/93) се уредува производството, превозот, прометот, употребата и складирањето на експлозивните материи со цел заштита на животот и здравјето, животната средина и материјалните добра..

Во **Законот за складирање и заштита од запални течности и гасови** ("Службен лист на СФРЈ" бр. 15/76, 51/88, 19/90 и "Службен весник на РМ" бр. 12/93), заради заштита на животот и здравјето на луѓето, животната средина и материјалните добра, се уредува складирањето и дејствијата поврзани со складирањето, преработката и транспортот преку цевководи на запални течности и гасови. Со законот се дефинираат запалните течности и гасовите, како и складирањето и дејствијата поврзани со складирањето.

Со **Закон за промет на експлозивни материи** ("Службен лист на СФРЈ" бр. 30/85, 6/89, 53/91 и "Службен весник на РМ" бр. 12/93, 31/93), се регулира прометот со експлозивните материи.

Законот за превоз на опасни материи ("Службен лист на СФРЈ" бр. 27/90, 45/90 и "Службен весник на РМ" бр. 12/93) ги уредува условите под кои се врши превозот на опасните материи и

дејствијата што се во врска со тој превоз (подготвување на материјалите за превоз, натовар и истовар и попатни манипулации), како и надзорот врз спроведувањето на законот.

Со **Одлуката за распоредување на стоките на форми на увоз и извоз** (“Службен весник на РМ” бр. 91/04) се регулира увозот и се контролира намената на супстанциите класифицирани во анексите од Монреалскиот протокол, односно опремата која ги содржи истите хемикалии, како и други штетни супстанции кои влијаат негативно врз животната средина, преку издавање дозволи од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање.

Во **Предлог Закон за животна средина**, генерално е уредена забраната, ограничувањето и контролата на извозот и увозот на одделни опасни и штетни супстанции и производи кои може да имаат негативно влијание врз животната средина.

Во однос на собирањето на податоци за опасни супстанции, во Предлог Законот за животна средина, во главата Спечување и контрола на хавариите со присуство на опасни супстанции, е предвидена обврска секое лице сопственик или вршител на дејност на производствен, транспортен или во систем на складирање, во кој се присутни опасни супстанции во пропишаните количества, да доставува известување до МЖСПП за системите во кои се присутни опасни супстанции, да изготвува извештај за мерките за безбедност, како и да подготвува план за вонредни состојби во кој ќе се определат мерките што ќе се преземат во случај на хаварија.

Воедно, Министерството за животна средина и просторно планирање е должно да води регистар на загадувачки материји и супстанции и на нивните карактеристики

Во **Законот за заштита на природата** (“Службен весник во РМ” бр. 67/04) во посебен член е ограничена употребата на средствата за заштита на растенијата.

Во **Законот за управување со отпад** (“Службен весник во РМ” бр. 68/04, 71/04) е уредено задолжителното евидентирање и класифицирање на опасниот отпад, како и соодветно пакување и означување на опасниот отпад. Во посебна глава на законот се опфатени постапките за постапување со посебни видови опасен отпад.

Во **Предлог Законот за води** во посебна глава е опфатена контролата на емисиите и на загадувањето во водите, со цел редуцирање на испуштањата на загадувачки материји и намалување и елиминирање на испуштањата на приоритетни штетни супстанции. Заштитата на водите, односно испуштањето на отпадните води или штетни материји и супстанции во рецепиентите се регулира со издавање дозволи за испуштање во водите на начин и под услови утврдени со тој Закон.

Република Македонија е страна на: Виенската Конвенција за заштита на Озонскиот слој (“Службен лист на СФРЈ” бр.1/90), Монреалскиот Протокол во врска со супстанциите кои го осиромашуваат озонскиот слој (“Службен лист на СФРЈ” бр.16/90) и четирите амандмани кон Монреалскиот Протокол; Базелската Конвенција во врска со контролата врз прекуграничните загадувања со опасен отпад и неговото депонирање (“Службен весник на РМ” бр. 49/97), како и на Стокхолмската Конвенцијата за неразградливи органски загадувачи (“Службен весник на РМ” бр. 17/04), така што, согласно Уставот на Република Македонија, меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон. Судовите судат врз основа на Уставот и законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот.

3. Дали постои службен регистар на хемикалиите кои се присутни на вашиот пазар? Дали се идентификувани “новите” хемиски супстанции? Дали се планира надлежна институција за известување за “нови” супстанции?

Регистар на хемикалии на начин како што тоа го бара европската регулатива, во Република Македонија не е воспоставен.

Во Република Македонија уредена е регистрацијата на отровите, каде согласно член 48 од Законот за промет на отрови ("Службен лист на СФРЈ" бр. 13/91) , Министерството за здравство со решение утврдува листа на отрови кои може да се стават во промет во Република Македонија и истата се објавува во Службен весник на Република Македонија.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, согласно член 47 од Законот за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00), објавува Список на средства за заштита на растенијата за кои се издадени дозволи за пуштање во промет на територијата на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 17 /99).

Во Република Македонија не се регистрирани и на списокот нема активни материи - средства за заштита на растенијата кои се забранети со ЕУ Директивата 79/117/ЕЕЦ.

Со Предлог Законот за животна средина, предвидено е Министерството за животна средина да воспоставува и одржува единствен регистар на загадувачките материи и супстанции и на нивните карактеристики.

Во однос на идентификацијата на "новите" хемиски супстанции, а согласно постоечкото законодавство во Република Македонија, уредена е единствено идентификација на отровите, која е задолжителна. Регистрацијата на отровите ја одобрува Комисијата за отрови при Министерството за здравство, која на претходно извршени лабораториски и токсиколошки анализи и оценка на ефикасноста на пооделни хемиски супстанции, издава решение за распоредување на отровните хемиски супстанции во група на отровност.

Надлежна институција за известување за "нови" супстанции засега нема во Република Македонија.

Со законот за хемикалии, се планира регистрацијата на "новите" хемиски супстанции, проценката на новите и постојните хемиски супстанции, администрирањето со регистерот на хемикалии, размената на информации за хемикалиите, условите за производство, пуштање на пазар и употреба, класификацијата, етикетањето и пакувањето на хемикалиите врз основа на нивото на нивната опасност и како и условите, задолженијата и мерките за адекватно ракување со хемикалиите.

Изработка на Стратегијата за управување со хемикалии е утврдена во Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската Унија, додека донесувањето на Законот за хемикалии, согласно Акциониот план за Европско партнерство и Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004 год. е планирано во 2007 година.

4. Дали постојат правила за класификација за пакување и означување на хемикалии (за супстанции и препарати)?

Правилата за класификација за пакување и означување на хемикалиите во Република Македонија не се усогласени со барањата на регулативата на ЕУ, пред се бидејќи националното законодавство не дефинира термин "хемикалии" усогласен со терминологијата на ЕУ.

Согласно националната регулатива, уредени се класификациските правила за пакување и означување на отровите. Тие базираат на двата генерални закони: Законот за производство на отрови („Службен лист на СФРЈ“ бр.18/76) и Закон за промет на отрови („Службен лист на СФРЈ“ бр.13/91).

Во **Законот за производство на отрови** е определено дека произведените отрови мораат да имаат декларација и секое пакување на отровот мора да има приложено упатство за употреба на отровот, означени средства за заштита од труење, начин на укажување на прва помош и

употреба на против отров во случај на труење и начин на уништување на амбалажата и неупотребениот отров.

Законот за промет на отрови ја регулира класификацијата на отровите во три групи на отровност (токсиколошка евалуација), како и содржината на декларацијата и упатството за употреба.

Во **Правилникот за означување на отрови што на домашниот пазар се пуштаат во промет** („Службен лист“ на СФРЈ“ бр. 32/86) се пропишани знаците за опасностите и ознаките за предупредување и известување и тоа: видот, формата, бојата, димензиите и симболите со кои се означуваат отровите.

Во **Правилникот за начинот на уништување на неупотребените отрови и амбалажата што е користена за пакување на отрови и за начинот на повлекување на отровите од промет** („Службен лист на СФРЈ“ бр. 7/83), регулирани се уништувањето односно отстранувањето на отстатоките од неупотребувани отрови, како и амбалажата што е употребена за пакување на отровите и повлекувањето на отровите од промет.

Со **Законот за превоз на опасни материи** („Службен лист на СФРЈ“ бр. 27/90, 45/90 и „Службен весник на РМ“ бр.12/93), се утврдува начинот на означување на опасните материи во превозот.

Во **Предлог Законот за животна средина**, уредено е означувањето на производите за нивното влијание врз животната средина. Согласно Предлог Законот производите, полупроизводите и суровините, како и нивните пакувања, можат да се пуштаат во промет само ако имаат ознака на која, во согласност со закон, е означена можноста за загадувањето или влијанието што можат да го имаат врз животната средина и врз здравјето на луѓето. Забарането е продавањето на опасни хемиски супстанции или производи во пакување кое не е цврсто, целосно и соодветно затворено и означено.

Производителите и увозниците на хемиски супстанции или производи се должни, пред да ги продадат или да ги увезат, да обезбедат податоци за нивните особини и ефекти, според кои можат да се класифицираат, пакуваат и да се означат, на начин како што е пропишано со закон или со прописите донесени врз основа на закон.

Министерството за животна средина и просторно планирање го пропишува начинот за класификација на загадувачките супстанции и производи, формата и структурата на пакувањето, како и видот на материјалите кои задолжително се користат за пакување, формата и содржината на означувањето, со видлив знак на предупредување, како и содржината на декларацијата што се издава при продажбата на хемиските супстанции и производи.

Во **Законот за заштита на растенијата** („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00), е пропишано дека средствата за заштита на растенијата може да се пуштат во промет само во оригинално пакување на производителот, со ознака на пакувањето согласно со прописите за опасни материи, доколку се класифицирани како опасни. Кон средството мора да се приложи упатство за употреба, начин на уништување на средството и амбалажата, како и мерки за заштита на животната средина и природата и пропишана декларација.

Со Правилникот за начинот на декларирање на средства за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 65/01), се допрецизираат одредбите од Законот за заштита на растенијата, во однос на: податоци за производителот, дозволата, означување на отровноста-класификација, означување за опасност и мерки за ракување и претпазливост, концентрации/дозы, ограничувањата за правилно користење.

Поблиските правила за класификација, пакување и означување на хемикалиите се планира да се пропишат со Законот за хемикалии, чие донесување е планирано во 2007 год.

5. Постои ли постапка за регистрација /овластување за пестициди т.е. производи за заштита на растенијата (земјоделски пестициди) и/или биоциди (не-земјоделски пестициди)?

Во Република Македонија може да се пуштат во промет и да се користат само официјално регистрирани средства за заштита на растенијата, во согласност со постапката за одобрување - регистрација и пуштање во промет на средства за заштита на растенијата. Постапката е регулирана со Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/02), а класификација на отровите и препаратите во група на отрови според степенот на опасност се врши врз основа на Законот за промет на отрови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 13/91).

Регистрацијата и условите за пуштање во промет на биоцидите кои се користат во комуналната хигиена се регулирани со Законот за промет на отрови. Постапката за класификацијата на активните супстанции и препаратите се води во Министерството за здравство.

Одговорни државни органи за постапката за регистрација на средства за заштита на растенијата се Министерството за здравство и Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Постапката за регистрацијата на средствата за заштита на растенијата, според постоечките прописи се води во две фази. Одговорен државен орган за првата фаза е Министерство за здравство (МЗ) кое регистрацијата ја спроведува според одредбите од Законот за промет на отрови и Правилникот за критериумите за распоредување на отровите во групи и за методите за одредување на степенот на отровност на одделни отрови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 79/91). Законот ги регулира отровите, каде средствата за заштита на растенија спаѓаат во групата на отрови. Согласно законот, отровите не можат да се ставаат во промет, доколку не се класифицирани во група на отрови и не се вклучени во листата на отрови кои се пуштаат во промет.

По извршените токсиколошки испитувања од страна на институции, овластени од Министерот за здравство и оценката односно мислењето од стручна комисија формирана од експерти од соодветните области, МЗ издава решение за класифицирање на средството за заштита на растенијата во/ вон група на отровност.

Во втората фаза, односно фазата на регистрација на средствата за заштита на растенијата и издавањето на дозволите за промет и употреба на средствата за заштита на растенијата, надлежно е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ).

Постапката за регистрација започнува со одобрувањето на увоз на примерок за официјални испитувања на средството за заштита на растенијата. Апликантот на барањето, средството за заштита на растенијата го дава на испитување на физичко- хемиските својства и на испитување во вегетациски опити за испитување на биолошката ефикасност (според EPPO стандарди) во Јавно научни институции, овластени од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Врз основа на лабораториските резултати и извештаите за ефикасноста на средството за заштита на растенијата и врз основа на оценката на приложената документација Комисија за средствата за заштита на растенијата, како стручно советодавно тело, дава предлог за издавање дозвола за промет и употреба на средствата за заштита на растенијата. Дозволата се издава за 5 години или 10 години за стара активна материја - средство за заштита на растенијата кое имало примена во Република Македонија повеќе од 10 години и се покажало ефикасно и не покажало штетни дејствија за растенијата, човекот и околината.

Постапката за регистрацијата на средствата за заштита на растенијата детално се пропишани со следните правилници:

- Правилник за начинот на издавање на дозволи за пуштање во промет на средства за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 65/01 и бр. 99/02),
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите и објектите за вршење испитување на средства за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 54/01).
- Правилник за начинот на декларирање на средства за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 65/01).

6. Постојат ли постапки за собирање на податоци и проценка на ризикот за хемикалии?

Досега не е пропишана единствена постапка за собирање на податоци и проценка на ризикот од хемикалии на начин усогласен со барањата на ЕУ регулативата.

Органите на државната управа, се вклучени во одделни фази во постапувањето со хемикалиите во Република Македонија, како и собирањето на податоци за хемикалиите го вршат во одделните фази на нивниот животен циклус (пуштање во промет, потрошувачка, контрола, регистрација и сл.), при што недостасува интегрирано управување со хемикалиите.

Со Предлог Законот за животна средина, Министерството за животна средина и просторно планирање воспоставува и одржува Регистар на загадувачки материи и супстанции и на нивните карактеристики.

Во однос на проценка на ризикот од хемикалии, не се пропишани национални постапки за проценка на ризикот од хемикалиите.

За проценка на здравствениот ризик во Република Македонија се користат упатствата на Светската здравствена организација од 2000 година.

Со Законот за хемикалии, помеѓу другото, се предвидува и поблиско уредување на постапката за собирање на податоци и проценка на ризикот од хемикалии, при што се антиципира формирање надлежен орган/тело за хемикалии.

7. Постои ли шема за пријава на извозот на забранети или строго ограничени хемикалии?

Во постоечкото национално законодавство, не е воспоставена единствена шема за пријава на извозот на забранети или строго ограничени хемикалии, на начин усогласен со барањата на ЕУ регулативата.

Со националното законодавство регулирана е постапката за извоз на отрови (терминот "отров" не е усогласен со терминологијата на ЕУ), која се води согласно Законот за промет на отрови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 13/91), преку издавање на дозволи за извоз од страна на Министерството за здравство. Дозволите за извоз се издаваат, по претходно одобрение за увоз од овластена институција од земјата увозник.

Со Законот за промет на отрови, за промет и употреба забранети се: алдрин, диелдрин, хексахлоробензен, хексахлороцикохексан (технички), хептахлор, хлордан, хлордимерформ, лептофос, натриумфлуорацетат, оловен арсенат и препаратите произведени од тие супстанции, како и бензенот и препаратите во кои содржината на бензен е поголема од 1% волуменски.

Во образецот – дозвола, се наведува бројот на дозволата за увоз и овластената институција што ја издала, податоци за извозникот, увозникот, количината на отровната супстанца, превозникот, податоци за возилото, распоред на движење на возилото со гранични премини.

На идентичен начин е регулиран и извозот и превозот на прекурсори, согласно Законот за прекурсори („Службен весник на РМ“, бр. 37/04)

Со Правилникот за начинот на издавање на дозволи за пуштање во промет на средствата за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 65/01, 99/02) е регулиран извозот на забранети или строго ограничени пестициди (средства) за заштита на растенијата.

Согласно Предлог Законот за животна средина, Министерството за животна средина и просторно планирање ќе биде орган на државната управа надлежен за пропишување на опасните и штетните супстанции и производи, како и супстанциите и производите чијшто увоз, извоз и транзит во/од/низ Република Македонија е забранет или строго контролиран.

Шемата за пријава на извозот на забранети или строго ограничени хемикалии ќе биде регулирана со Законот за хемикалии, за што е антиципирана потребата од назначување надлежно тело за известување. Законот е планиран да се донесе во 2007 година.

8. Кога Република Македонија очекува да пристапи кон Ротердамската Конвенција за претходно усогласена процедура (PIC) и Стокхолмската конвенција за неразградливи органски загадувачки супстанции (POPs)?

Република Македонија сеуште ја нема започнато постапката за пристапување кон Ротердамската (PIC) Конвенција. Пристапување на Република Македонија кон Ротердамската Конвенција за претходно усогласена процедура се поврзува со процесот на изработка на Стратегија за управување со хемикалиите и донесување на Закон за хемикалии, со кои ќе се создаде правна рамка за имплементацијата на одредбите од Конвенцијата.

Изработката на Стратегијата за управување со хемикалии е предвидена во Националната стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија, додека донесувањето на Законот за хемикалии, согласно Акциониот план за Европско партнерство и Програмата за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ за 2004, е утврдено во 2007 година.

Република Македонија ја потпиша Стокхолмската Конвенција во 2001 година. Во Република Македонија во завршна фаза е реализацијата на проектот „Овозможувачки активности за олеснување на раното делување за имплементација на Стокхолмската Конвенција за неразградливи органски загадувачи“ (Enabling Activities to facilitate early action on the implementation of the Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POPs) in the Republic of Macedonia), кој се финансира со средства на Глобалниот Фонд за животна средина (ГЕФ) и се имплементира преку УНИДО.

Една од целите на проектот беше придонесување кон забрзување на постапката за ратификација на Конвенцијата, така што Република Македонија ја ратификува Конвенцијата за неразградливи органски загадувачки супстанции во март 2004 година. („Службен весник на РМ“ бр. 17/04).

9. До кој степен е спроведен (имплементиран) Монреалскиот протокол за заштита на озонската обвивка?

По ратификацијата на Виенската Конвенција за заштита на озонската обвивка (1994) („Службен лист на СФРЈ“ бр. 1/90) и Монреалскиот Протокол за супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка (1994) („Службен лист на СФРЈ“ бр. 1/90) Република Македонија изработи Национална програма за елиминација на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка (1996), со што ги превзема првите чекори во насока на редукција и/или елиминација на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка.

Програмата претставуваше стратешки документ, со точно дефинирани насоки за делување, заради редукција и конечно отстранување од употреба на халогенираните јаглеводороди.

Владата на Република Македонија со донесувањето на програмата ја изрази својата посветеност кон спроведување со глобалните прашања, поконкретно заштитата на стратосферскиот озон.

Во Програмата е опишана постоечката состојба со употребата, потрошувачката, увозот и извозот на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка во Република Македонија, заклучно со 1996 година.

Направена е и детална проценка на националните субјекти кои трошат или емитураат супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка.

Во програмата се дефинирани приоритетите во елиминацијата на супстанциите што осиромашуваат озонската обвивка, со точно идентификувани точки кај кои е потребна итна реакција.

Во Националната програма е дадена и институционалната структура за координација на активностите. Министерството за животна средина и просторно планирање се јавува како извршно тело, со обврска во рамките на своите надлежности да формира Канцеларија за заштита на озонската обвивка.

Во 1997 година, со цел имплементацијата на Монреалскиот протокол, се формира Канцеларијата за заштита на озонската обвивка, со финансиска поддршка на Мултилатералниот фонд на Монреалскиот протокол преку UNIDO. Канцеларијата е активна во следните полиња:

- контрола и мониторинг на увозот, извозот и потрошувачката на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка;
- подготовка на проекти и обезбедување на финансиски средства за реализација на националните активности за заштита на озонската обвивка;
- координација на проектите од областа на замената, редукцијата и елиминација на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка;
- доставување на извештаи за напредокот на програмските активности до телата на меѓународните организации кои учествуваат во имплементацијата на Протоколот;
- иницирање на изработка на легислатива поврзана со контролата, редукцијата и елиминацијата на увозот, извозот и потрошувачката на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка,
- запознавање на засегнатите чинители и јавноста со проблемот на осиромашување на озонската обвивка и нивно вклучување во активностите.

Министерството за животна средина и просторно планирање со помош на Канцеларијата за заштита на озонската обвивка, преку спроведување на повеќе проекти и активности, редуцира повеќе од 90% од потрошувачката на супстанциите кои ја осиромашуваат озонската обвивка во Република Македонија, со што се исполнија обврските кон Монреалскиот протокол до 2007 година:

ODSs*	ODP	ODP* * тони/годишно								
		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
CFC-11	1,000	464,80	420,00	418,00	7,00	8,80	7,12			
CFC-12	1,000	64,70	41,00	69,10	70,84	183,07	39,60	39,58	34,07	44,53
CFC-113	0,800						0,02			
CFC-115	0,600					0,03	4,53	11,84	0,07	8,01
Халон 1211	3,000			1,29						
Халон 1301	10,000	3,00	3,00	3,24						
CCl4	1,100		4,00	0,02	0,09	0,05	0,04		0,01	
HCFC-22	0,055	28,00	42,00	33,20	22,71	19,56	89,71	188,34	69,34	108,38
HCFC-141b	0,110		1,00		20,96	0,96	0,47		0,96	

MeBr	0,700		20,00	20,00	21,50	45,40	38,95	33,20	8,87	
Вкупно (МТ тони)		560,50	531,00	544,85	143,10	257,87	180,44	272,96	113,32	160,92
Вкупно (ODP тони)		561,04	511,82	539,22	96,54	224,90	81,75	80,28	44,25	55,30
Извор: МЖСПП-Канцеларија за заштита на озонската обвивка										
*ODSs (ozone depleting substances) - супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка										
**ODP тони - количина на потрошени супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка (МТ) мултиплицирана со вредноста на потенцијалот на осиромашување на озонската обвивка (ODP)										

Канцеларијата за заштита на озонската обвивка спроведе активности за подигнување на јавната свест, со што се приближи проблемот со осиромашувањето на озонската обвивка до јавноста и директно инволвираните групи.

Согласно одредбите пропишани со Монреалскиот протокол за следење на увозот, извозот и потрошувачката на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, воспоставен е систем за континуирано следење на состојбата со прометот на овие соединенија, за што е изработен наменски софтвер. На овој начин се исполнуваат обврските кон протоколот, се следи состојбата во земјата и се олеснува подготовката на извештаите кон Мултилатералниот фонд, UNIDO, Секретаријатот за заштита на озонската обвивка при UNEP, и други меѓународни тела.

Контролата на прекуграничниот промет на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка, класифицирани во анексите од Монреалскиот протокол и опремата која ги содржи истите, се врши преку издавање на дозволи за увоз/извоз од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање.

Во табелата е даден преглед на ратификуваните амандмани кон Монреалскиот протокол.

Акт	Усвоен на	Ратификуван од РМ	Службен Весник на РМ
Виенска Конвенција	22 март 1985	Сукцесија од поранешна СФРЈ	Сл. Лист на СФРЈ 1/90
Монреалски протокол	16 септември 1987	Сукцесија од поранешна СФРЈ	Сл. Лист на СФРЈ 16/90
Лондонски амандман	27-29 јуни 1990	4 јуни 1998	25/98
Копенхагенски амандман	25 ноември 1992	4 јуни 1998	25/98
Монреалски амандман	15-17 септември 1997	9 август 1999	51/99
Пекиншки амандман	29.11-03.12.1999	23 јануари 2002	13/02

10. Постои ли систем, вклучувајќи национална надлежна институција, за заштита на лабораториски животни како што бара Директивата 86/609? Дали Конвенцијата на Советот на Европа ETS 123 за заштита на лабораториските животни е ратификувана и се имплементира?

Република Македонија сеуште нема оформено систем за заштита на лабораториските животни во согласност со Директивата 86/609 (Директива на ЕУ/ЕЕС за заштита на животните што се користат за експериментални и други научни цели) (Directive 86/609/EEC on the protection of animals used for experimental and other scientific purposes). Република Македонија нема определено национална институција за заштита на лабораториските животни.

Европската Конвенција за заштита на рбетници кои се користат за експериментални и други научни цели ("Службен весник на РМ" бр.13/02) ратификувана е од Република Македонија во 2002 година, заедно со Амандманот на Протоколот за нејзино менување од 1998, донесени од Совет на Европа ("Службен весник на РМ" бр.13/03). Република Македонија искажа резерва во однос на примената на одделни членови од Конвенцијата и тоа: член 17 став 1, 3 и 4 (процедури за одбележување на животни, водење документација за неодбележани животни и идентификација на постапки); член 21 став 1 и 2 (примената на процедура при користење на следните животни: *Mus musculus*, *Rattus norvegicus*, *Cavia porcellus*, *Mesocricetus auratus*, *Canis*

familiaris и обврска за грижа кон животните, особено приматите); и член 27 став 1 и 2 (собирање на статистички информации). За Република Македонија конвенцијата влезе во сила од 01.08.2004 година.

Управата за ветеринарство како орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, во согласност со Законот за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр.28/98) има одредени надлежности во однос на благосостојбата на животните (спречување на непотребно страдање и измачување, заштита од непотребни болки и повреди на животните). Согласно член 24 став 8, забрането е мачење на животните во текот на одгледувањето, чувањето, користењето при работа и при обука (дресура). Исто така, во ставот 9 утврдено е дека Научно-истражувачките испитувања на животните може да се вршат само во здравствено-медицински, ветеринарно-здравствени, фармацевтски и други научни институции при што животните не смеат да се изложуваат на мачење.

Во моментот не постои посебен законски акт, со кој се регулирани специфичните одредби од областа на благосостојбата на животните, компаративни на легислативата на Европската унија, вклучително и заштита на рбетни животни кои се користат во експериментални и други научни цели.

Согласно Акциониот план за Европско партнерство на Владата на Република Македонија, до крајот на 2005 година планирано е донесување на Закон за благосостојба на животните, а со донесувањето на подзаконските акти во 2006 година, поблиску ќе се регулира предметната област.

На универзитетот “Свети Кирил и Методиј” - Скопје, во своите наставни програми, користат лабораториски животни следните институции: Природно-математички факултет, Институт за биологија, Медицински факултет и Факултет за ветеринарна медицина во Скопје. Министерството за образование и наука ги координира активностите околу прибирање на податоците за бројот и видот на лабораториските животни кои се користат за експериментални и други научни цели на научните институции во Република Македонија.

Факултетот за ветеринарна медицина, во чиј состав функционира Ветеринарен институт, ги врши сите активности поврзани со заштитата на животните кои се користат за експериментални и други научни цели. Факултетот реализира активностите поврзани со употребата на животните во експериментални цели за развој, производство, испитување на квалитетот, ефективноста и безбедноста на лекови, хранливи продукти и други супстанции и продукти, како и за заштита на животната средина во интерес на здравјето и благосостојбата на луѓето.

Јавно Научната установа „Институт за сточарство” Скопје одгледува рбетни животни кои се користат за истражувања, во рамките на Националната одгледувачка програма за формирање нуклеус за млечни раси и за идентификација и колекционирање на автохтони домашни животни (говеда и овци). Истражувањата се во рамките на домашни проекти, финансирани преку Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство на Република Македонија. При истражувањата се применуваат вообичаените стандарди и процедури.

Н. Бучава

1. Постои ли општ закон или политика за намалување на бучавата? Кои се основните карактеристики на политиката за контрола на бучавата (стандарди за емисија, стандарди за планирање)?

Во Република Македонија, контролата на бучавата е регулирана со повеќе закони и подзаконски акти:

- **Законот за спречување на штетната бучава (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 21/84, 10/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 62/93)**

Законот преставува општ закон кој ја регулира областа на заштита од бучава. Во законот во членот 4 од Општите Одредби и Глава 2 “Услови и мерки за спречување на бучавата”, се утврдуваат правата и должностите на правните и физичките лица од аспект на заштита од штетната бучава, како и условите и мерките за спречување и намалување на бучавата во животната средина.

Спречувањето и намалувањето на бучавата се обезбедува преку просторните и урбанистичките планови, избор на технологија, изготвување на инвестиционо - техничка документација за изградба на објектите, за постројки и уреди кои создаваат бучава.

Во Законот не се содржани конкретни стандарди за максимално дозволено ниво на бучава во животната средина.

Законот не ги регулира стандардите за емисија и стандардите за планирање на штетната бучава во зависност од различните извори на бучава, како што се моторни возила, авиони, железнички сообраќај, градежни машини, апарати за домаќинство и други извори на бучава.

- **Одлука за утврдување во кои случаи и под кои услови се смета дека е нарушен мирот на граѓаните од штетна бучава („Службен весник на РМ“ бр. 64/93)**

Одлуката е донесена врз основа на Законот за прекршоците на јавниот ред и мир („Службен лист на СФРЈ“ бр. 25/72, 29/83, 34/83, 51/88, 19/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 26/93).

Со одлуката, во членот 3 е регулирано максимално дозволеното ниво на бучава во простории во објекти во кои е потребен мир во денски и ноќен период и во членот 4 е дадено максималното дозволено ниво на бучава за соодветни подрачја во кои е потребен мир во денски и ноќен период.

- **Наредба за задолжително атестирање (хомологација) на моторни возила со најмалку четири тркала во поглед на бучава („Службен весник на РМ“ бр. 16/97)**

Наредбата се применува согласно членот 21 од Законот за пропишување на техничките барања за производите и оцена на сообразноста („Службен весник на РМ“ бр. 55/2002).

Во точка 5 од Наредбата табеларно се дадени дозволените нивоа на бучава што ја предизвикуваат разни видови моторни возила на кои се врши хомологација.

- **Правилник за општите мерки и нормативи за заштита при работа од бучава во работни простории (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 29/71)**

Во Правилникот, се определени дозволените нивоа на бучава, вредности на нивоата на звучниот притисок и допуштеното време на излагање на бучава.

- **Правилник за стандарди и нормативи за уредување на просторот (“Службен весник на РМ“ бр. 2/02, 50/03)**

Во Правилникот, во членот 49, дефинирани се растојанијата од работ на сообраќајницата до станбените објекти (зелен појас). При планирање на нови сообраќајници, во функција на заштита од бучава и заштита на воздухот од загадување, се предвидува оддалечување на

станбените објекти од сообраќајниците, при што минималното растојание сметано од работ на коловозот на сообраќајницата до објектите изнесува:

– кај магистрални патишта	50 метри (20 м.)
– кај регионални патишта	40 метри (15 м.)
– кај локални патишта	20 метри (10 м.)
– кај магистрални улици	20 метри (5 м.)
– кај собирни улици	20 метри (3 м.)
– кај сервисни улици	10 метри (3 м.)
– кај станбени улици	5 метри (3 м.)

Вредностите во заградата претставуваат растојанија при урбана обнова односно при реконструкција на сообраќајниците.

Во постојни структури каде не е можно предвидување на зелен појас за заштита од бучава треба да се планираат заштитни огради од бучава.

- **Законот за угостителската и туристичката дејност ("Службен весник на РМ" бр. 23/95, 33/00, 25/02, 48/02, 38/03)**

Согласно член 5 од Законот, вршителите на угостителската, односно туристичката дејност мораат да обезбедат доказ со кој се исполнети условите за заштита од бучава.

- **Правилник за минимално техничките услови за вршење на угостителската и туристичката дејност и условите за категоризација на туристичката понуда ("Службен весник на РМ" бр. 59/95, 19/96, 38/97, 57/97, 41/04)**

Во членот 15-в од Правилникот, во диско клубовите после 01:00 часот може да користи музика со максимално дозволено ниво на бучава до 35 децибел.

- **Законот за угостителската дејност ("Службен весник на РМ" бр. 62/04)**

Со Законот, во членот 6, услов за вршење угостителска дејност е исполнување на условите за заштита од бучава пропишани со закон.

- **Закон за санитарната и здравствената инспекција ("Службен весник на Р.М." бр. 19/95)**

Согласно одредбите од овој Закон, Државниот санитарен и здравствен инспекторат е овластен да врши надзор на сите извори на бучава кои можат штетно да влијаат врз здравјето на луѓето и да превземе соодветни мерки:

- забрана за изградба, доградба и реконструкција на објекти или употреба на извори на бучавата ако не се обезбедени услови за заштита од бучава;
- наредба за отстранување на недостатоци на изворите на бучава, за која ако не се почитува, следи барање за поведување на прекршочна постапка до надлежен орган;
- превземање на превентивни мерки за спречување на бучава.

Стандарди кои се користат при мерењето и заштитата од бучавата се следните:

Бучава и звучна изолација се мери и докажува на пропишан начин со мерни уреди на ниво на звук и соодветни филтри во согласност со барањата на Меѓународната електротехничка комисија IEC - публикација 179, 225, 651 и 804, како и во согласност со стандардите ANSI S 1.4.

Воедно се применува и стандардот ISO 3746.

Важечките национални стандарди (методи за мерење) не се усогласени со европските норми.

Во однос на стандардите за планирање во Просторниот план на Република Македонија во делот "Животна средина", согласно планските определби санацијата, ревитализацијата на подрачјата и превенцијата ќе се одвива преку посебни планови и програми за заштита од бучава.

Предлог Законот за животната средина кој претставува рамковен закон, бучавата ја уредува во повеќе делови и тоа:

- Заштитата на медиумите и одделните области на животната средина се постигнува преку преземање мерки и активности кои се однесуваат на заштитата од штетните влијанија меѓу кои спаѓа и бучавата и вибрациите;
- Правото на пристап до информациите за животната средина се остварува во однос на сите информации, во писмена, визуелна, аудио, електронска или на кој било друг начин достапна форма, а кои се однесуваат исто така и на бучавата.
- Националниот акционен план за животната средина содржи и заштита на бучавата
- Локалните акциони планови за животната средина содржат заштита од бучава и вибрации настанати како резултат на стопанските и други дејности и активности.
- Државниот инспекторат за животна средина во вршењето надзор од својот делокруг, има право да утврди дали се произведуваат и увезуваат превозни средства кои не ги исполнуваат условите пропишани за емисиите кај мобилните извори на загадување и бучава.
- Инспекторот за животна средина врши надзор над примената на мерките за заштита од штетната бучава.

Согласно Програмата на Владата на Република Македонија за приближување на националното законодавство кон законодавството на ЕУ и Акциониот план за Европско партнерство е предвидено донесување на Закон за бучава и подзаконски акти за контрола на бучавата. Носител на овие активности е Министерството за животна средина и просторно планирање, во чии рамки е формирана работна група. Во законот ќе бидат земени директивите на ЕУ кои се однесуваат на бучавата, каде како носечка е Директива на Советот од 25.06.2002 година за оценување и управување со бучавата во животната средина 2002/49/ЕЗ. Во моментот е направена анализа на разлики на постојното законодавство за бучава со она на ЕУ.

Законот за бучава и подзаконските акти за контрола на бучавата, со стандарди за емисија и стандарди за планирање треба да се донесат до крајот на 2006 година.

2. Кои извори на бучава се опфатени со ова законодавство, особено, во однос на патиштата, железниците, авионите, градежните машини и опрема, индустријата?

Во Законот за спречување на штетната бучава („Службен лист на СФРЈ“ бр. 21/84, 10/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 62/93), во членот 2, генерално се опфатени сите извори на бучава: сите видови постројки, уреди, машини, транспортни средства и апарати чија употреба создава бучава во животната средина, но во него не се дадени прецизни одредби за контрола и постапување со нив.

Во „Наредба за задолжително атестирање (хомологација) на моторни возила со најмалку четири тркала во поглед на бучава („Службен весник на РМ“ бр.16/97)“, дадени се граничните нивоа на бучава за сите видови возила со најмалку четири тркала.

Во Предлог Законот за воздухопловство, во член 143, воздухоплов кој лета во македонски воздушен простор мора да има Уверение за јачина на бучавата која се создава при полетување, во текот на летот и при слетување, кое го издава Управата за Цивилна и воздушна пловидба, по претходно прибавено мислење од Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). На странски воздухоплов нема да му се одобри лет во

македонски воздушен простор ако ги нема уверенијата за јачина на бучава и емисија на гасови. Максимално дозволена јачина на бучавата, која се создава при полетување, во текот на лет и при слетување, ќе ја пропише Министерството за животна средина и просторно планирање.

Со идниот Закон за бучава, ќе бидат опфатени сите извори на бучава, ќе се даде основ за донесување подзаконски акти кои ќе ги определат стандардите за контрола на бучавата, како и ќе се даде институционалната рамка.

I. Цивилна заштита

1. Кои органи на државната управа (министерства, агенции) се надлежни за креирање на политиката за цивилна заштита?

Надлежни органи за развој на политиката за цивилна заштита, според постојните важечки закони и прописи се: Собранието на Република Македонија, Владата на Република Македонија, Министерството за одбрана, како и органите на единиците на локалната самоуправа. Во моментот во Министерството за одбрана постои посебен сектор, кој ја спроведува политиката на цивилна заштита.

Со Законот за заштита и спасување („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04), заштитата и спасувањето добиваат посебен статус, надвор од надлежноста на одбраната. Со законот се формира Дирекција за заштита и спасување, како самостоен орган за државната управа, со ингеренции да ги подготвува, организира и имплементира политиката и активностите за заштита и спасување на луѓето и материјалните добра на државата. Согласно законот Секторот надлежен за цивилна заштита од Министерството за одбрана како и Секторот надлежен за заштита од пожари, од Министерството за внатрешни работи, преминуваат во Дирекцијата за заштита и спасување.

Според Законот за заштита и спасување, Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија, ја донесува Националната стратегија за заштита и спасување, за временски период од 5 години.

Владата на Република Македонија донесува Годишна акциона програма за заштита и спасување, која содржи општи нормативни претпоставки за реализирање на Националната стратегија за заштита и спасување. Владата донесува и План за заштита и спасување кој ги содржи превентивните и оперативните мерки и активности и постапки за заштита и спасување. Истиот, се донесува врз основа на Процена на загрозеност од природни непогоди, епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи.

Органите на Единиците на локална самоуправа за своето подрачје донесуваат Планови за заштита и спасување, во соработка и по претходно добиено мислење од Дирекцијата за заштита и спасување. Улогата на Дирекцијата е да ја контролира усогласеноста на истите со планските документи за заштита и спасување на државно ниво.

Останатите органи на државната управа, како и други агенции и тела, во рамките на своите основни надлежности и дејности, имаат логистичка улога и се вклучуваат во планирањето и организирањето на цивилната заштита согласно Планот за цивилна заштита и актуелните потреби. Органите ја црпат својата надлежност согласно посебните закони, меѓу кои Министерството за внатрешни работи (Закон за пожарникарството („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) , Закон за складирање и заштита од запаливи течности и гасови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 15/76, 51/88, 19/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 12/93) и Закон за заштита од експлозивни материји („Службен лист на СФРЈ“ бр. 4/78, 10/78, 51/88, 36/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 12/93)), Министерство за животна средина и просторно планирање (Предлог Закон

за животна средина), како и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерство за транспорт и врски, Министерство за здравство. Во системот се вклучени и одделни агенции и правни лица, како: Управата за хидрометеоролошки работи, Институтот за земјотресно инженерство, Републичкиот завод за здравствена заштита, Црвен крст на Република Македонија, Јавни претпријатија и соодветни факултети од Универзитетите во Република Македонија.

2. Каков е општиот пристап кон цивилната заштита и организацијата на истата?

Досегашниот пристап во организацијата на Цивилната заштита (ЦЗ) беше уреден согласно Законот за одбрана („Службен весник на РМ“ бр. 42/01, 5/03), според принципот на масовност и ангажирање на сите државни и стопански субјекти, вклучително и граѓаните, со законска обврска за формирање на соодветни единици за ЦЗ.

Ваквите единици беа гломазни и инертни и се активираа според утврдена процедура за пополнување и мобилизација и имаа ефекти само во случај на големи несреќи. Имено, Републичкиот штаб за цивилна заштита (РШЦЗ) и соодветните Подрачни штабови за ЦЗ, воспоставуваа соработка и содејство со ресорните Министерства, Армијата и други субјекти. Штабовите, заради заштита и спасување, го раководат и насочуваат делувањето на сите учесници во акциите и спроведувањето на мерките за заштита и спасување, ги прибираат и анализираат податоците и известуваат за настанатите последици од несреќите и преземените мерки за нивно отстранување.

Сегашната поставеност на ЦЗ се состои од професионални и резервни структури.

Општиот пристап кон цивилната заштита и нејзиното организирање во Република Македонија се уредува со Законот за заштита и спасување („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04), со кој се реформира досегашниот систем на ЦЗ.

Согласно Законот за заштита и спасување, заштитата и спасувањето преставува јавен интерес, кој се организира како единствен систем за откривање и спречување на настанувањето и отстранувањето на последиците од настанатите непогоди и несреќи.

Имено, заради заштита и спасување се формираат единици за заштита и спасување како Сили за заштита и спасување. Силите за заштита и спасување се формираат како републички и просторни сили за заштита и спасување. Републичките сили се формираат за дејствување на подрачјата на определен број на единици на локалната самоуправа, кои според своите природни и географски карактеристики, преставуваат заокружена целина. Републичките сили се формираат како регионални за 30 подрачја.

Основата на републичките сили за заштита и спасување се тимовите за брз одговор, кои се формираат од страна на Дирекцијата за заштита и спасување. Тимовите се формираат за разни видови специјалности, чиј вид, број и персонал и материјален состав се утврдува со одлука на Владата на Република Македонија. Тимовите се формираат од вработените во Дирекцијата и стручни лица од органите на државната управа и други јавни служби и граѓани експерти, со кои се склучуваат договори за учество во работата на тимовите.

Просторните сили за заштита и спасување се формираат за дејствување на подрачјето на ЕЛС, а ги формираат органите на ЕЛС, како и трговските друштва, јавните претпријатија, установите и службите од подрачјето на ЕЛС.

Републичките сили ги формира Владата на Република Македонија.

Видот и големината и организирањето на силите за заштита и спасување го уредува Владата на Република Македонија.

Силите за заштита имаат постојан и резервен состав. Постојниот состав на силите го сочинуваат вработените во Дирекцијата за заштита и спасување и територијалните професионални противпожарни единици.

Резервниот состав го сочинуваат воените резервни обврзници, доколку не се ангажирани во армијата, како и граѓаните кои имаат должност за учество во силите за заштита и спасување.

Начинот на пополнување на резервниот состав на силите за заштита и спасување и средствата од материјална обврска ќе ги уреди Владата на Република Македонија со уредба.

Мобилизацијата на силите за заштита и спасување се спроведува врз основа на одлука донесена од страна на Директорот на Дирекцијата за заштита и спасување. Мобилизацијата опфаќа активности и постапки со кои организираните сили за заштита и спасување преминуваат во состојба на готовност за извршување на задачите.

Одлука за ангажирање на републичките сили за заштита и спасување донесува Директорот на Дирекцијата, додека за просторните сили донесува органот што ги формирал, односно за подрачјето на општината донесува ЕЛС.

Во услови на природни непогоди и други несреќи, силите за заштита и спасување дејствуваат како единствен систем на заштита и спасување, кои се употребуваат од страна на органот што ги формирал.

Со силите за заштита и спасување раководат штабови за заштита и спасување.

При дирекција за заштита и спасување се формира Главен штаб од стручни лица именувани од Владата, со кој како командант раководи Директорот на Дирекцијата. Главниот штаб за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија.

При дирекцијата се организираат подрачни организациони единици, кои имаат подрачни штабови кои раководат со регионалните републички сили за заштита и спасување. Начинот на работа и одлучување на главниот штаб го уредува Владата на Република Македонија, а на регионалните штабови го уредува директорот на Дирекцијата за заштита и спасување.

3. Постојат ли посебни мерки чија цел е заштита на животната средина во случај на катастрофа?

Заштитата на животната средина преставува составен дел на системот на заштита и спасување на Република Македонија, воспоставен со Законот за заштита и спасување („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04). Согласно Законот, заштитата од природни непогоди, епидемии, епизотии, епифитотии и други несреќи преставува превземање на организациски, технички и други мерки и употреба на технички и други средства за непосредна лична и колективна заштита на луѓето, животните, растенијата, имотот, културното наследство и животната средина од последиците од истите. Воедно, спасувањето е дефинирано како превземање на мерки и постапки за заштита на луѓето чии животи или здравје се загрозени, на животните, растенијата, имотите и културното наследство од последиците од несреќите. Активностите за заштита и спасување, кои се уредени со овој Закон, се применуваат при заштита на граѓаните, природните богатства, животинскиот и растелниот свет, добрата во општа употреба, како и предметите и објектите од особено културно и историско значење.

Како посебни мерки за заштита на животната средина во случај на катастрофи, поблиску се уредени во Предлог Законот за животната средина во поглавјето за Спречување и контрола на хавариите со присуство на опасни супстанции каде е пренесена Директивата на ЕУ 96/82/E3, попозната како SEVESO II.

Предлог Законот за животна средина ги определува дејностите што се вршат во производствен, транспортен или во систем за складирање, за кои операторите на инсталации

се должни да ги преземат сите мерки неопходни за спречување на хавариите и контрола на последиците врз животната средина и човековото здравје од истите, како и обврска за тоа да го известат Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). Законот дава основа МЖСПП со посебен акт да ги пропише количествата опасни супстанции, согласно Директивата 96/82/ЕЗ, што се користат при гореспоменатите дејности.

Операторот е должен да подготви Внатрешен план за вонредни појави кој ќе ги содржи мерките кои треба да се преземат внатре во системот во случај на хаварија и истиот да го достави до единиците на локалната самоуправа (ЕЛС). Содржината на внатрешните планови ја пропишува МЖСПП.

Надлежниот орган на ЕЛС, врз основа на информациите од внатрешниот план изготвува Надворешен план за вонредни ситуации. Операторите и единиците на локална самоуправа се должни плановите да ги направат достапни на јавноста.

Во рамките на Плановите за заштита и спасување што се донесуваат од страна на надлежните органи, ќе се дефинираат мерки за заштита на животната средина во случај на несреќи, во зависност од проценетите загрозувања и утврдените услови, кои треба да ги превземаат субјектите, вклучени во системот на заштита и спасување.

Согласно Законот за заштита и спасување, правните лица чии дејности, можат да предизвикаат загрозување на животната средина од катастрофи, се должни на свој трошок да воспостават и одржуваат систем за благовремено предупредување и служби и сили за навремено реагирање, како и да финансираат пропорционален дел од подготовките на единицата за локалната самоуправа, според обемот и степенот на загорзеноста кој ја предизвикува нивниот деловен процес.

Како посебни мерки за заштита на животната средина се предвидени во Законот за заштита од пожари („Службен весник на РМ“ бр. 67/04) во кој е утврдена забрана за користење на уреди, опрема и средства за гасење на пожари кои користат супстанции кои штетно влијаат врз животната средина и озонската обвивка. Министерството за животна средина и просторно планирање, во согласност со Дирекцијата за заштита и спасување ќе ја пропише листата на супстанции, како и начинот и критериумите за користење, складирање, испуштање и уништување на супстанциите што се користат за заштита од пожари, а кои ја загрозуваат животната средина и озонската обвивка.

Во Просторниот план на Република Македонија, во сегментите кои се однесуваат на заштитата и спасувањето на луѓето и материјалните добра е опфатена и животната средина.

4. Дали организацијата за цивилна заштита вклучува меѓународна соработка и ако вклучува, каква е нејзината природа?

Системот за заштита и спасување во Република Македонија, воспоставен со Законот за заштита и спасување („Службен весник на РМ“ бр. 36/04, 49/04), помеѓу другото се остварува и преку давање помош на други држави кои претрпеле штети од поголеми размери од природни непогоди, епидемии, епизотии, епифитотии, и други несреќи, а кои искажале потреба за тоа, како и примање помош од други држави.

Меѓународната соработка на Република Македонија се остварува преку испраќање на хуманитарна помош за заштита и спасување во други држави, како и испраќање на силите за заштита и спасување на обука, вежбовни и хуманитарни активности во странство.

Воедно, меѓународната соработка опфаќа и примање на хуманитарна помош и сили за заштита и спасување на сили од други држави. Имено, заради отстранување на последиците од настанатите несреќи од поголеми размери, што не можат да се спречат и чии последици не можат да се острнат со републичките сили за заштита и спасување, на барање на

командантот на Главниот штаб, Владата донесува одлука за ангажирање на меѓународни сили за заштита и спасување или сили на колективните системи за безбедност и одбрана.

Во активностите за заштита и спасување, единиците на локална самоуправа, можат да остваруваат прекугранична соработка со општините чие подрачје граничи со подрачје на општината од соседна држава. Начинот на остварување на соработката го уредува Владата на Република Македонија.

Со истиот закон, Дирекцијата за заштита и спасување е надлежна за планирање и спроведување меѓународна соработка во областа на заштитата и спасувањето, и планира, организира и обезбедува вежбовни активности и учество во колективните системи за заштита и спасување надвор од територијата на Република Македонија.

Досегашната меѓународна соработка во областа на цивилната заштита се одвива преку Индивидуалната партнерска програма на Република Македонија со НАТО (NATO-IPP Individual Partnership Program), како и во рамките на Трета работна маса на Пактот за стабилност, каде Република Македонија е вклучена во иницијативата за Превенција и подготовки за справување со катастрофи за земјите од Југоисточна Европа (DPP - Disaster Preparedness and Prevention Initiative for SEE).

Во рамките на СЕДМ процесот - Процес на соработка на министрите за одбрана на земјите од Југоисточна Европа (SEDM process - Southeastern Europe Defence Ministerial process) за одбранбена соработка во Југоисточна Европа, Република Македонија е активен учесник во проектот SEESIM (South Eastern Europe Simulation Network) преку учество на вежби, како и потписник на Договорот за формирање на Совет за цивилно-воено планирање во вонредни состојби за земјите од Југоисточна Европа (CMEP- Civil-Military Emergency Planning), кој е ратификуван од страна на Собранието на Република Македонија во 2004 год. Во рамките на оваа соработка се врши усовршување на стандардни, оперативни процедури кои се користат во ситуации кога на земјата и е потребна меѓународна помош или кога земјата треба да понуди помош на друга држава.

Меѓународната соработка го опфаќа и учеството во работата на Комитетот за предизвици на модерното општество при НАТО (CCMS-Committee of Challenges of Modern Society-NATO) и учеството во вежбите од Југоисточно европската симулација (SEESIM-South East European Simulation), во рамките на членството на Министрите за одбрана на Југоисточна Европа (SEDM- Southeast European Defence Ministers).

Дополнителна соработка се остварува и со: UNICEF, Високиот комитет за планирање во цивилни вонредни состојби (SCEPC-EAPS формат), НАТО-Комитет за цивилна заштита (CPC- Civil Protection Committee), посебно во делот за предупредување и системи за детекција (GOEWDS- Group of Experts on Warning and Detection System) и соработка за помош со Евро - Атлантскиот координативен центар за одговор во катастрофи (EADRC- Euro Atlantic Disaster Response Coordination Center), во хуманитарни и природни несреќи.

5. Постојат ли посебни стратегии или мерки чија цел е заштита на населението од катастрофа?

Националниот концепт за заштита и спасување е уреден со Законот за заштита и спасување (Службен весник на РМ бр. 36/04, 49/04). Законот предвидува обврска за изработка на Национална стратегија за заштита и спасување, која во овој момент е во фаза на подготовка. Во согласност со стратегијата ќе се изработуваат и донесуваат останатите документи за заштита и спасување: Акциона програма, Проценка, План, како и начинот на имплементирање на организацијата и капацитетите за употреба на силите и сретствата за заштита и спасување.

Заштитата на населението од катастрофи е содржана и во Просторниот план на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр.39/04), во рамките на експертските студии за:

- Насоки за заштитата од воени разурнувања;

- Мерки за заштита од природни и елементарни катастрофи;
- Мерки за заштита од техничко-технолошки катастрофи;
- Услови за појава и заштита од сеизмички и техничко-технолошки катастрофи и други несреќи.

Во Законот за заштита и спасување дефинирани се мерките за заштита и спасување, во кои е опфатена и мерката згрижување на настраданото и загрозоено население. Оваа мерка опфаќа прифаќање, сместување и обезбедување на основни услови за живот на настраданото и загрозоеното население, кои треба да ги обезбеди државата и единиците на локалната самоуправа, на нивен трошок.

J. Нуклеарна безбедност: Заштита од радијација

1. Каква е усогласеноста со одредбите на Договорот за основање на ЕВРОАТОМ и одредбите на ЕВРОАТОМ Acquis кои се однесуваат на заштита од зрачење? Особено:

а) постои ли активна мрежа од мерни станици со кои се следи радиоактивноста во животната средина?

б) во врска со оценката на влијанието врз животната средина и ревизијата на дозволите за новите локации и нуклеарни инсталации, наведете дали според вашето постоечко законодавство се бара процена на влијанието врз животната средина и учество/увид на јавноста во процесот на издавање дозволи.

а) Континуирано следење на радиоактивната контаминација на животната средина во Република Македонија се врши врз основа на Законот за заштита од јонизирачки зрачења и радијациона сигурност („Службен весник на РМ“ бр.48/02), Правилник за местата и временските интервали за систематско испитување на содржината на радионуклеиди во животната средина со рано откривање и известување за радиоактивна контаминација на животната средина („Службен лист на СФРЈ“ бр 84/91) и Правилникот за максимални граници на радиоактивна контаминација на човекова средина и за вршење на деконтаминација („Службен лист на СФРЈ“ бр. 8/87, 27/90).

Местата и временските интервали за систематско испитување на содржината на радионуклеиди во воздухот, земјиштето, реките, езерата, на цврстите и течните врнежи, на водата за пиење и човечката и добиточната храна, како и начинот за известување заради радиоактивната контаминација на животната средина се определуваат во „Правилникот за местата и временските интервали за систематско испитување на содржината на радионуклеиди во животната средина со рано откривање и известување за радиоактивна контаминација на животната средина“.

Овластена организација која го спроведува мониторингот на радиоактивната контаминација на животната средина т.е. ја следи содржината на радионуклеидите во воздухот, земјиштето, водата и храната е Републички завод за здравствена заштита.

Со цел да се направи проценка на радијациониот ризик на кој е изложено населението во Република Македонија, се испитуваат следните параметрите: вкупна бета и вкупна алфа радиоактивност, присуството на фисиони продукти со гама спектрометриска анализа и концентрациите на природниот ураниум, во разните медиуми на животната средина.

Според пропишана динамика и методи, се следи содржината на радионуклиди во :

- **воздухот** во Скопје и Гевгелија и тоа непрекинато во тек на 24 часа секој ден;
- **атмосферските талози** во Скопје, секојдневно во тек на 24 часа, а месечно во Гевгелија и Охрид;
- **почвите** во Скопје и Штип и тоа од необработувано и обработувано земјиште, во тек на месец април и октомври секоја година;

- **водите** на реките Вардар и Лепенец, секојдневно, а на Охридското Езеро кај местото Св. Наум се испитува со специфично мерење на Sr_{90} во збирни тримесечни мостри;
- **водата** од водоснабдителни објекти и минерални води, како и сточната храна (трева и сено) во подрачјето на Скопје, Гевгелија, Маврово, Охрид и Прилеп;
- Редовно систематско испитување на надворешното зрачење постојано се мери во Скопје.

Заради рано откривање и известување за радиоактивна контаминација на животната средина, настаната со пренесување од странство, Управата за хидрометеоролошки работи врши мерења на јачината на апсорбираната доза на гама зрачења во воздухот, во термините и на начин пропишани со “Правилникот за утврдување на мрежите и Програмата за работа на метеоролошките станици од интерес за целата земја” (“Службен лист на СФРЈ”, бр.50/90) и тоа во Лазарополе и Берово, за што ги известува надлежните органи.

б) Согласно Просторниот план на Република Македонија, усвоен од Собранието на РМ (“Службен весник на РМ” бр. 39/04) во делот Енергетски извори и енергетска инфраструктура не е предвидена изградба на нуклеарна постојка.

Согласно Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на РМ” бр. 13/03 пречистен текст) за проектите кои можат да доведат до загадување на животната средина и здравјето на луѓето потребно е инвеститорот да изработи студија за оцена на влијанието врз животната средина.

Во Предлог Закон за животна средина целосно е транспонирана директивата со која се менува и дополнува директивата на Советот 337/85 за оцена на ефектите од одредени јавни и приватни проекти во животната средина 97/11 и Конвенцијата за оцена на влијанието врз животна средина во прекуграничен контекст.

Во Предлог Законот е уредена постапката за оцена на влијанието врз животната средина (во понатамошниот текст ОВЖС-ЕИА). Со Подзаконски акти, која во моментот е во работна верзија, ќе се пропишат проектите за кои задолжително се спроведува оваа постапка, како и критериумите за генерално определени проекти за кои потребата од ОВЖС ќе се цени од случај до случај. За сите други проекти кои не се опфатени со горенаведената уредба потребно е да се подготви елаборат за оцена на влијанието врз животната средина.

Органот надлежен за спроведување на Проектот не може да издаде решение/дозвола за спроведување на проектот, без инвеститорот да приложи решение од Министерството за животна средина и просторно планирање, со кое се одобрува студијата за оценка на влијанието врз животната средина.

Во текот на целата постапка за ОВЖС надлежниот орган ги консултира единиците на локална самоуправа на чие подрачје се спроведува проектот, јавноста и Невладините организации (НВО) чија дејност е заштита и унапредување на животната средина, преку достава на потребната документација, објава и организирање на јавна расправа и објавување на интернет страната на министерството.

2. Каков е статусот на законската регулатива во вашата земја во областа на заштитата од зрачење? Ве молиме приложете копија од постоечките прописи заедно со соодветните прописи/ владини уредби за следниве области:

- а)** заштита на здравјето на населението;
- б)** заштита на здравјето на работниците;
- с)** медицинска примена на јонизирачко зрачење;
- д)** подготвеност за итни случаи и известување;
- е)** контаминација на прехранбени производи и добиточна храна;
- ф)** пратки на радиоактивен отпад;
- г)** управување со високо активни затворени (запечатени) извори и напуштени извори „сираци“.

Со усвојување на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност („Службен весник на РМ“ бр. 48/02), види 22 Анекс 06, Република Македонија во голема мерка го усогласи законодавство во областа на заштита од јонизирачко зрачење со меѓународните безбедносни стандарди, во кој се транспонирани Директивата на Советот 96/29/Еуратом, Директивата на Советот 97/43/Еуратом како и Основните стандарди за безбедност, согласно препораките на Меѓународната Агенција за Атомска Енергија.

Целта на овој Закон е унапредување на степенот на заштита на здравјето на луѓето од штетните ефекти на јонизирачкото зрачење како и обезбедување максимална сигурност при користење на изворите на зрачење. Законот го уредува системот на контролата на сите извори на јонизирачко зрачење, како и заштитата на населението и околината од изложеноста на јонизирачкото зрачење.

Основни начела на кои се заснова законот се:

- Заштита на населението од штетното дејство на јонизирачкото зрачење;
- Обезбедување сигурност на изворите на јонизирачкото зрачење;
- Оправданост на работата со извори на јонизирачко зрачење;
- Оптимизација на изложеноста на лицата и околината;
- Ограничување на вкупните дози од сите видови на работа со извори на јонизирачко зрачење;
- Заштита на околината од штетното дејство на јонизирачкото зрачење, и
- Безбедно складирање на истрошените извори на јонизирачко зрачење.

Со Законот се предвидува, за вршење на управни и стручни работи од областа на заштита од јонизирачко зрачење да се формира Дирекција за радијациона сигурност како независен орган, кој за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија. Дирекцијата формира Комисија за радијациона сигурност како советодавно тело, составено од членови од повеќе министерства. До формирањето на Дирекцијата, работите ги врши Министерството за здравство.

Работите на Центарот за радијациона заштита ги врши Републичкиот завод за здравствена заштита под услови пропишани од Дирекцијата. Дирекцијата може да побара стручни услуги и од други овластени стручни институции што и се неопходни за спроведување на овој Закон, види 22 Анекс 07.

Со Законот за заштита од јонизирачко зрачење се утврдени условите за вршење дејност во која се применуваат извори на јонизирачко зрачење. Имено, правните лица може да отпочнат со активност само по добивање дозвола (увоз, извоз, дистрибуција, превоз, складирање, одлагање, давање на користење и други активности во врска со изворите на јонизирачко зрачење) од страна на Дирекцијата за радијациона сигурност. Во моментот, условите за пуштање во промет и користење на радиоактивни материи, рендген апарати и други апарати што произведуваат јонизирачко зрачење и мерките за заштита од тие извори се пропишани со Правилникот за пуштање во промет и за користење на радиоактивни материи над определената граница на активност, на рендген апарати и други апарати што произведуваат јонизирачки зрачења и за мерките за заштита од зрачење на тие извори („Службен лист на СФРЈ“ бр. 40/86, 45/89), види 22 Анекс 08.

Согласно законот, лицата може да бидат изложени на јонизирачко зрачење при одредени услови и тоа како: изложеност на населението, изложеност при работа (тука се опфатени лицата помлади од 18 години, жени за време на бременост и лицата заболени од одделни заболувања за кои е контраиндицирана работа со извори на јонизирачко зрачење) и медицинската изложеност.

Одредбите од овој закон се применуваат и во случај на: потенцијална изложеност, изложеност при радијациони несреќи и продолжена изложеност.

а) Заштита на здравјето на населението

Заштитата на здравјето на населението од штетното влијание на јонизирачкото зрачења е регулирана со Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, види 22 Анекс 06, и Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата („Службен весник на РМ“ бр. 13/03 (пречистен текст)).

Во однос на заштитата на населението во нормални услови, правното лице кое употребува извори на јонизирачко зрачење е должно да се придржува кон условите утврдени со Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, како и прописите донесени врз основа на него. Доколу работата со изворот предизвикува ослободување на радиоактивни супстанции во околината и со тоа предизвикува штетни последици по здравјето на луѓето и околината, одговорноста за надомест на штета паѓа на товар на правното лице. Следењето и контролата врз дозволените испуштања на радиоактивни материји во околината го врши правното лице, за што ја известува Дирекцијата и Министерството за животна средина и просторно планирање.

Со овој Закон е предвидено и донесување на Програма и временски интервали за следење на секоја точка на испуштање, а која ќе биде донесена од страна на Дирекцијата.

Заштитата на населението од јонизирачкото зрачење е регулирана и со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата. Со овој Закон се уредуваат правата и должностите на Република Македонија, на единиците на локалната самоуправа, како и правата и должностите на правните и физички лица, во обезбедување услови за заштита и унапредување на животната средина и природата вклучувајќи ја и заштитата од јонизирачко зрачење.

Максималните граници на радиоактивна контаминација на човекова средина се пропишани со Правилникот за максимални граници на радиоактивна контаминација на човекова средина и за вршење на деконтаминација („Службен лист на СФРЈ“ бр. 8/87 и 27/90), види 22 Анекс 09. Согласно овој Правилник утврдени се максималните граници на радиоактивна контаминација на воздухот, водата за пиење и човечката храна кои се определени со границите на годишно внесување на радионуклиди (GGU) во човечкиот организам со инхалација и ингестија и со изведените концентрации (IK).

Индивидуалното годишно внесување (GU) за група поединци од населението, не смее да премине 1/10 од границата на годишното внесување за лицата што работат со јонизирачко зрачење, со тоа што средното индивидуално годишно внесување не смее да надмине 1/100 од (GGU). Со Правилникот се утврдени и границите на годишно внесување (GGU) на радионуклиди со инхалација и ингестија и изведените концентрации (IK) во воздухот и водата за пиење.

Следењето на концентрацијата на радионуклидите во животната средина (воздух, престојувалишни простории, вода за пиење, човечка и добиточна храна), како и начинот за рано известување за радиоактивната контаминација на животната средина (во вонреден настан), се регулира со Правилникот за местата и временските интервали за систематско испитување на содржината на радионуклиди во животната средина со рано откривање и известување за радиоактивна контаминација на животната средина („Службен лист на СФРЈ“ бр. 84/91), види 22 Анекс 10.

Со “Правилникот за границите над кои населението и лицата кои работат со извори на јонизирачко зрачење не смеат да бидат изложени на озрачување, за мерењата на степенот на изложеноста на јонизирачкото зрачење на лицата кои работат со изворите на тие зрачења и за проверка на контаминацијата на работната околина“ („Службен лист на СФРЈ“ бр. 31/89, 63/89), види 22 Анекс 11, се утврдуваат границите на озрачување што служат како основа за заштита на населението и лицата што работат со извори на јонизирачко зрачење.

Во глава III на овој Правилник дадени се границите на дози за население. Така, за поединец од населението, индивидуалната годишна граница на ефективната еквивалентна доза, во случај на рамномерно озрачување на целото тело, изнесува 1 mSv.

Во случај на ограничен период од неколку години таа може да биде 5 mSv под услов, просечната годишна ефективна еквивалентна доза (average annual effective dose) за животниот период да не ја преминува основната граница од 1 mSv годишно.

За поединец од население, индивидуалната годишна граница на еквивалентната доза за одделен орган или ткиво изнесува 50 mSv.

Колективната доза на населението во целост не смее да ја надмине вредноста што се добива како производ од вкупниот број на населението и границата на индивидуалната ефективна доза за населението.

b) Заштита на здравјето на работниците

Со Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, види 22 Анекс 06, утврдено е кои лица според квалификациите и здравствената состојба можат да работат со извори на јонизирачко зрачење.

Со извори на јонизирачко зрачење не смеат да работат лица помлади од 18 години, жени за време на бременост, а ако работат со отворени извори на јонизирачко зрачење и за време на доење како и лица заболени од одделни заболувања за кои е контраиндицирана работа со изворите на јонизирачко зрачење.

Од подзаконските акти, во поглед на регулирање на заштитата на здравјето на работниците во сила се неколку Правилници.

Еден сегмент се уредува со Правилникот за стручната подготовка, здравствените услови и здравствените прегледи на лицата што можат да работат со извори на јонизирачки зрачења („Службен лист на СФРЈ“ бр. 40/86), види 22 Анекс 12.

Согласно овој Правилник, со извори на јонизирачко зрачење може да работат само лица што имаат соодветна стручна подготовка за работа со затворени и отворени извори на јонизирачко зрачење, како и да вршат работи од областа на заштита од јонизирачко зрачење.

Содржината на здравствените прегледи на лицата пред нивно стапување на работа, во тек на работата со извори на јонизирачко зрачење, како и временските интервали за извршување на овие прегледи се утврдени со истиот Правилник каде што во целост се почитуваат одредбите од Директивата 96/29/Euratom во поглавјето III за здравствен надзор над професионално изложените работници.

Одредбите од наслов VII во врска со значајно зголемување на изложеноста од природни извори, согласно истата Директива, не се применуваат во нашата земја од причина што во Република Македонија не се утврдени местата со поголемо озрачување од природни извори.

Во однос на заштитата на екипажот од авионите, нашите авиокомпаниии немаат интерконтинентални летови, заради што, изложеноста на екипажот е во утврдените граници на изложеност за население.

Граничните дози на лицата кои се професионално изложени на јонизирачко зрачење се пропишани со “Правилникот за границите над кои населението и лицата кои работат со извори на јонизирачко зрачење не смеат да бидат изложени на озрачување, за мерењата на степенот на изложеноста на јонизирачкото зрачење на лицата кои работа со изворите на тие зрачења и

за проверка на контаминацијата на работната околина“ („Службен лист на СФРЈ“ бр. 31/89, 63/89), види 22 Анекс 11.

Согласно член 11 од овој Правилник, за стохастичките ефекти, годишната граница на ефективната еквивалентна доза во случај на рамномерно озрачување на целото ткиво на лицата што работат со јонизирачко зрачење изнесува 50 mSv.

Категоризацијата на лицата што работат со извори на јонизирачко зрачење, согласно одредбите од овој Правилник, се врши во две категории, А и Б според условите за работа со тие извори. Во категорија со услов за работа А спаѓаат поединци на кои годишната изложеност може да надмине $3/10$ од вредноста на границите на ефективните еквивалентни дози, а во категорија со услов за работа Б, постои мошне мала веројатност дека годишната изложеност на поединец може да премине $3/10$ од вредноста на границите на ефективните еквивалентни дози.

Границите на дозите на озрачување на вработен, кој учествувал во интервенции за отстранување на последиците од несреќи и вонреден настан со извори на јонизирачко зрачење, се пропишани со посебни одредби од овој Правилник.

с) Медицинска примена на јонизирачкото зрачење

Согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, види 22 Анекс 06, примената на јонизирачкото зрачење во медицината треба да има оправдување, земајќи ги предвид, придобивките и ризиците од расположивите алтернативни техники кои не вклучуваат медицинска изложеност.

Подзаконскиот акт со кој се регулира примената на изворите на јонизирачко зрачење во медицината, односно заштитата на пациентите од јонизирачкото зрачење при медицинска изложеност е Правилникот за примена на изворите на јонизирачко зрачење во медицината („Службен лист на СФРЈ“ бр. 40/86, 10/87), види 22 Анекс 13.

Должност е на докторот, кој ја пропишува потребата од дијагностичка или терапевтска постапка, да ја процени медицинската оправданост за примена на јонизирачкото зрачење.

Медицинската оправданост за употреба на јонизирачко зрачење во дијагностичка или терапевтска постапка, се проценува зависно од видот, формата и тежината на болеста, од староста, полот, степенот на загрозеност на животот и здравјето на пациентот, од очекуваната корист за пациентот; како и од можните штетни последици од постапката за пациентот и за населението.

Со овој Правилник се одредени условите за примена на отворени извори на зрачење во нуклеарна медицина, условите за ренген дијагностика, како и препорачаните активности на дозите на радиофармацевтските препарати.

Начинот на ракување и одржување на коморите, техничките мерки за заштита, постапката и начинот на обезбедување на определени својства, како и содржина на техничкото упатство за коморите, се уредува со Правилникот за техничките нормативи за јонизационите комори кои се употребуваат во радиотераписката дозиметрија („Службен лист на СФРЈ“ бр. 36/86), види 22 Анекс 14.

д) Подготвеност за итни случаи

Согласно членовите 3 и 25 од Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, види 22 Анекс 06, Владата на Република Македонија на предлог на Дирекцијата донесува Национален акционен план за заштита на населението од штетното влијание на јонизирачкото зрачење во случај на радијациона несреќа, во кој ќе бидат имплементирани

одредбите од Директивата 89/618/ Евроатом од 27 Ноември 1989 год. за известување на јавноста за заштитните мерки кои треба да се применат во случај на опасност.

Во Република Македонија подготвеноста во итни случаи се регулира со поедини одредби од Правилникот за местата и временските интервали за систематско испитување на содржината на радионуклиди во животната средина со рано откривање и известување за радиоактивна контаминација на животната средина („Службен лист на СФРЈ“ бр. 84/91), види 22 Анекс 10.

Во глава Б од овој Правилник, дадени се условите и начинот на испитување при сомневање на вонреден настан, во текот на вонреден настан и известување. Ако јачината на апсорбираната доза на гама зрачењето покажува зголемување од 20 -100% над утврдената горна граница, овластената институција во државата се става во состојба на готовност, има задача да ги утврди причините за состојбата, а потоа да ги извести надлежните органи.

Република Македонија е страна на Конвенцијата за рано известување за нуклеарни несреќи (*Convention on Early Notification of a Nuclear Accident*), од 1986, ратификувана со Закон за ратификација, а објавена во "Службен лист на СФРЈ" бр.15/89. Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

Република Македонија е страна на Конвенцијата за помош во случај на нуклеарни несреќи или радиолошки катастрофи (*Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency*) од 1986 година, ратификувана со Закон за ратификација, а објавена во "Службен лист на СФРЈ" бр. 4/91. Конвенцијата е прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

е) Контаминација на прехранбени производи и добиточна храна

Во Република Македонија редовно се следи контаминацијата на прехранбените производи и производи од добиточна храна со радиоактивни материји. Согласно Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната („Службен Весник на РМ“ бр. 54/02), види 22 Анекс 15, храна која содржи радионуклиди над определената граница или е озрачена над границите определени со прописите, се смета за небезбедна храна.

Одредбите за испитување на содржината на радионуклидите во вода за пиење, како и начинот на испитување на содржината на радионуклидите во човечка и добиточна храна се содржат во Правилникот за местата и временските интервали за систематско испитување на содржината на радионуклиди во животната средина со рано откривање и известување за радиоактивна контаминација на животната средина („Службен лист на СФРЈ“ бр. 84/91), види 22 Анекс 10.

Содржината на радионуклидите се испитува во различни мостри во човечката исхрана. Местата од кои се земаат мострите, начинот на нивното земање бројот на мострите на одделните намирници и роковите на земање на мострите се утврдуваат со Годишна програма за испитување на содржината на радионуклидите во човечката исхрана, а заради пресметка на годишната доза на населението.

Радиоактивна контаминација на добиточната храна е регулирана со одредбите од Правилникот за максимално дозволени граници на присуство на радионуклиди во добиточна храна, во суровини за изработка на крмни смеси за исхрана на животни и во вода за напојување на животните и за условите под кои може да се пуштаат во промет и да се употребуваат за исхрана на животни, ако содржината на радионуклидите е под определените граници на активност („Службен лист на СФРЈ“ 16/92), види 22 Анекс 16.

Согласно овој Правилник, се утврдуваат максимално дозволени граници (*maximum permissible levels*) на присуство на радионуклидите ¹³⁷Cs и ⁹⁰Sr во добиточната храна за исхрана на животни, во вода за напојување на животните, како и за условите под кои може да се пуштаат во промет за исхрана на животните.

Максимално дозволените граници на присуство на радионуклиди во добиточната храна со суровини за изработка на крмни смеси за исхрана на животни и во вода за напојување на животните, согласно овој Правилник, се: 5 Bq/kg за ^{137}Cs и 1 Bq/kg за ^{90}Sr .

Согласно Правилникот за начинот на вршење на ветеринарно - санитарен преглед и контрола на животните пред колење и на производите од животинско потекло („Службен лист на СФРЈ“ бр. 43/86), види 22 Анекс 17, преглед на присуство на радионуклиди се врши ако тоа го бара земјата увозник или ако настапил вонреден настан.

Во Република Македонија редовно се врши испитување на присуство на радионуклиди во пратки на производи од животинско потекло наменети за извоз, а при тоа се раководи според Регулативата на Советот 737/90.

f) Пратки на радиоактивен отпад

Во Република Македонија транспортот на радиоактивни материи се врши согласно одредбите на Законот за превоз на опасни материи („Службен лист на СФРЈ“ бр. 27/90, 45/90 и „Службен весник на РМ“ бр. 12/93), види 22 Анекс 18. Одобрението за превоз на радиоактивни материи го издава Министерството за здравство во согласност со Министерството за внатрешни работи.

Со овој Закон се уредуваат условите под кои се врши превозот на опасни материи, како и дејствијата во врска со тој превоз (подготовка на материите за превоз, пакување, товар и истовар). Радиоактивните материи, согласно овој Закон, се класифицирани во класа 7. Со Законот се утврдени и условите потребни за добивање дозвола за превоз на радиоактивни материи.

Република Македонија е страна на Европската спогодба за Меѓународен превоз на опасни материи во патничкиот сообраќај (ADR), 1957/ European Agreement Concerning International Carriage of Dangerous Goods by Road ратификувана со Закон за ратификација (Службен лист на СФРЈ бр.59/72). Спогодбата е преземена по пат на сукцесија, а стапи на сила на 17. 11. 1991 година.

Република Македонија е страна на Конвенцијата за физичка заштита на нуклеарниот материјал (*Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*). Конвенцијата е ратификувана со Закон за ратификација („Службен лист на СФРЈ“ бр. 9/85), прифатена на 20.09.1996 со сукцесија, а стапи во сила од 17.11.1991 година.

Согласно член 68 алинеа 6 од Уставот на Република Македонија, Собранието на Република Македонија со закон ги ратификува меѓународните договори на Република Македонија. Со ратификацијата меѓународните договори стануваат дел од внатрешното законодавство и не може да се менуваат со закон. Следува дека со самата ратификација меѓународните договори се дел од внатрешниот правниот поредок на Република Македонија.

Согласно член 25 од Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата се забранува увоз, заради нивно испуштање, чување, употреба и депонирање на радиоактивен отпад на територијата на Република Македонија.

g) Управување со високо активни затворени извори и напуштени извори

Изворите на јонизирачко зрачење кои се во употреба во Република Македонија се со ниска и средна активност. Во случај на потреба од издавање на дозвола за употреба на извори со висока активност се постапува согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, види 22 Анекс 06.

Доколку е потребно складирање на ваквите извори, правното лице е должно, активноста и обемот на било каков отпад кој е резултат на работа со изворот за кој има дозвола за работа, да го сведе на најниско можно ниво и да ракува со отпадот на начин утврден согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност и прописите донесени врз основа на него.

Со Правилникот за начинот на водење евиденција на изворите на јонизирачки зрачења и за озрачувањето на населението и лицата што при работата се изложени на дејството на јонизирачките зрачења („Службен лист на СФРЈ“ бр. 40/86), види 22 Анекс 19, правните лица се должни да водат евиденција и да го мерат степенот на изложеноста на јонизирачки зрачења; да водат евиденција за лицата што при работа се изложени на дејството на јонизирачките зрачења; да водат евиденција за пациентите изложени на јонизирачко зрачење; да вршат испитувања на радиоактивните материји во околината на нуклеарните објекти и вршат систематски испитувања на контаминацијата со радиоактивни материји на човековата средина.

Во Република Македонија во тек е проект кој се имплементира во соработка со Меѓународната Агенција за Атомска Енергија МААЕ, МАК/4/002 „Управување и складирање на ниско и средно активен радиоактивен отпад“. Целта на овој проект е да се изврши складирање на истрошените извори на јонизирачко зрачење во централен склад, специјално изграден за таа намена, согласно препораките на МААЕ и ЕУ.

Во моментот, управувањето со радиоактивниот отпад се регулира со Правилникот за начинот на собирање, евидентирање, обработување, чување, конечно сместување и испуштање на радиоактивни отпадни материји во човековата средина („Службен лист на СФРЈ“ бр. 40/86), види 22 Анекс 20, се до донесување на новиот правилник.

Во постоечката регулатива не постојат одредби кои го регулираат постапувањето со напуштените извори. Досега, на територијата на Република Македонија, нема случај на пријава или откривање на вакви извори.

3. Каков е временскиот распоред за усогласување со одредбите на Договорот за основање на ЕВРОАТОМ и одредбите на прописите донесени врз основа на истиот за заштита од радијација? Ве молиме доставете ги сите нацрти на измени и дополнувања или нацрти на ново законодавство кое би се разгледувале во иднина.

Приближувањето на Република Македонија кон меѓународните стандарди од областа на заштитата од јонизирачко зрачење е започнато со донесувањето на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност („Службен весник на РМ“ бр 48/02).

Од првостепено значење за усогласување на подзаконските акти од областа на заштита од јонизирачко зрачење со одредбите од Договорот за основање на ЕВРОАТОМ е да се основа Дирекција за радијациона сигурност, врз основа на законот. Предвидено е Дирекцијата да биде основана во 2005 год.

Како основа за подготовка на подзаконските акти земени се во предвид модел -правилниците на Меѓународната Агенција за Атомска Енергија дадени во публикацијата Basic Safety Standards од 1994 година, Директивата на Советот 96/29/Euratom, ставовите спрема меѓуграничните ефекти и одредбите од меѓународните конвенции.

Со експертска помош од страна на Меѓународната Агенција за Атомска Енергија досега, изработени се 3 (три) предлог правилници и тоа:

1. Правилник за границите на изложување на јонизирачко зрачење, условите за изложување во посебни околности и спроведување интервенции во вонредни случаи, види 22 Анекс 21;

2. Правилник за условите и мерките за заштита од јонизирачко зрачење за извршување работи со радиоактивни извори, види 22 Анекс 22;
3. Правилник за условите и мерките за заштита од јонизирачко зрачење при извршување работи со рендген апарати, акцелератори и други уреди кои произведуваат јонизирачко зрачење, види 22 Анекс 23.

Останува да се донесат правилниците предвидени со Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност со кои ќе се регулира целосно оваа област и тоа:

- Воздухот, почвата, водите за пиење, прехранбените производи и добиточна храна;
- Градежните материјали, предмети за општа употреба, тутунот и преработките од тутун, лековите и помошните лековити средства, козметичките препарати и средствата за одржување на лична хигиена;
- Правилник за изведени акциони нивои (action levels) во храната (за деца и возрасни) по нуклеарен инцидент (Euratom Directive 3954/87)
- Правилник за изземени нивои (exemption levels) и активности;
- Правилник за отпишани нивои (clearance levels) и активности;
- Правилник за хронично изложување и
- Уредба која треба да ја донесе Владата за примена на Национален план за состојба на опасност (Emergency Plan) каде ќе се имплементираат одредбите од Директивата 89/618 Euratom за известување на јавноста за мерките и чекорите што треба да се превземат за заштита на здравјето во случај на радиолошка несреќа.

Планираниот временски период за донесување на подзаконските акти е 2007 година, со што ќе се изврши усогласување со релевантните директиви на Европската Унија. За подготовка и на останатите правилници очекуваме експертска помош од Меѓународната Агенција за Атомска Енергија (МААЕ).

К. Климатски промени

1. Дали постои Национална канцеларија за климатски промени или слично тело за креирање на политика за климатски промени? Кои владини институции се вклучени во овој процес? Дали е усвоен национален акционен план или друг документ во врска со климатските промени?

Министерството за животна средина и просторно планирање е национален координатор за прашањата од областа за климатски промени, како и тело надлежно за креирање на политиката и имплементирање на одредбите од Рамковната Конвенција на Обединетите Нации за климатски промени („Службен весник на РМ“ бр. 61/97).

Во рамките на Министерството за животна средина и просторно планирање формирана е проектна канцеларија за климатски промени од месец јануари 2000 година, кога со финансиска поддршка на Глобалниот фонд за животна средина (Global Environment Facility) започнаа активности за изработка на Првиот Национален извештај за климатски промени. Целта на канцеларија е да ги зајакне националните капацитети во реализирање на обврските превземени со ратификување на Рамковната Конвенција за климатски промени. Канцеларијата го зајакнува системот за развивање и периодично надградување на националните инвентари на антропогените емисии, како и за формулирање, имплементирање, публикување и регуларно надградување на националната програма во која се содржани мерките за ублажување и адаптација кон климатските промени.

За разгледување и одобрување на компонентите на Националните извештаи пред тие да бидат доставени до највисокото тело на Конвенцијата (Конференција на страните), формиран е Национален Комитет за климатски промени со одлука на Влада ("Службен весник на РМ" бр.44/00, 79/03, 4/04), составен од владини институции, невладини организации, приватни субјекти и научен сектор.

Во Националниот комитет за климатски промени има претставници на следните владини институции:

- Министерство за животна средина и просторно планирање (потпретседател на Комитетот),
- Министерство за економија
- Министерство за транспорт и врски
- Министерство за наука
- Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство
- Министерство за финансии
- Министерство за здравство

Националниот комитет преставува советодавно тело во процесот на креирање на политиката на Република Македонија во однос на климатските промени.

Република Македонија го изработи Првиот Национален извештај за климатски промени, кој беше усвоен од Владата на Република Македонија. Истиот беше доставен до Секретаријатот на Конвенцијата во месец март 2003, и презентираан пред највисокото тело на Конвенцијата, на нејзиното деветто заседание (Милано, декември 2003 година).

Во Првиот Национален извештај за климатски промени е содржан Акционен план, кој вклучува препораки и мерки за намалување на емисиите на стакленичките гасови, како и мерки за адаптација кон идните климатски промени во најчувствителните сектори. Во планот недостигаат јасни разграничувања на обврските како и временска рамка и финансиска проценка за имплементирање на предложената акција. Се очекува, овие недостатоци да бидат надминати со Вториот Национален извештај за климатски промени, за чие изработување е доставен предлог - проект до Глобален Фонд за животна средина.

2. Дали е изготвен национален инвентар на емисии на стакленички гасови (GHG) за 1990 година и за годините што следат?

Во рамките на Првиот Национален извештај за климатски промени изработен е инвентар на емисиите и апсорпциите на стакленички гасови за гасовите: CO₂, CH₄, N₂O, за периодот 1990-1998, каде базна година е 1994.

Инвентарот е изработен согласно методологијата на меѓувладиниот панел за климатски промени (IPCC Intergovernmental pannel for climate change) за земјите кои не се во групата земји од Анекс I на Рамковната Конвенција за климатски промени.

Табела: Емисии на стакленички гасови во kt по сектори

	Сектор	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
CO ₂	Енергетика	8.769,96	8.234,05	7.727,42	8.227,08	8.016,41	8.244,52	8.160,77	8.591,50	9.189,06
	Индустриски процеси	1.561,86	1.299,22	1.236,26	1.049,91	888,84	796,98	841,94	1.038,60	995,32
	Земјоделство	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Шумарство	83,64	6,48	136,31	209,41	84,22	1,52	14,24	51,32	27,44
	Отпад	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Вкупно	10.415,46	9.539,75	9.099,99	9.486,40	8.989,47	9.043,02	9.016,95	9.681,42	10.211,82
CH ₄	Енергетика	84,67	78,75	76,74	78,73	82,96	85,64	81,89	86,68	93,98
	Индустриски процеси	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00

	Земјоделство	38,14	37,36	38,03	38,16	38,07	37,45	35,99	35,17	33,17
	Шумарство	0,23	0,02	0,37	0,57	0,23	0	0,04	0,14	0,07
	Отпад	48,93	50,31	50,12	50,26	47,58	48,03	49,41	49,49	50,95
	Вкупно	171,98	166,46	165,27	167,72	168,84	171,13	167,34	171,48	178,17
N ₂ O	Енергетика	0,15	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,13	0,13	0,13
	Индустриски процеси	0,23	0,23	0,14	0,18	0,33	0,16	0,17	0,20	0,22
	Земјоделство	3,95	3,77	3,77	3,68	3,8	3,63	3,26	2,99	2,84
	Шумарство	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Отпад	0,46	0,47	0,47	0,47	0,44	0,45	0,45	0,46	0,46
	Вкупно	4,79	4,61	4,52	4,47	4,71	4,38	4,01	3,78	3,65
CO ₂ -eq	Енергетика	10.595,51	9.932,20	9.381,81	9.925,08	9.801,81	10.085,98	9.921,41	10.451,24	11.203,71
	Индустриски процеси	1.632,34	1.371,42	1.281,22	1.104,53	991,55	847,84	894,82	1.101,52	1.063,63
	Земјоделство	2.025,44	1.953,26	1.967,33	1.942,16	1.977,47	1.911,75	1.766,39	1.665,47	1.576,97
	Шумарство	88,47	6,90	144,08	221,38	89,05	1,52	15,08	54,26	28,91
	Отпад	1.170,13	1.202,21	1.198,22	1.201,16	1.135,58	1.148,13	1.177,11	1.181,89	1.212,55
	Вкупно	15.511,89	14.465,99	13.972,66	14.394,31	13.995,46	13.995,22	13.774,81	14.454,38	15.085,77
CO ₂ -eq [%]	Енергетика	68,31	68,66	67,14	68,95	70,04	72,07	72,03	72,31	74,27
	Индустриски процеси	10,52	9,48	9,17	7,67	7,08	6,06	6,50	7,62	7,05
	Земјоделство	13,06	13,50	14,08	13,49	14,13	13,66	12,82	11,52	10,45
	Шумарство	0,57	0,05	1,03	1,54	0,64	0,01	0,11	0,38	0,19
	Отпад	7,54	8,31	8,58	8,34	8,11	8,20	8,55	8,18	8,04
	Вкупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

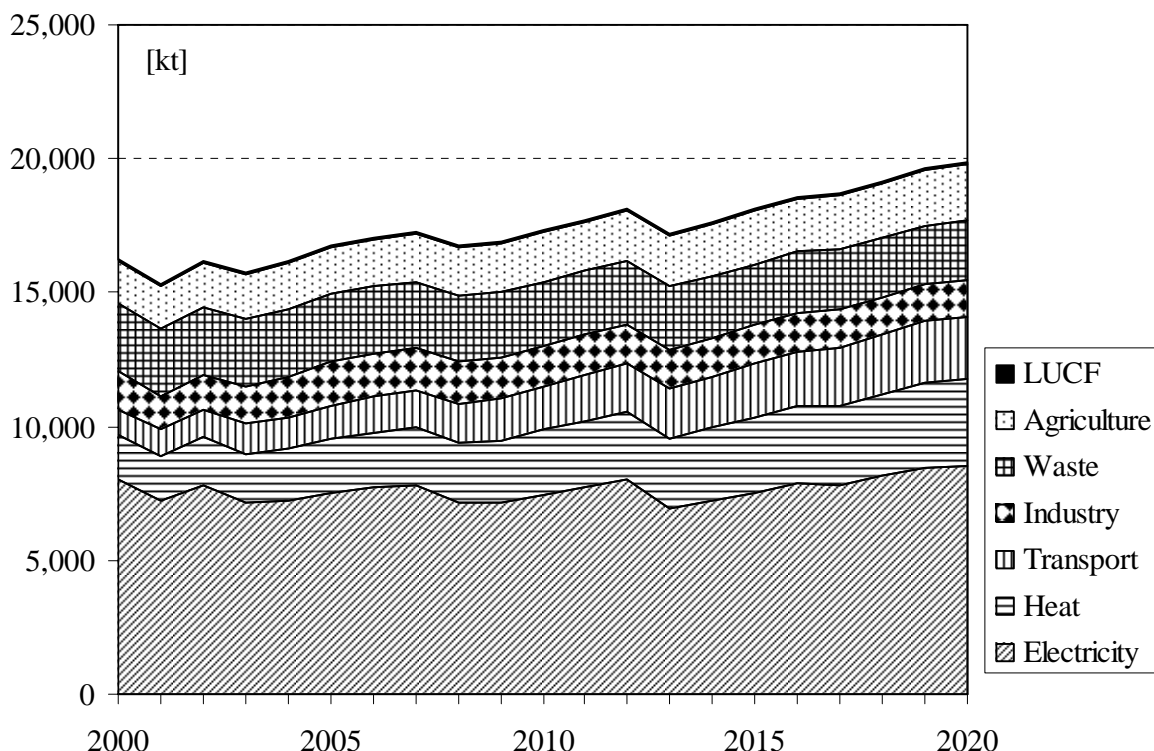
Извор: МЖСПП, Прв Национален извештај на Република Македонија кон Рамковната Конвенција на Обединетите нации за климатски промени, 2003

3. Колкави се очекуваните емисии на GHG до 2012 година во споредба со 1990 година?

Во споредба со емисиите на стакленички гасови за 1990 година (15.511,80 kt CO₂-eq), проценетите емисии, според сценариото, во 2012 година (18.136,00 kt CO₂-eq) достигнуваат пораст од приближно 17%, додека за 2020 година (19.851,00 kt CO₂-eq), достигнуваат пораст од приближно 28%.

Проценката на емисиите за 2012 година е земена од студијата за намалување на емисиите која беше изготвена во рамките на Првиот Национален извештај на Република Македонија кон Рамковната Конвенција на Обединетите Нации за климатски промени. Студијата е правена по следните сектори: производство на електрична енергија, производство на топлина, транспорт, индустрија, отпад, земјоделие и шумарство.

За секторот производство на електрична енергија (кој во вкупните емисии учествува со околу 50%) користен е Виенски автоматски систем за планирање (модел WASP -Wien Automatic System Planning) на развојот на електроенергетскиот систем до 2030 година. За останатите сектори проценките на планираните емисиите се правени врз основа на експертско искуство.

Проекции на емисии на стакленички гасови (изразени во CO₂-eq) по сектори до 2020 година
Извор: МЖСПП, Прв Национален извештај на Република Македонија кон Рамковната Конвенција на Обединетите Нации за климатски промени, 2003.

4. Дали вашата земја има поднесено национален извештај според Рамковната Конвенција на ОН за Климатски Промени (UNFCCC)? Доколку има, кога бил доставен истиот?

Република Македонија го изработи Првиот Национален извештај за климатски промени, кој беше усвоен од страна на Владата на Република Македонија на нејзината 16-та седница од 03.02.2003 година.

Извештајот беше доставен до Секретаријатот на Конвенцијата на 25.03.2003 година. Истиот беше презентираан и пред највисокото тело на Конвенцијата, Конференција на страните, на нејзиното деветто заседание кое се одржа во Милано во месец декември 2003 година.

Извештајот е достапен на web-страницата на Рамковната Конвенција за климатски промени (www.unfccc.int), како и на националната web страница (www.unfccc.org.mk)

5. Во која фаза на ратификација на Протоколот од Кјото е вашата земја?

Република Македонија го ратификува Протоколот од Кјото во месец јули 2004 година ("Службен весник на РМ" бр. 49/04).

6. Дали други држави, организации на ОН или други донатори финансираат активности за развивање капацитети за UNFCCC и за Протоколот од Кјото во вашата земја?

Република Македонија го изработи Првиот Национален извештај за климатски промени, со финансиска поддршка на Глобалниот фонд за животна средина (ГЕФ), имплементиран преку Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП).

До Глобалниот фонд за животна средина, преку УНДП како имплементациона агенција, доставен е предлог - проект за изработка на Втора Национална комуникација за климатски промени, за која е планирана финансиска поддршка и од Владата на Република Македонија.

Република Македонија учествува во регионалниот проект "Зајакнување на капацитетите за подобрување на квалитетот на националните инвентари за стакленички гасови (регионот на централна и источна Европа)" (Capacity building for improving the quality of the national GHG inventories (Europe/CIS region)", финансиран од ГЕФ и имплементиран преку УНДП, 2003-2006.

Република Македонија изрази интерес и подготвеност за учество во проектот "Финансирање на енергетската ефикасност и инвестиции во обновливите извори на енергија за ублажување на климатските промени" (Financing Energy Efficiency and Renewable Energy Investments for Climate Change Mitigation), кој се предвидува да се имплементира во селектирани земји од југо-источна и источна Европа и независните држави од комонвелтот. Предложени Агенции на ООН се: UN-ECE, Energy Efficiency 21 Project ESCAP, UNDP-GEF, резидентни координатори на UN-ECE во координација со релевантните UNFCCC активности.

Во Република Македонија, во тек е спроведувањето на "Програма за одржлива енергија" (Sustainable Energy Program), со финансиска поддршка на ГЕФ преку Светска Банка како имплементациона агенција. Во проектот се содржани две компоненти: дизајн на единица за развивање на проекти и дизајн на единица за финансирање на одржлива енергија (Design of Project Development Assistance Facility и Design of Sustainable Energy Financing Facility).

Во иницијална фаза на преговори со Регионалната канцеларија на УНДП во Братислава и канцеларијата на УНДП во Македонија, е спроведување на активности за зајакнување на капацитетите за имплементирање на механизмот за чист развој, применлив за земјите како Република Македонија, кои не припаѓаат во државите на групата Анекс 1, како и формирање на надлежна институција за координирање на овие активности.

Во Република Македонија се спроведоа активности со цел формулирање на препораки за стратешкото регионално програмирање на CARDS помошта 2005-2006 во регионот на западен Балкан, а во насока на спроведување на обврските согласно environment acquis, особено врзано со Протоколот од Кјото и регионалниот енергетски маркет во југо - источна Европа.

Исто така, IFC/SEED (International Finance Corporation/Southeast Europe Enterprise Development) изрази интерес за спроведување активности во регионот сврзани со подигнување на свеста и зајакнување на капацитетите за ратификација/имплементација на Протоколот од Кјото, во зависност од нивото на спроведеност на Протоколот во земјите во регионот каде SEED има свои канцеларии.